Adevĕrul literar
si artistic

888



Adina Paula-Moscu: Portret

SALONUL OFICIAL DE TOAMNĂ

Copiii, când desenează, nu fac decât să manifeste o necesitate sufletească, pe care au avut-o şi cei dintâi oameni de pe lume. Locuitorii peşterilor, ca şi copiii, fără să ştie să scrie, fără să ştie poate să vorbească, au simţit nevoia unei exteriorizări a emoţiilor. Şi atunci au scrijelat piatra pe care au însemnat, aşa cum au putut, imagini ale vieţii din prejur — siluetele animalelor sălbatece, diferitele unelte primitive de lucru.

Nu la întâmplare s'a produs această transpunere de sentiment. A trebuit să se producă. Inconştient poate, dar ca o afirmare a existenţii omeneşti.

Simţul văzului e unul din cele mai întrebuinţate în viaţa de fiecare zi; de dimineaţa şi până seara, oamenii îndeosebi privesc, adunând un material imens de imagini fără să-şi dea seama de el, dar care poate lesne trece în plasticitatea liniilor prin puterea fluidităţii sufleteşti. Copiii, ca şi oamenii maturi, nu cunosc numaidecât meşteşugul desenului după reguli academice, totuşi ştiu uneori să deseneze expresiv, sub imboldul şi călăuzirea unui gând nu totdeauna cu reazim real, crescut însă din intensitatea senzaţiilor primite dela natură. Mai mult decât muzica şi cuvântul, linia simplă trasă pe hârtie corespunde unei trebuinţi de exprimare. Desenul e la îndemâna oricui — mijloc uşor şi direct de comunicare, de destăinuire. Mărturiseşte imediat şi impresionant ceiace vorba nu totdeauna poate şi este şi o măsură a intensităţii de viaţă interioară.

Grigorescu se afla odată în tren şi voia, într'o conversaţie, să dovedească urâţenia bulgarilor, de care se convinsese luânâd parte la războiul dela 1877. Epuizase toate argumentele şi nemulţumit probabil de efectul lor asupra interlocutorului, desenă cu degetul din câteva linii pe geamul aburit, un cap de o urâţenie impresionantă. „Iată bulgarul" exclamă Grigorescu, convins de efectul acestei ultime probe. Şi tot Grigorescu, printre atâtea vorbe frumoase despre artă, a spus şi acest adevăr: „cu o bucăţică de cărbune poţi colora mai frumos decât cu toate culorile din lume".

Pictura cere multă osteneală, multă preparaţie technică şi deaceia devine adesea greoae şi neclară, pe cnd desenul e lămurit şi delicat, fiind prima expresie a emoţiei artistice. Prin însăşi simplicitatea mijloacelor, desenul îşi are sorţii lui de izbândă. Şi ca într'o creaţie a naturii, ca într'o gâză ori o floare, minunea conţinutului pare neverosimilă faţă de materialul neînsemnat din care rezultă.

Leonardo da Vinci a lucrat 13 ani la Cina cea de taină. Nu picta totdeauna, dar zile dearândul, în tot acest timp, venea şi desena figura lui Christos. Era centrul tabloului care însufleţea celelalte personagii din jur, şi era firesc să fie preocuparea de căpetenie a artistului. Lucrul întârzia şi n'a fost gata decât în ziua aceia de fericită inspiraţie când conturul capului lui Crist a luat fiinţă în linii definitive pe zidul sufrageriei călugărilor dominicani. Ani după an, Leonardo a lucrat pentru un desen — un desen a terminat un tablou şi i-a dat valoare. Cristos era prins în momentul când spunea: „unul dintre voi mă va vinde"— o bucăţică de cărbune a fixat pentru vecie o mare dramă.

Toţi artiştii mari au cultivat arta liniilor. O bună parte din opera lui Rembrandt şi a lui Durer o formează gravurile. Iar astăzi, când condiţiile de viaţă ale artiştilor sunt atât de grele, desenul e mult mai lesne de realizat. Se poate face astăzi mai mult desen bun decât pictură bună.

Salonul de toamnă o dovedeşte cu prisosinţă — de fiecare dată întrece pe cel de primăvară, al culorii. La noi în ţară se făcea înainte foarte puţin desen şi iniţiativa statului a venit tocmai să-l stimuleze. Dacă se putea vorbi de o culoare românească, nu acelaş lucru se putea spune despre desen. Nu aveam încă un desen românesc. Acum se deschid expo-



R. Iosif: Peisaj urban



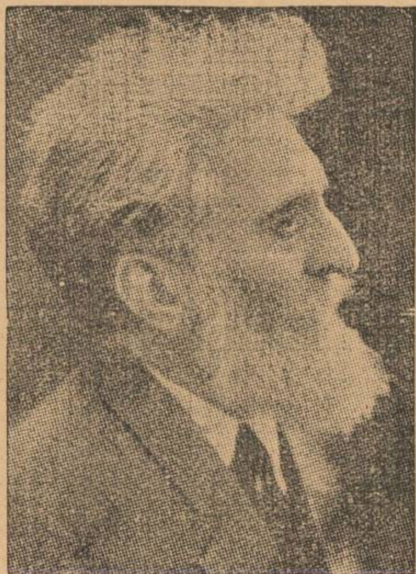
Tache Soroceanu: Desen colorat



N. N. Tonitza: Turcoaică

Amintiri din copilărie și adolescentă

Dar amorul nu merge fără gelozie. In primăvară (aveam 16 ani) au apărut în Roman niște telegrafiști cu redingote și jobenuri. Erau cei mai galanți cavaleri din Roman. Căutau să facă furori. Am început să mă tem de ei: niște tineri așa de sclivisiți mi se păreau irezistibili. Au început să ni se pară niște zei — bieții telegrafiști. Ce mic eram eu! Eu nu isprăvisem gimnaziul, și ei, pe lângă 4 clase de gimnaziu, mai aveau și un an de școală telegrafică — ba și joben și haine bune — și mustăcioare. Dar nici ei nu



G. IBRĂILEANU

se gândeau la Estella, nici ea la ei. Eu mă temeam de viitor!

Dar un lucru aproape extraordinar s'a întâmplat nu din gelozie, ci dintr'un fel de invidie... Ba nu, aproape din nimic. Estella era prietenă cu o altă fată, frumoasă și asta, poate mai frumoasă, dar nu așa de picantă. Era pe-atunci în Roman un tânăr grec, care, uneori, se plimba cu ele prin grădina publică. Și nu gelozia, dar *fericirea* lui de a putea fi cu ea, mă cam indispunea. Intr'o sară, eram cu un prieten, un băiat cam țicnit, care a murit de mult. In glumă, i-am spus: Ai putea tu să-i tragi o palmă acelui cavaler? Lucrul părea imposibil — imposibil adică să nu fie prins, bătut, dus la poliție, în urma unui așa scandal ne mai auzit. Prietenul meu, care era sub influența romanelor de senzație și cam apucat, se simți sfidat de vorbele mele. Era în joc acuma curajul lui. Deodată se repezi printre lume, dădu o palmă sonoră cavalerului, izbucni ca un fulger printre oameni și fugi acasă. Fluerături de sergenți, scandal... Dar lucrul nu s'a aflat niciodată. A doua zi gazeta locală spunea la informații întâmplarea. Noi cu aerul de conspiratori, ne socoteam lucru mare, tipuri din romanele de senzație. Azi, cavalerul pălmuit e un domn cărunt în Iași, un arendaș — Estella femeia unui doctor din București. Amorul s'a isprăvit cu plecarea mea la Bârlad. Țin minte că simțeam că-mi lipsește ceva strălucit, ca să o fac să moară de iubire pentru mine. Adesea mă gândeam: să pot eu scrie la gazeta locală! Să vadă ea că scriu tipărit! (Era o gazetă îngrozitor de proastă!) Dar era un vis numai, nici vorbă măcar să mă gândesc serios. Nici o posibilitate. Așa ceva, cum acuma m'ași gândi: Dacă ași fi general să cuceresc Rusia!

Pe fata aceasta, cu rochiile ei veșnic reflectând albastrue, parcă o văd și acum. Avea ceva distins, ceva de simplicitate, ceva de șoltic — mult feminin.

De-atunci a început și plăcerea mea pentru muzică. In Roman era o muzică militară admirabilă, care cânta toate operele, pe care le-am auzit apoi la teatru. Toate așteptările mele, toate serile de grădină publică — toate cele erau țesute cu muzică. Cântecele erau expresia sentimentelor mele și erau dureroase. Ea, gesturile ei, mersul ei, melodiile muzicei, luna, stelele — toate se combinau în ceva, care nici nu poate fi priceput decât la 16 ani — când ești precoce și... romantic.

Romantic — este cuvântul în care se cuprind toate — 16 ani, libertate, amor, muzică, natura; temperament sensibil și imaginativ — la un loc alcătuiau cel mai romantic romantism.

Dar toate acestea erau ajutate de cetirea romanelor. Câteva romane cu subiecte venețiene, ne făcuseră pe trei (eu, prietenul de care vorbesc mai sus, și altul care, și el, a murit) ne făcuseră să ne constituim într'o societate: „consiliul de trei”, după norma „consiliului de trei” din vremurile de glorie ale Veneției. Fiindcă acel consiliu venețian urmărea viața privată a cetățenilor venețieni, apoi am început și noi să căutăm a descoperi ce se petrece prin familii. Incepusem un adevărat „spionaj”. Și, în avântul nostru, aveam un curaj nebunesc. Intram prin străzi, prin antrete, pândeam pela geamuri! Era un fel de nebunie — dar urmăream infamiile și nedreptățile, în numele justiției! Odată am făcut o adevărată descoperire. Am văzut, pe un geam cum o doamnă, una din cele mai frumoase din Roman, a intrat plângând într'o odae și cum după ea a venit ca s'o împace, un tânăr care a început s'o desmierde. Am aflat atunci un secret din viața ei. Dar am tăcut și nimenea n'a aflat vreo dată. „Justiția” ar fi trebuit să ne facă să hotărîm ceva. Dar n'am făcut nimic. In realitate noi numai ne jucam de-a „consiliul de 3”. Din fericire ne mulțumeam să ne punem în primejdie. Asta era plăcerea noastră. Poate nici aflarea lucrurilor nu ne interesa. Primejdia — asta era totul.

Dar toate acestea presupun libertate. Și o aveam. Cu toate acestea, tatăl meu nu se uita bine, când veneam acasă noaptea târziu. Ba s'a și supărat. A început să-mi încue ușa. Dar l-am învins. Fără nopți libere ași fi fost ca mort. Și amorurile, și consiliul de 3 — toate îmi cereau nopți libere.

In vremea aceasta pe lângă romantismul amorului, al muzicii și al naturii; pe lângă romantismul istoric (consiliul de 3) — mai eram robit și de o altă apucătură cam de aceiași natură: de spiritul revoluționar.

Mai întâiu, nu mai puteam crede în Dumnezeu. Prima lovitură mi-a dat-o un moș al meu, frate cu mama. Mi-a adus un argument care face impresie asupra oamenilor lipsiți de filosofie și de teologie. Mi-a spus că dacă Dumnezeu e tată și bun pentru ce atâția oameni de treabă și cu frica lui Dumnezeu sunt nenorociți? — Cu încetul am tot pierdut credința. Am trecut prin crize. Am ajuns să mă închin sara de mântuială. Mă închinam tot mai fără convingere. Dela o vreme, mă închinam cu gândul că *dacă* poate *totuși*, există Dumnezeu, să-l... înșel. Adică nu să-l înșel. Să plasez rugăciunea — poate tot este ceva, dacă mă rog și dacă e Dumnezeu. Insfârșit, e greu de exprimat ce simțeam.

Prin clasa IV eram revoluționar. Revoluționar prin temperament. La Roman nu era nici o carte — și nici n'aveam idee despre revoluționarii din lume. Nici nu auzisem de numele partidelor revoluționare. Dar eram revoluționar. Când am auzit de generalul Boulanger, care voia războiul Franței contra Germaniei spre a lua înapoi dela Nemți Alsacia și Lorena, am devenit Boulangist, republican, patriot francez. Simțeam clar că mi-ași fi dat *cu fericire* viața, atunci, la moment, dacă împușcarea mea avea ca efect câștigarea Alsaciei și Lorenei de către Franța!

In țară — eram cu „Opoziția unită”, care făcea tărăboiu teribil în contra lui Ion Brătianu. Dar în curând *am aflat că* „Opoziția unită” era conservatoare! Atunci m'am sfârșit. Eu conservator?! Și n'am mai fost cu „Opoziția unită”. Și am rămas revoluționar înflăcărat, dar fără să știu unde să-mi pun revoluționarismul. (Când m'am dus la Bârlad în trei zile am devenit socialist, ateist fără milă, naturalist în artă, fonetist în ortografie!)

In gimnaziu am fost legat cu mulți băeți —mai ales Evrei. Dar n'am avut adevărați prieteni (afară de ceilalți doi din „consiliul de 3” — prieteni *politici* mai mult).

Pela sfârșitul gimnaziului mă simțeam om matur! In clasa IV, cași în celelalte (afară de I-a) am fost premiant întâiu. Dar mi-a fost rușine să mă duc la premii. Premiile se dădeau la primărie. Coroana o punea pe cap Episcopul în sunetul muzicii. Tot orașul era acolo. Mie-mi era rușine să fiu elev — mai ales că mă gândeam că poate să fie și Estella. Cum? Să mă vadă ca *școlar*, cu coroană pe cap, cu cărți de premii subsuoară? Pe mine, cavalerul romantic, visător și nocturn?

G. IBRĂILEANU

(Urmează)

Neprevăzutul

După Charles Baudelaire

Când Harpagon pe tatăl lui îl văzu murind,
La buzele lui albe privind, căzu pe gânduri
Și se'ntrebă cu grijă, în minte socotind
„Sânt oare 'n pod destule scânduri?”

Se-alintă Celimena: „Inima mea-i curată,
Și Dumnezeu frumoasă m'a făurit, firește”.
— Inima ei! Răscoaptă ca șunca și uscată,
La focul veșnic se prăjește!

Un scrib, opaiț care făclie se socoate,
Sărmanului pe care în umbră l-a 'necat
Ii spune: „Unde vezi tu pe-acel ce 'ndreaptă toate,
Pe Creatorul venerat?”

Dar decât toți mai bine cunosc pe-un desfrânat
Ce cască zi și noapte, se tânguie și spune,
Bicisnicul și prostul: „Da, vreau neapărat
S'apuc și eu pe căi mai bune!”

Ceasornicul șoptește și el: „E putred tare,
Nemernicul! Zădarnic previn infectul trup.
Orb, șubred, surd e omul, ca zidul vechi pe care
Insectele îl rod și-l rup!”

Pe urmă vine Unul, de toți tăgăduit,
Spunându-le, sarcastic și mândru: „Mi se pare
Că 'n leturghia neagră voioși m'ați proslăvit,
Sorbind din cupele-mi murdare!

In sufletele voastre mi-ați făurit altar;
Ați sărutat în taină spinarea mea spurcată!
Aflați că sânt Satana cu râsul temerar,
Enorm și slut ca lumea toată!

Cum ați putut voi crede, fățarnici demascați,
Că-l înșelați pe maistru cu măsluiri meschine,
Și că-i firesc o dublă răsplată să luați,
Un loc în Cer și-o pungă plină?

Vânatul răsplătește pe vechiul vânător
Ce-a stat demult la pândă să prindă prada vi
Prin cruntele desișuri am să vă duc în zbor,
Ciraci de tristă bucurie,

Prin cruntele desișuri de lut întunecos,
Nelămurit dealungul cenușii voastre goale,
Intr'un palat cât mine de mare, bloc vânjos,
Și care nu-i de piatră moale;

Căci e făcut din plasma obștescului Păcat,
Și'n el mi-am pus mândria și slava și osânda!”
— In acest timp, pe coama văzduhului urcat,
Un Inger sună lung izbânda

Acelor ce spun: „Biciul să-ți fie 'n veci slăvit,
O Doamne! și durerea pe veci slăvită fie!
In mâna ta purtată de-un gând nețărmurit
Omul nu-i vană jucărie”.

Trompeta umple dulce cu sunetele ei
Aceste seri solemne de răsplătire sfântă,
Și glasul ei strecoară extaz în toți acei
A căror laudă o cântă.

AL. PHILIPPIDE

Cronica șahului

Partide dela Campionatul lumii

PARTIDA IX-a

Partida aceasta a fost jucată la 24 Octombrie la Gravenhage. Dr. Euwe după pierderea a trei partide consecutive (6,7 și 8-a) a făcut în această part dă eforturi supraomenești ca să înscrie și el punct, scăzând astfel avansu însemnat ce l'a luat Dr. Alehin. N'a reușit însă, căci advers rut său s'a apărat admirabil reuș nd să remizeze.

Apărarea Slav

Alb: Dr. M. Euwe — egr : **Dr. A. Alehin**

1. d4, d5; 2. c4. c6; 3. Cf3, Cf ; 4. Cc3, d×c4; 5. a4. Nf5: 6. e3, e6; 7. N×c4. Nb4; (In partida 7-a Alehin a jucat aici Cbd7 urmat d Nd6 Mutarea din t xt e mai solidă.) 8. 0-0, Cb 17; 9 De2, Ce4; 10. Nd3, (Euwe sacrifică un pion p tru a obține joc bun, Alehin însă nu se va lăsa prins și va da darul înapoi.) Nxc3; 11. bxc3, C c3; 12. Dc2 N×d3; 13 D× 3, Cd ; 14. Na , a5; (După Ce7 putea să urmeze Tab'. Alehin nu vrea să a bă greutăți prin păstrarea pionului,) 15. Tabl, (La socoteală venea și Tfbl,pentru a nu fi jenat prin contra-atac asupra pionului e4) Cb4;16. ×b4,a×b4, 17.T ×b4;0—0; 18. Dc2,(18.T×b7?, Cc5!) Dc ; 19. Tfb1 Tfb8; 20. e4, (Euwe vrea cu orice preț o luptă aprigă.) Ta5; 21 e5,h6; (Amenința Cg5· Contr manevrei Cf3—d2—e4 Alechin a pregătit o par dă bună.) 22.Cd2, c5!; 23. Cb3, (După 23. Ce4, urma Dc6!) Ta5— 8; 24. Tc4, b6; 25. 14. c6; 26. d×c5, b×c5; 27. Ta1, Db6; 28. Ta3, Da7; 29. Df2. Cb6; 30. T×c5, C×a4; 31. Tc1, D×f2+; 2. R×f2, Tb4; 33. g3, Tad8; 34. Re2, Cb6; 35. Cd2, g5; 36. f×g5, ×g5; 37. Td3, Cd5; 38. Tc4. T×c4; 39. C×c4, Ta8; 40 Ce3, C×e3; Aici partida a fost întreruptă. M tarea dată în plic de Alb era 41 T×c3. Partida a fost dată de remiză, fără a mai fi continuată.

PARTIDA XIII-a

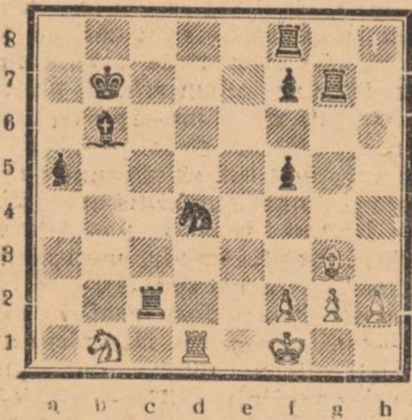
Partida aceasta cu numărul 13 i-a adus noroc lui Euwe. Ea a fost jucată foarte energic de ambii maeștri, Alehin s'a ap rat din nou cu slava. Euwe a dezlănț it un atac puternic care i-a pre ătit un final câștigat. E una din cele mai interesante partide din match.

Apărarea Slavă

jucată la 3 Noembrie la Amsterdam

Alb: Dr. M. Euwe — Negru: **Dr. A. Alehin**

1. d4,d5; 2. c4,c6; 3. Cf3,Cf6; 4. Cc ,d×c4; 5. a4,Nf5; 6. e3. (sau 6.Ce5,e6; 7. Ng ,Nb4 etc. ca în partida 11-a.) e6; 7. N×c4,Cbd7; (utarea obișnuită e aici Nb4 ca în partida de mai sus.) 8. De2. (In partida 7-a s'a jucat aici 8. 0—0, Ng6; 9. De2,Ce4; 10. C×e4, N×e4; 11 Cd2,Np etc.) Ce4; (8.., Nb4; 9. 0—0, 0—0?; 10.e4!) 9. 0—0, Nb4; 10. Nd3,N×c3; (La C×c3 urma 11 b×c ,N×c3; 12. Tb1 N×d3; 13.D×d3 etc.) 11.N×e ,Nb4; 12.N×f5 e×f5; (Toată manevra Negrului era ca acest p on să fie o stavilă pentru e4, Euwe însă străpunge pe linia d.) 13. d5! c×d5; (Alb și a ajuns scopul, Negru silit să b tă pionul; altceva era și mai prost de ex.: 13., 0—0; 14. d×c6; b×c6; 15. Dc2, Df6; 16. Cd4 și Negru pierde n p on) 14. Db5. Da5; 15. D×b7, Tb8; 16. Dc6,Dc5; 17. Cd4,Tb6; 18. D×c5,C×c ; 19. a5, Ta6: 20 Cc2, N×a5; 21. b4,N×b4; 22. Nb2 Na5; 23. N×g7, Tg8; 24 Ne5, (4.Nd4,Cb3!), Cb3; 25. Ta4, Tg6; 26. Ng3,Nb6; 27. Tf4,h5; 28. Th4,a5; 29. T×h5, Tc6; 30. Ca3,d4!; 31. e×d4,C×d4; 32. Te1+, Rd ; 33. Rf1,Tc3; 34. Cb1, Tc2; 35.Td1, Rc6; 36. Th6+, Tg6; 37. Th8,Rb7; 38 Tf8, Tg7; (Negru a ajuns în criză de tim , de unde și consecința: câteva mutări slabe.)



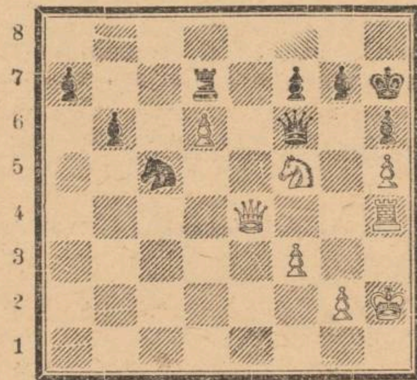
Poziția după a 38-a mutare a negrului.

39. Ne5!, Cf3; 40. Tb8+, (Desi ur că la 40; g×f3?? urma T×f2+; 41. Re1, Tg1 mat) Ra7; 41. Td7+ (41. T×b6, C×e5!; 42. Tb .Cc6e 43. T×f5 etc.) Nc7! (Cea mai bună apărare a Negrului, e de altfel și forțată. La Tc. se pierde o calitate. - La 41... Ra6 urma 42. Ta8+ Rb5; 43. Ca3+ urmat de ×e2.) 42; T×c7+, (Se p tea juca și 42.g×f3, R×b8; 43. N×g7, Tc1+; 44. Rg2, T×b1; 43. h4.Tb4 Td4 etc, La 42., Tc1+ urma 43. Re2 ×b8; 44, T×c1; 45. N×g7 etc.) R×b8; 43 ×c2+, C×e5; 44. Tc5. f6; 45. T×a5. Tc7; 46. Cd2,Tc2; 47. Td5. (47. Re2?, T×d2+; 48. R×d2, Cc4+ și C×a5.) Rc7; 48. Re2, Tb2; 49. h3,Rc6; 50. Td4,Rc5; 51. Re3,Cg6; 52. Td8, (Negru amenința f4+; 53. Re4, + etc.) Ce7; 53. Rd3.Tb7; 54. Re3.Tb2; 55. Td3,Cd5+; 56. Rf3, b4; 57. Tc3+,Rd4; 58. Tb3, (58. Tc4+?, Rd3!) T×b3+; 59 C×b3+ Re ; 60. g3,Cc6; 61. h4, Cd8; 62. Cc5,Cf7; 63 Cd3+,Rd4; 64. Ce1,Re5; 65. Cd3+,Re6; 66. Rf4,Cd6; 67.Cc5+, Rf7; 68. Cb3. Cedează fiindcă pierde pionul f5. O partidă foarte bine jucată de Euwe. Un final instructiv.

PARTIDA XVIII-a

Dăm mai jos poziția în care s'a întrerupt partida 18-a. Dr. Alehin cu Albele a deschis partida cu Cg1—f3 și a ținut pe adversaru său tot timpul în atac. Euwe s'a apărat foarte bine și la înrerupere avea doi pioni liberi pe flancul Damei, contra unui pion Alb la d6, care la prima vedere se păre că Alehin nu-l va putea susține mult timp. Pe de altă parte Alehin mai avea ceva atac pe flancul Regelui, însă Negru dispunea de suficiente resurse de apărare. E foarte interesant cum Alehin forțează remiza.

Negru: **Dr. M. Euwe**



Alb: **Dr. A. Alehin**

Mutarea dată în plic de Dr. Alehin a fost: 41.Dc4—c2. a urmat: 41 .. a7—a5; (Dr. Euwe vrea să arate că n'are frică de șahul prin descoperire în adev r după o analiză mai profundă se vede că acest sah nu ad ce nimic.) 42.g2—g3, a —a4; 43. Th4—g4! (Cea mai bună mutare în aceast pozi ie grea. E sileşte pe Negru să-i slăbească aripa Regelui.), g7—g6; 44. Cf5—h4, D 6×d ; 45. h5×g6+, f7×g6. 46 g4 - d4!!, (Singura mutare, în ad văr genială care salvează partida. Ea era posibilă din cauza slăb ciunii ari ei Re elui. Sunt vizibile amenințările grozave ce le avea Negru.) Dd6—e6; (Desigur că D×d4 ducea forțat și imediat la remiză. Ar fi urmat 47 D×g6+, Rh8; 48. D 8+, Rh7; cu șah etern. La 48 ., Rg7? urma 49. Cf5+ cu câștig d Damă.) 47. Td4×d7+, Cc ×d7 (forțat!) 48. Dc2×a4, h6—h5; 49. Da4—c2, Cd7—e5; (La 49.., b5 urma: 50.Dd3, b4; 51. C×g6,D×g6; 52. D×d7+, Dg7; 53. D f5+ etc.) 50.Rh2—g2, Ce5 - c4 (Dc4!); 51. Ch4×g6! și remiză căci nu numai Negru ar fi câștigat Dama..

AUREL LERNOVICI

Cărți

— A apărut „Lumina care nu se stinge" roman de Alice Gabrielescu. Erit. Cugetarea, colecția „Delafras". 165 pag. Lei 30.

A apărut



n editura „Adeverul"

„FEMEIA DE GHIAȚĂ"

de L. LEONEANU

Un roman în care autorul tratează o temă de dragoste—unde cei doi eroi, unul sentimental și celălalt realist, prezintă subt noi aspecte, drama amorului și a căsătoriei

Actualități științifice

Ploaie artificială

In Germania se lucrează actualmente la instalarea unei vaste rețele de conducte destinată să sporească într'o mare măsură randamentul agricol al ținuturilor, unde ploile sunt extrem de rare. Această instalație în stil mare va deservi deocamdată un teren de 2000 de klm. pătrați la nord-est de Berlin, care va fi împânzit cu o rețea de conducte alimentată de stațiuni hidraulice, situate în preajma lacurilor. Folosința va fi reglementată — întocmai ca în cazul curentului electric — din liniile de transmisiune, abonații neavând de suportat nicio cheltuială pentru întreținerea rețelei.

Cu ajutorul unor scurte „conducte de ploaie", micii fermieri vor putea extrage apa sub presiune, aducând-o astfel la ogoarele lor.

Terenul menționat avea o producție până acum în valoare de 64 până acum o producție în valoare de 64 de milioane de mărci. Grație nouei instalații, care va necesita o putință de 10.000 de cai ,producția va fi sporită cu 32 de milioane de mărci.

Materiale prime în fundul mării

Se știe de multă vreme că în terenul din fundul mărilor, se găsesc îngropate cele mai de seamă materiale prime. Totuș, din cauza dificultății extragerii lor în asemenea condițiuni, nu s'a pus în practică problema recuperării acestor materiale, ce alcătuesc o importantă rezervă.

Un american însă, cu o inițiativă îndrăzneață, Captain Lakes — directorul unor mari societăți miniere din noul continent — a făcut de curând o comunicare asupra unui proect al său, destinat să pună în valoare bogățiile submarine.

Proectul nu poate fi taxat drept o utopie, întrucât depozitele imense de cărbuni, care s'au constatat că există în subsolul Oceanului Atlantic, se'ntind pe o suprafață egală cu de trei ori aceea a Statelor-Unite și sunt accesibile la o adâncime mijlocie de 180 de metri sub nivelul mării. Deasemenea, imensele zăcăminte petrolifere în apropiere de coasta Pacificului dinspre Statele-Unite, nu prezintă dificultăți de neînvins. Firește, e vorba de folosirea unor camere de aer și a unui sistem de conducte în proporții grandioase.

Lumina rece

Lumina obținută grație lămpilor electrice cu incandescență, prezintă neajunsul că cea mai mare parte din energia consumată se pierde inutil în căldură și numai o mică fracțiune produce radiațiuni luminoase: Din această cauză, randamentul unui asemenea sistem de iluminare este foarte neeconomic.

Pe de altă parte, lumina Tesla, lămpile cu neon, care nu dau loc aproape la nici-o pierdere calorifică, nu pot fi utilizate pentru luminarea locuințelor, întrucât necesită instalațiuni prea complicate, precum și curenți de înaltă tensiune, primejdioși pentru securitatea personală.

„Lumina rece" constitue de multă vreme obiectul de preocupare al specialiștilor. In această privință, pilda licuriciului, care reușește să producă o fosforescență fără o ridicare concomitentă a temperaturii, este din cele mai interesante. O serie de specialiști s'au străduit să examineze mai deaproape mecanismul, prin care licuriciul produce lumină, într'un chip atât de... economic, pentru a imita apoi acelaș fenomen în laborator, cu mijloace technice.

Profesorul japonez Shibata, supunând la examenul razelor Roentgen, organul producător de fosforescență al licuriciului, a descoperit că e alcătuit dintr'o massă moale cristalină, care, deformată prin presiune mușchiulară, determinată de voința animalului, împrăștie raze de lumină.

Intrucât fenomenul luminii produse prin frecare, îl mai întâlnim în natură la diferite roci — dolomiți, cuarț, mică, etc. — savantul japonez ne asigură că suntem pe cale să realizăm lumina rece, atât de mult săutată.

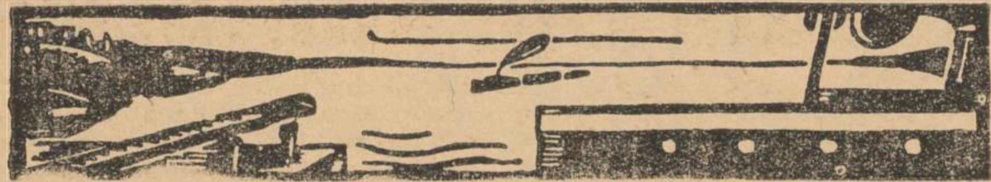
Claxonul prin raze

Un technician german a realizat de curând un interesant dispozitiv, care soluționează într'un chip satisfăcător problema atât de anevoioasă a circulației mașinilor pe autorutele înguste, precum și la cursele de automobile. Noua invențiune, care se aplică îndeosebi în cazurile când o mașină terebue să ajungă sau să întreacă pe o alta, funcționează în modul următor: automobilul din urmă emite un semnal acustic, care însă nu-i perceptibil pentru urechea omenească, întrucât e transmis prin vibrațiuni ultrasonore. Acest semnal orientat în direcția dinainte printr'un reflector parabolic, este captat de microfonul special montat pe mașina din față. Aci vibrațiunile ultrasonore sunt transformate într'un curent electric, care acționează o sonerie de alarmă. In acelaș timp, în exteriorul acestei mașini apare o lumină roșie, care confirmă faptul că semnalul a fost recepționat.

In cazul când există posibilitatea ca mașina să fie ajunsă de cea din urmă, conducătorul vehiculului din față apasă pe un buton, care face ca semnalul roșu să fie înlocuit cu unul verde. Raza de acțiune a noului dispozitaiv este de circa 200 de metri.

Ing. I. S.

INSCRIEȚI-VĂ
pentru
VOIAJURILE O.R.T.
DE PLĂCERE
spre
STATELE-UNITE
cu vizitarea orașelor: Nassau (Bahama), Miami, Havana, New-Orleans, Atlanta, Richmond, Washington și New-York.
cu vapoarele de lux
HOLLAND - AMERIKA LINIE
Excursii săptămânale
spre MAROC
cu vizitarea localităților: Tanger, Fes, Meknes, Rabat, Casablanca, Marrakech, Taroudant, Agadir, Mogador, Safi, Mazagan.
cu vapoarele de lux
Cie. de Navigation Paquet
4 CROISIERE
in MEDITERANA
cu vapoarele soc.
HOLLAND - AFRIKA LINIE
vizitând: Palestina, Egipt, Port-Said, Genua, Marsilia, Tanger, Lisabona, Anvers, Rotterdam și Amsterdam.
CALATORII de STUDII
spre INDIA
LA CEYLON
PERLA OCEANULUI INDIAN
cu vizitarea orașelor: Rotterdam, Southampton, Lisabona, Tanger, Gibraltar, Marsilia, Port-Said, Suez și Colombo. Apoi localitățile insulei Ceylon: Pettah, Belfrey, Kelanya, Kandy, Bandeawela, Gaile, Anuradhapura, Palonnaruwa.
cu luxoasele vapoare ale
COMPANIEI DE NAVIGAȚIE
ROTTERDAM LLOYD
Prospecte și informațiuni la:
Organizația Română de Turism
București, Cal. Victoriei 70 et. I



G. Topîrceanu

Duminică 5 Decembrie s'a desvelit la Iaşi — în grădina Copou — bustul poetului G. Topârceanu.

Atât de viu şi de tânăr este zâmbetul maliţios din colţul gurii, încât simţim sclipirea jucăuşă a ochilor pe chipul din fotografia mută. Orice ar zice marele nostru M. Sadoveanu, sufletul nostru nu se poate împăca, nu poate primi moartea lui Topîrceanu ca o realitate. Chipul său fin şi expresiv, ca şi opera sa desăvârşită în cadrul ei, vie, sclipitoare, plină de zbaterea vieţii sub luciditatea minţii, l-au brăzdat pentru totdeauna în suf'etul nostru: viu şi tânăr. Astfel îl vom păstra, astfel îl vom admira şi astfel îl vom iubi. Au fost şi sunt alţii talentaţi şi originali în literatura noastră, dar Topîrceanu a fost şi rămâne „unic" în amestecul încântător de gândire filosofică, imaginaţie, glumă, humor şi duioşie. Aşa a fost omul care a rămas în amintirea noastră ca şi în opera pe care ne-a lăsat-o. Il găsim deschizând oricere din volumele sale sub contrastul dintre termeni, în jocul unei fantazii nesecate, în puterea unei invenţiuni vertiginoase şi în plină spontaneitate.

Inţelesul adânc al lumii sună, ca o notă gravă, în râsul irezistibil pe care-l provoacă humorul său. Nota limpede a râsului este acompaniată în surdină de o tristeţă tăinuită, de o emoţie stăpânită, dar şi de acel neastâmpăr jucăuş în care artistul a păstrat şi a întipărit, pentru totdeauna, sub virtuozitatea formei, frăgezimea comicului copilăriei şi a tinereţelor. In artă ca şi în [illegible], omul ca şi artistul nimerea [illegible] cuvântului de spirit, provocând râsul ca o descărcare firească şi deplină a fiinţei noastre întregi. Dar preţul şi vitalitatea humorului său veneau din topirea atâtor note opuse, din savanta orchestrare a unei adevărate simfonii sufleteşti... Humorul său izvora din



G. TOPÂRCEANU

complexul unei bogate şi unice individualităţi, de aceia nimeni nu i-a putut împrumuta nici forma nici fondul.

Topîrceanu omul, ca şi Topîrceanu poetul, rămân în literatura şi în amintirea celor care l-au iubit, unic şi de neînlocuit. Cu moartea lui nu ne putem împăca, decât dacă atribuim destinului orb înţelepciunea de a fi voit să ni-l păstreze în culmea înfloritoare a tinereţei sale nedestructibile, răpunându-l înainte de a fi atins de degradarea vremii şi de jignirile vârstei.

ISABELA SADOVEANU

[illegible]

Copilărie fericită

Am stat aseară pe-o bancă în grădina publică. Mi-am răsucit o ţigară — şi am privit în dreapta şi 'n stânga. Era minunat de bine! Primăvara. Soarele se alinta. Copilaşii zburdau pe nisip. Văd că alături de mine s'a aşezat un voinic de vreo zece ani, care bălăbănea cu picioarele.

Mă uit la el şi 'n jurul meu.

„Ah — îmi zic — cât de bine le merge totuşi copiilor faţă de cei mai în vârstă. Ce-i un om mare? Nici cu picioarele nu poate bălăbăni, nici în nisip nu se poate tăvăli. Iar dacă ar încerca să bălăbănească şi el niţel — ar trece vreo matahală şi l-ar izbi cu poicoava. Poate chiar să-l plesnească peste bot. Ah, — îmi zic, — vârsta nu-i de loc o întreprindere simpatică...

Fel de fel de comisiuni şi paracomisiuni

Referate şi adunări... Trei minute dacă fugi, ca să respiri puţin aer curat — şi nevasta te aşteaptă, poate, cu melesteul în vânt şi înjurând de se rupe pământul, fiindcă ar vrea să ştie de ce-ai întârziat...

Ah, — îmi zic, — fericită vreme, copilăria de aur! Şi cum s'a strecurat neobservată şi a plecat...

Mă uitai încă odată la copii şi la băeţaşul care bălăbănea cu picioarele, şi m'a apucat de-a dreptul, ca să zic aşa, o dragoste şi un simţământ — că mi s'a tăiat răsuflarea.

— Băeţaşule, — i-am zis, — mare hoţoman mai eşti! Nici nu simţi, broscoiule, cât eşti de fericit. Stai şi 'nvârţi piciorul, habar n'ai de necazuri, Ce-ţi pasă, scuipi de sus, din vârf de plop, peste toată lumea. Banditule! Cum îţi zice, frumuşelule? Vreau să ştiu cum te chiamă.

Tace. Se codeşte, par'că.

— Nu te sfii, drăguţule. Nu te mănânc.

Vin'o încoa, suie-te călare pe genunchiul meu.

Băeţelul s'a întors spre mine şi răspunde:

— N'am timp, — zice, — să mă hâţâi pe genunchii tăi. Tufă — genunchii tăi. Curată trăsneală!...

Ia 'n te uită, — îmi zic, — ce poamă. M'a ras, băieţaşul. N'are timp.

— Şi de ce, mă rog, sunteţi atât de grăbit? Ce fel de treburi, scuzaţi întrebarea, vă aşteaptă?

Şi copilul, rodul naturii, îmi răspunde cu glas adânc:

— Prea vrei să le ştii pe toate — ai să îmbătrâneşti repede.

Iată, — îmi zic, — peste ce drac am dat.

— Nu te supăra. Uite, vrea să afle un om bătrân ce se petrece la vârsta voastră încă verde.

Băeţelul îngădui oarecum:

— Incurcături, — zice — până peste cap.

Fel de fel de comisiuni şi paracomisiuni.

Referate şi întruniri. Acum, trebue să fug — la instrucţie. Mai e şi şcoala, fireşte, şi educaţia fizică... Trei minute nu poţi să scapi, ca să mai respiri puţin în voie — se supără şi înjură Manea Blohina şi Catea Semeşchina. Ah, Doamne!

Băeţaşul îşi aprinse o ţigară, scuipă printre dinţi, ca un om mare, dete din cap indiferent şi plecă.

Stau şi mă gândesc:

„Fericită vreme, bătrâneţea mea de aur! Nu trebue să mă duc la şcoală. Am scăpat, totuşi, şi de educaţia fizică".

Apoi, mi-am înfipt şi eu o ţigară în colţul gurii, am aprins-o şi am plecat.

trad. de F. DIMA

Ei despre ele; ele despre ei...

(De prin lume adunate...)

— Femeia e un rău necesar; nu se poate trăi nici cu ea, nici fără ea.

— Pentru o femee nu există viaţă liniştită, decât departe de bărbat: din nenorocire, ea ajunge la această convingere, tocmai atunci când nu mai poate scăpa de sub tiranica-i dominaţie.

— O femee minte cu şi fără interes. Pentru ea noţiunea de adevăr e ceva confuz, inutil. Demnitatea-i omenească nu se simte deloc umilită atunci când calcă în picioare, ceiace pentru un bărbat e sfânt: alevărul. Dacă într'o zi o femee va spune adevărul, ea n'a făcut acest lucru decât din două motive: sau a fost distrată, sau acest adevăr îi poate aduce un folos personal. E atât de înrădăcinat instinctul minciunii în sufletul femeii, încât a o învinui pentru aceasta, e tot atât de nepotrivit, cum ar fi să învinuim peştele că are solzi, sau pisica ghiare.

— Bărbaţii au împărţit adevărul în două categorii: un adevăr pe care orice om demn îl respectă: acela din raporturile sociale. Mai există însă unul, pe care ei îl nesocotesc cu totul: adevărul din legăturile sentimentale. Bărbatul îşi minte soţia pentru amantă, iar pe acesta pentru o a treia, — fără a se simţi cu nimic micşorat în proprii săi ochi.

— Vanitatea femeii este fără margini. In primul rând — orice femee se crede frumoasă, irezistibilă. Despre inteligenţa sa, să nu vă îndoiţi: ascultaţi-o cu câtă uşurinţă vorbeşte despre lucruri pe care nu le înţelege şi ce aere atotştiutoare îşi ia, în discuţii despre subiecte de care habar nu are. Dar despre calităţile-i sufleteşti, ce femee nu se ţine să-ţi vorbească! Fiecare se crede „neînţeleasă", „victimă a vieţii", „a omenirii"... Cel mai sigur drum spre inima femeii — e măgulirea. Spune-i că-i frumoasă, bună, deşteaptă şi ţi se va arunca în braţe recunoscătoare şi fericită, că a găsit fiinţa care o „înţelege".

— Pentrucă Newton, Amper, Goethe sau Napoleon au fost de gen masculin, fiecare bărbat se crede îndrituit să-şi asume gloria lor, ca şi cum măcelarul din colţ sau măturătorul din stradă n'ar fi tot bărbaţi!... A te crede o fiinţă deosebită, înseamnă vanitate — dacă eşti femee! Dar e indiscutabil că orice bărbat — chiar şi cel mai umil locuitor al globului — e superior femeilor. Dece? Pentru motivul că *e bărbat*. Să nu cerem o explicaţie. Axiomele nu se demonstrează.

— Femeia e lipsită de adevărata bunătate. Desigur, ea leşină cu uşurinţă în faţa unui căţeluş strivit de maşină şi lăcrămează abundent la cinema, când se joacă un film sentimental; dar priveşte cu nepăsare suferinţele ce le provoacă soţului sau amantului. Sub sensibilitatea sa superficială se ascunde, de fapt, o cruzime animalică.

— In egoismul lor desăvârşit, bărbaţii au decretat că femeia nu are suflet şi deci trebue tratată în consecinţă. Şi tot ce-i refuză femeii, bărbatul îşi atribue sie-şi. El e bun şi în primul rând întrebuinţează această bunătate pentru propria-i persoană. Din ce-i mai rămâne, apoi, împarte semenilor săi. Cât despre femee — pentru ea e deajuns o bijuterie, un mantou, o rochie nouă... Cu bani, bărbatul îşi măsoară bunătatea faţă de femee. Ne întrebăm ce vor fi făcut „stăpânii' noştri, pe vremea când nu existau monedele şi nici toaletele elegante.

— Femeia n'a fost niciodată atrasă de lucrurile care vorbesc inteligenţei. Afară de prea rare excepţii, femeile n'au călcat prin laboratoare. Dar nici artele frumoase, care vorbesc sensibilităţii — cu care femeia îşi face atâta reclamă — nu le atrag, decât superficial. Dincolo de panglicile şi fardurile lor — femeile nu mai văd nimic de seamă.

— Nici o femee superioară n'a fost iubită, n'a fost fericită. Un scriitor francez a spus: „O femee celebră e o fiinţă nefericită". Femeile, care trăesc prin şi pentru iubire, au înţeles aceasta demult şi deaceia au preferat gloriei, o viaţă obscură între fiinţe dragi. In nemărginita-i vanitate, bărbatul nu poate primi alături decât o femee de care se simte mereu admirat. O păpuşă drăgălaşă şi prostuţă a fost totdeauna preferată unei femei cu spirit şi inteligenţă, iar din studierea acestui manechin frumos, bărbaţii trag apoi concluzii generale.

— Dece nu înţelege femeia iubită că, cea mai bună probă a dragostei nu constă în drumul spre Ofiţerul Stării Civile. Ce legătură poate fi între tăria unui sentiment şi tipicul act oficial? Prin râvna-i de a ajunge aici, ea îşi dezvălue egoizmul şi simţu-i practic, care trece înaintea sentimentului. Un bărbat iubeşte, de multeori, mai profund amanta, decât soţia. Se pare însă că femeia şi-a subordonat inima, interesului material, făcând din ea un comerţ rentabil. Pentru o femee, a iubi înseamnă a-şi asigura o bună situaţie; restul vine după aceia.

— Dece nu înţelege bărbatul că cea mai elocventă probă a iubirii e, pentru femee, căsătoria? Faptul că bărbatul vede în ea numai un obiect al plăcerilor clandestine, şi nu o fiinţă demnă de a-i sta alături, în faţa lumii întregi, naşte în sufletul său neîncredere, teamă, ba chiar şi ură. Amanta se bucură, uneori, de mai multă dragoste, însă ea simte apăsându-i pe umeri oprobiul întregii societăţi, ba chiar, poate inconştient, a propriului său amant. Soţia e câteodată neglijată, uitată, dar — afară de unele excepţii — ea păstrează stima şi prietenia soţului, din care poate să mai renască dragostea, dacă nu cu pasiune violentă, totuşi cu liniştită tandreţă, care are pentru femee mult preţ.

— Am iubit o femee. Ani de-arândul i-am cetit orice dorinţă în ochi şi, poate că nici nu şi-o formula bine în minte, când eu mă grăbeam să i-o împlinesc. In fecare dimineaţă mă trezeam cu acelaş gând: ce bucurie să-i mai fac azi? Ii îndepărtam toate grijile din cale şi-i împlineam toate capriciile. Dar într'o zi ea m'a schimbat cu un altul, care n'avea alt merit faţă de mine, decât acela al noutăţii. Atunci am înţeles că femeia are numai corp nu şi suflet; că dincolo de cele câteva clipe agreabile, ce ţi le poate oferi fizicul ei, nu trebue să-i ceri mai mult; că toate femeile îţi pot da, ceiace credeai că ai găsit doar la o singură fiinţă. Alege o fetişcană tânără şi ispititoare, plăteşte-o bine şi nu te mai gândi la dragoste sufletească, pe care nu o poate pricepe mintea unei păpuşi drăgălaşe.

— Am iubit un bărbat. Ani de-a rândul l-am purtat în gândul şi sufletul meu. Ori unde m'aş fi aflat, ori cu cine aş fi vorbit, ori ce ocupaţie aş fi avut — îl simţeam, parcă material alături. Mă trezeam cu gândul la el şi adormeam cu el în minte. Era pentru mine cel mai desăvârşit om din lume... Aş fi rămas ceasuri întregi prosternată în faţa lui; îi sărutam mâinile rugându-l umilită să-mi erte marea mea iubire. L-aş fi urmat, fericită, în pustiul arzător al Saharei, sau în pacea îngheţată dela pol. Mi-am călcat în picioare pentru el, mândria, demnitatea, credinţele copilăriei. Nimic nu mi se părea imposibil, nimic ruşinos, nimic ridicol din ceiace îmi cerea el... Dar într'o zi am înţeles că umila şi absoluta mea adoraţie îl plictisea profund. Spre a-şi alunga urâtul, el a alergat în braţele unei alte femei, care nu-l iubeşte, îl minte şi-l chinueşte ,dar care are meritul de a nu-l plictisi. Iar eu am plecat capul şi am renunţat să mai caut întruparea unui vis nebun, în chipul unui biet muritor.

LUCREŢIA DASCALESCU

TE FAC OM!...

Aproape strecurându-se, băetanul jigărit intră pe ușa cârciunii periferice. Ținea sub braț coșul cu covrigi și se aciuă lângă sobă.

In crâșmă, nici un client... Vedea el bine, că pe crivățul acesta n'o să aibă mușterii. Oamenii treceau zgribuliți pe ulița desfundată, îngândurați, posomorîți. De covrigii lui le-ardea lor?...

Dar, deocamdată, soba rotundă, îndopată până 'n vârf cu rumeguș, îl îmbiă să-și mai desmorțească oasele.

Puse coșul alături și-și frecă palmele înghețate. Nu s'ar putea spune că Mihăiță-al nostru, deși număra 16 ani împliniți, arăta de vârsta aceasta.

Mic, slab, pipernicit, cu o manta numai petice, nelăsând să se vadă dacă pe dedesupt are sau nu cămașe, băetanul purta bocanci rupți, fără ciorapi, de i se vedea pielea vânătă prin ei, dar alerga de dimineață până seara să-și desfacă covrigii.

Ducea, e drept, o viață de câne, dar seara, în fundul simigeriei, tot găsea un locșor unde să-și întindă trupul trudit.

Căldura moleșitoare a rumegușului, completată cu mirosul de iuft specific crâșmelor de mahala, îl făcu să-și dea mai pe ceafă pălăria lui cât un fund de ceaun. Tocmai se scărpina cu un început de voluptate când, dinspre ușa din fund, se ivi patronul.

— Sărut mâna, jupâne, — se ridică Mihăiță respectuos. — Ceva covrigi proaspeți nu trebue?

— Să te ia dracul cu covrigii tăi cu tot. Nu vezi că nici saftea n'am făcut?...

Apoi, potrivind ici un clondir, îndreptând colo un scaun, se așeză după tejghea. O bătrână, chircită la trup și scofâlcită pe obraji, îi aduse cafeaua cu lapte.

Patronul sorbi satisfăcut lichidul ferbinte și, mai mulțumit o leacă, privi spre omulețul nostru.

— De unde ești de fel tu, mă...?

— Din Ghimpații-de-vale, să trăiți...

— Din Ghimpați, mă? De pe lângă Viezurești, ai?

— Ă-hă!

— Și cât câștigi tu cu covrigii tăi, mă?

— Păi, să trăiți... după cum e și alișverișul. Doi poli, trei poli... câte-odată și-un pol juma'.

— Mult... mult... Nu ești pentru mine. Eu căutam, așa, un băiat ca tine, dela țară, să-l fac om!

Dar tu... nu-mi prea miroși a soi bun... Părinți ai?

— Am, la țară. Da' dacă nu ni s'ajunge, că suntem nouă copii, mai trimet și p'acasă ceva din câștig.

După cum se 'ntâmplă...

— Mă, eu te-ași lua la mine, să te fac om... Că eu, așa sunt de felul meu, filotim cu băeții dela țară... Te-ași pune aici în prăvălie, să-mi fii mână dreaptă și, peste câțiva ani, ești negustor, mă, ești comersant. Știi ce va să zică aia *comersant* mă, fleac cu ochi? Om, mă, om!

Eu te fac om pe tine, auzi tu.

— Aud, să trăiți...

— Te așezi ici la tejghea cu șorț alb dinainte și, cum intră un client, sări în fața lui și-l ei de la ușe:

Săru' mâna, coane! Să trăiți, coane! Ce-ați dorit, conașule? Vine imediat, coane! Guriță să ai, mă, guriță! Să nu stai ca un tont, blegule, că eu nu știu multe! Te desnod în bătae și te trimet la măta acasă, de unde-ai venit. Așa sunt eu! Cuvântu-i cuvânt! Am zis că te fac om, te fac, mă! Dar... ia spune-mi, de ce n'ai cămașe pe tine, mă nemernicule?...

— Păi..., vru să zică Mihăiță, rușinat de-această observație.

— Nimic! Ticălosule... știam eu ce poamă 'mi ești. Ce-ai făcut cu banii de câștig, mă? Ai? I-ai jucat la barbut? Sau, te pomenești c'ai vreo servitoare cu care te ții? Taci, ai? Ți-e lene să răspunzi...

Lui Mihăiță i se opri un nod în gât și, mai-mai să dea drumul șuvoiului de lacrimi.

— In fine, dac'o să te porți frumos, o să-ți dau eu o cămașe dela mine. Și... ia te uită... nici ciorapi n'ai pe tine, nenorocitule! Mă, ascultă ici ce-ți spun: eu îți dau și ciorapi și cămașe, într'un cuvânt te fac om, dar să nu care cumva să te prind că furi, că te rup, mă! Cu mine nu glumești tu! Eu ori te fac om, ori nu te mai face nimeni! Uite-te ici în ochii mei, că nu-ți fac nimic. Nu cumva, ai poate obiceiul să tragi la stânga, ai? Poate că-ți alunecă mâna 'n tejghea, cum?

Azi un leu, mâne doi, strângi bani albi pentru zile negre și mă jefuești pe mine, tâlharule. Imi furi munculița mea.

Mă, eu atâta-ți zic: te bat cum nu te-a bătut nimeni în viața ta! Te distrug, ticălosule! Vă cunosc eu pe voi, pungașii ăștia de la țară. Venți la oraș cu tălpile crăpate, vă milogiți pe la stăpâni, faceți pe mironosițele și, cum îți vine bine, furi ca 'n codru, mă, ca în codru! Ai lăsat ochii în jos! Care va să zică, te simți vinovat, ai...

Haide-haide, nu-mi boci ca o muere, neisprăvitule.

Am mai avut eu unul ca tine care bâzâia fără motiv, dar l-am bătut de l-am frânt, pân' l-am desvățat eu de obiceiul ăsta.

La mine, dacă ești cinstit și te porți cum se cade, o duci ca 'n Rai. N'ai mai nimic de lucru. Dimineața, te scoli la 5, pe răcoare, și deretici o leacă prin prăvălie. Apoi cobori în pimniță și te ocupi de butoaie. Le freci pe dinăuntru cu șomoiogul, până pe la 8-9. Dar, să nu te prind că bei, mă, că-ți rup gura. Mă, eu vreau să te fac om! Să nu crezi că mă duci pe mine, cu una cu două. Eu te miros, mă, și dacă te prind c'ai băut, e vai de măiculița ta! Iți frâng șalele!... Nu holba ochii la mine! Știu ce vrei să spui, că adică, ție nu-ți place băutura. Dar ia să te las eu singur c'o vadră de vin... ehei!... ai suge-o, nu altceva! Mă, microbule, mie să nu-mi faci pe [illegible], că nu se prinde. Bagă de seamă: după ce-ai terminat cu vasele, te duci să te odihnești sub șopron. Am acolo niște buturugi. Le spinteci frumușel cu toporul și pe urmă iar stai. Stai așa, până te chiamă cucoana să mergi cu ea în piață la plimbare, cu coșnițele.

Să nu te pue dracul să ciupești din struguri pe drum, că te sting. Auzi tu? Te sting. Eu am o deviză: îmi place să te fac om, dar să fii muncitor și harnic. Să nu te văd că, după ce te-ai întors din piață, te pui pe lenevit... Asta nu, băețaș, că-ți moi oasele. Te fac eu om! Ai venit, ai descărcat lăzile, ești odihnit, gata! Ajunge cu lenevia! Te repezi la bucătărie și cureți cartofi, că s'apropie ora mesii și, parcă te văd că te repezi la mâncare, ticălosule! Dar mâncare fără muncă, nu există la mine... Ai terminat la bucătărie, te repezi la cotețul porcului. Ii schimbi paele, îi dai irimic și pleci la cal. Il țesali bine pe spinare, îi pui și lui ovăz și speli careta. Mă, să n'o zgârii cumva, că-i bucluc. Te bag în pușcărie pe viață! Umbli binișor cu cârpa, te bagi dedesubt la roți și-o faci lună, auzi tu, lună! Să nu crezi că dacă te las de capul tău, poți să-ți bați joc de mine... Nu, puiule, că viu în inspecție... Eu am făcut armata la călărași. Te găsesc cu calul nețesălat, poc! Nu i-ai dat ovăz la timp, jart! N'ai frecat careta, pleosc!

Mă, eu te fac om, dar vreau să văd în tine că ești activ, că ai *spiritul de inițiativă*, așa cum ne 'nvață pe noi în armată! De ce adică, să nu devii om, mă păcătosule? N'ai și tu dreptul la asta? Ba îl ai, dar ești nărăvit la rele!... După ce speli careta, faci o plimbare sus, în „salon". Totdeauna, dacă ești băiat vrednic, o să găsești și p'acolo câte ceva care să te intereseze în orele libere. E vre-un parchet de frecat, ai niște covoare de bătut, scoți sofaua și-o ungi cu gaz, mături coșurile, mă rog, ai toată libertatea să faci ce vrei! Dar să umbli cu binișorul pe lângă mobile, nătărăule, că dacă-mi zgârii „studio-ul", te fac praf! Iți mănânc zilele! Te pupă maică-ta rece, auzi tu!...

Pe la patru, vii aici în prăvălie. *Mâna mea dreaptă.* Speli paharele frumos, servești pe la mese și, din când în când, dai cu măturoiul pe dușumea. Scoți gunoiul afară și-l duci cu lada la maidan. Vii înapoi frumușel și iar ești liber. Iar n'ai ce face. Iar stai. Și în timpul ăsta leafa-ți merge, ce-ți pasă, ești domn! Mai cari sifoanele afară, mai așezi un butoi de murături, dar stai. Nu faci nimic!Ești leneș, ești parazit! Parcă n'ai ști, nemernicule, că eu plătesc impozite la stat, la gaz, la comună, la... câte 'n cer și pe pământ! Parcă n'ai ști! Și dacă știi, ce-ți pasă ție?... Tu stai ca un vierme la tejghea și pe mine mă costă bănișori, mă, bănișori munciți cu sudoare și sânge!

Mihăiță al nostru, fără motiv, începu să plângă deabinelea. Acest lucru îl întărîtă pe patron. Roșu ca un rac, îl înhăță de chică și-l zvârli cu coș cu tot, în stradă:

— Am vrut să te fac om, dar văd că am de-a-face c'o pușlama. Eși afară!

Mihăiță, cu sufletul la gură, a țâșnit ca un fulger pe ușa prăvăliei. A' zis și bogdaproste...

El va vinde mai departe covrigi și va 'ngheța cu picioarele goale 'n bocancii rupți.

Un microb.

Un tâlhar.

Un nemernic. O pușlama.

Nu, nu — de ce să facem prea multă filozofie?

Mihăiță al nostru e un inadaptabil. Nu vrea „să se facă om".

IULIU LAZAR

Ninon de Lenclos

Despre dragoste

Amorul este o hrană pentru inimă, așa precum mâncărurile sunt pentru corp; a iubi înseamnă să satisfaci o dorință a naturii, să răspunzi unei necesități.

Dacă în chestiuni de inimă ar interveni rațiunea, sau entuziasmul, dragostea ar deveni insipidă sau frenetică. Ca să eviți aceste două extremități, ai un singur leac: distracția și acest lucru nu-l găsești decât la femee.

Nu există sentiment mai rece și care să dureze mai puțin decât admirația. O femee prea egală, prea uniformă, devine searbădă și desgustă. La o femee vie, capricioasă, hotărîtă, amantul va găsi plăcerea schimbărilor.

Capriciul este sarea pusă în galanterie, care o împiedică să se strice. Neliniștea, gelozia, certurile, împăcarea, supărarea sunt alimentele dragostei.

Dragostea este puternică atunci când crezi că e gata să se rupă în urma unei certe violente. Dragostea trăește din vijelii; în dragoste totul este convulsiv.

A dori dispariția pasiunilor, înseamnă nimicirea noastră: ele trebuesc numai puse în ordine. Ele sunt în mânile noastre ca otrăvurile dintr'o farmacie. Preparate de un chimist abil, devin lucruri binefăcătoare.

Care este destinul femeii, care este rolul ei în fața bărbaților? Să placă și să-i facă pe bărbați fericiți.

Te faci plăcut mai degrabă prin defectele agreabile decât prin calitățile esențiale. Virtuțile mari sunt ca și monezile de aur: te folosești de ele mai puțin decât de monezile mărunte.

Sbuciumările sufletești pe care le cauzează dragostea sunt de temut, pe cât nu sunt de dorit plăcerile pe care le poate procura.

Suferințele dragostei sunt cel puțin egale cu plăcerile pe cari le provoacă.

Ce ar fi tinerețea fără dragoste? o boală lungă: sau n'am exista, sau am vegeta.

Dragostea este pentru inimile noastre ceiace este vântul pentru mare. Stârnește deseori furtuni, e adevărat, pricinuește uneori chiar naufragii. Dar vântul singur o face și navigabilă; iar prin frământarea continuă ce o întreține își datorează durata și conservarea ei; dacă o face periculoasă, treaba pilotului care știe să manevreze.

Nu trebue să te întrebi dacă faci bine sau rău iubind. E cași cum te-ai întreba, dacă e bine sau rău să-ți fie sete și pentru asta să interzici la toată lumea să bea, pentrucă unii se îmbată.

Dragostea, ca să fie adevărată și să ne facă fericiți, nu trebue condusă ca o afacere serioasă, ci cere să fie tratată cu ușurință și mai ales cu veselie.

La începutul legăturii lor, doi amanți se cred însuflețiți de sentimentele cele mai delicate. Iși epuizează finețea, exagerările, entuziasmul; se îmbată câtva timp de tot ce e mai desăvârșit în ei. Dar să-i urmărim mai departe; în curând natura își reia drepturile; în curând vanitatea satisfăcută, dă libertate inimii să simtă și să se exprime și disprețuind plăcerile amorului vine o zi când acești oameni sunt foarte mirați că se găsesc, după un ocol lung, în acelaș punct ca și un țăran care de bună credință ar fi început de unde ei au sfârșit.

Delicatețea sentimmentelòr păstreaz'o în prietenie. Amorul să-i iei drept ceiace este; cu cât îi vei da mai multă noblețe și demnitate, cu atât îl vei face mai periculos.

La început nu ceri nimic sau așa de puțin, încât o femee se crede obligată să-ți fie recunoscătoare pentru modestia ta. Tot înaintând, vă familiarizați. O femee asigurată de discreția ta, nu vede gradarea slăbiciunilor ei. E așa de sigură de virtutea ei că prin nazurile ce le face cheamă singură primejdia. Iși încearcă puterea. Vrea să știe până unde pot s'o conducă câteva ușoare complezențe. Ce imprudentă e. Dacă gândindu-se la trecut, e surprinsă că a acordat atât, la fel va fi și amantul care a căpătat atât.

Uneori nu e chiar nevoe de dragoste ca să cazi. Oricât curaj ai simți că ai, sunt clipe nenorocite când cea mai virtuoasă este și cea mai slabă. Motivul acestei bizarerii este că natura veghează mereu ca să ajungă la scop.

Dacă vorbesc de rău despre dragoste, dacă îi opun rezistență, dacă arată puțin gust pentru plăcerile ce le procură, dacă iau măsuri contra ei, dacă au frică de ea, toate astea sunt dragoste. Fiecare i se închină într'un fel: ele i se închină ocupându-se de ea.

Prietenia este un sentiment care n'are nicio legătură cu simțurile. Numai sufletul primește impresiunea, iar sufletul nu pierde nimic din valoarea lui dacă se dă în acelaș timp la mai multe persoane.

Indată ce metresa ia rolul amantului, iute el devine [illegible]; mai mult, devine un tiran și isp[illegible] în sfârșit prin dispreț care-l duce [illegible] la desgust și la nestatornicie.

Pentru o persoană cu sânge-rece, nu e spectacol mai amuzant decât sbuciumările unui om amorezat.

Trad. de Dr. J. K.



In personalul de Giurgiu

Mai erau câteva minute până la plecarea trenului. Gâfâind şi asudat, cu o pereche de ochi mari aproape eşiţi din orbite şi o pălărie caraghios de mică, fixată ca prin minune în vârful capului enorm — un pasager întârziat năvăli în vagon.

Deabia s'a putut strecura prin spaţiul îngust dintre cele două bănci, târând un geamantan de carton presat, jupuit la colţuri şi legat peste mijloc cu un rând dublu de sfoară, în ciuda încuietorilor de alamă şi a lacătului „secret" cu cheia cifrată, care se bălăngănea ca o limbă de clopot, prins de nasul a două belciuge.

Aşează geamantanul pe susţinătorul rezervat de sus, se apropie de fereastră, şi trăgând puternic de curea, o deschise larg, făcând să lunece geamul în ramă. Scoase capul, căutând din ochi pe cineva.

Era în Noembrie. Afară, din bolta mohorîtă, începuse să cadă un fel de ploae-măzăriche, cu bobi reci şi mărunţi de ghiaţă, care ciocăneau uşurel în acoperiş, poleiau cu un strat aluneos peronul şi se lipeau de mantaua domnului impiegat, care aştepta cu fluerul la gură şi ochii la ceas, să dea semnalul de plecare.

Un curent de aer rece pătrunse înăuntru. Simţii un junghi în ceafă. Apoi altul în spate şi urechi.

— Fereastra! — ţipă un militar din fundul vagonului.

— Inchide geamul, dom'le! — strigă speriată o femeie din spatele meu, pe care nu o văzusem până atunci.

— L-au apucat căldurile, — mai făcu un altul, în surdină, dar destul de tare pentru a fi auzit.

Pasagerul cu pricina, însă, se făcea că n'aude. Poziţia mea pe bancă, în faţa lui, începea să devină periculoasă. Mă puteam alege cu o pneumonie, cu o gripă, sau în cel mai fericit caz, cu un straşnic guturaiu.

Eram deci gata să intervin, energică. Dar a trebuit să renunţ. Enervat, un călător sări dela locul său, şi cu o mutră care nu dădea loc la replică, înaintă spre pasagerul încăpăţânat, care se juca nesimţitor cu sănătatea noastră, îl apucă hotărît de umăr, îl zmulse dela fereastră şi ridicând geamul în sus, îi strigă în nas:

— Dumneata ai cumpărat bilete pentru întreg vagonul? Să ştim şi noi!

Mă uitam curioasă şi puţin amuzată la cel învinuit. Era potrivit la statură, dar foarte gras. O haină lungă de piele, ca un anteriu, îi dădea o înfăţişare de sportman-voiajor, ce nu se potrivea câtuşi de puţin cu mişcările lui greoaie şi neîndemânatece. O pereche de cizme galbene, vânătoreşti, îi completa ţinuta.

Părea că nu ştia despre ce e vorba.

A rotit o privire vicleană de vulpe prinsă la strâmtoare şi neîndrăznind să sufle o vorbă, s'a aşezat pe bancă. Stătea ca pe ace. Chiar în momentul pornirii trenului, el ţâşni ca ars în sus şi turtindu-şi nasul de sticla rece, sfredeli înverşunat peronul.

Când am eşit din staţie, iar locomotiva s'aşternu pufnind şi bolborosind la drum, pasagerul întârziat îşi scoase haina de piele, o pături frumos şi trântind-o pachet în stânga, se aşeză alături de ea.

Făcea impresia că se mai linişti se, îmi ceru voie să-şi aprindă o ţigară. Am înălţat indiferentă din umeri. In vagonul de ultimă clasă, fiecare e liber să facă ce vrea. Să fumeze, dacă îi e poftă, să scuipe pe jos, de are gust, să se descalţe chiar, când aceasta i-ar face plăcere...

A pufăit de câteva ori trimiţând — ca să nu mă supere — fumul în sus, prin pumnul făcut cornet. A mai supt odată îngândurat din ţigare înghiţind în sec, pentru a-mi da iluzia subtilizării fumului, aidoma unui fachir. Dar din nări îi izbucniră, brusc, două suluri albăstrii care mă plesniră în obraz şi mă făcură să tuşesc.

— Scuzaţi, spuse el politicos. Obiceiul nostru, al bărbaţilor. Ce să-i faci? Şi râse fals, silit.

N'aveam, desigur, nici o intenţie să fac vreun rău „obiceiului" aşa că i-am răspuns cu zâmbet indulgent.

Mai trase de câteva ori din ţigară şi iarăşi se posomorî, urmărind încruntat literele transparente şi indescifrabile ce se'ncolăceau, unduind, la o palmă de creştetul meu.

Apoi — caşi cum ar fi continuat o convorbire abia întreruptă — mi se adresă cu o mină îngrijorată:

— ...N'a venit şi pace. Să fi sosit după plecarea mea? Nu cred. Am aşteptat-o de era să scap şi trenul... Ori...

Probabil că m'am uitat ciudat la el, căci a mai murmurat ceva neinteligibil şi a tăcut.

Scormoni în buzunărelul de lângă rever şi scoase un carnet. Mă'ntrebă din nou (probabil ca să facă o legătură între fraza fără sens de mai înainte):

— Suntem în 30 azi, nu?

N'a mai aştepta să-i confirme, căci tot el reluă supărat:

— Desigur că-i 30. Eri n'a fost 29?

Tăcu iar, sugând îndârjit din chioştecul minuscul pe care-l strivi apoi, înciudat, cu tocul cismei.

Parcă era un cazan cu aburi, la maximum de presiune. Iată un om, mi-am zis, care dacă în 5 minute nu găseşte o persoană căreia să-i vorbească, face explozie. Ce necazuri îl frământă? Ce supărări îl rod?— gândeam eu aproape compătimitoare. Un copil bolnav? Un moşier căruia i-au ars ori mucegăit hambarele cu bucate? Sau un negustor doborît de faliment?

Cum mă lăsam aşa purtată de supoziţii, auzii uşa trântindu-se şi un călător, venit din alt vagon , trecu pe lângă noi.

Nu ne depăşise încă şi vecinul meu îl strigă:

— Ristache! Măi, nea Ristache! Incotro?

Cel întrebat făcu imprudenţa să se oprească, ba încă să-i mai răspundă:

— Spre Comana.

Dintr'un salt pasagerul misterios sări în picioare şi — luminat la faţă de bucurie — înhăţând pe noul venit de mânecă, îl trase lângă el.

— Stai! Stai, nea Ristache, să-ţi spun ceva. Te grăbeşti?

— Nu, dar...

— Am o chestiune urgentă cu dumneata. E vorba de o afacere din care ese câştig bun.

— S'auzim, bre.

— Stai jos, atunci, că biletele tot le-am plătit.

— Dacă-i vorba de o afacere serioasă, sănătoasă....

— Desigur. Când umblu eu după afaceri putrede?

— Bine, frate. Noi ne înţelegem... ştii... cât e de rară astăzi lumea cinstită...dar de ce e vorba, bre, Enache?

—Pe rând. Lasă-mă să răsuflu, că sunt atât de năucit, încât mă mir că-mi mai arde de afaceri, zău aşa. Dar stai odată jos.

Domnul Ristache, negustor bătrân, aşa cum îl arăta înfăţişarea, se supuse. Il vedeam că arde de nerăbdare să audă cât mai repede miezul afacerii; dar se stăănep, uitându-se liniştit înainte, deşi degetele frământau nervoase un nasture nevinovat dela palton.

Mă rezemai de speteaza de lemn a băncii, îmi luai o figură indiferentă, atentă doar la numărătoarea stâlpilor de telegraf care apăreau o clipă la fereastră.

Eram însă numai urechi.

— Dar ce s'a întâmplat, bre Fanache?

— Nenorocire pe capul meu, nene Ristache. Mare nenorocire.

— Taci bre!

— Zău aşa. Să mor dacă-ţi mint.

— Ţţţ... se miră, căznindu-se, nenea Ristache, fără să ştie încă despre ce era vorba.

— M'a lovit ca o măciucă în cap. Sunt un turbat, zănatec, măi nea Ristache.

— Aşa?

— Lovitura asta are să mă ucidă. Ori mă spânzur, ori...

— Ce spui, bre? Fii om tare, fii bărbat!

— Nu mai pot.

— Ba ai să poţi. Câte nu îndură omul? E mai tare decât fierul.

— O fi, dar eu nu mai pot. Inţelegi că nu mai pot, nene Ristache?

— De!

— Când mă gândesc, îmi vine să iau câmpii.

— Nu fi copil!...

— Off, degeaba, degeaba.

Cineva oftă în vagon. Un suspin răguşit îi urmă numaidecât. Femeia din spatele meu avea ochii umezi. Călătorul cu „mutra fără replică" se frământa pe loc.

Tânguelile — alternându-se printre ţăcănelile roţilor, cu mângâerile lui Nea Ristache — continuau mai departe :

—Mă gândesc la munca mea de-o viaţă întreagă. Nu mi-a fost dat să am şi eu un copil, să-i las averea, să zică şi el bogdaproste.

— Ai muncit mult e drept.

— Şi acum să n'am nici o mulţumire.

— Nu-ţi face gânduri negre...

Simţeam că fierb. Ce nenorocire, ce prăpăd a căzut peste omul acesta? Nu puteam înţelege nimic. Dacă mai continuau mult aşa, unul văicărându-se şi altul încurajându-l, fără să ştie ce s'a întâmplat, mă hotăram să mă mut în alt vagon.

— Cum să nu-mi fac gânduri negre? E puţin lucru pacostea ce a dat peste mine?

— Soarta...

— De ce tocmai peste mine?

— Putem noi judeca, sau o putem împiedica?

— Si fi ştiut... hei! dac'aşi fi ştiut...

— De ce nu te-ai gândit? Poate că evitai....

— Ce să evit, domnule? Cum să mă gândesc? Să-mi bănuesc eu nevasta cu care sunt cununat de zece ani?

Asta era? Respirai uşurată.

— Ce tot vorbeşti prăpăstii, Fanache? — replică speriat celălalt.

— Vorbe adevărate. M'a înşelat.

— Coana Lucreţia?

— Ea.

— Şi... cum... cu cine.. adică... se bâlbâi prietenul.

— Cu Tuflescu. Il cunoşti pe Tuflescu? Tâlharul ăla care are ferma şi moara din Pârvuleşti.

— Il cunosc, bre, cum să nu-l cunosc? Al de i-a fugit nevasta cu inginerul agronom.

— Ăla, ăla, bestia dracului.

— Mă mir numai, bre Fanache, că-l ştiam om de ispravă. Doar în primăvară i-am vândut trei vagoane de porumb. Am trimis marfa fără ramburs. Mi-a plătit cinstit.

— Ehehei! Ce hoţoman e dumnealui.

— Dar cum s'a întâmplat o astfel de blăstămăţie?

— Pe conu Ştefăniţă îl ştii? Ştefăniţă cerealistul?

— Cum să nu? Şi lui i-am vândut fasole gogoneaţă pentru export, anul trecut.

— Aşa. Mă'ntâlnesc cum două luni cu dânsul în gară la Vidra. Fanache, îmi zice el, o afacere pentru tine. Mulţumesc şi bucuros, coane, răspund eu vesel. Imi trebuesc zece vagoane cu grâu, până'n 5 zile, la schelă la Măciniş, pentru şlep. Aruncă-te în tren şi pleacă pe linie după marfă. Preţul îl ştii. Cel al zilei. Ai 1000 de lei de fiece vagon, numai, condiţional, să le am la timp la schelă. S'a făcut? In regulă, coane. In cinci zile câştigam zece mii de lei. Afacere de lepădat?

— Mai întrebi?

— Eram bucuros că...

— Dar banii ţi i-a dat conu Stefăniţă?

— Aici e aici, Nu mi-a dat şi nu puteam să-i cer. Are obicei urît. Pe loc se supără: Ce, n'ai încredere în mine? Nu-mi mai vinde. N'ai parale? Lasă-te de negustorie.

— Il cunosc eu, de aia te'ntreb. Şi cum a rămas?

— Aveam eu banii la mine, dar nu-mi ajungeau. Marfa trebuia plătită toată înainte. Să scot dela „Cec", era greu, trebuia să aştept...

— Ce-ai făcut atunci?

— Prostia capului meu. Nu mă duc la Poştă să rog o excepţie la carnetul meu de depuneri... Nu mă duc la un prieten să mă împrumute cu o mie două de lei cu dobândă... Nu mă duc nici la conu Ştefăniţă să-i explic şi să-i cer... Nu. Mă pune naiba să-l chem pe Tuflescu la telefon şi să-l rog — l-am servit şi eu de câteva ori, aşa că-mi era îndatorat — să mă împrumute cu cincizeci de mii pentru cinci zile.

— Cu câtă dobândă?

— Fără. Ţi-am mai spus că-mi era îndatorat.

— Şi ţi-a dat?

— Intâi făcea pe mironosiţa: Că n'am, că tocmai acum am făcut nişte plăţi, că am nevoe mâne de o sumă de achitat, şi, însfârşit că, poate, peste câteva zile...

(Continuare în pag. 8)

Cântec de seară

E ceasul albastru, e ceasul când vitele
Sparg cerul şi-apusul din râu cu copitele,
Când seara se naşte din pulberea drumului
Şi umblă pe lanuri vecernia fumului,
Când cumpăna bate mătănii şi soarele
In câlţul pădurii şi-afundă picioarele,
Când toaca pisează 'n călcâe tăcerile,
Când sufletul poartă pe mâini adierile.

E ceasul albastru când cântă ferestrele.
Când visul s'avântă rupându-şi căpestrele,
Când sfoara cărării înoadă câmpiile,
Când cern cu grăunţe de rai, ciocârliile,
Când claca de nouri îşi scarmănă lânele,
Când lângă ceaunul cu lapte şed stânele,
Când vezi ca prin sită trecutul şi foile
Şi-un fluier se 'nalţă la stele cu oile.

E ceasul albastru când eşti al văzduhului.
Când vremea se culcă pe streşina stuhului,
Când gândul şi limba îşi uită cuvintele,
Când luna se scoală să-şi puie vestmintele,
Când roţile-şi joacă pe poduri petrecerea,
Când arde pe umărul fetelor secerea,
Când fruntea s'atinge de crengile somnului,
Când curg din troiţe durerile Domnului...

GEORGE LESNEA

— Dacă umbli după „fără dobândă”

— Măi, îi ţip eu la telefon, ce-mi spui de câteva zile şi de zece mii, când mie îmi crapă buza acum după cincizeci? Dacă vrei să mă serveşti şi crezi că merit, fă-o!

Uite, trimit nevasta la tine, să-i dai şi ea mi-i expediază prin comisionar pe linie, căci trebue musai să plec diseară. — Bine, zice el atunci. Trimite-o şi cu o poliţă semnată de tine, cu termenul în alb.

— Cum adică?

— Să pună el scadenţa, când o crede de cuviinţă. Mie îmi convenea de minune. Poate mai întârziam niţeluş cu încasarea banilor, şi n'aveam sula în coastă.

— Ei?

— La patru după-amiază urc nevasta în autobuz, îi dau şi poliţa iscălită în regulă cu termenul în alb, apoi, după ce îi mai recomand să predea comisionarului banii, mă îndrept şi eu spre gară.

— Aşa.

— Sosesc seara în Videle. A doua zi primesc banii, alerg după marfă. Când era bună, era scumpă. Pe care o găseam mai eftioară, avea negrituri. Insfârşit, găsesc ce-mi trebuia. Plătesc, încarc şi predau vagoanele. Inarmat cu duplicatele scrisorilor de trăsură, mă întorc acasă, să le prezint lui conu Ştefăniţă şi să-mi încasez banii şi comisonul. Dimineaţa sunt acasă. Când, ce să vezi?

— Spune!

— Casa pustie. Lucreţia nicăeri.

— Taci!

— Intreb pe un vecin, cercetez pe altul, nimeni nu ştie nimic.

— Ţţţ...

— Mă duc în oraş, prezint frachtele şi proba conului Ştefăniţă. Acesta e mulţumit de ea şi-mi numără gologanii în palmă. Vrea să mă cinstească cu o sticluţă de vin, dar enervat cum eram, îl refuz şi vin iarăşi acasă. Acolo, doar cânele şi pisica, urlând şi miorlăind de foame.

— Vai, vai... N'ai căutat-o, n'ai alergat la Poliţie?

— Nu.

— Ai lăsat-o aşa... părăsită?

— Păi cum? Eram să bat toba în piaţă şi să pun doliu la poartă că mi-a fugit muerea?

— Dè.

— Ei, şi cum îţi spusei, trece o zi, mai trec două, pleacă şi a treia. La o săptămână, cine-mi vine galbenă şi slabă, ca o arătare? Dumneaiei!

— Nu mai spune!

— Dà ce crezi?

— Tiii...

— Eu îmi văd de treabă şi nu-i spun nici o vorbuliţă.

— Ei aşi! N'ai întrebat-o unde a fost?

— Nu.

— Pe unde a hoinărit?

— La ce bun? Nu sunt de felul meu curios.

— Nici n'ai înjurat-o cel puţin?

— S'o înjur? Eu? M'a ferit sfântul! In zece ani de când ne-am luat nici dă-te mai încolo n'a auzit dela mine. Am altă educaţie, nea Ristache. In familia mea mitocănie nu există. Cum ai crezut?

— Bine, dragă, nu te supăra, am întrebat doar.

— Şi eu ţi-am răspuns.

— Zi mai departe.

— Aşaaa. Carevasăzică dumneaiei îmi soseşte plocon la şapte zile acasă. Bun. Mai trece o săptămână. Eu n'o întreb nimic, dar nici ea nu-mi spune. Se deprinsese iar cu roboteala casei şi aproape uitasem chestiunea, când... (oftează din adânc) ce crezi că se'ntâmplă? Nu mi-a fost deajuns una. Mai veni şi alta...

— Ei...

— Primesc o înştiinţare din partea Băncii Cooperaţiei din Bucureşti, precum că la 1 Decembrie, adică chiar azi, am scadenţa poliţei de cincizeci de mii, depusă de banditul de Tuflescu spre încasare.

— ...

— Ei ce zici de asta?

— ...

— Aşa-i c'ai rămas cu gura căscată? Ai mai pomenit o astfel de... un aşa... o atâta îndrăzneală?

— Hmm...

— Am crezut că-mi vine damblaua, nu altceva.

— Bine, bre Fanache, dar în definitiv...

— Ce definitiv, ce nedefinitiv? Asta-i purtare? Asta-i om? Negustor?

— Nu văd ce...

— Cum nu vezi? Pungăşie curată.

— Şi cum a rămas?

— A rămas Lucreţia mea cu trei coaste frânte şi cu mijlocul deşălat.

— Ai bătut-o?

— Dar ce-ţi închipuiai? Sunt fraier? Aşa părere aveai de mine, neică Ristache? Că mă poate duce oricine?

— ...

— I-am tras cu bastonul pe spate până au sărit vecinii cu căldările de apă s'o trezească din leşin.

— Ai făcut tu una ca asta?

— Ba bine că nu. A trebuit să-mi curăţ onoarea terfelită... Să-mi spăl ruşinea.

— Ce onoare, bre Fanache, c'ai omorît-o, sărăcuţa de ea. Nu-ţi trebuia ţie nevastă tânără.

— Şi ce-i dacă-i mai tânără decât mine? Eu ce sunt? Nu-i dau eu să mănânce? N'o îmbrac? Nu trebue să-mi apăr eu cinstea casei? Ştii dumneata ce'nseamnă cinstea casei pentru mine?

— S'o omori, măi?

— O omor. Şi ce-i? Nu-i a mea? E a statului, ori a altcuiva? Femeia ori e credincioasă şi supusă bărbatului ori de nu... lipsă. Mie nu-mi trebue. Nu pot să tolerez aşa ceva. Asta numai cine nu-i însurat poate să admită.

— Bine, bine, dar oricât...

— Nimic! Ruşinea trebuia ştearsă. Mai ales faţă de unul ca Tuflescu. P'tiu! O puşlama. Un derbedeu. Un... Mi-e şi scârbă să-l mai pomenesc.

— O fi, dragă... nu zic ba, dar vezi că... Şi mă rog, ce s'a întâmplat apoi?

— Lui Tuflescu i-am trimis o scrisoare... S'o fi citit şi să fi murit de râs. L-am făcut cu ou şi cu oţet. L-am înjurat şi beştelit ca pe o albie de porci. Aşa. Apoi am scris Băncii să facă bine şi să întoarne poliţa cui i-a predat-o spre încasare, căci este o eroare, eu nu datorez nimănui.

— Şi Banca ce a răspuns?

— Că, fără ordinul lui Tuflescu n'o poate face, şi, dacă acest ordin nu se produce până'n preziua scadenţei, vor protesta, cu tot regretul, poliţa. Adică mă vor executa. Pe mine, negustor de treizeci de ani. Iţi place?

— Şi ce faci acum?

— Mă duc la Bucureşti să plătesc. Ce să fac altceva? Dar totdeodată să mă mai răzbun odată pe el.

— Cum înc'odată? Ce vrei să spui?

— Uite-aşa. Nu ţi-am spus? L-am prins acum câteva zile în Obor. I-am înfipt mâna în piept şi dă-i, şi trage-i. L-am pisat, de abia l-au scăpat samsarii din mânile mele.

— !...

— L-au dus la farmacie să-l panseze. Puţin rău mi-a făcut el mie? Ce crede că a scăpat cu o bătae? Cincizeci de mii de lei o bătae? Şi eu aşi fi amator. Il dau în judecată.

— Il dai în judecată? Tot tu?

— Dar cine? Tata?

— Pentruce?

— Pentru escrocherie. M'a escrocat. Am sau nu dreptate?

— !...

— Imi înşală nevasta, îşi bate joc de casa mea şi mai mă sileşte să-i şi plătesc? Ai? Ce zici? De ce taci, nea Ristache?

— De, bre, fiecare face cum crede. Omul ţi-a împrumutat la nevoe bani... acum, ce să zic... îţi vine greu... e drept ... dar... trebue să-i plăteşti că n'ai încotro. E foarte greu... recunosc.

— Stai că încă nu i-am plătit. Mai am timp până mâne la prânz. Douăsprezece ore după scadenţă. Nu? Aşa că aştept un răspuns.

— De la cine, bre Fanache?

— De la Lucreţia.

— Păi... n'ai lăsat-o??

— De ce s'o las? A greşit? A plătit! Eu sunt omul dreptăţii. S'o ştii. Şi cu Tuflescu parcă ce am de împărţit? El a fost puţin cam porc, eu niţeluş cam iute, iar dacă o fi băiat de treabă şi-o avea caracter de adevărat negustor, renunţă la poliţă şi eu la proces. Numai că trebuia să pice Lucreţia cu răspunsul dela el. E plecată de trei zile şi urma să vină dimineaţa în gară, la plecarea trenului, cu rezultatul: Pace sau războī? Renunţă la poliţă? E bine, scapă de judecată. De nu?... Dar nu cred că o să ajungă lucrurile până acolo. O fi întârziat şi ea. Nu-i femee? Ce-i ca noi, bărbaţii, de oţel? Sunt sigur că Lache comisionarul mi-aduce la prânz vestea cea bună...

— !...

— Cu voia lui Dumnezeu şi bunăvoinţă se fac toate...

— Dar parcă aveai o chestie... o afacere pentru mine... ziceai...

— Tiii! Uita-m'ar relele să mă uite. Nene Ristache, am douăsprezece vagoane cu mazăre „Victoria” — ştii, tocmai ce caută Firimiţă — la magazii în Ciorani. Trebue neapărat s'o încarc, să nu se răsgândească clientul. Mai ştii? Aşa că te rog, şi sunt sigur că după câte am pătimit ai să mă încurajezi, ca un prieten vechi, să nu mai cad într'o plasă ca a lui Tuflescu...

— !...

— ... şi să-mi împrumuţi treizeci de mii de lei, pentru trei zile. Atât! Dau două mii dobândă. Ce zici?

— !!!

— Nu ţi le cer chiar acum, ştiu că nu le ai la dumneata, dar ţi-o trimit mâne pe Lucreţia când mă'ntorc. Vrei şi poliţă? Iscălesc. Dă-i ei şi ea să mi le... Nea Ristache! Nea Ristacheee! Unde fugi, nea Ristacheeee??? Nea Ris... Nu sări! Nu sări! Càzi! A sărit! Opriţi trenul. A căzut cineva. Semnalul! Semnalul de alarmăăă...

. . . .

In gara Filaret pasagerul înşelat şi nenorocit s'a dat jos

MARIA ARSENE

Puterea vrăjitorilor la primitivi

In foarte multe cazuri crimele comise de primitivi au ca autori morali pe vrăjitori. Canibalismul, vânătoarea de capete de oameni, se datoreşte în mare parte influenţei vrăjitorilor. Sunt alte cazuri când femeile sunt obligate să alăpteze câni şi porci. Vina este iarăşi a vrăjitorilor. Aceşti moşnegi sunt singurii care în ochii omului primitiv cunosc secretele naturii, locurile unde se adună duhurile rele şi bune, şi astfel triburi întregi sunt aservite capriciilor şi intereselor, vrăjitorilor. Ajunge ca vrăjitorul să facă un semn pentru ca primitivul să-şi ucidă fratele, să se separe de vitele sale, un cuvânt şi răsboinicul cel mai aprig îşi livrează soţia şi fiicele.

Teama morţii, a lumii de dincolo, atâtea şi atâtea mistere inexplicabile umplu sufletul primitivului de teroare, şi vrăjitorii se pricep să exploateze această mentalitate.

Sunt unii călători care cred că vrăjitorii şi în general oamenii care trăesc în contact aşa de strâns cu natura şi cu primitivii trebue să aibă simţuri, şi facultăţi pe care civilizaţia le-a distrus în om. Este o închipuire ca multe altele. Un Yoghi indian dispune într'adevăr de facultăţi excepţionale. Fireşte că nu sunt supranaturale şi că nici el nu face minuni. E vorba numai de un antrenament psiho-fizic, ale cărui secrete nu sunt lesne de pătruns. Insă în junglă, în pădurea virgină, în „bush” — cum se numeşte jungla din insulele Oceaniei — vrăjitorii sunt nişte simpli şarlatani, care ştiu mai puţin de cât orice scamator de bâlci de provincie.

In Noua Guinee se petrecu următorul episod. Guvernul constată că activitatea vrăjitorilor devenise neliniştitoare şi atunci chibzui cum să remedieze acest rău. Intr'o bună zi indigenii fură convocaţi la o mare consfătuire cu femeile şi copiii lor. Nu trebuiau să lipsească nici vrăjtorii. Pentru a câştiga încrederea indigenilor, fură distribuite daruri şi un ospăţ copios avu loc sub palmieri. Spre seară fu anunţat că cel mai mare vrăjitor din lume se pusese la dispoziţia guvernului şi că el va decide cu drept de exclusivitate asupra destinelor celor vii şi morţi.

Vrăjitorii începură să murmure. Această concurenţă nu le convenea iar indigenii Canaci fură cam increduli, căci toată încredrea lor era captată de proprii lor taumaturgi. La un moment dat, apăru un om care ţinea o sabie în mâni. Cu o singură lovitură el spintecă un porc. După aceia el şterse sabia de sânge şi o înghiţi cât ai clipi din ochi. După aceia el înghiţi ca desert o făclie aprinsă, încă una, scuipă foc şi se înclină în faţa asistenţei înmărmurite de groază şi admiraţie. Vrăjitorii fură învitaţi să imite acest exemplu. Ei se apropiară cu paşi nesiguri, şi încercară lama. Era largă şi bine ascuţită, iar făclia le ardea degetele. Peste o săptămână, nu mai exista niciun singur vrăjitor în toată regiunea!

In unele locuri din Noua Guinea vrăjitorii sunt şi chirurgi şi dovedesc chiar o oarecare îndemânare. De fapt ei practică o singură operaţie — trepanaţiunea, care pare să fie în acele ţinuturi un panaceu pentru toate bolile. Bisturiul întrebuinţat e un cuţit de os sau de bambu. Operaţia se face fără anestezice iar rana e spălată în urmă cu un extract de nucă de cocos. Poate ar avea un efect desinfectant, însă e aplicată de mâni care nu ştiu ce înseamnă săpunul. Totuşi nu se cunosc cazuri de infecţii şi operaţia reuşeşte mai totdeauna. Operaţia e însoţită bineînţeles de rugăciuni şi descântece.

Alt obicei impus de vrăjitor este lungirea capetelor celor nou născuţi. Capetele sugacilor sunt strânse în bandaje de coajă spre a nu se desvolta în sens orizontal. Osul e forţat a-şi schimba direcţia şi a se devolta vertical. Copiii suferă în urma acestui procedeu şi zac aproape inerţi în braţele mamelor. Insă ordinul vrăjitorului trebuie executat. Bineînţeles că mortalitatea infantilă nu este redusă prin aceste practici.

Alt obiect barbar este iniţierea băeţilor puberi, care sunt bătuţi, chinuiţi, torturaţi şi rămân cu cicactrice de pe urma festivităţilor de iniţiere, cicatrice de care însă sunt mândri.

Astfel trăesc primitivii, cu frica înăscută faţă de fenomenele naturii pe care nu şi le explică şi pe care le exploatează în mod neomenos vrăjitorii vicleni şi perfizi.

LSER

Sfârşit trist

după Siegfried von Vegesack

In glod stă moartă o pisică
De ape-adusă, de-undevà....
Sălbatecă şi fără frică
Ea pàseri şi guzgani vânà, —
Dar, iată, isprăvi aşa.

O minge stă'n nisip plesnită,
Căzută-aci de undeva...
De mâni micuţe repezită
In joc de copilaşi trăia, —
Dar, iată, isprăvi aşa.

Un vas de noapte spart stă'n ploaie,
Zvârlit acì de undeva
Să-l ia căruţa de gunoaie...
Slujea şi dânsul la ceva, —
Dar, iată, isprăvi aşa.

Stă'n morgă'ntins un răzvrătit,
A fost şi popă pe-undevà...
De cum era el de'ndârjit
Credeai că lumea va surpa, —
Dar, iată, isprăvi aşa!

LUDOVIC DAUŞ

Procesele lui Titu Maiorescu*

In continuare în zilele de 11, 12 şi 14 au fost ascultaţi ceilalţi martori ai acuzării, precum şi principalul dintre acuzatori, N. Ionescu, redactorul ziarului *„Tribuna"*, cel care a întreţinut campania, alimentând-o cu tot felul de insinuări, la baza cărora, după cum recunoaşte singur, nu era decât „zvonul public".

Principala martoră este Veronica Câmpeanu, în momentul cercetării căsătorită Micle. Aflăm cu această ocazie că Veronica Micle, fiica moaşei Ana Câmpeanu, s'a căsătorit la vârsta de 14 ani sub îndemnul mamei sale, care — dacă e s'o credem — a făcut lucrul acesta de frică să nu se întâmple ceva în urma scandalului.

Pentru lămuriri dăm răspunsurile Veronicăi Micle:

„Mărturisesc în cuget curat şi fără vre'o părtainire la întrebările ce mi se face că ştiinţa mea este aceasta.

Eu eram în pensionat şi am văzut cu ochii mei că într'o zi a venit Domnul Maiorescu şi a intrat în odaia Domnişoarei Emilia şi nu zăbavă a venit şi soţia Domnului Maiorescu şi bătând şi clănţănind la uşa Domnişoarei Emilia nu s'a deschis că uşa era închisă.

Atunci Doamna Maiorescu s'a dus peste sală la uşa Doamnei Directoare şi bătând la uşă numai ce s'a auzit trăgându-se zăvorul de la uşa Domnişoarei Emilia şi au eşit în uşă poftindu-o la Dumneasa în cameră.

D. Maiorescu era în odae la D-ra Richert, ce vor fi făcut după aceasta nu ştiu căci nu m'am interesat.

Când s'au petrecut toate acestea eu eram în uşa repetitorului ocupată a pregăti buretele destinat pentru D. Maiorescu.

Ştiu că d. Maiorescu şedea în odaia D-rei Emilia până la 9 şi 10 ore seara şi mai mult, şi aceasta o ştiu din gura directoarei care ne obliga să ne culcăm pe la ora 10 seara căci nu ar fi frumos ca să ne audă D. Maiorescu vorbind.

Era mai de multe ori vorba în secţii pentru venirea Domnului Maiorescu şi şederea sa la D-ra Emilia şi pentru această urmare îl şi dispreţuiam, căci ca persoană care are cucoană nu era convenabil să stea la D-ra Emilia.

Şederea D-lui Maiorescu la D-ra Richert era că şădeau singuri, căci în lipsa guvernantei D-na Directoare venea şi sta la noi în repetitoriu.

Despe pedagogile care eşiau în oraş ştiu numai atât că se ducea D-ra Costin şi Dimitriu, la părintele Ionescu şi se înturnau pe la 12 ore, când se duceau erau însoţite de tânărul Ionescu ori de mama sa. Atâta ştiu şi mărturisesc".

Mama Veronicăi, Ana Câmpeanu, n'aduce nimic nou, ci repetă doar lucrurile pe care le-a auzit de la fiică-sa.

Mai gravă este depoziţia Smarandei Dumitriu, vara Eufrosinei Cobâlcescu, care pretindea să ajungă în postul de directoare al Olimpiei Gross.

Iată cespune Smaranda Dumitriu:

„Mărturisesc adevărul în cuget curat şi fără vre'un interes că cunoştinţa mea în cazul întrebărilor ce mi se fac este aceasta.

Eu eram elevă în Pensionatul de fete din Iaşi, unde era directoare d-na Olimpia Gross şi guvernantă D-ra Emilia Richert am avut ocazia a vedea că D. Titu Maiorescu, membru Comitetului, care avea onoarea asupra-i îndatorirea a preda lecţiuni de gramatică română venea în totdeauna în Pensionat pe la 4 ore şi sta în odae la D-ra Richert până la timpul lecţiunilor apoi intra în lecţii, preda lecţia şi apoi să face că se duce dând mjna cu D-ra Richert, după ce eşia din secţii se ducea la D-ra Richert şi sta acolo. Despre timp lămuresc că sta prea mult, căci noi ne culcam pe la 10 ore şi atunci D-na Directoare venea în secţii şi ne spunea zicând, că trebue să ne culcăm mai de vreme, căci este acolo D. Maiorescu şi nu-i frumos să ne audă vorbind. Şi dacă noi ne culcam pe la 10 ore şi D. Maiorescu era tot acolo se înţelege cât putea sta înainte.

Având prietenă pe D-ra Elena Aliman, aceasta mi-au spus de mai multe ori că având crivatul său în apropiere de uşa ce corespunde în odaia D-rei Richert a auzit feluri de vorbe amoroase petrecute între D. Maiorescu şi D-ra Richert încă şi mai mult că prin borta chei de la uşă a văzut cum D. Maiorescu a strâns în braţe pe D-ra Richert.

Am văzut pe D. Maiorescu mai totdeauna şi mai ales Sâmbăta venind în Pensionat (timp când D-ra Directoart nu era acasă) şi petrecea la D-ra Richert, cu care adesea ori se plimba la braţ în grădină.

Odată eram mai multe prin grădină şi m'au îndemnat D-ra Aliman să mă uit în odae la D-ra Richert să privesc ce face cu D. Maiorescu, n'am vroit, căci m'a indignat aceasta prea mult. N'am ştiut că vor veni lucrurile astfel că apoi mă interesam să privesc toate amănuntele.

Totdeauna când venea D. Maiorescu, alte ori şi de 2 ori pe zi nici odată nu întreba de directoare şi deapururea de D-ra Richert, şi dacă să întâmpla să fie D-ra Richert în secţii îndată ce i se spunea că a venit D. Maiorescu lăsa totul, îşi îndrepta capul cu pieptenele şi se ducea şi n'o vedea nimeni prin secţii cât sta D. Maiorescu acolo.

Dintre pedagoge ştiu pozitiv că se duc seara D-rele Dimitriu şi Costin, aceste persoane îmi spunea după ce se înturnau pe la 2 ore din noapte că au fost la Păr. Ionescu însă D-ra Costin se ducea şi la D. Mârzescu când eşau, eşau singure şi tot aşa veneau, ducerea Dumnealor era cu învoirea Directoarei şi a guvernantei.

Lămuresc că cunoştinţa mea este că între D. Maiorescu, după cele ce ştiu, au fost relaţiuni de amor cu D-ra Richert.

Aceasta este ştiinţa mea pe care am spus-o fratele meu, D-rei Cobâlcescu şi la oricine am avut ocazie pentru că n'am putut suferi ceiace se petrece în pensionat după cele ce am arătat mai sus.

Aceasta este şi opinia tuturor elevelor căci toate râdeau de asemenea purtări scandaloase."

ss. Smaranda Dumitriu.

Căpitanul de jandarmi Costache Dumitriu, o altă rudă a Eufrosinei Cobâlcesu, declară:

„Intr'o zi eram la o casă unde era adunată sora mea Zmaranda, Elena Cigolea şi alte persoane pe care nu le pot ţine minte. Aceste copile vorbeau despre necuviinţele ce se petreceau la pensionatul de fete, din partea D-lui Maiorescu şi D-ra Richert.

Eu auzind aceste vorbe ce se preschimbau cu scop de a fi auzite de mine, am făcut toată atenţia cuvenită unui părinte (pentru că eu astăzi ţi locul de părinte asupra familiei) şi am tăcut aşteptând timpul favorabil ca să pot afla ce se petrece în pensionatul de fete.

Aşa într'o zi luând pe sora mea Zmărăndiţa cu trăsura la plimbare i-am făcut întrebările cuvenite sfătuind-o să nu ascundă de mine nimic, aşa copila dându-mi ascultare a început a-mi spune că D. Maiorescu este în relaţuni amoroase cu D-ra Richert şi că D. Maiorescu stă nopţile în pensionat încât prin aceasta a scandalizat pe toate elevele din pensionat.

După ce sora-mea mi-a spus asemenea vorbe, eu m'am întristat foarte mult, dar n'am făcut nici o mişcare atunci.

Dar auzind mai pre urmă despre asemenea relaţiuni şi din zvon public, am găsit prea în regulă ca să nu tac şi am şi scris o epistolă redactorului de la „Tribuna" *arătând despre cele ce se vorbeşte despre şcoala de fete.*

Aceasta este ştiinţa mea, o dau în cuget curat şi adaug că epistola trimisă redactorului Ionescu şi care s'au luat de procurorul curţei criminale este a mea.

Justiţia va şti a aprecia faptele şi va satisface onoarea celor ofensaţi, aşa precum eu care am 10 surori care toate depandă de mine ar fi prea greu ca să nu aflu un azil de a le educa în şcoala statului".

Ajungem acum la depoziţia lui M. Ionescu. La început, răspunzând întrebărilor care i se pun, el lămureşte în ce a constat scandalul: *„conversare amoroasă şi petrecere de noapte prelungită în camera d-rei guvernante, de unde copilele auzeau totul din dormitoarele lor de alăturea şi despre care se scandalizau".*

In „Tribuna" însă se susţinuse şi în faţa procurolului dela Curtea Criminală N. Ionescu întărise că nu e vorba numai de relaţiuni amoroase; „sunt lucruri şi mai grave decât acel scandal". Preşedintele tribunalului cere lămuriri. Răspunsul e destul de abil:

„Precum am declarat Parchetului de la curtea criminală aşa acum voi arăta că scandalul după vuitele publice persistente atât când s'a scris cele înserate in „Tribuna" *cât şi după aceia nu se mărginea numai la ceia ce* „Tribuna" *zicea sub toată rezerva şi sub toată moderarea. Insă precum către D. procuror al Curţei Criminale aşa şi aice rolul relaţiunei nu este de a acuza, nici de a iscodi, nici de a produce probe, acest rol este a Ministerului public, care mai întâiu de toate socot că ar trebui să iee toate măsurile cuviincioase ca cercetările mai departe şi decât purtarea de scandal şi al consecvenţei deplorabile asupra fragedei tinerimi din şcoala centrală, se cade să se facă cu cea mai perfectă discreţiune şi în condiţiunile neapărat spre a se descoperi ascunsul adevăr.*

Cât pentru mine nu pot adouga nimic mai mult de cât aceia ce am arătat şi onorabilului Procuror de la Curtea criminală.

Justiţia însuşi are astăzi în mâna sa cauza moralităţii publice. Ea singură are datoria de a cerceta până la ce grad purtarea de scandal a putut strica inima tinerilor copile, sărmane, fără părinţi, fără alţi protectori, decât aceia a societăţii întregi.

Ca om cu mâna pe conştiinţă trebue să spun că, încă de dupe vacanţa de Paşte, am voit a atrage atenţiunea acelui dim membri din Comitetul de inspecţie şcolară, anume a d-lui Vasile Alexandrescu asupra unor vorbe ce de pe atunci se lăţise despre prelegirile de seară ce D. Maiorescu făcea în institutul de fete şi despre care unele din aceste precum şi Smărăndiţa Dumitriu dusă în familia ei şi la ruda ei D-na Cobâlcescu revela indignată Eu am întrebat numai pe D. Alexandrescu dacă era cu ştirea Ministerului că se făceau asemenea prelegeri şi modul în care Dumnealui mi-au răspuns a fost astfel că n'am înţeles dacă răspunsul era afirmativ sau negativ.

Cu D. Alexandrescu, care foarte adesea trecea pe la mine am avut ocaziunea de a vorbi despre prelegerile D-lui Maiorescu şi D-sa apărându-le m'au făcut de a nu da de atunci deplină crezare informărilor ce-mi veneau de la persoane din societate.

Mai târziu am înţeles că în adevăr însuşi prelegerile acelea erau un obiect de scandal pentru bietele copile care vedeau în ele ocaziunea pentru guvernanta lor de a primi atât la eşire cât şi la intrare în clasă pe D. Maiorescu în camera ei".

In faţa „abilităţii" Magistratul Dudescu devine drastic: „cazul este de condiţiune foarte gravă" şi „legea nu permite nimănui ca să producă ştiinţa sa într'un mod enigmatic. Se cer descoperiri clare, se cer informări pozitive şi numai atunci sunteţi egal cu rolul ce aţi luat prin manifestările ce aţi făcut la parchet când aţi depus epistolele ce au motivat articolele din „Tribuna Română".

Să vedem ce răspunde de astădată N. Ionescu, spre a-şi justifica rolul de „moralizator" pe care şi-l asumase prin coloanele ziarului său:

„Mai întâiu vă rog să se observe că dinaintea onorabilului procuror de la curtea criminală eu am zis că eu am convingerea că s'ar descoperi lucruri şi mai grave, dacă s'ar face o cercetare scrupuloasă de aceia tot astfel zic şi acum ca redactor al unei foi publice, care îşi are girantul său răsponsabil dupe lege. Eu din parte-mi nu mă socot dator a preciza aceia ce odată am socotit de cuviinţă a zice numai sub cea mai mare rezervă în foaie. Iar către D. Procuror de la curtea criminală, sub expresa condiţiune că de alţii adică s'ar putea descoperi acele lucruri şi mai grave. Binevoiască dar justiţia a întinde cercetarea sa asupra membrilor Comitetului de inspecţie şcolară a acelora mai influenţi anume: D. Vasile Alexandrescu, D. George Mârzescu, care de notorietate publică făceau mai des inspecţiune în şcoala de fete.

Despre aceasta justiţia ar putea cita pe profesorul de la acea şcoală care funcţiona şi funcţionează în calitate de secretar a D-nei Directoare Gross anume D. Mihail Gheorghiu.

Din isvor public a aflat şi redactorul „Tribunei" ca oricare altul, că unele din fetele cele mai mari din şcoală şi care aveau acolo funcţiuni de pedagoge eşeau foarte des şi intrau adesea ori la ore foarte târzii de noapte. Că aceste lucruri nu se putea a nu se şti de D-na Directoare, nici a rămânea îndelungat timp ascunse de acei dintre membrii Comisiunei de inspecţie care precum D. Vasile Alexandrescu aveau o practică administrativă scolastică mai lungă şi cunoşteau prin urmare mai bine şi împrejurările şi personalul institutului ce aveau misiunea de a inspecta."

Judecătorul nu se opreşte aici însă. Simţind rezistenţa pe care o întâmpină în numele „celei mai sacre datorii" a justiţiei, în numele „moralităţii publice" el face apel la conştiinţa lui N. Ionescu să arate celelalte persoane care ar putea aduce lumină.

Evident, redactorul „Tribunei" devine „foarte simţitor" la acest apel:

Insă *„prin natura gusturilor mele şi din alte considerente cercul relaţiilor mele sociale ca redactor nu cuprinde de acele persoane care direct şi pe faţă mi-ar fi făcut descoperiri în cât să atinge de celelalte lucruri grave ce din zvonul public l-au putut afla oricine. Aşa dar încât se atinge de purtarea de scandal a Membrului de la Comitet la care se face alusiuni prin articolul din* „Tribuna". *Se cată că justiţia nu va întâmpina nici o greutate a le constata şi a le califica după cum merită de la persoanele care ca redactor am avut informaţii vrednice de toată credinţa.*

Iar cât priveşte la efectele deplorabile ale purtării de scandal cum şi la toate celelalte vuiete grave ce au circulat în public vă rog să luaţi bine aminte că despre acestea în foaie şi nici la parchet n'am articulat nimic, căci abţinerea de care se face menţiune în prescriptul verbal al D-lui Procuror se raportă la persoane care ar fi putut mărturisi totul asupra faptului purtării scandaloase sau frivole a unuia sau şi mai mulţi din membrii Comitetului.

Tot ce pot arăta în punctul altor lucruri mai grave este că şi eu ca toată lumea m'am indignat şi ca redactor am pronunţat o indignare de om onest asupra faptelor purtării necuviincioase care au putut trage după sine măcar şi numai presupuneri că moralul tinerilor aspirante la institutoare a statului s'ar fi putut deprava, şi depravaţiunea a se ascunde precum am zis aşa îndelung timp".

MIH. POPESCU

* Vezi „Adevĕrul Literar" no. 879, 880, 881, 883, 885, 886 şi 887.

Din zilele şi gândurile mele

II

Sunt trudită şi amărâtă, fără alt gând decât acela de a face plăcere tatei şi de a înfăţişa, pe cât îmi va fi cu putinţă, faima gospodăriei dela Stiubeeni şi, întrucâtva, aceia a neamului meu. Sunt ca păpuşa mea „Rosette" care, cu expresia feţei neschimbată, sub apăsarea inimii de sub falţurile şi dantelele rose, strigă: „Papa, papa"!

Timpul trecea încet, şi ca să-l scurtez — l-aş fi impins cu drag, pe toate cadranele din Castel.

Era ceasul unsprezece şi de sus, din turn, nu s'arătau încă musafirii la orizont. Imi făceam fel de fel de închipuiri şi Dumnezeu să mă ierte dacă, gândind la temeiul unei piedici, am văzut masa pregătită pentru musafiri, ca un praznic bogat şi dat de tata întru pomenirea săracilor din sat.

Aproape de amiază, mă suii din nou cu ochianul în turn. Pe Cărpinişte văd, învolburaţi în nouri de colb, câţiva călăreţi care însoţesc trei cupeuri cu cai înaintaşi. Mă scobor val vârtej şi-i spun tatei, care, în grabă, porneşte călare întru întâmpinarea caravanei care s'apropie tot mai mult.

Maştiha, sulemenită şi îmbrăcată ca de bal la Palatul Domnesc, se roteşte în faţa tuturor oglinzilor din salon. Intru să pun flori pe console, şi o aud vorbind încet şi o văd aplecată adânc, curat ca într'o reverenţă în faţa unui cap regesc. De netăgăduit, era, procitania [1] primirii... Cât pe ce să-mi scape vaza din mână şi de abia îmi ascund râsul, în buchetul de flori.

Călăreţii şi tata, în escortă la oblânc, intră albi de colb pe portal şi urmaţi de celelalte trăsuri, se opresc în faţa scării, pe care Maştiha şi cu mine scoborîm până la cea din urmă treaptă, după protocol.

Boierul Băluşăscu şi consoarta dumisale descind cei dintâi. Maştiha le face reverenţa învăţată, borboroseşte câteva vorbe, complimentul de „bună venire", iar eu, după cuviinţă, sărut mâna bătrânei. Băluşeştii ne sărută pe frunte iar tata suie scara de-a braţeta cu bătrâna şi-i scutură de pe rochia închisă tot colbul de pe drum.

Maştiha şi cu mine primim în acelaş fel pe Roseteşti, pe fiica şi pe fiul lor, cu care, laolaltă, suim până sus, unde dăm musafirii caşi pe cei întâi sosiţi în sama Balaşei şi a feciorilor, care le aduc sipeţelele îmbrăcate'n piele şi ghintuite în alămuri.

Cu toţii s'adună la amiază în salonul cel mic, în care feciorii servesc zacusca [2]. Băluşasca de abia se mişcă în rochia de moda veche, guşa păunului, bogată 'n falbalale şi'n draperii. Roseteasca, mai din ziua de azi, e îmbrăcată într'o rochie de dantelă spaniolă, iar Smărăndiţa Rosetti, ca o statue grecească, păşeşte greu şi poticneşte, înfăşată cum e în rochia, albă şi lungă, adusă de frate-său dela Viena, unde-i trimis de Domn, ca mare împuternicit.

Conversaţia la zacuscă mi se părea a fi un car greu, mergând pe sfârmături de piatră, la deal...

Boerii, dintre care Rosetti e cel mai de neam, dar, totuşi potriviţi în rang, nu-s decât cunoştinţe care poate că'n potriva vrerii ori dorinţei lor, după bună cuviinţă şi etichetă, se viziteaza de două trei ori pe an; puteau oare fi şi vorbi altfel?

După câteva păhăruţe de şlivoviţă [3], de mastică şi de pelin vechiu, înghiţite după bujeniţa [4], păstrăvi afumaţi şi ruşi [5], masa, care se servi după un ceas şi de a cărei prelungire mă îngrijorasem, fu mult mai animată de cum închipuiam.

Intre felurile de mâncare, lăudate în cor de musafiri, se vorbi de timp, de recoltă şi în sfârşit de politică, în care Băluşescu, Rosetti şi fecioru său, necunoscând pe tata decât ca pe boerul Baltă, proprietarul Crângului şi al Ştiubeenilor, înaintau în vorbă şi'n păreri, cum merge mâţa pe omăt. După câteva vorbe însă, tata înţelese că şi ei erau partizanii Domnului; şi, fără a mai aduce în discuţie umbra datoriilor făcute de acesta „Pentru binele ţării", cum zice tata, se întrecură în lauda bunelor întocmiri ale civilizaţiei şi ale culturii, de care se bucura Moldova sub stăpânirea lui.

Smărăndiţa, nerăbdătoare să-şi pună rochia în văz, se tot foia; maştiha, într'un negru zaiaflic [6], ar fi cetit mai cu plăcere „Vieţile Sfinţilor" decât s'asculte vorba boierilor, strânsă în rochia în care nu mai putea răsufla, şi să dea ordine de aducerea răcoritoarelor şi arderea miresmelor din cătui [7].

Când se ridicară cu toţii dela masă şi trecură, în sofa, la narghilele şi la cafea, noi, tinerii pornirăm în parc.

Smărăndiţa mergea tăcută înainte, iar frate-său, al cărui trup parcă ar fi alcătuit din sârmă, ca să culeagă şi sămi dea o floare, făcea atâtea graţii şi atâta minauderies [8], că eu, prinzând un motiv potrivit, râsei arătându-i o pasăre care ţupăia, sburătuia şi iar se'ntorcea să ţupăie pe alee în faţa lui.

Sunt cam înfumuraţi tinerii aceştia de numele tatălui şi de frumuseţa şi bogăţia lor.

După ce făcurăm încunjurul lacului, în barcă, fără ca cei doi fraţi să-şi oprească, cât de cât privirea asupra decorului de prinprejur; fără să vadă armonia culorii sălciilor pletoase, cu trandafirii agăţători care le'nlănţuiau, îşi treceau indiferent ochii, peste toate. El, înşirându-mi petrecerile dela Viena, păşi uşor, ca pe o punte fără margini, la însemnătatea demnităţii sale şi la meritele ce-l ajutaseră, ca Domnul să i-o poată încredinţa.

Smărăndiţa îl asculta cu evlavie, pe când eu mă tot uitam spre soarele care începuse a se lăsa pe culmea Orzarilor şi spre Crâng...

Grăbind pe nesimţite pasul, ne întoarserăm la Castel, pe al cărui balcon tata şi boierul Rosetti vorbeau înfocat. Convorbirea se curmă odată cu sosirea noastră pe terasa de sus. Intrând cu toţii în salon, bătrânul Rosetti mă desmierdă şi mă sărută drept în creştet. Cuoanele, mai desgheţate decum erau la zacuscă, vorbeau de eleganţa modei de astăzi, faţă de aceia de demult. Era la ceasul şase când musafirii, escortaţi de tata până la poarta ţarinei Crângului, porniră spre moşiile lor, în chiotul surugiilor şi'n plesniturile de bici.

Bine că s'au dus! Musafiri din tagma celor de astăzi îmi sunt curat ca nişte înghiţituri de gutuie, în timpul unui taifas; îmi sunt oase de peşte, oprite'n gât, la o masă de gală.

De n'ar mai veni, la Sfânta Maria, după cum s'a invitat aproape Rosetti bătrânul! Maştiha, tot lăudându-se cu „voiajul" ei la Iaşi, ca şi cu scopul care o va reţine mai mult timp, amână, fără să vrea, corvada care, sub pretextul „gospodăriei", mi-ar fi iar dată'n seamă, cu prisos.

Dar, ceia ce-mi stă totuş în calea gândului şi-mi opreşte şi cel mai mic avânt, e întoarcerea vizitei, în timp de opt zile „după bună cuviinţă" la care tata ţine morţiş. Simt că, fără să-l nemulţumesc cu vorba ori cu ţinuta mea, n'aş mai putea sta câteva ceasuri cu Adonis şi cu Junon, care n'aveau poate gânduri rele; dar nici pe cele bune nu le spuneau...

Mă'nchin Maicei Domnului şi la spovedania din postul Crăciunului mărturisesc duhovnicului păcatul minciunii, şi după ce va trimite tata vestea sosirii noastre, are să m'apuce o straşnică durere de cap şi la nevoie, am să 'nghit doctorie şi am s'ascult descântecele Balaşei chiar.

Oare minciuna asta, care nimănui n'ar face rău, se poate asemui cu şiragul minciunilor, în vorbă şi'n purtare, care Dumnezeu ştie câte pietre sfarmate ar putea pune într'o zi în temelia şubredă şi făţarnică a unei arătoase prietenii? In locul petrecerii de astăzi, aşi fi preferat s'ascult din poveştile ţiganilor, cântecul lor din scripcă şi'n lipsa maştihii, să stau toată ziua de vale la iaz, să cânt din ghitară şi să mă plimb; să mai cetesc din versurile lui Lamartine, ori din proza lui Chateaubriand.

15 August 1855.

Astăzi la masă, ne-am pomenit cu un curier dela Ibăneşti, care aducea într'o cutie învălită în hârtie subţire şi legată cu sfoară de matasă, bonboane dela Lemberg iar într'un paner de papură, îmbrăcat în atlas rose, garoafe albe şi mari, cum n'am văzut de când sunt; şi într'un plic, o epistolă pentru tata, peceiluită în colţ. Mă silesc să par a mânca; mă uit la faţa veselă şi îmbujorată a tatei şi, socotind după timpul lung cât îi trebue ca să răspundă „grabnic", cum spunea sculându-se dela masă, bănuii că-i o nouă invitaţie ori înlocuirea vizitei de digestie dată în sama penei, a hârtiei şi a darurilor pe care mi le-au trimes.

Nu îndrăsnesc să întreb pe tata în faţa Maştihii, dar el îmi ghiceşte gândul şi spune scurt:

„Rosetti, bătrânul, ne mulţămeşte de primirea prietenească şi'n numele tinerilor, îţi trimite bonboane şi flori, odată cu invitaţia ca, înaintea plecării feciorului său, care-i hotărîtă pe la sfârşitul lunei, să mergem la Ibăneşti. Mă închircesc şi-mi ascund, cum pot, impresia; totuş, îmi iau inima 'n dinţi, şi-l întreb:

— Mata, ai răspuns?

— Da, că ai primit darurile şi noi invitaţia Dumnealor, cu osebită plăcere. Şi asupra unei chestiuni, tare serioase, i-am făgăduit să-i vorbesc când ne-om întâlni peste câteva zile, la Ibăneşti.

CONSTANŢA MARINO-MOSCU

(urmează)

1 Repetiţia.
2 Zacuscă: Gustare înaintea mesei.
3 Slivoviţă: Rachiu de prune.
4 Bujeniţă: Pastramă de urs ori de epure.
5 Bureţi muraţi în unt-de-lemn şi zarzavat.
6 Zaiaflâc: Dispoziţie rea.
7 Vase de argint în cari se ardeau miresme.
8 Minauderies: mişcări afectate.

C. Manolache: Catrinel

Roman. Editura „Cartea Românească"

Catrinel este o lungă povestire care se desfăşoară la marginea oraşului, în partea întâi, şi apoi în lumea orăşenească din ajunul războiului, sfârşind cu pagini de îngustă şi profundă perspectivă asupra războiului răsfrânt în destinul personagiilor din roman, cu moartea eroică a soţului lui Catrinel şi sfârşitul vieţii ei, intrarea la mânăstire, după ce fusese „eroina de la Ciuc" şi-şi pierduse tot rostul vieţii, odată cu moartea soţului ei.

Generalul Manolache s'a dovedit un foarte bun cunoscător al sufletului primitiv dela ţară şi aceiaşi cunoaştere se arată când e vorba de sufletul orăşenilor şi al oamenilor dela marginea oraşelor, abia atinşi de viaţa dela oraş.

Catrinel, personagiul central al povestirii, e ridicată, pare-se, la înălţimea unui simbol, simbolul sufletelor primitive, născute şi crescute în mediul ţărănesc, absolut refractare înrâuririlor vieţii de toate zilele şi mediului banal, fals şi artificial al oraşului, deşi deschise adevărurilor morale ale culturii reale. Catrinel, ţăranca crescută în odăile de jos, de lângă bucătărie, ale mătuşii sale, presvitera Savasta, lipsită de orice contact cu civilizaţia oraşului, rămâne ţăranca sănătoasă în frumuseţa ei rustică şi în simplicitatea unui suflet drept şi curat, chiar când devine nevasta locotenentului Mihail Preda. Peripeţiile luptei dintre această simplă şi dreaptă natură primitivă şi intrigile, meschinăriile şi nimicurile unei societăţi, nu numai orăşeneşti, ci şi militare, sunt redate într'o povestire nervoasă şi dramatică de autorul romanului „Sfânta Dreptate".

Deşi căsătorită cu un locotenent, în Catrinel se păstrează întreagă, fiziceşte şi moraliceşte, firea ţărănească, cu solidele şi neclintitele ei valori omeneşti. Ceiace rămăsese şi în sufletul de ţăran al locotenentului, din viaţa de copilărie pe care i-o întruchipa Catrinel, îi dă convingerea neraţionată că fericirea trainică a căsătoriei nu se poate realiza pentru el decât în fiinţa lui Catrinel. Ea însă a rămas ţărancă în toate apucăturile şi acest lucru nu numai că îl pune într'o situaţie delicată şi uneori ridicolă în societatea în care trăeşte, dar jigneşte şi unele gusturi rafinate pe care el le căpătase din viaţa oraşului.

Autorul ştie foarte bine să redea toate aceste nuanţe în legătura dintre cei doi soţi şi mai ales ştie să ne comunice sentimentul real care e la baza căsniciei lor precum şi putrea irezistibilă a dragostei lui Catrinel, atât de întreagă şi desăvârşită în sinceritatea ei primitivă. Natura lui Preda însă a fost destul de otrăvită de influenţa oraşului şi mai ales a spiritului de corp din militărie, pentru a avea gustul să prefere lui Catrinel pe vara ei Verona, un produs în care mahalaua se îmbină în modul cel mai vulgar cu o pospăială de oraş şi ale cărei intrigi neîndemânatice dovedesc meschinăria cea mai respingătoare...

Deşi o încredinţează pe Catrinel de iubirea lui, deşi el însuşi pare încredinţat, totuşi cade în păcat cu Verona, cu atâta uşurinţă, în condiţiuni atât de prozaice, încât ai putea să te îndoeşti dacă i-a mai rămas ceva din sufletul curat de ţăran, pe care l-a păstrat întreg Catrinel. Prejudecăţile, spiritul de castă, dar mai ales gustul pentru artificiile femeilor din „localuri", unde a învăţat „amorul", îl fac să se înamoreze de „parfumul" Veronei şi îl împing să caute a pune în mâna lui Catrinel „Cartea bunelor maniere în Societate", de marchiza Yvonne de Châtelet pentru a o ajuta să se adapteze „manierelor" din societatea unui mic orăşel de provincie...

Pe lângă problema centrală: ireductibila incompatibilitate a sufletelor, a condiţiilor sociale, — romanul „Catrinel" este şi evocarea unei vieţi de provincie, într'un ton realist şi maliţios, o viaţă de provincie în care se înglobează viaţa militară, mai mult în aspectele ei sociale, decât în acele ale vieţii de cazarmă.

Dintre personagiile secundare, mai bine desemnate sunt: previstera Savasta, plină de acreală, proastă şi intrigantă, întruchipând mai ales persoana abia ridicată din mijlocul unor clase care n'au pătruns decât în marginea societăţii. Chipul părintelui, preotul slab, amoral, străin cu sufletul de toate vorbele bisericeşti pe care le proferă, deşi bun la suflet, ca şi Grigore Păun, sunt abia schiţate şi ar fi de cel mai mare interes ca, într'un viitor roman, să fie reluate.

Stilul acestui ultim roman e mult mai uşurat de unele podoabe inutile, pe care le cuprindea romanul precedent şi dacă mai are unele preţiozităţi, ele sunt din ce în ce mai personale. Lirismul său are o poantă de humor, şi e lipsit de orice afectare şi pretenţie de virtuozitate. Fondul social pe care se profilează sfârşitul nu putea fi decât atins în cele câteva pagini în care se reflectă războiul şi toate evenimentele care se precipită tumultuos, pentru că acolo sunt numai indicate subiectele care ar putea fi tratate în alte romane.

IZABELA SADOVEANU

D. Louis Gillet a vorbit revistei noastre

Academicianul francez, istoricul de artă Louis Gillet, cunoscut prin activitatea sa literară a vizitat — din păcate în grabă — țara noastră.

D. Louis Gillet este unul din acei scriitori francezi cu o bogată cultură academică, care-și fac un titlu de glorie din calitatea de a fi fost elevi ai faimoasei „Ecole Normale supérieure".

Pregătindu-se pentru cariera universitară a fost doctor la universitatea din Greifswald (Pomerania) și profesor la universitatea din Montréal (Canada) între anii 1907—1909.

Fost conservator al muzeului Jacquemart-André din Châalis, a intrat în Academia franceză în anul 1935 în locul lui Albert Begnard.

A publicat numeroase cărți în legătură cu istoria artei.

A tipărit în ordine cronologică următoarele volume:

Raphael, Pictura în Europa în veacurile al XVII-lea și XVIII-lea, Pictura franceză în evul mediu, Arta în lumea nouă, Catedrale, Catedrala vie, Roma și Neapole, Londra și Roma, Paris.

Ultima sa carte este intitulată:

Rayons et Ombres d'Allemagne.

D. Louis Gillet a venit în țară, invitat de d. Dupront, directorul Institutului de înalte studii franceze, pentru a ține două conferințe.

Una despre: Notre-Dame de Chartres et la poésie française și alta despre Nicolas Poussin.

Moartea lui René Doumic, care era socrul d-lui Louis Gillet, a scurtat această vizită, lipsindu-ne de plăcerea de a asculta conferința despre Nicolas Poussin.

La institutul francez unde reprezentanții presei au fost convocați pentru a întâmpina pe ilustrul oaspe, aflu de doliul care a lovit pe d. Louis Gillet.

In biroul d-lui Dupront, la o masă care pare să fie predestinată unor banchete spirituale, d. Louis Gillet vorbește celor cinci tineri jurnaliști care-l ascultă, într'o respectuoasă tăcere.

Omul acesta are un cap antic. Ai spune masca lui Homer.

Glasul baritonal, cu o infinitate de nuanțe, este un instrument cu care d. Louis Gillet smulge simpatia celor care-l ascultă.

E înalt, bine legat, și are un fel de a se exprima, foarte realist, deși ceeace spune este de o mare profunziune.

Evită limbajul abstract și cu toată vigoarea unui temperament sănătos alege în frazele sale, cuvintele „cărnoase" vorbele pline de „sevă" ale vieții de toate zilele.

D. Louis Gillet vorbește și glasul său este un poem. Un fluid sonor, cald, învăluitor.

Despre România

Intrebat ce crede despre țara noastră, ilustrul scriitor răspunde:

— De România mă leagă o mare simpatie, de mult, încă înainte de a o vizita.

In 1935 când am fost ales membru al Academiei franceze, de Monzie, prietenul meu, aflat pe atunci în România, mi-a trimes o telegramă din București.

Venind acum în țara dvs. v'am adus, o simpatie care e gata să se preschimbe în dragoste.

Trebue să știți că toată Franța urmărește cu simpatie tot ceeace e românesc.

Pavilionul românesc din cadrul Expoziției dela Paris, a fost un lucru fermecător.

A fost un fel de sărbătoare a privirii.

Puterea uriașă a pământului românesc, fecunditatea și opulența ogorului dvs. a fost înfățișată în acest pavilion.

Mie mi-a atras în deosebi atenția geografia României, fauna și flora, și mi-am spus că o țară cu atâtea bogății naturale trebue cunoscută.

Am venit în România să învăț a cunoaște lucrurile românești.

Poți învăța la orice vârstă și eu mă simt capabil să învăț.

Aș vrea ca la întoarcere să pot spune publicului francez că aveți o țară care trebuește cunoscută.

Aș vrea să pot reveni pentru a înțelege mai adânc realitățile românești.

D. Alphons Dupront roagă pe d. Louis Gillet să ne vorbească despre „Revue des deux mondes".

Despre „Revue des Deux Mondes"

— „Revue des Deux mondes" este una din decanele presei periodice franceze.

Intâmplarea a făcut să fiu însărcinat să fac cu prilejul centenarului revistei, o conferință despre istoricul publicației.

Posed așa dar mai multe amănunte, care, nu știu dacă vă sunt cunoscute.

Revista a fost înființată în anul 1829, de François Buloz, un tip balzacian, un francez realist.

Era la început o publicație de călătorii. Titlul trădează obiectul publicației. Cele două lumi erau Europa și America. Pe coperta revistei un desen naiv înfățișa două doamne îmbrăcate una ca Athala, cealaltă după moda europeană a timpului.

Primul director al revistei, François Buloz, a avut dela început ideia de a asigura publicației o stabilitate de casă comercială.

El a pus bazele unei tradiții care s'a perpetuat până în zilele noastre.

Această tradiție se rezumă în lozinca: să nu publici lucruri riscate.

Intotdeauna „Revue des Deux Mondes" a numărat printre colaboratorii săi, pe acei scriitori, a căror literatură corespundea unui curent de sensibilitate al cetitorilor.

In plin romantism, revista noastră a adăpostit colaborările lui Victor Hugo, Lamartine, Banville, Michelet, Musset, George Sand.

In redacția revistei, s'au întâlnit Alfred de Musset și George Sand.

In paginile ei, a publicat Alfred de Vigny „Servitude et grandeur militaire".

Tot acolo în anul 1850 Vigny a publicat poemele sale.

Interesant este că niciun număr nu lipsește din colecția revistei.

„Revue des deux Mondes" a apărut și în timpul revoluției „Communarde" și nu și-a încetat apariția nici când armatele franceze pregăteau victoria dc la Marna.

Unul din pilonii revistei a fost Sainte-Beuve, care în anul 1840, a publicat faimosul său studiu:

„Unde suntem după 10 ani de revoluție literară".

Baudelaire și Flaubert

Interesant este faptul că în anul 1847, au apărut în publicația noastră 15 poeme ale lui Baudelaire.

Câțiva ani mai târziu François Buloz a avut prilejul de a refuza publicarea romanului lui Flaubert „Madame Bovary".

Cred — ne spune d. Louis Gillet — că Voltaire ar fi fost de părerea lui Buloz care nu era literat.

Stilul lui Flaubert ar fi apărut lui Voltaire prea împopoțonat, prea ornamentat.

Anatole France avea obiceiul să spună: Când scrii nu trebue să pui prea multe imagini și atunci când le utilizezi trebue ca imaginile să nu fie frumoase.

Căci imaginea este o ornamentație, o podoabă, și când podoaba e frumoasă atunci e prea mult.

„Revue de deux Mondes" a publicat tot ce era de calitate în literatura franceză a veacului trecut, exceptând operele simboliștilor.

Este drept că sub direcția lui F. Brunetière în programul revistei se lăsa resimțită o anumită rezistență la noutatea literară.

Prestigiul scrisului

„Revue des deux Mondes" și-a confundat existența cu istoria literară a ultimului veac.

Numărul colaboratorilor săi glorioși a dat revistei un asemenea prestigiu, încât atunci când Poincaré își dăduse demisia din locul de președinte al consiliului de miniștri, René Doumic i-a oferit locul de cronicar politic.

Dar ca să revin la René Doumic, pot să vă spun că ultimul director al revistei noastre, credea că Academia franceză și „Revue des deux Mondes" sunt două manifestări ale Franței eterne.

Ora conferinței se apropiase.

D. Louis Gillet se sculă în picioare și cu întreaga sa statură domina mica societate, asupra căreia a produs o impresie ce avea să se accentueze cu prilejul conferinței din sala Fundației Carol.

V. CRISTIAN

Moartea lui Raoul Ponchon

Raoul Ponchon, care a închinat mii de cupe și mii de versuri lirismului bahic — suindu-se totdeauna deasupra obișnuitei cântări anachreontice — a încetat din viață în pragul celor 90 de ani bine purtați aproape până la capăt.

Stilul lui s'a adăpat mereu din actualitate.

N'a crezut că verva-i excepțională ar pierde cumva hrănindu-se din preocupările de toate zilele ale epocei sale.

Or, pentru că opera omului stă de față la moartea lui, nu este convenabil ca la stingerea unui asemenea spirit să ne plângem, ci e trebuitor să aducem ceva din strălucirea de pe vremea când el trăia și care nu vrea cu nici un chip să apue odată cu dânsul.

De aceea reactualizăm rândurile pe care le-am scris, în 1924, când poetul unei opere uimitor de mare alcătuită din mici actualități ritmice, a fost invitat să șadă în fotoliul academic din gruparea celor zece.

Raoul Ponchon, membru al Academiei Goncourt, și-a ales de cu vreme un gen de viață și un gen de scriere, care pe altul nu l-ar fi purtat în nici un caz mai departe de cupletul speluncelor cu „vin spulcral".

D. Ponchon rămâne — în țara vinurilor bune — cântărețul duios și vivace al bibacității. Băutura, dela cherchelirea trandafirie, până la stadiul rubicond ori purpuriu în care omul — după o expresie populară — ia prepelița de coadă, *a fost pusă în versuri scânteietoare ca un pahar și spumegătoare ca unele vinuri franțuzești, de către acest poet.*

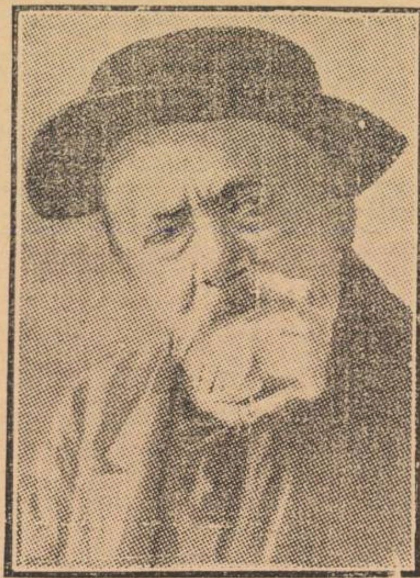
Câțiva cronicari parizieni amici și câte un confrate sviţerian vrășmaș, puteau, vorbind de Ponchon, să epuizeze vocabularul ebrietății, numindu-l artilleur, blindé, blindoche, pochard, soiffeur, soulographe, poivrier, pompier, casquette, gafe, gavé, chargé, cinglé, lancé, parti... *care în limbagiul nostru s'ar traduce prin:* amețit, călit, cânepiu, căptușit, clei, cuc, mort, pilit, turlac, candriu, turtă.

Un lucru uitau însă ceilalți:

Că dacă Raoul Ponchon transcria în versuri — în rime ce-ar fi fost o surpriză chiar pentru Théodore de Banville — toată gama ingurgitărilor începând cu degustarea, nu mergea însă cu lucrurile până la desgustare.

Muza lui Raoul Ponchon e lirică cu poante de umor. Rare ori este epică, în care caz gâtlejurile devin grandioase iar gurile sacerdotale: și atunci vinurile nu curg, ci țâșnesc ca prieteniile.

Muza lui Ponchon e o Erato, subtil mângâietoare de butelii, cam senzuală, în ale cărei vine circulă nectarul roșu din zeama de poamă, al cărei suflet înflorește în ochi și pe obraji, preferind tonurile crepusculare ale zorilor și ale amurgului. Nu e lipsită — păgâna! — și de oarecare cucernicie. Paharele, ea face să fie ținute cu gesturi religioase, așa că poetului i se pare că printre degetele convivilor scânteie roșind Sfântul-artofor (le Saint-Ciboire). El nu cunoaște, sub cer, nimic mai vrednic decât să răspândești „Sângele august al strugurilor" odată cu „Verbul lui Dumnezeu".



RAOUL PONCHON

Imnul pe care Raoul Ponchon îl închină lui Saint-Vincent, patronul podgorenilor, deci și al Aghezmuirilor și Târnosirilor în înțelesul pe care-l dă Creangă acestor cuvinte, formează una din cele mai suculente tămâieri (și când zic tămâiere, *să nu se ia termenul acesta numai în înțelesul argotic cel înrudit cu* Tămâioasa*). După ce poetul vrea să deslege problema dacă Sfântul Vincențiu a cultivat vița înainte de a fi fost apostol, și după ce-l asigură că nu e nepotrivire între evanghelizare și intrarea în viile Domnului, încep invocările în favoarea vinurilor prestigioase și în beneficiul meselor sărăcuțe cari ar putea lesne deveni altare ale Sfântului.*

Iar cupletele vesele pe cari vinul le face să strălucească „în materia obscură" ce slujește poetului drept creer, îi apar lui Raoul Ponchon ca niște fosforescențe pe mormintele unor cimitire bătrâne.

BARBU LAZAREANU

Viața Romînească

Numărul pe Decembrie al revistei „Viața Romînească" aduce colaborări multiple și dintre cele mai prețioase:

In „Troglodiții", un fragment din „Noi vrem pământ!", al doilea volum, din romanulN „1907", d. Cezar Petrescu ne introduce în atmosfera de primitivism și animalitate a unui sat năpăstuit, în care poposește armata întoarsă din manevre.

„Invățămintele războiului din Crimeea", un articol documentat scris de d. N. D. Corbu, stabilind anumite adevăruri istorice, aduce prețioase clarificări privind actualitatea politicii românești, care — sub raportul pericolelor de azi, prezintă interesante asemănări cu perioada în care s'au pus bazele statului nostru modern.

Din restul materialului, menționăm articolele d-lor: C. Rădulescu-Motru *(Sentimentul răspunderii)*, D. I. Suchianu *(Am auzit de dumneavoastră)*, G. Călinescu *(Patru scrisori ale lui G. Eminovici)*, Ghiță Ionescu (Despre *nădejde)* etc., etc.

Nu trebue trecute cu vederea cronicile, miscellanea, recenziile.

CINEMATOGRAFUL

„Prin foc și sabie“

S'a dat la „Capitol" un film interesant din punctul de vedere al tendinței de intelectualizare a cinematografului.

„Foc și sabie" nu-i o istorie cu soldați, o aventură de trupe coloniale britanice. Este o profundă poveste de amor — sau în tot cazul asta își propune să fie.

O foarte îndrăzneață temă: Eroina a iubit pasionat un om, și acesta a murit. Era aviator. Intr'o bună zi a plecat, și nu s'a mai întors. Până acum nimic extraordinar. Dar iată. Femeea aceea nu va mai iubi niciodată. *Puțin importă că judecă greșit. Căci, momentan, simte adevărat.*

Așa dar, o femee din acelea care-și închipue că „nu se iubește decât odată". Cazul, recunoaștem, există. Dar ce greu e să redai — și mai ales cinematografic — o asemenea psihologie.

O dovadă tipică a acestei dificultăți: Autorul vrea, așa dar, să ne arate că tânăra doamnă jucată de Kay Francis este dintre acele ce nu pot iubi decât o singură dată. Asta presupune o fire pasionată și „dintr'o bucată". Acest caracter, la rândul-i, cum credeți că ne este dovedit? Foarte bizar. Arătându-ne simplitatea, spontaneitatea, instinctivitatea cu care Kay Francis cade în brațele lui Erol Flyn, bărbatul de care se îndrăgostește (și care e altul *decât bărbatul decedat No. 1).*

Să nu se creadă că ne legăm de această aparentă absurditate. Paradoxul logic e adeseori un adevăr sentimental profund. Kay Francis (ne servim, convențional, de numele interpretei ca să desemnăm personajul) se găsește la un moment dat, într'o grădină plicticoasă și sufocantă cu Erol Flin. Nici prin gând nu le trece vreunuia din doi că între dânșii ar putea exista cel mai mic flirt (din multe motive, toate valabile, și pe care e inutil să le înșirăm aici). Totuși, iată ce se întâmplă. La un moment dat, ei se opresc din plimbare. Nu e nimeni prin prejur. Kay Francis ridică ușor mânile și ochii, privind vag înaintea ei, în postura tipică a omului care a uitat ceva, care știe c'avea de făcut un lucru precis, dar nu-și aduce aminte ce. Și caută... Și uneori găsește. Kay Francis, tocmai, a găsit ce uitase. Și-l face pe loc: Se lipește, cu un calm somnambulic, de Erol Flyn și-l sărută lung, lung de tot. Iar când se deslipește de el, spune numai atât:

— Forgive me... (Iartă-mă).

Iar el îi răspunde:

— I am sorry (sunt dezolat...).

Și pleacă, exact în starea sufletească în care veniseră.

Scena aceasta e magistral realizată. Ni se arată, ca la microscop, tot processus-ul sufletesc al omului care iubește cu toată ființa lui. Căci ceeace „uitase" și pe urmă își „readusese aminte" Kay Francis era că „toată ființa ei" iubea pe omul acela.

Dar — veți spune poate: e cel puțin curios ca prin această reamorezare să ni se dovedească tocmai psihologia femeii care „nu iubește decât odată în viață".

In fond, nu-i curios de loc. Căci a „nu iubi decât o singură dată în viață" înseamnă pur și simplu a te angaja într'un amor cu convingerea nestrămutată că nu mai poate fi loc pentru vreun altul. Sunt puțini oameni care cred asta într'un mod absolut. Desigur, orice amorezare recentă conține un puternic coeficient de mentalitate monogamă (sau monoandră). Decât, dacă în cel mai acut moment al amorezării ne-am întreba, sincer, pe noi înșine, am descoperi că tot vom afla, în fundul sufletului, puțină îndoială.

Există însă și oameni care n'au asemenea îndoială; oameni care nu se pot angaja decât ori total ori de loc. La aceștia nu se găsește, în sufletul lor, o credință absolută în vecinicia dragostei lor.

E o realitate, asta: absența desăvârșită a celei mai mici îndoieli. Faptul că, pe urmă, mai târziu, ei se îndrăgostesc totuși din nou, nu operează retroactiv și nu face să se nască, în trecut, ceeace în trecut n'a existat, adică acea îndoială despre eternitatea amorului.

Acum omul acela e alt om. La care regăsim din nou, aceeași absență de îndoială asupra viitorului. Sufletește nu-i nicio contradicție. Sufletul nu-i o realitate decât dacă-l consideri în exercițul funcțiunii, adică atunci când, prin inserția lui în prezent, se pune în priză directă cu viitorul, trecutul fiind gospodărit în mod biologic și sumar, în beneficiul prezentului și viitorului.

Iată de ce „a nu iubi decât odată" nu-i o realitate decât dacă privim lucrurile subt unghiul psihologic al credinței actuale, și nu subt acela al faptelor care nu-s — care nici măcar n'au fost odată — ba chiar care ar putea să nici nu fie vreodată.

E vorba nu de eventualități ulterioare istorice, ci de eventualități doar gândite, intim, în clipa aceea.

Iată de ce reamorezarea lui Kay Francis este o dovadă de cât de reală fusese, la prima amorezare, credința ei că nu se va mai reamoreza niciodată....

Decât, repetăm: o asemenea temă este — mai ales în cinematograf — foarte greu de redat. Afară de scena citată — aceea din grădină — nu știu dacă mai există una singură care să fie — cum se zice la examene — „în chestie", care adică să exemplifice exact tema. Iată de ce filmul, deși foarte frumos lucrat, nu-i totuși „reușit" din punctul de vedere al corespondenții dintre țelul propus și mijloacele întrebuințate.

Am mai putea cita un procedeu indirect folosit de autori. Kay Francis este mereu pusă să facă „teorii despre viață", despre cum trebue să murim, despre când e mai bine să murim, despre stilul existenței noastre morale, despre felul în care trebue să potrivim între ele faptele din care scoatem bucurii și fericire, și faptele care ne pot eventual duce la moarte.

Avem, în filmul nostru, o sumedenie de scene de acest fel. Nu le vom reproșa că fiind mai mult „conversaționale" decât cinematografice ele sunt fatalmente monotone. Le reproșăm o altă monotonie, aceea care provine din faptul că nu-s bine făcute. Cred că aceste conversații sunt susceptibile de a fi ameliorate, în sensul scurtimii în timp și în sensul bogăției de conținut. Se pot găsi formule lapidare care să dea, în patru cuvinte, esențialul unei cugetări oricât de profunde. Și astfel, restul dialogului, cele 20-30 de fraze ce urmează, devin doar un fel de zgomot acompaniant, un halo sonor al ideii pe care o știm deja și pe care acum o auzim ca recântată muzical. In felul acesta, pelicula ar conține, în cea mai mare parte a ei, nu dialog ca la teatru, ci zgomot de vorbire și imagini vizuale ale mimicei vorbitorului. Și atunci, am avea cinematograf adevărat, nu dramaturgie filmată.

Dar pentru asta trebue niște libretiști *de scenariu care să fie și perfecți cineaști, și poeți, și filozofi și meșteșugari virtuozi ai technicei scrisului. Ceeace nu prea abundă azi în Studiouri. Totuși, să nu fim nedrepți. La Hollywood s'a început deja a se face apel la intelectuali. Și se va face, desigur, din ce în ce mai mult. Iar faptul că filme ca cel de care ne-am ocupat există în America, filme unde se aleg teme de psihologie subtilă, unde se contează mult pe frumusețea filozofico-literară a textului — constitue o dovadă îmbucurătoare de intelectualizare.*

Pentru a termina, semnalăm noul film al lui Willy Forst: „Burgtheater", despre care sunt multe de spus. Cetitorul le va găsi în cronica mea din „Le Moment", numărul purtând data de Vineri, 10 Decembrie.

D. I. SUCHIANU



Recenzii

Marin Iorda: „Funeralii naționale“, schițe și nuvele

Editura „Adeveru l“

D. Marin Iorda a izbutit ca în bucățile prezentate să'nfățișeze o lume care realmente trăește. Din paginile recent apărutului volum se degajează un suflu de viață autentică. Eroii d-sale, fie că sunt din mediul lui Caragiale, fie că sunt din mediul indivizilor interlopi, sunt vii, se mișcă, se agită, suferă, se bucură fără a fi stânjeniți de nici o artificialitate. De altfel, cartea d-lui Iorda are meritul de a înfățișa pentru prima dată în literatura noastră viața de sânge, dragoste și jertfă a criminalilor și borfașilor. Este un mediu, care cel puțin în literatura noastră (cu excepția lui Stoian Gh. Tudor, care mai curând ne-a prezentat pe vagabonzi decât pe delicvenți), își păstrează întreg farmecul ineditului. In acest sens subliniem accentele duioase din „Muntele de zgură" și bucata „Pușcăriașul cu ochii de oțel". Fie că sunt străbătute de suflul unei îndelungate ironii, fie că înfățișează conflicte surde, încleștări și încordări, nuvelele d-lui Marin Iorda, sunt peisagii de viață. *„Funeralii naționale"* înscrie o izbândă în cariera de literat a d-lui Iorda.

ȘT. TT.

M. Ștefănescu-Galați Poate-i demult... Poate-i deacum...

Grigore Onu, fecior de boer din vremurile de altădată, este trimis la învățătură la Iași. Cu acest prilej, autorul ne descrie atmosfera școlilor de pe vremuri, dându-ne o serie de întâmplări nostime, caracteristice unor vremuri de liniște.

Insuflețit de sentimente calde față de mulțimile aflate în întunerec și mizerie și cu gândul mereu la ridicarea țărănimii a cărei viață de chin o cunoștea, Grigore Onu intră în legătură cu lumea socialiștilor din jurul revistei „Contemporanul", unde se pare că aceste sentimente și credințe se întăresc. Se pare numai, pentrucă după ce termină școala, Grigore Onu se face medic și pleacă în mijlocul muncitorimii ca să-și pună în practică idealurile. Aceste idealuri însă fiind pe deantregul haotice, imediat ce vine în contact cu realitatea, visurile se spulberă, eroul fiind cu desăvârșire incapabil să pornească la cel mai neînsemnat act de realizare practică.

Plimbându-ne dealungul întâmplărilor a zeci de ani, d. Ștefănescu-Galați ne pune în fața evenimentelor grave dela 1907, care au răscolit țara, apoi în fața războiului și a vremurilor de adâncă neliniște de după război.

Stilul viu de povestitor sfătos face din cartea d-lui Ștefănescu-Galați o evocare duioasă a unor vremuri de mult înmormântate în negura istoriei.

A.

Alice Gabrielescu: Lumina care nu se stinge Edit. Cugetarea

Că d-ra Alice Gabrielescu este o scriitoare, e un lucru asupra căruia nu mai încape discuție și nu pentru că a publicat mai multe volume, nici pentru că i s'a premiat lucrarea, căci mulți au publicat volume peste volume și au fost premiați, fără a li se putea da această calificare.

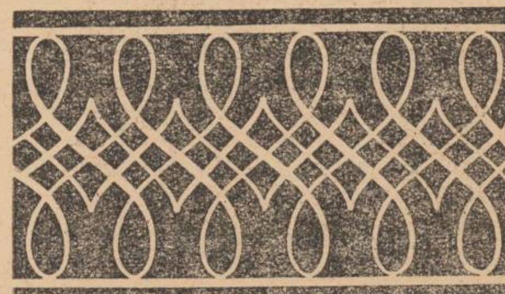
Genul Alicei Gabrielescu este acela al moraliștilor, adică al scriitorilor care nu scriu de dragul artei, nici spre a descrie și evoca un colț de lume, ci mai mult pentru că se interesează de condiția omului, de sufletul său, cu mizeriile, și contrazicerile firii sale, provocând reflecția și năvălirea gândurilor omenești asupra temelor fundamentale ale vieții morale și aducând contribuția sa la luminarea și rezolvarea lor.

Romanul d-rei Alice Gabrielescu este povestirea unor aventuri în care lumina unei naturi superioare „nu se stinge", cu toate încercările la care e supusă dragostea și prietenia, în sufletul lui Horia Bălteanu. Din potrivă se aprinde mai vie și mai pură în iubirea mai înaltă față de aproapele, cu cât loviturile soartei se abat asupra lui mai greu și suferințele sale sunt mai multe și mai nedrepte. „Lumina care nu se stinge" este însă și lumina din sufletul Gicăi, deși dragostea ei șovăe și este lipsită de tăria credinței.

Ea nu se stinge nici în sufletul lui Vlad cu toată lașitatea cu care lasă să se abată asupra lui Horia urmările tuturor păcatelor sale, până ce durerea și nenorocirea care trec ca o amenințare a destinului asupra sa, îl trezesc din egoismul și lașitatea caracterului său. Se reaprinde focul sacru al prieteniei dintre Vlad și Horia, Horia ertând totul, Vlad mărturisindu-și vina și căutând să refacă toate ruinele și dezastrele pe care le-a adus vina sa în viața exterioară a prietenului Horia.

Alice Gabrielescu, deprinsă cu nuvela și povestirea scurtă, care sunt genul său până în prezent, are oarecare discontinuitate în povestire, dându-ne impresia uneori în decursul romanului, că trecem dela o povestire la alta. Intre o analiză de stări interioare, făcută cu finețǎ și un tablou de moravuri pe care-l duce uneori până la o amuzantă caricatură, încă nu simțim legătura armonioasă și „unitatea organică", impusă autorilor celor mai răzvrătiți, de legile romanului ca gen. De altfel povestirea curge caldă și convingătoare peste tot ce ni s'ar părea, poate, fără calitățile scriitoarei, cam puțin verosimil și prea puțin legat. Autoarea are un spirit serios, pasionat pentru conflictete sufletești, atent la tonalitatea vremii, plin de maturitate și de experiență, ale cărui ezitări se datoresc poate, în mare parte, repulsiunii pentru convențional la care i-ar fi fost atât de ușor să recurgă, dacă nu ar fi avut conștiința sensibilă a artei literare.

IZ. SD.



Cronica muzicală

De multă vreme am fi vrut să scrim ceva, în aceste coloane, despre publicul care frecventează concertele.

Spaţiul nu ne-a îngăduit să intrăm în examenul acestei chestiuni e drept — indirect legată de obiectivul cronicei noastre.

Nu pot exista concerte fără auditori, după cum nu poate exista operă de artă într'un univers din care viaţa ar fi izgonită.

Publicul concertelor noastre este ca orice mulţime, eterogen.

El se compune din oameni care ştiu muzică, (o fac adesea în amatori) şi din oameni care ascultă cu plăcere audiţiile.

Ar mai intra o categorie de frecventatori ai concertelor, şi aceştia sunt snobii şi mondenii care se îngrămădesc la concerte de când a apărut în câteva gazete o rubrică nouă, intitulată „Viaţa Capitalei" sau „Viaţa mondenă a Capitalei".

În această rubrică, orice doamnă elegantă îşi poate vedea numele tipărit, însoţit de caracterizarea preţioasă a rochiei pe care a etalat-o în seara concertului cutare.

Se obişnueşte a se scrie de pildă: „La concertul cutare, am remarcat prezenţa d-nei X, îmbrăcată într'o superbă „robe en valours lie de vin avec ceinture dorée".

N'am nimic împotriva doamnelor elegante. Aş putea spune că eleganţa este şi ea o formă a artei vestimentare.

Nu pot însă să-mi interzic un sentiment de revoltă când doamna în „robe en velours" vorbeşte în timpul concertului cu vecina ei „doamna cu robe en dantelle noire" de exemplu sau când domnul în frac şi cu cămaşa scrobită ca o chiurasă, soseşte cu întârziere în sala de concert, certându-se cu uşierul care refuză să-i indice locul.

Publicul concertelor noastre nu este punctual. El nu vine la concerte ca la un loc de purificare şi de reculegere, ci vine să strălucească prin exibiţii vestimentare, prin exclamaţii ca „ah, c'est sublime" sau „hélas, il a manqué l'andante" sau „Mon Dieu celui-la (e vorba de artist) il a de la musicalité".

Am auzit odată o doamnă spunând despre Enescu că „il est charmant", după ce marele nostru violonist cântase într'un mod cutremurător, covârşitor, un andante dintr'o Sonată de Bach.

Fiecare, cu meteahna lui. Unii o au pe aceea de a schimba sgomotos opinii despre concertist.

Lucrul este permis în „fumoir" dar cred că nu în sala de concert şi mai ales în timpul execuţiei.

Apoi mai este încă un lucru. Cred că nicăeri publicul nu tuşeşte mai mult decât la Bucureşti.

S'ar zice că în capitala noastră circulă în permanenţă tusea.

E curios că nimeni nu tuşeşte în pauză şi că toată lumea tuşeşte când artistul a intrat în scenă.

Publicul nostru are însă — ce e drept — şi o calitate. E tare în aplauze. Abia aşteaptă momentul când îi revine şi lui rolul de a aplauda.

De nerăbdare, aplaudă înainte de terminarea bucăţilor.

În încheiere, voiam să relev aici un defect al scaunelor din sălile noastre de concert. Toate scârţâie.

Aş fi curios să ştiu cine e de vină: scaunele sau tot „publicul"?

Recitalul d-nei Myra Hess

Sub auspiciile Societăţii Anglo-române a avut loc Marţi 30 Noembrie în sala „Dalles" concertul pianistei Myra Hess.

Marea Britanie ne-a trimes pe această ambasadoare a muzicii sale interpretative.

D-na Myra Hess este cu adevărat o artistă. O muziciană autentică, o pianistă admirabilă.

Ne-am fi aşteptat să găsim în interpretările sale, acea răceală atribuită pe cale de prejudecată insularilor.

Doamna Myra Hess are atâta sensibilitate cât îi trebue unui artist; are tocmai atâta temperament cât să nu strice armonia unei interpretări şi are destulă technică, pe care ţinând-o în frâu, o distribue când trebue şi unde trebue. D-sa are mai ales o dispoziţie muzicală — să-i spun — naturală.

D-na Myra Hess cântă nu pentrucă ştie şi a pătruns o bucată ci pentrucă îi place muzica.

În jocul d-nei Myra Hess este un entuziasm admirabil pentru sunet. Se simte că iubeşte orice sunet şi că înainte de a trezi la viaţă o frază muzicală, un şir de note, acea frază şi acele note cântă în inima artistei.

În partea primă a programului am ascultat o Sarabendă, un Menuet şi o Arie de compozitorul englez Henry Purcell.

Purcell a trăit între anii 1658—1695 şi a scris 54 de opere, numeroase cantate, sonate şi corale. A scris muzica pentru Richard al II-lea şi pentru „Visul unei nopţi de vară" de Shakespeare şi a compus pe texte de Dryden, de Beaumont şi de Fletcher.

A fost considerat ca un „Orpheus britanicus" iar la moartea lui timpurie— avea numai 37 de ani — a fost plâns de întreaga naţiune.

Muzica lui H. Purcell pentru clavecin este de o rară delicateţe: Muzică de păsărele ameţite de azur.

D-na Myra Hess a interpretat admirabil cele trei bucăţi ale compozitorului englez.

D-sa a mai executat „The fall of the Leafe" de Martin Peersons şi un allegro dintr'un concert de Arme.

După o admirabilă interpretare a unei fugi pentru orgă de Bach am ascultat Sonata op. 110, în la bemol major de Beethoven.

Este interesant că marii interpreţi au preferinţă pentru ultimele două sonate ale lui Beethoven op. 110 şi op. 111.

Sonata op. 110 a fost scrisă de compozitor după ce scăpase dintr'o grea suferinţă fizică.

Ea exprimă o mare bucurie, o sfântă voie bună, o mistică îmbrăţişare a vieţii.

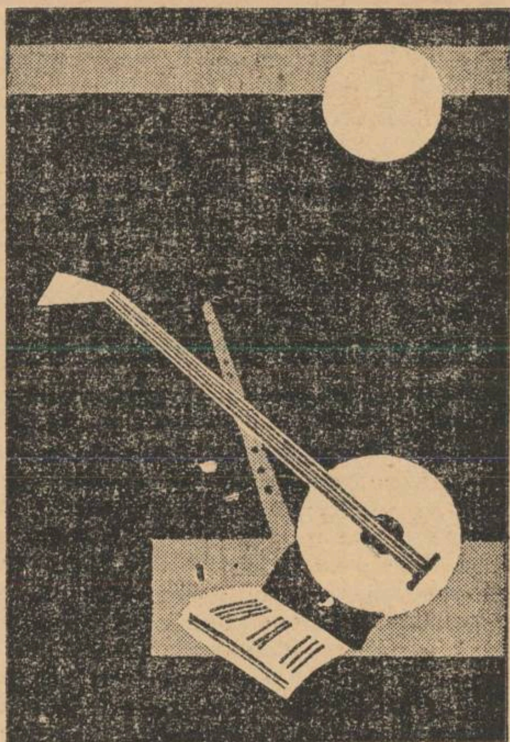
Scherzo-ul este de un elan extraordinar.

Andantele exprimă o beatitudine caracteristic beethoveniană.

Cele două fugi din Sonată sunt de un efect impresionant.

D-na Myra Hess a interpretat într'un stil impecabil această capod'operă a muzicii de sonate.

În partea II-a a programului am putut asculta cinci intermezii de Brahms şi Studiile simfonice de Schumann. Dacă n'ar fi cântat decât atât şi am fi fost cuceriţi de arta acestei admirabile pianiste.



Ultimele concerte Enescu

Maestrul Enescu şi-a terminat în cursul acestei săptămâni seria concertelor sale de vioară.

După opt recitaluri care s'au succedat timp de două luni în fiecare Sâmbătă seara, maestrul Enescu a dat un supliment de trei concerte populare.



GEORGE ENESCU

Sâmbătă 4 Decembrie am ascultat un recital care va rămâne în amintirea noastră multă vreme.

Intr'o dispoziţie cu totul fericită, maestrul Enescu a executat Sonata în la major de Haendel, Romanţa în sol major de Beethoven, Andante de Faure, o Sonată de Bach, Kadisch de Block şi Zigeunerweisen de Sarasate.

Regretăm că ciclul Enescu s'a terminat şi că vom avea de aşteptat un an până la reîntoarcerea maestrului printre noi.

V. C

A murit René Doumic

În ziua de 2 Decembrie, a murit în vârstă de 77 de ani René Doumic, secretarul pe viaţă al Academiei franceze, un spirit erudit şi metodic în câmpul literaturii franceze.

Prima sa lucrare a fost „Elemente de istorie literară". După aceasta a dat o serie lungă de portrete, note critice, cercetări şi esseuri.



RENÉ DOUMIC

La vârsta de 33 ani a fost laureat al Academiei pentru lucrarea De Scribe à Ibsen, o culegere de causerii asupra teatrului contemporan, unde se găsesc puncte de vedere interesante asupra proverbelor dialogate şi lirice ale lui Alfred de Musset şi alţii. Pe lângă aceasta el a dat o mulţime de studii literare asupra autorilor francezi.

În 1910 a fost ales membru al Academiei franceze.

În timpul războiului a scris Soldatul din 1914, o apărare a spiritului francez şi o scrisoare duioasă ca prefaţă: Foile de drum ale unui sanitar ataşat pe lângă o ambulanţă.

Dintre lucrările sale, mai menţionăm: Oameni şi idei din secolul al XIX-lea, Scrisorile Elvirei către Lamartine, George Sand (zece conferinţe asupra vieţii şi operei), etc.

Mărunte

Traducerea d-lui Gh. I. Georgescu: Napoleon în viaţa sentimentală, *care a fost publicată în foileton de Adevărul Literar, a apărut acum într'un frumos volum în Editura* „Principele Mircea". *Pentru cei ce n'au cetit-o cartea va fi, desigur, o lectură atractivă, dată fiind sursa acestei traduceri: O aleasă culegere de memorii, scrise de foşti şambelani, paji, valeţi, etc., dela Curtea lui Bonaparte.*

•

A apărut No. 55 din revista „Cooperaţia Liberă", editată de Cercul Cultural cooperatist. Prezentându-se în excelente condiţiuni tehnice, revista cuprinde un bogat şi variat material.

Remarcăm în deosebi, articolul d-lui Dr. Ghelerter despre începuturile mişcării socialiste, la noi. Deasemenea aflăm date noi despre diferenţierile de clasă în sânul populaţiei evreeşti în timpul revoluţiei dela 1848. În restul cuprinsului, găsim numele d-lor Şt. Voitech, F. Dima, I. Neagu-Negulescu, o remarcabilă poesie de Liviu Deleanu, un fragment de Ury Benador, etc. Completată cu note vii şi actuale, revista înseamnă un efort serios de îndrumare culturală.

Noi



D vâ zare la librari şi chioşcari

A apărut



„Romanele Captivante"
De vânzare la librari şi chioşcari

Viața teatrală

„Stăpâna din La Paz" de Edith Ellis, la Teatrul Regina Maria

N'am fost chemați să vedem Miercurea trecută la Teatrul Regina Maria un spectacol, ci o actriță. Sunt multe piese de teatru scrise pentru o vedetă, dar niciuna nu ni s'a părut mai caracteristică din acest punct de vedere, decât „Stăpâna din La Paz". Nu ne vine a crede că s'ar putea descoperi undeva o actriță care să realizeze o „Stăpână din La Paz" mai complectă decât aceea pe care a interpretat-o d-na Lucia Sturdza Bulandra, pe scena Teatrului Regina Maria.

Piesele scrise pentru vedete ne-au displăcut întotdeauna. Ele nu țin seamă de toate elementele care compun un spectacol, îndepărtând posibilitățile de joc ale unui ansamblu. Acest gen de teatru care a cunoscut un succes fără margini, în secolul trecut, tinde să dispară astăzi, precum tinde să dispară și „vedeta", odioasa vedetă care înăbușea evoluția artei dramatice.

Totuși pentru odată, nu ne pare rău, că s'a mai încercat o asemenea piesă. Grație ei, și grație d-lor Sică Alexandrescu și Tudor Mușatescu care a descoperit-o — și între noi fie vorba, trebue să ai un real talent pentru a descoperi asemnea piese — s'a dat ocazia d-nei Lucia Sturdza Bulandra să reușească una din cele mai strălucite creațiuni din cariera ei.

„Stăpâna din La Paz" este o piesă adaptată după romanul „Trei generații" de Elianor Mordannt. Nici adaptoarea, nici autoarea nu ne zic nimic; lucrul e natural, deoarece ne pare că auzim pentru prima oară de numele lor. Aceasta n'ar avea nicio importanță, și în orice caz n'ar putea constitui un criteriu de judecată. Dar fără îndoială „Stăpâna din La Paz" este o piesă mediocră, întrucât schema nu-i este proprie, ci aparține nomanului „Trei generații". Or, între construcția unui roman și a unei drame, diferența este ca de la cer la pământ. Aparențele sunt adeseori înșelătoare, și pentru că se confundă de cele mai multe ori arta dramatică cu literatura, anumiți autori naivi își închipue că pot transforma un roman într'o piesă de teatru. Este exact ceeace se încearcă în cinematograf, când piesele de teatru sunt transformate la rândul lor în scenarii, pentru că alți autori, tot atât de naivi, își închipuie că teatrul și cinematograful fac parte din acelaș gen de spectacole.

Fiecare artă își are domeniul ei, și încercările de a se mări acest domeniu prin încălcarea unei alte arte, îi îngrădește posibilitățile.

O artă autonomă, cum este teatrul, nu poate admite nicio concesiune. Or, o piesă făurită după un roman, este de la început în stare de inferioritate, trebuind să urmeze pas cu pas, o evoluție în desfășurarea conflictului care ține de narațiune și nu de dinamismul scenic.

Teatrul reprezintă un moment culminant de viață: un arc cu coardele perpetuu întinse și gata să imprime traectoria săgeții, un mecanism continuu sub presiune. Romanul, în ceiace privește desfășurarea lui în spațiu poate rezista la orice fantezie a autorului: arcul se întinde pe alocuri și apoi se destinde, mecanismul n'are o rotație egală. Ritmul narativ nu se poate transforma într'un ritm dramatic.

Și totuși sunt mulți autori care, lipsiți probabil de inițiativă sau de curajul de a-și realiza fantezia, se îndeletnicesc cu adaptarea romanelor pentru scenă. Unele încercări reușesc, cele mai multe nu. Reușita însă ține adeseori de minune, și nu avem în această materie decât excepțiuni

„Stăpana din La Paz" este o piesă descriptivă. Se vede că romanul era la fel. Ni *se descrie* viața unei familii în care nu se întâmplă prea multe lucruri, iar cele ce s'au întâmplat trăesc pe scenă în mod *narativ*, prin reminiscențe: ni se *povestește* viața contesei Victoria care s'a măritat de patru ori, dar noi, spectatorii, o vedem așa cum a ajuns. Asistăm ce-i dreptul la un episod din viața acestei familii. Episodul e melodramatic și banal: o fată tânără nu-și mai iubește soțul, care e gelos și o tiranizează, etc. Dar nu în aceasta constă defectul, ci în faptul că se naște greu, evoluează și mai greu și se sfârșește cam neverosimil.

Dar, repetăm, toate acestea n'au nici o importanță. Piesa nu se susține prin ea însăși, și n'are nevoe de calități, precum nu ne supără defectele ei. Spectacolul trăește prin personajul principal și prin actrița care-i interpretează rolul. Atât și nimic mai mult. Or, d-na Lucia Sturdza Bulandra, după cum am spus-o și mai sus, a fost extraordinară: atitudine, gesturi, debit, nuanțe care se înmulțeau la infinit, intonări, mișcare, toate armonizate între ele cu o ușurință uimitoare, au contribuit la această desăvârșită întruchipare a eroinei din „La Paz".

Restul interpretării omogen și șters, adică așa cum trebuie să fie. D-nii R. Bulfinsky (din nou sacrificat), Tony Bulandra (idem), M. Axinte, I. Manta, Ion Aurel Manolescu, Petre Nove, M. Septilici, C. Hociung și d-nele Maria Sandu, Beate Fredanov (care nu și-a putut stăpâni temperamentul, și a încercat să țină piept d-nei Sturdza Bulandra, remarcându-se într'un rol în care nu avea dreptul să se remarce) Elvira Petreanu, Ecaterina Nițulescu (o plăcută revedere după o îndelungată absență), Nutzi Dona, Sabina Mușatescu au alcătuit un bun ansamblu.

Decorul unic al pictorului Siegfried a fost din nou la înălțime. Ne încântă gustul cu care acest artist știe să mobileze un interior, și ne încântă mai cu seamă coloritul întotdeauna clar, vioi, plin de lumină.

„Stăpâna din La Paz", pentru a constitui un spectacol capabil de a înfrunta rampa, a fost desigur „pus în scenă" de cineva. Programul din nou s'a abținut de a-i da la iveală numele. Acest precedent care tinde să devină o tradiție la Teatrul Regina Maria ne surprinde adânc.

Rolul regisorului în compunerea unui spectacol este primordial, și publicul este îndreptățit să-i cunoască numele.

Sau noua lege a teatrelor interzice să se publice în program, numele regisorului?

O amuzantă coincidență

Duminica trecută Opera Română a reprezentat în matineu „Bărbierul din Sevila", iar seara „Nunta lui Figaro".

Iată o amuzantă coincidență de a vedea două piese de teatru ale aceluiaș autor, al căror subiect este în legătură, reprezentat în aceiași zi, pe aceiași scenă. Păcat că lucrul s'a petrecut la Opera Română, unde contribuția lui Beaumarchais este destul de vagă.

Ne-am gândit adeseori de ce nu se încearcă realizarea aceluiaș lucru pe o scenă de teatru. Spectatorii ar avea putința să vadă în aceiaș zi, ideea de continuitate a unui autor în opera sa.

O coincidență identică s'a întâmplat acum câțiva ani la Teatrul Național, când într'o Duminică, s'a jucat în matineu „Titanic Vals" iar seara „Escu".

Ce-ar fi dacă s'ar încerca de aci înainte, din când în când, un asemenea lucru, la Teatrul Național de pildă. Literatura dramatică oferă numeroase cazuri, astfel ca încercare n'ar fi greu de realizat.

GH. NENIȘIOR



Ovidiu

Remedium amoris

O să te învăț acum ce trebue să faci în timpul posesiunii, ca să alungi dragostea.

Pudoarea mă oprește să dau amănunte, dar imaginația ta va înlocui ceiace trebue să trec sub tăcere.

Inainte de a gusta plăcerile dulci ale tinereții în noaptea promisă dorințelor tale, ca să nu fii robit de posedare, să cauți să guști cu altă femee primele momente ale voluptății. O plăcere care vine după alta, are mai puțin farmec.

Mi-e rușine, dar trebue s'o spun: în jocurile tale amoroase ia poziția cea mai puțin favorabilă amantei. Femeile își închipue că sunt frumoase sub toate aspectele.

Să deschizi larg ferestrele ca să poți mai bine observa imperfecțiunile trupului ei.

Când ai ajuns la capătul plăcerilor, când oboseala a doborît trupul și sufletul, când vin părerile de rău, când ai vrea să nu te mai atingi de nicio femee și când ți se va părea că mult timp nu vei mai avea dorinți, atunci, înseamnă-ți în minte toate defectele ei, iar ochii să rămână mult timp fixați asupra imperfecțiunilor ei.

●

Amant, oricine ai fi, fugi de singurătate: e periculoasă. Vei fi mai în siguranță în mijlocul mulțimii. Izolarea agravează frământările dragostei.

Dacă rămâi singur, vei fi trist și imaginea iubitei părăsite îți va apărea în fața ochilor: o să ai impresia că o vezi aevea. Caută o bandă veselă de prieteni care să-ți alunge suferințele. Nu fugi de conversații. Nu închide ușa casei. Nu ascunde în întuneric fața brăzdată de lacrimi.

Să fii prudent și să eviți vecinătatea iubitei tale. Să te abții de a frecventa porticul unde are obiceiul să se plimbe. Dece să aprinzi focul care mocnește sub cenușă? Vei face mai bine; dacă e posibil, să locuești în alt emisfer.

●

Când după multă luptă, vei ajunge în sfârșit în port, nu e suficient să-ți părăsești numai iubita: să renunți și la sora ei, la mama ei, la doica ei, la confidenta ei, în sfarșit la tot ce ține de persoana ei.

Să te temi că nu cumva un sclav sau o servitoare să nu vină, cu ochii muiați în lacrimi prefăcute și cu un aer rugător, să-ți dea bunăziua din partea ei; și să nu cumva, din o periculoasă curiozitate, să ceri noutăți despre ea. Reține-te. Tăcând, mai bine te vei răsbuna.

Să taci și să nu spui mereu că nu o mai iubești. Acel care spune la toată lumea: „Nu o mai iubesc", tot mai iubește. Depărtează încet iubirea și vindecarea ta e sigură. Iubirea ta să se stingă încet și treptat.

E o crimă să urăști azi femeia pe care ai adorat-o eri: o trecere așa bruscă o fac numai sufletele feroce. Acela care isprăvește iubirea prin ură, sau mai iubește încă sau nu se va vindeca [illegible]

E rușinos ca un amant și o amantă, altă dată așa de tandru uniți, să devină deodată dușmani declarați. A te retrage în liniște, e o hotărîre mai sigură și mai convenabilă.

Lasă-i să păstreze, fără litigiu, cadourile pe care i le-ai făcut; deseori câștigi mai mult făcând un mic sacrificiu.

●

Am terminat. Am ajuns în sfârșit în portul unde vroiam să debarc. Incununați cu flori nava mea obosită.

Amanți, tineri, voi cei vindecați prin versurile mele, aduceți poetului prinosul vostru de mulțumire.

●

Dacă din întâmplare o întâlnești, nu uita de armele ce ți le-am dat. Curaj deci. Luptă voinicește. Ea să cadă învinsă.

Să nu-ți aranjezi cu mai multă grijă părul sau să așezi cu mai multă artă cutele onduloase ale robei.

Nu pune atâta grijă ca să placi unei femei care deacum înainte îți este dușmană. Fă așa ca ea să nu-ți fie pentru tine decât o femee ca oricare alta.

O cauză de insucces al sforțărilor maestre, este că încetăm prea târziu să nu mai iubim, pentrucă ne simțim măguliți că suntem încă iubiți. Seduși de amorul-propriu, suntem o rasă credulă. Nu credeți în jurăminte, sunt trădătoare. Nu vă lăsați mișcați de lacrimile infidelei: ochii ei știu să plângă cu artă.

Să suferi în tăcere, să nu vorbești de cauza durerilor tale. Dă-i prilejul chiar ca să pară cauza ei mai bună decât a ta. Tăcerea arată forța.

●

Leacul ce-l vom indica e de mică importanță, dar e util. Să nu păstrezi și să nu recitești scrisorile dulci pe care le ai dela iubita ta. Aruncă, oricât te-ar costa, aruncă în foc toate scrisorile și spune: „tot așa să ardă în jăratec și iubirea mea!".

Depărtează din fața ochilor tăi, ceara care reproduce trăsăturile ei: dece să rămâi înamorat de o imagine mută?

Să fugi de locurile care au fost teatrul plăcerilor: îți vor aduce aminte, mii de suveniruri dureroase, care vor trezi iubirea. O rană rău închisă se redeschide.

Mai sânt și alte leacuri. Nu vi le recomand. Dar dacă vin din întâmplare, sunt de un puternic ajutor: să sărăcești.

Luxul și bogăția alimentează iubirea. Sărăcia nu are cu ce hrăni iubirea. Asta nu e un motiv să dorești să fii sărac.

Să nu frecventezi teatrele, pentrucă sunetele chitarelor, flautelor și lirelor, vocile melodioase, mișcările cadențate ale dansului, enervează sufletul.

Și cu regret trebue să spun, nu te atinge [illegible]

A APĂRUT:

ALMANAHUL ZIARELOR

ADEVERUL și DIMINEAȚA

pe 1938

care conține: cronici, nuvele, schițe, poezii, studii științifice, teatru, cinema, sport humor, sfaturi practice, retrospectiva anului 1937, etc. etc., semnate de:

Mihail Sadoveanu, Gala Galaction, Prof. C. Rădulescu-Motru, Prof. G. Ionescu-Sisești, G. Petrașcu, Eugen Lovinescu, I. Minulescu, V. Eftimiu, Demostene Botez, Al. T. Stamatiad, M. G. Vlădescu, R. Vasilescu, A. Toma, I. Iancovescu, L. Deleanu, P. V. Haneș, Al. Philippide, Apriliana Medianu, G. M. Zamfirescu, Ing. Șerban, L. Boz, N. Pora, Vero, Șt. Roll, N. Dimitriu, Al. Șahighian, V. Cristian, N. Blazian, M. Munteanu, Ing. G. Vodă, G. Silviu, Sărmanul Klopstock, Al. Westfried, L. Florin, S. Podoleanu, Al. Kindler, M. Șerban, I. Pribeagu, Al. F. Mihail, Paul Ionescu-Daniel și A. Munte.

400 pagini cu sute de clișee în culori. CEA MAI INTERESANTĂ LECTURĂ.

De vânzare la toți chioșcarii, librarii și depozitarii de ziare.

PREȚUL 60 LEI

Cartea românească

Cronica literară

Al. Rosetti, Istoria limbii române, I, Limba latină

Intr'o haină tipografică de o frumuseţe cum niciodată alta n'a îmbrăcat la noi o carte de ştiinţă, a apărut întâiul volum din *Istoria limbii române*, datorit d-lui Al. Rosetti, directorul editurii Fundaţiunilor Regale. Lumea străină de programul Universităţii din Bucureşti, care cunoaşte pe d. Rosetti aproape numai în ipostazul de editor, trebue încunoştinţată că d. Rosetti e unul dintre cei mai de seamă filologi ai noştri, cel mai de seamă dintre cei tineri, ca să nu supărăm pe nimeni.

Scopul acestei cronici, precum am mai spus, nu e de a încălca domeniul ştiinţei. Dar este în cultura noastră atâta dezinteres pentru operele de sforţare şi disciplină, încât simţim o datorie a atrage atenţiunea asupra a tot ce este valoros într'un domeniu mai larg de cunoştinţe exprimate prin cuvânt şi cerând mai mult sau mai puţin perfecţiunea formală, cu alte cuvinte asupra a tot ce apare în câmpul filologiei, luate în înţelesul ei cel mai larg.

Opera d-lui Rosetti aparţine propriu zis cercului mai restrâns al linguisticei, adică studiului limbajului abstrăgând dela valorile de conţinut. Deşi prin studiile noastre a trebuit la un moment dat să trecem şi prin încăperea în care stă azi d. Al. Rosetti şi acum aruncăm din când în când ochii pe tot ce apare mai de seamă la noi în acest domeniu, interesul nostru s'a îndepărtat de acest câmp. Şi unde nu este interes, nu e nici informaţia amănunţită, ţinută la zi, trebuitoare pentru a examina atent o lucrare de acest soiu şi a decide, unde e noutate şi unde este reluare, ce este credibil şi ce discutabil. O recenziune utilă ştiinţificeşte nu este dar în căderea noastră de a face. Nu vor lipsi de altfel specialiştii care să se pronunţe cu competenţă asupra lucrării mai mult decât valoroase a d-lui Rosetti, deşi în câmpurile acestea oarecum ferite de ochii publicului, critica e cu mult mai violentă decât în literatură, am îndrăzni să spunem chiar pătimaşe. Şi pricina este în parte aceasta. In artă o valoare nouă nu distruge una veche, toate putând coexista prin puterea creaţiei, într'un timp ireal. Insă ştiinţele sunt legate de observaţie şi observaţia progresează. Prin urmare o bună lucrare nouă este prin definiţie bună în dauna uneia vechi, neavând o altă raţiune de a exista decât faptul de a fi mai bună. Constatarea aceasta a condiţiei ştiinţelor ne-a demoralizat odată şi ne-a dus la dorinţa de a ne folosi de discipline ca de nişte instrumente dar de a năzui spre absoluturi. Dacă am fi visat să facem istorie, am fi voit norocul de a scrie Vieţile lui Plutarh, decât meritul de a alcătui o istorie *ţinută la zi*. Sunt amărăciuni profesionale, mângâiate de împrejurarea că o operă mai veche mai poate să rămână „utilizabilă", „încă foarte bună", sau în sfârşit un moment istoric. Totul e aici să-ţi faci datoria în viaţă, restul fiind vanitate. Cine de altfel garantează creatorului trăinicia operei lui? In valorile mijlocii, operele de ştiinţă sunt mai trainice decât cele artistice.

D. Al. Rosetti, aceasta este impresiunea noastră, a făcut o operă mai bună adică a îndeplinit condiţiile ştiinţei care cer folosirea tuturor adevărurilor descoperite până la zi. Mai sunt şi alte remarcabile merite de ţinută intelectuală pe care le vom releva.

Cu privire la evoluţia filologiei noastre în care d. Rosetti a început să joace în aşa de scurtă vreme un rol fundamental, ne simţim datori să facem câteva observări nespecialiste. Am fost toţi elevii d-lui O. Densuşianu pe care îl socotim împreună cu d. Rosetti şi cu cine gândeşte drept în această ţară ca întemeietorul disciplinei la noi. Ceeace s'a făcut înainte de d-sa a fost cu totul dezordonat şi o menţiune de simpatie se cuvine doar lui Haşdeu. D. Densuşianu a înţeles numaidecât că trebue să facă romanistică şi nu divagaţie comparatistă interesând România şi Asia şi că trebue neapărat să încadreze limba română în grupul limbilor neolatine. A început dar a compune acea fundamentală *Histoire de la langue roumaine*, din nefericire neterminată. Tot ce se face azi în domeniul acesta la noi derivă în chip necesar din şcoala, unica şi buna şcoală a d-lui Densuşianu. Filologul era îndatorat să dea argumente serioase istoricului pentru deslegarea enigmei, aşa zisei enigme, a formaţiunei poporului nostru. E ceeace a şi făcut d. Densuşianu. Insă d-sa a făcut-o în două momente; prin studiul propriu zis al limbii române în cadrul romanistic, ceeace a fixat odată pentru totdeauna în conştiinţa învăţatului străin adevărul explicat al romanităţii noastre şi prin consideraţii istorice. Insă aceste consideraţii ieşite dintr'o constrângere pe care omul de ştiinţă o făcea, aşa se părea, sentimentului, erau oarecum demoralizante şi de natură să încurce socotelile istoricului. Filologul se credea dator să fie istoric, prin mijloace pur linguistice, să explice apropieri şi deosebiri, să nu lase nimic nelămurit. In felul acesta d. Densuşianu a ajuns la încheierea că originile limbii române sunt de pus mai ales în sudul Dunării. (H. d. L. R. I. 4). Chestiunea aceasta de geografie linguistică genetică avea în ea ceva iritant. Filologul mai trebuia să definească limba română. Definirea aceasta, cu toate studiile de amănunţimi, s'a făcut astfel încât am putut să vedem cum un intelectual străin trăit ani de zile în România, în curent cu filologia noastră, s'a întors în ţară cu sentimentul că limba română e şi nu e latină. Şi această concepţiune face încă pui. D. Densuşianu a părut puţin speriat de influenţa slavă şi deşi a recunoscut că ea nu alterează fondul, a accentuat. Rezultatul este că până azi circulă în şcoală noţiunea că de o limbă română nu se poate vorbi înainte de a apărea influenţa slavă. Limba română ar fi deci o amestecare substanţială a fondului latin cu limba slavă.

Evident e aci o chestiune de atitudine generală care nu înrâureşte asupra studiului propriu zis care la d. Densuşianu era fundamental, încât acum se poate reface, dar nu face. Că ceva nemulţumitor a fost în această definiţie o dovedeşte recrudescenţa latinismului în Ardeal, unde a apărut o adevărată şcoală neo-latinistă. Latinismul în materie de ştiinţă filologică nu trebue deloc privit ca un amestec al naţionalismului acolo unde se cere observaţia nepărtinitoare. Căci a te socoti latin nu înseamnă a fi naţionalist. Nemulţumirea latiniştilor porneşte şi dintr'un fond instinctual notabil pentru omul de ştiinţă larg. Individul român simte că vorbeşte latineşte. Aşa dar filologia română ca ştiinţă s'a întemeiat pe o necesitate de conştiinţă naţională. Filologul a făcut întâi de toate etimologii, apoi a trecut la studiul formelor, mai apoi, terminându-se etimologiile, s'a adâncit şi în structura gândirii exprimate. Filologul nostru n'avea vreme să fie un filosof al limbii. A înţeles însă că ştiinţa explică şi formulează legi şi că aceste legi, chiar relative, măresc atenţia asupra cuvântului şi îngăduesc studierea genezei lui. Noi am asistat dar la o filologie văzută ca o ştiinţă a sonurilor pure, ca o fonetică naturalistică în felul celei formulate de Schleicher. Câtă vreme filologul făcea etimologii, asta era emoţionant pentru un român, dar formularea legilor modificării sunetelor, cum se asimilează, cum se disimilează, cum cad, etc. devenea aridă, scoasă din utilitatea imediată a descoperirii structurii limbii române în scopul de a ne mări conştiinţa naţională. Era un scienţism exagerat de care suferă încă linguistica şi care o face aşa de indiferentă literatului. Este în curiozitatea umană o ierarhie. Am zice că o ştiinţă e cu atât mai interesantă cu cât priveşte lucrurile mai dinspre soare. A descoperi că luna e făcută să zicem din cositor e turburător fiindcă astfel se închide o grădină pe care o credeam destinată visurilor. A cerceta origina limbajului e turburător, fiindcă se stabileşte raportul dintre zoologie şi antropologie. Nimic într'un cuvânt nu poate forma obiect de ştiinţă dacă în cele din urmă nu duce la formularea poziţiei noastre în univers. Când însă într'o comedie cineva arată că pentru emiterea vocalelor trebue să deschizi gura în diferite grade lumea râde sgomotos. Problema nu are niciun interes.

Vorbirea e o faţă a activităţii psihice, e o manifestaţie complexă, încât nu poate să nu mire tendinţa de a o scoate cu totul din lumea valorilor psihice, de a o desface de idei, de a o cobori în automatismul maşinei. Sub înrâurirea filosofiei, psihologiei, sociologiei, linguistica occidentală s'a refăcut într'atât încât sunt azi opere de cea mai strictă specialitate care îngădue totuş să gândim.

E momentul acum, după atât de lungi consideraţii, menite să popularizeze pentru cititor poziţia disciplinei, să arătăm care e contribuţia d-lui Rosetti. Ea e teoreticeşte la nivelul cerut de evoluţie. D. Rosetti a înţeles că trebue să vie cu o concepţiune, cu o definire a scopurilor şi metodelor. Oricare ar fi rezultatele, o astfel de atitudine frământă măcar capitolul metodologiei ştiinţelor din logică şi aprinde discuţia asupra limitelor curiozităţii umane. Concepţia d-lui Rosetti pare derivată din fonetismul lui Grammont (despre care fonetism cu lungi înrâuriri într'o anume critică „ştiinţifică" chiar la noi, vom avea a ne ocupa) însă într'un sens mai pozitivist, mergând până la fiziologie şi radiografie. Ceva în sensul acesta s'a încercat, însă într'un mod redus, la Cluj. In *Buletin linguistique*, damirabila revistă condusă de d. Rosetti, printre alte lucruri se văd fotografii de ţeste umane cu maxilele în mişcare, pronunţând. N'am dovedi prietenia dacă n'am mărturisi că ştiinţa aceasta scapă nu numai pregătirii noastre dar chiar şi interesului. Şi totuşi ce frumoase lucruri sunt în anchetele linguistice ale d-lui Rosetti prin Ardeal în deosebi şi ce folos ar trage un scriitor inteligent de colori locale. Dealtfel fonetismul fiziologic se împerechează cu geografismul lui Gilliéron. Oricum ar fi prin urmare, d. Rosetti a împins disciplina mai departe, până acolo unde începe să trezească dicuţia metodologică, a ieşit din filologia ca apendice la „limba română".

Remarcabil este că d. Rosetti nu s'a pierdut în satisfacţiile şefiei de şcoală, fiind totuş unul şi pentru întâia oară în chip aşa de hotărît, şi a trecut la aplicaţiuni. Lucrarea atât de modest prezentată în 1932 *Limba română în secolul al XVI-lea* arăta de atunci ambiţiile şi forţele autorului. Căci această carte fundamentală nu e altceva decât capitolul început dar neterminat din opera d-lui Densuşianu şi anume acela din volumul II (Le seizième siècle). Oricâte modificări ar mai face d. Rosetti, prin adăogiri de material, capitolul despre limba din secolul al XVI-lea adică acela cuprinzând şi începuturile grafice, a fost scris şi e lesne de înţeles că el va fi transportat aproape la fel în Istorie. D-lui Rosetti nu-i rămâne decât să dea la iveală partea înrâuririi slave şi Istoria limbii române a d-lui Densuşianu este total refăcută şi împlinită. Ar mai rămânea secolele următoare.



Am comparat opera d-lui Rosetti cu aceea a d-lui Densuşianu pe care o desăvârşeşte. Sunt multe deosebiri de amănunt, explicări deosebite, etimologii contestate şi refăcute, etc. E foarte firesc. Intâi de toate, lucrarea d-lui Rosetti nu e numai o operă de atitudine schimbată (cum ni s'a părut la început) dar în fond rezumativă. E o lucrare totală, făcută pe baze schimbate, atât cât se poate schimba după ce un om de ştiinţă de talia d-lui Densuşianu a tras liniile cele mai simple. Printr'o anume economie de spaţiu şi prin înlăturarea problemelor superflui, partea despre limba latină apare ca un capitol exhaurient. Apoi sunt, cum am spus, deosebiri de concepţie fundamentală, care sunt foarte importante. D. Rosetti defineşte limba română aşa: „Limba română este limba latină vorbită în mod neîntrerupt în partea orientală a imperiului roman, cuprinzând provinciile dunărene romanizate (Dacia, Pannonia de sud, Dardania, Moesia superioară şi inferioară), din momentul pătrunderii limbii latine în aceste provincii şi până în zilele noastre. „In felul acesta înlătură teoria mixturii (latină + slavă), satisfăcând şi sentimentul nostru naţional şi în acelaş timp ştiinţa. Căci teoria aceia a amestecului era tot ce putea fi mai absurd şi se încurca în dozaje arbitrare de elemente. O limbă e un fenomen natural care merge mereu înainte cum merge omul, care e mereu el, fiind totuş material, celular, altul. Fixarea teritoriului de formaţiune în Oltenia, Banat, Ardeal, cu adiacenţe în Muntenia, sudul Moldovei, zona dunăreană, cu acordarea unei mari importanţe Dobrogei, este iarăş mângâietoare. Se observă peste tot o mai fermă poziţie ştiinţifică în apărarea punctelor pe care de mult le dicta bunul simţ. Metoda e dimpotrivă mai prudentă. Se renunţă la reconstrucţii fără suficiente atestări şi am urmărit în text numeroase discutări a vechi ipoteze din partea d-lui Densuşianu şi alţii.

D. Rosetti îşi propune să studieze limba română genealogică, cronologiceşte, şi metoda pare la prima vedere fără nici o revoluţie, deoarece genealogismul e subînţeles în conceptul de istorie. Metoda folosită aici e aceea din *Limba română în secolul al XVI-lea*. S'ar părea că nu e o deosebire mare faţă de Istoria d-lui Densuşianu ale cărei linii, în chip firesc sunt urmate. Un examen atent arată că este. D. Densuşianu a voit mai de grabă să stabilească aspectele generale în evoluţia limbii române şi în capitolele sale, conduse după gramatică, a comentat aceste aspecte. De pildă în Morfologie la Numere, autorul zice: „Studiul acestei categorii gramaticale nu dă loc decât la câteva mărunte observaţiuni". Şi face câteva. D. Rosetti a procedat într'un fel totalitar, mult mai util pen-

(Continuare în pag. 16-a)

Cartea străină

Egon Erwin Kisch: Landung in Australien*

Autorul, reporter vestit şi dibaci, povesteşte întâmplările lui cu prilejul unei călătorii în Australia în toamna anului 1934, când, chemat la un congres pacifist la Melbourne, îşi vede interzisă intrarea pe pământul australian, unde, după multe aventuri, izbuteşte să pună piciorul.

Dar, pe lângă povestirea acestor peripeţii, interesantă desigur, cartea conţine o mulţime de observaţii şi de caracterizări privitoare la viaţa australiană şi la structura socială a ţării, precum şi pagini pline de pitoresc şi de haz, în care apare reporterul ingenios şi amuzant.

PH.

Adrienne Thomas: Andrea – Eine Erzählung von jungen Menschen*

Este un roman din viaţa copiilor. Acţiunea se petrece într'un oraş închipuit, Mannstadt, tip de capitală a unui stătuleţ german, cu obiceiuri liniştite şi viaţă monotonă, în care prezenţa unui hoţ de câni este un eveniment extraordinar iar matchul de foot-ball dintre ultimele două clase ale liceului local ste o sărbătoare naţională.

Autoarea a împletit o intrigă plină de surprize şi de întorsături care amintesc pe acelea ale unui bun roman poliţist. Dar ceiace constitue farmecul cărţii este desigur în primul rând descrierea plină de haz şi de observaţie a lumii copiilor. Este o lume care îşi trăeşte viaţa ei, sufleteşte indepedentă de lumea oamenilor „mari"; o lume în care adulţii nu mai pot pătrunde şi pe care de multe ori nici n'o mai pot pricepe, un târâm pierdut în care omul matur nu se mai poate întoarce decât pe apucate, luând în mână o carte de poveşti sau contemplând pe furiş o vitrină cu jucării. Pentru acest târâm „Andrea" este o călăuză sigură şi amuzantă.

PH.

* In depozit la librăria „Hasefer".

Premiul Femina

După cum era de prevăzut, premiul Femina, fiind destinat anul acesta pentru romanul scris de o femee, a fost atribuit Raymondei Vincent, pentru romanul său „Campagne" (edit. Stock). Tânăra scriitoare, născută într'o familie de ţărani din Berry, şi-a părăsit satul la vârsta de 17 ani, neavând altă instrucţiune decât catechismul.

Cartea sa, „gravă şi pudică", de o resonanţă sufletească profundă, a avut tot atâta succes ca şi „Marie Chapdelaine" a Margueritei Audoux.

La 18 ani a întâlnit pe gazetarul critic Albert Beguin, cu care s'a căsătorit şi care a scris pentru cartea sa „o notiţă" atrăgătoare ca un capitol din-tr'un roman ciudat.

Prima oară când s'a urcat într'un tren Raymonde Vincent avea şaisprezece ani. Iar această primă călătorie a fost până la Argenton sur Creuse, localitate la vreo douăzeci de kilometri de satul său. La un an după aceia ea pleacă la Paris, atrasă parcă de o forţă magnetică.

Marguerite Audoux însă a rămas toată viaţa o fiică a pământului, o ţărancă refractară la influenţa oricărui alt mediu. La începutul carierei ca şi la finele vieţii, după ce a ajuns la culmea gloriei şi a trăit în prietenia oamenilor celor mai subţiri ca intelect şi cultură, ea a rămas aceiaşi, tare şi liniştită, pe un fond de singurătate, ca un copac scurt şi tufos în mijlocul unui bărăgan.

Raymonde Vincent venind aproape fără tranziţie din mediul său ţărănesc, în mediul culturii celei mai rafinate, s'a adaptat în totul imediat. In înfăţişare, în vorbă, nimic din vechea sa fiinţă rustică. O studentă vioaie şi dezgheţată, o tânără intelectuală conştientă de puterea sa, stăpână pe toate curentele de idei, maestră în analiza literară şi discuţii de idei. Feutrul trântit peste o claie de bucle, ţigareta, argoul: „ce grand type", în loc de articol „un papier"... nimic nu lipseşte, ţăranca e departe, a rămas acolo în sat...



RAYMONDE VINCENT

Totuşi cu maxilarele depărtate, nasul cam cârn şi turtit, gura mare şi fragedă, de fată voinică şi cu poftă de mâncare, ea mai aminteşte încă pe ţăranca ce se căţăra prin copaci, după cuiburi, se tăvălea pe iarbă cu tovarăşele, un Creangă feminin, dintr'un sat francez. Lumea dela ţară i s'a dezvăluit în toate tainele, dar lumea aceasta cultă în care s'a scufundat, aşa de odată, cu sufletul ei năvalnic şi nou, este încă plină de enigme nedezlegate de sufletul ei. Ea îşi povesteşte impresiile primului contact cu ea, ca un copil care ar fi făcut o călătorie minunată. Iată, de pildă, — cum i s'a dezvăluit minunea lui Mozart: „Era la un festival, la Champs Elysées, în 1928 sau 29, nu-mi mai amntesc bine. Era o cântăreaţă mare, Lotte Schoene şi un maestru cu renume, Bruno Walter, pe care l-au alungat Nemţii din ţara lor, pentrucă era „jidan". Avea o baghetă vrăjită"...

Se opreşte din povestit şi „privind cu ochii căprui care judecă şi observă", pare a fi cuprinsă de o îndoială „Dar veţi fi ştiind mai bine ca mine toate lucrurile acestea". Se poate uşor închipui ce zguduitură sufletească a fost contactul ei cu toată civilizaţia complexă a Parisului! Ce friguri, ce aiureală şi mai ales câtă lectură şi ce amestec de lecturi. Dostoievski care i-a provocat suferinţe sfâşietoare, Gide care a uluit-o cu totul. Pe Grecii clasici nu i-a prea gustat. Ei sunt păgâni şi Raymonde Vincent nu poate concepe lumea de cât ca o creştină, catolică, de aceia se simte aproape ca de un părinte spiritual de Claudel şi ca de un frate de Peguy. „Campagne" se ridică din sufletul ei ca un imn spartan şi natural. A început să scrie când a cuprins-o „dorul de acasă", căutând un fel de a-l exprima. Se afla pe atunci în Germania, unde a trăit cinci ani cu soţul ei.

„Mă simţeam atât de singură, acolo, singură împotriva a milioane de oameni", mărturiseşte ea într'un interview, acordat Simonnei Ratel şi relatat în „Nouvelles Littéraires". „Nu că aş uri pe Germani; dimpotrivă îmi plac multe lucruri la ei. Dar, cum să spun? nu vă puteţi închipui acea disoluţie totală în massă. Acolo am înţeles că Franţa nu e presa, politica sau cutare şi cutare formă de guvern. Franţa mi-a apărut ca o ţinută interioară. Atunci m'au năpădit amintirile, au năvălit din adâncuri. Umpleam cu ele scrisorile, le aruncam în capul prietenilor. Iar într'o zi am început să le notez pentru mine şi aşa am scris capitolul: „Dimanche". El mi-a venit întâi sub condeiu fiindcă era vorba de „tante Victoire", pe care atâta am iubit-o. Apoi au urmat celelalte, bine înţeles cu foarte multă muncă şi a mai fost nevoie de încă multă altă muncă pentru ca să scriu o carte".

Cartea nu descrie personagii, ci numai le schiţează, dar aceste schiţe se întipăresc adânc în minte şi nu se mai pot uita, par a reprezenta o întreagă pătură socială, strânsă, rezumată şi proectată în cele câteva trăsături esenţiale, selectate cu o discriminare unică şi redate într'un relief şi o lumină de pictoriţă. Iată calităţile care au determinat succesul în opinia publică şi premiarea cărţii acestei „ţărance", răsărită din solul ei natal ca o plantă a locului din seva regiunii. „Je cherche à peindre un état", declarăea în acelaş interview şi aceasta defineşte mai bine decât orice critică „fenomenul Raymonde Vincent" şi succesul poeziei, al farmecului din cartea sa.

I. S.

Premiul Goncourt

Academia Goncourt a acordat premiul său, cu cinci voturi contra trei, lui Charles Plisnier, pentru ultima sa carte: „Faux Passeports", consacrând astfel un talent nou.

Charles Plisnier este belgian de origină şi nu vrea să fie decât un scriitor de limbă franceză, deşi îşi are reşedinţa în Franţa, unde a fost trimis de guvernul belgian. Are patruzeci de ani numai şi are la activ o operă considerabilă: opt cărţi de poeme, un volum de esseuri: „Mesures sur notre temps", o culegere de nuvele „*Figures détruites*", un roman: „Mariages" şi multe articole de critică literară.

Opera premiată anul acesta poartă în sub titlu „Mémoires d'un agitateur", făcând să treacă pe dinaintea cititorului cinci tablouri din prezentul întunecat.

„Mariages", cu toată grosimea manuscrisului, a fost primit în editura Corréa dela prima citire. Aspra măreţie a dramei din acele pagini, viaţa, bogăţia stilului, căldura şi fecunditatea gândirii l-au impresionat şi l-au făcut să prevadă succesul de care s'a bucurat cartea la apariţia sa.

Omul este tot atât de simpatic ca şi opera. Inalt, spătos, semănând unui marinar ca înfăţişare, cu mâni nervoase şi frunte de cercetător, figura sa e dominată de privirea de copil a unor ochi foarte întunecaţi şi străbătuţi de fulgerări.



CHARLES PLISNIER

E un curagios, cu toată duioşia şi sufletul său elegiac. La congresul Pen-Clubului în 1935, el a apărat cu căldură şi fără intimidare libertatea scriitorului în orice ţară şi sub orice guvernământ.

Social-democrat convins, el luptă mai ales pe terenul literar, scriind romane care nu sunt cu teză, dar în care se răsfrânge întreaga sa personalitate, cu sentimentele şi concepţiile sale despre lume.

Cronica literară (Urmare din pagina 15-a)

tru cititor, cum a arătat cealaltă operă despre limba în sec. XVI cui a avut nevoe s'o consulte. Făcând câteva opriri în momente caracteristice, autorul scrie monografia completă a acestui moment, alcătueşte gramatica lui. Vechiul volum arăta cum ar vorbi românii dacă s'ar fi oprit pe loc în sec. XVI, acesta ne arată cum am vorbi, fără elemente străine limbii latine. Volumul acesta e o icoană metodică, de o limpeziciune remarcabilă, un manual perfect al unui moment istoric, dovedind că o limbă română, ca stadiu de evoluţie a romanicei, se poate gândi fără mixtură. Să deschidem la Numeral şi acolo aflăm că numai în temeiul limbii latine putem număra, până la zece, că suta e slavă, că restul numărătorii se face tot cu elemente latine dar cu metodă de compunere slavă. Aşa dar totul în cartea d-lui Rosetti dela fonetică până la stilistică este în evidenţă peste tot, alcătuind un manual complet în înţelesul superior al cuvântului. Opera d-lui Densuşianu e un instrument de meditare al filologului, Istoria d-lui Rosetti e un instrument de informaţie pentru toată lumea şi în acelaş timp opera de bază a filologului actual. Am încercat cu partea modernă a operei d-lui Rosetti un exerciţiu interesant, să facem o pagină, pe cale sintetică, de scrisoare în limba momentului istoric, şi am găsit acolo *toate* elementele ca într'o gramatică actuală. D. Rosetti a îmbinat dar istorismul cu spiritul gramatical, evitând Istoria limbei văzută ca o consideraţie istorică asupra limbii. Se pot face numeroase comparaţiuni, menite să arate deosebirea dintre modul de lucru al d-lui Densuşianu şi acela al d-lui Rosetti. De pildă capitolul derivaţiei prin prefixe şi sufixe e absolut inoit. Am zis că sunt multe deosebiri de detaliu, aş zice chiar mici polemici, dar asta nu interesează scopul recenziei noastre, care este de a scoate în evidenţă că bizuindu-se pe tradiţia lăsată de d. Densuşianu, d. Rosetti a făcut o operă *capitală*, de un folos care nu se poate înlătura şi că fără a împuţina nimic din meritele înaintaşului său, a făcut acel altceva, care ne trebuia şi care promite însfârşit să se termine.

G. CALINESCU

Cărţi

G. Ţepelea: Instantanee (*epigrame*) — *Editura „Lanuri"* — 30 lei.

Reviste

Gazeta Bucovinenilor No. 66 (15 N-brie).
Generaţia de azi No. 4 (Noembrie).
Copilul (revista mamelor şi educatoarelor) Nr. 3 (Noembrie).
România Medicală No. 23 (1 Decembrie).
România Militară No. 11 (Noembrie).
Familia No. 9 (Octombrie-Noembrie).

Insemnări



O pagină de istorie socială

Pe d. Mihail R. Rollea îl cunoaştem din cartea sa „Istoria drepturilor omului" ca un insufleţit cercetător al istoriei noastre sociale. In noua d-sale lucrare „1920 — Contribuţie la istoria socială a României", d. Rollea îmbrăţişează perioada de adânci frământări sociale de după războiu, în care clasa muncitoare din România a avut de dat un examen greu, greva generală, — în timpul căreia ea s'a afirmat „ca o clasă independentă, cu un rol bine determinat în evoluţia modernă a ţării noastre". Şi — după cum mărturiseşte singur — autorul caută să arate cauzele care au determinat această grevă generală, felul în care a decurs, tăriile şi slăbiciunile manifestate nu numai cu scopul de a lumina un moment din din frământările sociale dela noi, dar şi spre a ajuta la rezolvarea actualelor probleme care se pun în faţa noastră.

Inainte de toate, d. Rollea ţine să precizeze că greva generală n'a fost o manifestare spontană, „n'a căzut din senin", ci o urmare firească a maturizării clasei muncitoare, în condiţii pline de lipsuri materiale şi bazată pe o experienţă izvorită din înlănţuirea unor serii de lupte, înfrângeri şi victorii parţiale. Trecând la analiza cauzelor care au împins muncitorimea pe această cale de luptă, d-sa le găseşte în condiţiile de apăsătoare mizerie de după războiu, când salariul unui muncitor era abia a treia parte din cât avea nevoe pentru a-şi putea însuşi alimentele absolut necesare.

Utilizând un material documentar bogat, d. Rollea trece în revistă, în mod cronologic, toate momentele luptelor izolate şi generale, dela memorii şi intervenţii, până la grevele parţiale, care — toate — au conlucrat şi au dus la momentul culminant al luptei, declararea grevei generale. Fără a insista asupra amănuntelor, trebue să subliniem un lucru pe care-l constată şi autorul lucrării: din toate documentele publicate reesă clar faptul că, dacă în faţa asaltului muncitorimea a dat dovadă în mod vădit de dorinţa şi putinţa ei de combativitate, şi a dorit lupta, având deplină încredere în forţele ei, conducătorii muncitorimii s'au dovedit a fi lipsiţi de orientare şi clarviziune politică. Aceste clarificări, stabilind cauzele înfrângerii, d. Rollea le face nu spre a deschide anumite procese. In ceasul de faţă, spre a scuti muncitorimea de alte experienţe dureroase, interesează învăţămintele politice pe care le avem de tras în faţa noilor sarcini care apasă pe umerii celor care muncesc. Din acest punct de vedere, în faţa valului de reacţiune care încearcă să pună bariere progresului şi civilizaţiei în ţara noastră „este necesar în primul rând ca peste tot şi de către toţi acest adversar să fie recunoscut ca principală primejdie. Căci numai bazat pe această clară viziune, unitatea în lagărul muncitoresc, completat de o concentrare democratică îşi va croi drum şi va face să izbândească democraţia şi progresul". Iată concluzii asupra cărora conducătorii politici responsabili de destinele acestui popor vor avea de gândit şi de luat o hotărîre. — An.

Fapta

Aşa se numeşte o revistă săptămânală de tineret, care grupează în jurul ei elemente tinere capabile şi dornice de a pune umărul la opera de înlăturare a primejdiilor ce ne pasc. Este îmbucurător faptul că în avalanşa de publicaţii care seamănă obscurantismul, tineretul conştient nu dă înapoi şi ţine să-şi afirme o atitudine hotărîtă conformă intereselor populare.

In acelaş timp semnificativ pentru cei derutaţi e faptul că această revistă a pornit la luptă sub semnul unităţii tineretului şi a colaborării celei mai strânse între toate categoriile de tineret care cred în libertate şi demnitate.

Redacţia „Faptei" — str. Cobălcescu No. 4.

Heinrich Mann despre Zola

In „Editions de la Nouvelle Revue Critique" Heinrich Mann dă un portret din cele mai juste şi mai nuanţate a lui Emile Zola. Germania a apreciat în deosebi literatura naturalistă a Franţei pe care a considerat-o nu numai ca o literatură realistă care a răsfrânt pentru întâia oară muncitorimea şi lumea ei, ci şi ca una care a proclamat „umanitatea modernă" în conştiinţa sa despre o fraternitate care trece dincolo de toate barierele sociale.

Heinrich Mann defineşte opera lui Zola ca „un roman al unei epoci şi o poemă a Pământului"; el îl consideră pe Zola ca pe un scriitor care a fost capabil „să aprindă cea mai mare masă de real". Apoi el arată cum a ajuns Emile Zola să spiritualizeze acest real, în scrisul său, numai elaborând adevărul. Ceiace ne transmite Zola şi opera sa, zice Mann, se poate rezuma într'o singură frază citată din Zola: „Din moment ce suntem în adevăr, suntem şi în morală". Această credinţă justifică şi înalţă scrisul lui Zola cu toate brutalităţile sale, ea explică încrederea sa în democraţie şi intrarea sa în luptă când a simţit că e atacată. Analiza operei lui Zola este scrisă cu pana măiastră a unui bun esseist şi din sufletul generos şi perspicace al unui critic serios. Cele din urmă două capitole, consacrate rolului lui Zola în „Afacerea Dreyfus" sunt scrise de un romancier de talent care trăeşte, cu putere şi intensitate acele clipe de dramă şi de luptă. In ele se găsesc aspiraţiile unui om care a luptat pentru o cauză nobilă, „Acţiunea pentru care am fost creiat", zice Heinrich Mann, „ar trebui să poată fi compusă ca o operă de artă şi să aibă valoarea simbolică a unei opere de artă".

Cu aceasta el rezumă şi exprimă drepturile şi datoriile artistului în domeniul acţiunii.

„Prinţul Poeţilor" cântă Expoziţia

Acum douăzeci şi cinci de ani, Duhamel adresase lui Paul Fort, „Prinţul Poeţilor", rugarea de a-şi arunca privirile asupra „prezentului senin şi autoritar", căci el ştie să vadă în chipul cel mai fericit totul.

De data aceasta el a cedat acestei rugări „văzând" „l'Expo", pe care o evocă în trei părţi „Regina Platine", „Gloria Tenèbre" şi „Le Bel Excelsior", care vor apărea în a 39-a culegere din „Ballades Françaises". Toate aceste titluri indică personagii simbolice, dintre care „Bel Excelsior" este însuşi diavolul, „Satan-Calauza". Critici şi laude cântate, astfel caracterizează Paul Fort baladele sale.

„Ştiinţificii, zice el, au realizat lucruri admirabile (Palais de la Decouverte, adevărate minuni!) Dar architecţii s'au lăsat influenţaţi de răceala denumirii „Arts et Technique" şi au căzut în neogrec. Din fericire, urmează el, soarele e cel mai bun decorator pentru aceste suprafeţe goale şi lucii. Din nefericire, zice poetul, naţiunile s'au luat aci la întrecere prezentând arme de războiu şi nu lucruri de pace...

„Mi-ar fi plăcut mai degrabă o kermesă sănătoasă, în care toate naţiile să se fi amestecat uitând discordiile, într'o veselie cam nebunească: dansând, petrecând şi mâncând mult zahăr de candel".

Totuşi cartea lui Paul Fort va fi veselă, declară el, pentrucă aşa am vrut eu. Mai ales se va termina cu lucruri vesele, ca de pildă poemul parizian „Raymonde aux yeux verts" şi cântece, ca de pildă „Le vrai Trésor de France".

Francis Jammes la Marţile Expoziţiei

Francis Jammes, cunoscutul poet şi scriitor francez, autorul „Romanului unui epure", nu vine aproape de loc la Paris. Totuşi primirea călduroasă pe care i-a făcut-o publicul parizian dovedeşte că entuziasmul său nu a scăzut întru nimic prin acest fapt şi că el se menţine cu succesul poeziei sale la acelaş nivel ca la apariţia primelor sale poeme.

Impresionant prin prestanţa sa de patriarh, barba, părul şi mustăţile sale stufoase şi albe, el are libertatea de alură şi siguranţa de expunere a unui om ce trăeşte de o viaţă în contactul cel mai intim şi mai statornic cu natura.

Intovărăşit de Paul Claudel şi de François Mauriac, el a ţinut o conferinţă plină de strălucire la teatrul Champs Elysées, povestind amintiri şi impresii, pe un ton de încântătoare familiaritate, ca şi când ar fi stat de vorbă cu vecinii.

Iată câteva din reflecţiile sale:

„Musset, Voltaire, Villon s'au tăvălit în noroi. Ceva a rămas însă neatins în inimă. Musset după ce s'a târît prin toate orgiile, în Italia şi Spania, a scris „La Nuit de Mai", cel mai frumos poem de dragoste. Verlaine a murit catolic, păstrând în sufletul său acest fulg de nea. De-aş putea să-l păstrez şi eu spre a vi-l trimite în flori de crin şi în sărutări zburând de pe buze".

Apoi cu o ironie îngăduitoare urmă: „Nu veţi fi supăraţi pe mine dacă nu vă voi vorbi de metodele mele de lucru. Nu am!" Iar mai departe: „Poezia de mare calitate zace în morminte, căci trebuie să o reinviem!"

Nu s'a putut opri să nu trimită şi câteva săgeţi Academiei:

„O sută de ani, adică vârsta zaharisele, va fi, scumpul meu Mauriac, vârsta intrării mele în Academie!"

Să nu uităm că Mauriac e academician şi Paul Claudel a fost respins de Academie...

Moartea lui Francis de Croisset

S'a stins din viaţă Francis de Croisset, cunoscut nu numai ca autor dramatic, ci şi ca autorul unui volum de impresii vii şi colorate: „La Féerie Cinghalaise". Născut în 1877, el era de origină belgian şi a debutat cu un volum de versuri: „La Nuit de quinze ans" (1898). După ce a scris cronici mai mulţi ani de-a rândul prin diferite ziare, s'a consacrat cu totul teatrului, scriind, cu mult succes, comedii uşoare, spirituale şi libertine, în genul lui Marivaux şi Crebillon, fiind în acelaş timp, pline de îndrăzneală perversă, cu o notă foarte accentuată de poezie: „Qui trop embrasse" (1899), „Par politesse" (1899), „L'Homme à l'oreille coupée" (1900), interzisă de cenzură şi reluată sub titlul: „Une mauvaise plaisanterie" ceva mai târziu, apoi, în colaborare cu de Walette, „Le je ne sais quoi" (1901), „Le Chérubin (1901)", „Les Deux courtisanes" (1902) „La Passerelle", în colaborare cu d-na Fred Gressac (1902), „Paris New-York", în colaborare cu Arène, „Arsène Lupin", în colaborare cu Leblanc. Până în 1914 caracterul pieselor sale a rămas acelaş în „Le Paon", „Mesdames", „Le coeur dispose" etc. Dar, cu „L'Epervier", părea că vrea să-şi schimbe maniera lărgind orizontul şi adâncind situaţiile. Insă după războiu şi-a reluat colaborarea, înlocuind pe de Cavaillet, pe lângă Robert de Flers şi dând astfel: „Le Retour", 1920, „Les vignes du Seigneur", 1923, „Romance", 1923, „Les nouveaux Messieurs", 1925, „Le Docteur Miracle", 1926, „Le Livrée de Monsieur le Comte", 1928.

Francis de Croisset a oftat multă vreme după un fotoliu la Academie. A doua zi după ultima sa înfrângere, întâlnind pe Gérard Bauer, îi zise:

— Bătuţi şi de astă dată!

Gérard Bauer, autorul cărţii: „Billets de Guermantes", îi răspunse deschizând cartea amintirilor lui Henri Becque, la pagina unde vorbeşte despre înfrângerile sale:

Je me suis mis sur les rangs
Pour entrer dans les Quarante
Nous sommes vingt concurrents
Et bientôt nous serons trente.
Mon echec est assuré;
Je perds gaiement la partie
La plus belle Académie
C'est encore, ma mie, ô qué!
C'est encore ma mie.

Francis de Croisset, după ce o citi, ceru voie să o copieze.

Cariera sa de autor dramatic a fost dintre cele mai reuşite, căci el realiza „şicul" englez cu „spiritul" francez. Adeseori în comediile sale uşoare, erau cuvinte şi fraze grele de înţelepciune. De pildă: „Nimic nu e mai greu de dus ca fericirea... altora...", „Pentru o mamă soţul fiicei sale e un ginere, pentru o bunică e un nepot". „Toţi au încredere în cei ce se denumesc „băeţi buni", dar nimeni nu te trage pe sfoară mai des decât ei".

Despre sine, zicea cu oarecare melancolie: „Niciodată experienţa nu ne împiedică de a face prostii din nou, dar nu ne îngăduie să le facem bucuros".



Pregătiţi-vă pentru
BALUL
REALITATEA
ILUSTRATA
O seară de strălucire
feerică
Sâmbătă 15 Ianuarie
SALOANELE ARTA

POLEMICI

Specialitate

Tânărul nostru indianolog, erotolog şi megalomanolog a scos de curând un tratat de „Cosmologie şi alchimie babiloniană".

Nici nu s'ar fi putut altfel! Din tot ce a tipărit până'n prezent reiese clar că este cel mai mare specialist în... babilonie.

Sărăcie

In „Vremea", un domn colaborator îşi publică un articol lung, lat, un adevărat pogon de proză, intitulat: „Sărăcia românească". Din cuprinsul articolului însă, din felul cum este conceput şi scris, cetitorul îşi dă imediat seama că în realitate este vorba de sărăcia românească... cu duhul!

In şi între

„Să cercetăm acum cine nu este român. Categoria neromânilor se împarte în două:

1. Minoritarii, adică străinii de neam, aparţinând unei populaţii numeroase, aproape întotdeauna compactă, trăitoare în hotarele Statului român".

Este o mostră de limbă românească, scrisă, fireşte, de un „naţionalist" autentic şi de ultimă oră. De cât, dumnealui care se străduieşte să lămurească lumea cum devine cazul cu românii şi cu minoritarii, ar putea poate să explice cum să trăiască o populaţie compactă IN hotarele unui stat? Desigur, a vrut să scrie INTRE hotarele, dar dumnealui, „naţionalist" autentic, pătruns de postulatele mari ale gintei, nu se'mpiedică de lucruri de minimă însemnătate, cum ar fi de pildă scrisul corect al limbii româneşti...

Cântece

In „Gândirea" găsim în numărul pe Noembrie o poezie intitulată „Cântec de nebun". *Cică ar fi după Verhaeren. Desigur însă că în original versuluile lui Verhaeren, nu puteau cuprinde „perle" de felul acestora:*

Si l-am găsit în umbra grea
Unde din val râd stele mici
Care au vrut ca viaţa mea
Să fie plină de urzici.

Chestia asta cu „ştevioară, urzicele" este pur personală! Aşa că Cântecul (iertaţi cacofonia, dar în speţă este foarte indicată) nu mai este de nebun, ci pur şi simplu „Cântec de..prost".

Martiri şi profeţi

D. N. Crainic nu pierde nici o ocazie de a se împodobi cu aureola de martir şi de profet. A devenit un soiu de martir şi profet profesionist. Probabil chiar că în buletinul biroului populaţiei, la rubrica profesiune, este indicată această dublă funcţiune socială: martir şi profet. Ceiace a stârnit următoarea reflecţie:

„In definitiv, ce vă surprinde? Conducătorul „spiritual" are în trecutul său un punct comun cu biblicii martiri. Daniel oare n'a fost aruncat în groapa cu lei? Ei bine şi Conducătorul „Spiritual" a făcut popasuri prin gropi cu lei şi cu... cârnaţi!"

Imagini

Un tânăr poet, care-şi ţine contabilitatea volumelor de versuri, scrie într'unul din aceste volume, al patrulea în bilanţul poetic pe anul 1937, următoarele „versuri".

Mângâia şerpi lungi
Şi şoldul alb ca o respiraţie diabolică.

Şi ceva mai jos:

Sunt goală'n pământ şi gura MIE amară.

De unde-o fi cunoscând poetul culoarea respiraţiei diabolice, că este albă ca un şold? Ar fi mai nimerit ca străduinţele poetului să se'ndrepte spre o mai bună cunoaştere a limbii, fiindcă MI-E se scrie cu liniuţă. De altfel dacă umblă după imagini, poetul ar fi putut să adaoge:

Sunt goală'n pământ ca şi capul autorului acestui volum...

Ar fi fost o imagine mai potrivită...

Coşmar

In acelaş volum de versuri mai găsim şi următoarea poemă, pe care o reproducem aproape în întregime:

Intâia mea seară de tăcere m'a învineţit,
Părul peste ochii ca un vis despletit.
Şi ochii ţipau peste toţi cu toate amintirile
Şi înşelau zadarnic despărţirile.
Cineva rostogolea pământul din adâncime,
Ca un convoiu de calicime;
Porumbi în fâlfâit uşor, nepământean
Işi făcuseră cuiburi de porţelan
In liniştea mea se uita cineva de eri
Apoi număra încet ultimile primăveri,
Nu ştiam că timpul s'a oprit, şi taină
Va arunca lumina ca o haină...
Şi erea pretutindenea, din marea linişte
Cu toamna aiurea frumoasa privelişte...

...Şi aşa mai departe. Toată „poema" este la fel, ca mostra de mai sus: cu poetul învineţit de tăcere, cu visul despletit, cu ochii ţipători, cu convoaie de calicime, cu cineva de eri care se uită în liniştea poetului învineţit, cu lumină, cu pretutindenea, cu „erea", cu linişte, cu aiurea, mai ales cu aiurea...

Poema este intitulată: „Un vis". *Credem însă că ar fi fost mai indicat, mai complet titlul: „Un coşmar". Gândiţi-vă şi dumneavoastră: ochi ţipători, poet vânăt de tăcere ca o pătlăgea, etc., etc., etc.*

Frăţie

In sfârşit, o altă poemă din acelaş volum sfârşeşte astfel:

Aş însemna coarnele de aur
Ca un cult păgân neaflat de oameni,
Cum suflă greoiu în pământ
Ca o rugăciune însângerată
Pentru cireşile negre.

Greoi paşi de vită
Noaptea închide truditele cărnuri,
Ce zadarnică frăţie
Intre om şi puternicul bivol...

Ba judecând după calitatea „poemelor", pare-se că de data aceasta n'a fost chiar atât de zadarnică frăţia între om şi puternicul bivol...

Volumul din care am citat „versurile" de mai sus este intitulat: „Har".

Veţi conveni că în niciun caz nu este vorba de harul poeziei...

Epuizare

„Sfarmă Piatră" publică următorul anunţ:

„Puncte cardinale în haos
de Prof. Nichifor Crainic
Cartea veacului şi a învierii româneşti, epuizându-se complet la prima tipăritură a apărut în a doua ediţie".

Zadarnică trudă. Fiindcă haosul printre puncte cardinale dac'ar apărea şi'ntr'un număr infinit de tipărituri, tot o carte epuizată rămâne.

O carte epuizată de orice miez ştiinţific, logic şi literar.

Este cartea epuizată a veacului...

Atrofiere

Intr'o publicaţie de dreapta citim:

„Vreau să ştiu însă dacă mai există în sufletul nostru noţiunea şi sentimentul de DREPTATE. Dacă mai funcţionează ele sau sânt atrofiate. Dacă sânt atrofiate pentru totdeauna în noi, sau sânt numai amorţite de grozava încordare politică de azi?"

Iată o serie de întrebări pe care şi le pune hamletian un june redactor. Deşi bătrânul Socrate recomanda stăruitor: „Cunoaşte-te pe tine însuţi", pare-se că junele redactor n'a izbutit să-i urmeze sfatul. Şi până la urmă ce se face chiar dacă noţiunea şi sentimentul de dreptate nu mai funcţionează la dumnealui, sânt cu totul atrofiate? Că până acum „Perle Titus" pentru atrofierile sufleteşti nu s'au născocit încă... O adevărată tragedie. Auzi, la vârsta lui să-i fie atrofiată noţiunea...

D. Metec

Incântat pe semne de strălucitele-i succese... umoristice, tânărul nostru furnizor de material pentru rubrica de faţă, nea Axinte Căţelul zis „Semicerc" zis „Criticul scuipătoare" îşi continuă cu regularitate activitatea-i publicistică. In ultimul număr al ugerului săptămânal cu nume dinamitard, publică un mic esseu „Domnul Metec".

Metec, se ştie, este numele pe care-l dădeau Athenienii străinilor stabiliţi în cetatea lor. Cităm câteva fraze din acest articol. Ascultaţi cum începe nea Axinte Scuipătoare:

„Nu stă prea mult în deprinderea noastră de-a relua anumite idei, şi cu atât mai mult, anumite articole, fie ele chiar dintre cele mai bune".

Credem că aici este o mică eroare a lui Nea Axinte. Din tot ceeace a scris până acum nu poate să fie măcar vorba de un contact... cu ideile. Dumnealui poate să muşte pe Ronsard de pulpă, poate să fie cal, ca să fie încălecat de o ducesă, poate să facă clisme critice, dar ideile sunt un domeniu cu totul inaccesibil pentru domnia-sa. De aceea ar fi fost corect să spună: „Nu stă prea mult în deprinderea noastră contactul cu ideile"... Ascultaţi însă mai departe, o caracterizare şi două imagini:

„Metecul are poziţia caraghioasă a pantalonului din cuer sau poziţia becului din tavan".

Dacă pantalonul era pe om, sau becul pe noptieră nu mai sugera poziţia caraghioasă a Metecului. Dar în cuer şi în tavan, pantalonul şi becul sugerează imediat poziţia metecului. Să trecem însă şi mai departe:

„Sau a văzut cineva vreodată un metec care să aibă perfecte corespondenţe muzicale cu ceilalţi, cu ne-metecii? Nu cred.

Dar metecul face altceva. El vrea neapărat să trăiască prezentul, contemporaneitatea, şi vrea s'o trăiască plin, integral. Pentru asta recurge la viclenii tropice, instinctive. El face efortul *adaptării*, atât şi nimic mai mult. E un fel de *mimetism* cu nimic deosebit de toate celelalte mimetisme. Exact cum face şopârla sau cum face femeia în dragoste".

Las'o încolo, nea Axinte, că te lauzi. Oi fi ştiind matale cum face şopârla, dar după cum gândeşti şi scrii, nu prea s'arată să ştii cum face femeia în dragoste...

Cronica mizantropului

Arta culinară

Agripina nu mai avea de mult un serviciu întreg de cristălărie, dar avea multe exemplare din toate. Avea de pildă pahare grele ca făcute dintr'un singur bloc şlefuit pe câteva laturi, pahare groase cu pereţii găuriţi de ochiuri mari în chipul fagurelui, cupe de cristal, cu coadă, asemeni unor bombe, tăiate în flori şi grătare, aducând aminte de fructul ananasului, părând mai de grabă operă de bijutier decât de sticlar. Cele mai frumoase şedeau pe o bază masivă de cristal tăiat în ovule clasice, se subţiau apoi şi se redeschideau ca un crin. Rozete de cristal pecetluiau cele opt zone. Apoi desene fine roşii poleiau tot paharul conturând tăieturile şi desfăşurând festoane de trandafiri caligrafici. Stănică nu se mulţumi numai cu cântărirea paharelor ci le şi mirosi. Agripina se slujea de pahare ca de nişte borcane, punând în ele, după cum îi venea la îndemână, ţinte, sfoară, stafide, nuci curăţate. Paharele mirosite de Stănică acuzau enibaharul şi scorţişoara. O chesea mare cu capac de sticlă ce s'ar fi putut zice sculptată şi care semăna cu o urnă funerară, era plină cu cuişoare.

— Mătuşă Agripina — zise Stănică — aş mânca mâncarea aia pe care ne-o făceai dumneata când eram copii, mâncarea aia grecească cu enibahar!

— Ce mâncare? — se miră Agripina mărind pupila unicului ochiu valid.

— Ei, ce mâncare? Iei carne tocată fără vine şi fără miez de pâine sau ou, ca pentru cârnaţi de vacă (Stănică făcu buze lacome), pui frumuşel usturoiu tăiat bucăţele, sare, piper mult, boia de ardei, enibahar pisat, chimion şi puţină apă să fiarbă.

— Nu apă, Stănică — întrerupse o verişoară — zeamă de supă şi grăsime.

— Exact. Am pus-o eu pe nevastămea dar n'a făcut nimic. Pentru asta se cere să ai instinct, să te naşti cu sentimentul enibaharului.

Fetele de pe pat strâmbară din nas.

— Ce? — sări Stănică — faceţi mofturi? Ştiţi voi ce e mirodenia? Aţi mâncat voi pătlăgele vinete cu scorţişoară?

— Vai! — se scandalizară fetele.

— Ba e bun — zise Agripina, Stănică ţine minte. Bunicii noştri aşa găteau, numai cu untdelemn, cu mirodenii şi în tingiri de aramă cositorită. Şi mâncau mai mult peşte şi carne de oaie. Pătlăgelele aşa se fac: cureţi vinetele de pieliţă ca de obiceiu, le dai în undă, le scurgi de apă, le toci, le prăjeşti în untdelemn, pui şi puţină ceapă tocată mărunţel, pe urmă le aşezi în tingire cu apă, sare, piper, ce-i trebue, pătrunjel, scorţişoară şi unt de nucă (cum se mânca odată) şi înăcreşti cu zeamă de lămâe. Şi laşi să fiarbă.

— Şi pe urmă — adăogă Stănică cu apetit — presari pe deasupra tot scorţişoară pisată!

— Aşa mâncam noi bătrânii! — închee simplu Agripina, ronţăind alune americane.

ARISTARC

Preţul abonamentelor
Lei 200.— pe un an
Lei 100.— „ 6 luni
Lei 50.— „ 3 luni
In străinătate dublu



Ecaterina Cristescu: Veneția



Trude Schullerus: Peisaj



Aurel Jiquidi: Desen



G. M. Cantacuzino: Mănăstire

ziții închinate numai desenului iar la salonul oficial găsim în fiecare an opere de valoare indiscutabilă.

Sunt prezentate toate technicile dela schița în creion până la gravura în aramă — iar anul acesta salonul a făcut loc unei secțiuni noi: afișul. Și pe drept cuvânt, căci afișul a ajuns în străinătate la culmi de realizare nebănuite și începe să existe și la noi.

In salonul actual, deosebit de variat și totuși unitar întâlnim nume noi — și tineri și artiști maturi, care până astăzi n'au expus niciodată un desen. Contribuții generale deci pentru afirmarea desenului românesc.

TACHE SOROCEANU



EXPOZIŢIA HANS HERMAN

Autoportret



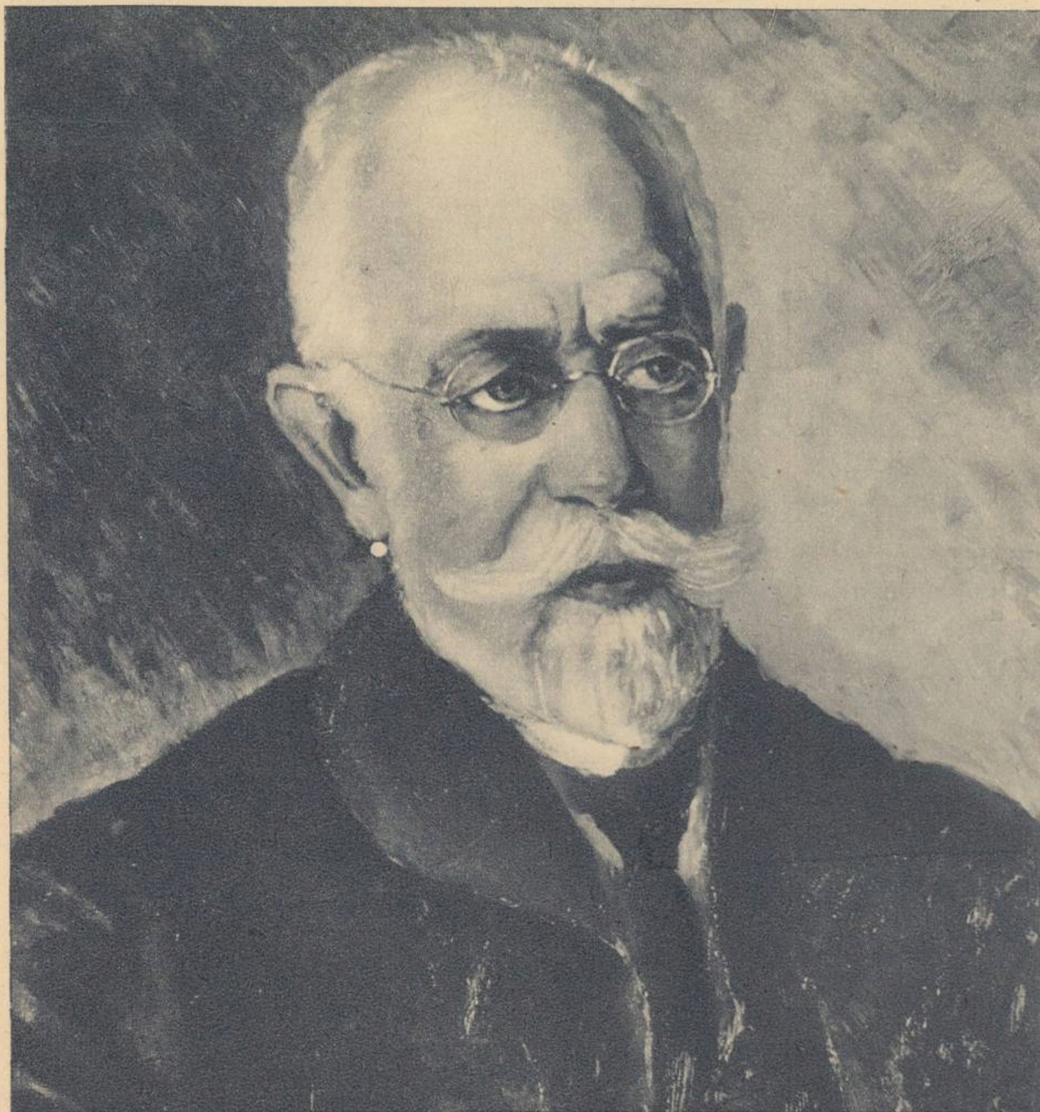
Cap de fată

După d. Hans Eder, am primit vizita altui pictor transilvănean. Acesta din urmă de o ţinută artistică diferită celui dintâi, deşi fac parte amândoi din aceiaşi şcoală.

D. Hans Herman este un descriptiv, mergând adesea până la studii documentare, unde rolul său e numai de observator atent şi obiectiv. Rar de tot îşi permite accente care să împingă motivul natural la transfiguraţie mai ales prin culoare. E un pictor care ştie meseria, dar nu face caz de ea, ostentativ. Nu vrea să sperie cu virpă loc şi după răsfrângerile emotive.

Nu putem fi de acord fireşte cu toate lucrările sale — sunt câteva deadreptul imposibile prin migala inexpresivă a desenului ori prin culoarea pensulată lins şi sticlos amintind plasticitatea muşamalei — dar cu atât mai bucuroşi subliniem evadările din academism, primenirea de technică, vioiciunea şi sensibilitatea din altele.

D. Hermann are oarecum o carieră glorioasă — a studiat şi a expus în centre artistice de mare prestigiu, iar la saloanele noastre oficiale a obţinut nenumărate succese. Ne vom opri



Portret

tuozităţi de suprafaţă, nu se rezumă a face uz de acea siguranţă orgolioasă a pensulei, cum o practică de exemplu d. Hans Eder, cu rezultate adeseori ridicole faţă de punctul de plecare. Se cunoaşte uşor că d. Herman nu aplică în lucrul său o formulă ştiută de din afară, ci caută dela subiect la subiect să-şi varieze transponerile dutotuşi în expoziţia dela Teatrul Comedia la piese mai modeste şi ca dimensiuni şi ca material întrebuinţat, anume la monotipuri, la aquarele şi la unele gravuri. Socotim că-l reprezintă mai bine. Sunt comunicative, calde, intime şi par ale altcuiva decât ale autorului acelor portrete oficiale şi al peisagiilor tot atât de oficiale.

Ce curioase sunt uneori faptele oamenilor! Când credem că am ajuns la un lucru perfect prin stăruinţa şi prin lecţiile bine învăţate, un fleac căruia nu-i dăm prea mare importanţă în activitatea noastră, ne afirmă adevărata valoare. Cât de impresionante sunt înfăţişările simplicităţii şi totuşi cât de greu e să ni le apropiem! A învăţa în artă e mult, dar a uita ce-ai învăţat e totul.

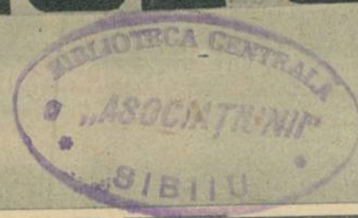
T. SR.

Peisaj



889

Adevĕrul literar si artistic





Olga Greceanu: Pagină de istorie



Pagină de istorie

Olga Greceanu

Pictura d-nei Olga Greceanu a urmat acelaş drum dela început, dar numai în ultimii ani a ajuns la o formă pe care o putem socoti definitivă. In aceşti ultimi ani, artista a desfăşurat o activitate prodigioasă, reuşind să lase mult în urmă acele intenţii fără reazem sigur şi păşind apăsat în câmp de creaţii personale.



Studiu



Papagalul alb

Dacă altă dată, judecându-i opera, trebuia să recurgem la oarecare bunăvoinţă având în vedere mai mult promisiunile, astăzi pictura d-nei Greceanu e o realitate încrustată pe răbojul istoriei artei româneşti. Numai în cursul verii trecute, şi nu considerăm cantitatea singură, d-sa a împodobit cu panouri pereţii câtorva instituţii, a lucrat pentru Pavilionul României dela Paris, a publicat în franţuzeşte cartea sa: Compoziţia murală, a tipărit un alt studiu : Cula dela Măldăreşti, a pregătit expoziţia actuală dela Academia de Architectură, anunţă o altă expoziţie la Paris şi are sub presă încă două lucrări: „Specificul românesc în artă" şi „Femei pictori dinainte de Cristos până în anul 1756".

E greu de măsurat o asemenea muncă, chiar dacă ne-am rezuma numai la ansamblul prezentat la Academia de Architectură. Căci noile sale pânze, în majoritate de mari dimensiuni, au cerut un efort de compunere şi realizare pentru care altcineva ar fi avut nevoe de câţiva ani.

Şi meritul e cu atât mai mare cu cât d-na Olga Greceanu şi-a croit singură un drum în artă. A pornit-o bine dela început: s'a pregătit serios urmând la Universitatea din Liège ştiinţele Fizico-chimice, la Academia de Arte Frumoase pictura, iar la Paris fresca cu L. Baudouin, elev al lui Puvis de Chavannes.

De tânără a fost atrasă de grandoarea simplităţii, a sintezei, a monumentalului, dispreţuind amănuntul inutil din viaţa de toate zilele, complimentarul de anecdotă. D-na Olga Greceanu ţinteşte să construiască o idee nu o figură, o expresie

Amintiri din copilărie și adolescență

de G. Ibrăileanu

Dar sfârșitul șederii mele la Roman a fost întristat. Tatăl meu era acum bolnav. Simțeam o milă și o tristeță — și întâia oară am simțit *lumea.* Cu ce fericire, înainte de a pleca la Bârlad, i-am dat două sticle de cognac, cumpărate din leafa mea de la o lecție — căci i se spusese că cognacul îi va face bine.

Tatăl meu nu mai putea să-și facă slujba. Situația era teribilă. Trebuiam să mă duc la liceu. Eram așa de bun elev, cunoscut în orașul acela mic, încât au contribuit la o listă de subscripție, mulți cetățeni. Cavalerul medieval era umilit. Trist de boala grea a tatălui meu, umilit de lista aceia, îngrozit de lumea străină unde aveam să plec — acuma nu mai era vorba de amor — și nici de vre-unul din celelalte romantisme... Atunci am început viața.

In toamna anului 1887 m'am dus la Bârlad. Tatăl meu era foarte bolnav. Nu stătea în pat, dar abia umbla. Nu mai avea cu ce trăi. Știam toate, eram trist până la moarte, dar vârsta mă împiedica să văd toată gravitatea lucrului. Imi închipuiam că poate se va face bine. In orice caz, optimismul, speranța — mai bine zis inconștiența vârstei — mă oprea să mă gândesc clar că poate n'am să-l mai văd nici odată. Și 'n adevăr, nu l-am mai văzut decât o singură dată, peste trei săptămâni, întins pe masă, indiferent pentru tot ceiace fusese, pentru tot ce era.

La Bârlad m'a dus moșul meu, Teodor, într'o zi din cele din urmă ale lui August. Acolo, el a mai stat câteva zile și apoi m'a părăsit. Având și câțiva colegi evrei dela Roman, m'am așezat la gazdă, la un evreu, unde am mâncat în fiecare zi mâncări dulci — toate erau cu zahăr, imposibile pentru mine.

La școală mă simțeam foarte străin, în oraș nou, cu profesori și colegi noi, impresionat de măreția acelui mare liceu — și cu gândul la lumea mea din Roman, de care mi se părea că sunt departe cu mii de kilometri. Intotdeauna, când m'am dus singur în locuri străine, am avut sentimentul timiditatea, mediul cu totul nou, toți acei pe care i-am avut deaproape — și că mă aflu într'un loc așa de străin, ca 'ntr'o altă planetă. Grija de acasă, timiditatea, mediul cu toul nou, toți oamenii străini și indiferenți, sărăcia (nu se știa bine, era o problemă cum și de unde am să am cu ce plăti gazda pe luna a doua) toate acestea mă făceau să chem în ajutor cu putere resemnarea, această putere sufletească tristă și rece, care numai atunci e de preferat durerii, când durerea e prea mare. Când mă gândeam la străzile *mele,* la felinarele mele de pe ulițele prietene din Roman, la figurile oamenilor din orașul meu — mi se părea că acuma sunt într'o țară cu oameni de altă rasă și cu o limbă necunoscută. Viața normală și veselă din jurul meu, de pe ulițele Bârladului mi se părea o *imposibilitate,* ceva foarte curios, așa eram de departe și de străin. Ași fi fost fericit peste măsură să văd pe cineva din Roman, oricine, un negustor, un birjar, o figură însfârșit de-acolo.

Dar într'o zi din Septembrie am primit o telegramă că tatăl meu e foarte rău și trebue să vin îndată. Am înțeles totul. L-am lăsat destul de rău și, cum am plecat eu, el a intrat în spital, de unde mi-a scris câteva scrisori, pe care le păstrez. Știam bine că, în sărăcia noastră — care nu permitea sentimentalismul — nu m'ar fi chiemat nimenea pentru gravitatea boalei. Știam c'a murit. Pe drum, în tren, căutam să mă apuc, să mă anin de vre-un gând de speranță. Făceam ipoteze ridicole. Dar nu mă puteam înșela. Și-mi aduc aminte că mă sileam să caut o *justificare* a acestei mari nedreptăți — moartea tatei — și un fel de consolare: Mă gândeam: câți oameni mari (!) n'au fost pe lume, și toți au murit! „Toți oamenii mor, oricât și oricine ar fi ei!" Căutam cu alte cuvinte, să mă împac cu această mare nenorocire. La gara din Roman, mi-au ieșit înainte câteva rude, între care și mătușa-mea, în doliu. Atunci am simțit ceva care nu se poate exprima. Pot spune ce mi s'a întâmplat în organism: Mi s'au răzvrătit, mi s'au cutremurat toate organele interne: plămânii, inima, stomacul. Parcă le-ar fi amestecat cineva cu o mână, băgată în mine. M'am dus la casa noastră, unde-l adusese mort dela spital. Era o mulțime de oameni — mai mult femei. Galben și cu o expresie de durere și tristeță fără margini, stătea tatăl meu întins între lumânări și îmbrăcat în haine bune, cum nu mai purtase el de multă vreme. Răceala morții și eleganța neobicinuită a hainei aveau ceva îngrozitor de funebru. Am aflat că în ultimele momente, întreba necontenit de mine: „De ce nu-i aici băetul?" Cuvântul acesta „băetul", spus în asemenea împrejurări — câtă durere, câtă suferință! El numai pe mine mă avea pe lume și în cuvântul acesta se vedea toată legătura între el și mine.

Tatăl meu m'a iubit foarte mult. Avea obiceiul să mă ia cu dânsul pe la treburile lui și-mi aducea întotdeauna ceva, când venea acasă. Rămași amândoi orfani oarecum, la moartea mamei mele, se făcuse între noi o legătură de prietenie, de *camaraderie.* Eu îl iubeam cu amor, cu o iubire fizică. Imi plăcea să-l sărut pe barbă... Parcă am și acuma pe buze senzația bărbei lui.

Tatăl meu a fost un om voinic, curajos, bun și de o inteligență mijlocie. Avea un caracter admirabil, din care puțin am moștenit. Am moștenit jovialitatea, pe care mi-a împuținat-o boala și altă parte a caracterului meu. N'am moștenit egalitatea caracterului lui, răbdarea, optimismul. El, orice năcaz cât de mare (pierderea averii, lipsa banului pentru ziua de mâne, etc.) ar fi avut, rămânea tot vesel, parcă i-ar fi venit o mare bucurie. El nu se irita niciodată, orice i-ar fi făcut cineva, oricât de nedrept ar fi fost cu el, orice i-ar fi spus. Cel mult, scotea un oftat — de mirare mai mult, de mirare că cineva poate spune asemenea lucruri.

M'am întors la Bârlad. Eram orfan și de tată. Acum se adunau în mintea mea toate lucrurile din trecut: copilăria, amintirea mamei, anii dela Poiana lui Iurașcu, anii dela Roman. Aveam, acuma, un trecut bogat — un trecut alcătuit din lucruri scumpe și frumoase, duse pentru totdeauna — un cimitir, în care zăceau mama, tata, sora mea și eu cel fără grijă și ocrotit de ființele mele cele de aproape. Acum rămăsesem *singur.* Și... trebuia banii pentru gazdă pe Octombrie. Pe-o lună îmi plăti moșul meu, pe altă lună un văr al meu, pe a treia mătușa mea.

In curând căpătai o lecție de 15 franci (dela 6—7 jum. dimineața: preparam înainte de începerea clasului, pe un fel de gorilla de peste drum). Pe urmă își luă însărcinarea mătușă-mea și moșul meu Trancu. Fără ei, poate ași fi părăsit școala — și azi ași fi cu totul altceva, în alt mediu — probabil un slujbaș la gară — poate sănătos, căci cursul vieții fiind altul ,alte lucruri mi s'ar fi întâmplat. Chiar înainte de a merge la Bârlad, s'a pus chestia căilor ferate. Dacă nu mergeam la Bârlad, intram la căile ferate. Dar mătușa-mea m'a ajutat să merg mai departe.

Mătușă-mea care era foarte frumoasă, foarte delicată, foarte poetică și, pentru noi „aristocrată", căci numai ea trăia mai bine, mai „înalt" — căci moșul meu era funcționar la căile ferate, — mătușă-mea era cineva foarte deosebit și când venea la Roman, era un eveniment. Eu o iubeam cu un fel de entusiasm, pentru căldura ei sufletească, pentru ochii ei frumoși, pentru că mă iubea și ea, pentrucă-mi dădea lucruri bune. Când după moartea mamei, a venit, în vizită, dela Brăila, la Poiana lui Iurașcu, *eu* o duceam prin fânaț, pe la moară, îi recomandam florile de câmp, care miroase, etc.

Când am trecut din clasa IV primară în liceu, în vacanța de vară, m'am dus întâia oară la ea, la Putna Sacă, lângă Focșani. M'am dus cu trenul, singur, până la Mărășești. In compartiment mai era o fată de vârsta mea, 12 ani, ori poate mai mare, cu o cucoană în vârstă. La Mărășești, trenul a apucat spre Galați, lăsându-mă melancolic, căci... deja începusăm să mă amorezez de fata cea de 12 ani, ori ceva mai mare! (Rar om să fi fost mai dispus la amor, decât mine! Amor, care idealizează, care face scumpă pe ființa iubită, care lasă o melancolie intensă la despărțire!... Și aceasta din cea mai îndepărtată copilărie!)

Dar la Mărășești, în gară mă aștepta mătușă-mea, care avea o pălărie frumoasă, un pardesiu de voiaj, o geantă în mână și care mă luă cu ea până la Putna Sacă, într'un vagon, de clasa I cu catifea roșie. Mi s'a părut că încep o viață de marchiz și de milionar. La Putna Sacă am stat vreo lună, veșnic pe vagoanele care stăteau în stație, pe grămezile de saci de grâu aduși pentru transport. Tot în vara aceia m'am dus și la Focșani (era alăturea), în clasa I. La Putna Sacă, casă bună, mâncare „boerească", servitori, contact cu „lumea bună" — însfârșit mi se părea o viață elegantă, din romane — cum mi s'ar părea acuma viața pe care ași duce-o, dacă ași fi oaspetele vre-unui milionar englez. Ce mult e de atunci.

E din altă lume, din altă epocă istorică — ar putea fi de-atunci sute de ani! Dar încă dela casa noastră din Roman, când aveam 4 ani, știam genul substantivelor, vedeam Ceahlăul pe geam și simțeam primul amor, acela pentru Otilia, fata de 7 ani, care trecea pe la geamul nostru, de 4 ori pe zi, când se ducea la școală!

Simt așa de bine versul lui Baudelaire:

„Am mai multe amintiri.
Decât dacă ași avea (vârsta de)
O mie de ani'...

Dar să las digresia asta — și să mă întorc la viața din Bârlad.

La Bârlad, după moartea tatălui meu, m'am mutat la cucoana Zoița, al cărei nume a devenit ilustru în mica societate ce am înjghebat noi acolo. Aici stăteam cu un elev din clasa VI, N. Savin. Alăturea stătea un coleg de al lui Savin, Moscu, iar a treia casă stătea Raicu Ionescu. Aceștia împreună cu un altul, un prieten al lui Moscu, și împreună cu mine, am format o tovărășie, bazată pe prietenie, pe tovărășie de idei, pe comunitate de idealuri.

Dar înainte de a vorbi de această tovărășie — înainte de a se înjgheba societatea noastră — am avut să mai trec printr'o durere. In Ianuarie, am primit o scrisoare dela un prieten din Roman, că moșul meu Teodor, acela care mă dusese în Bârlad, a murit. Murise de boală de inimă, boală datorită acelei întâmplări, când și-a rupt două degete și agravată în vremea din urmă prin niște neplăceri și suferinți cauzate de un sentiment puternic pentru o doamnă din Roman. Acest om a fost unul din cei mai inteligenți oameni din câți am cunoscut, poate cel mai inteligent. Fără nici o învățătură (patru clase primare, cum se făceau acum 50 ani), fără nici un mediu, căci nu cunoștea un singur

(Continuare în pag. 2)

Din Flautul de Jad.

Traducere din poezia chineză

Logodnica

Din clipa când soarele se-arată la orizont,
El luminează locuința noastră
Curata locuință a familiei Țin.
Familia Țin are o frumoasă fată,
O frumoasă fată care se numește Lo-Fo.
Lo-Fo îngrijește cu dragoste de viermii de mătase.
Ca să culeagă frunze de dud,
Ea se duce pe aleea solitară.
Coșulețul ei e legat
Cu panglică de mătasă-albastră
Și e'mpletit cu tinere ramuri de liliac.
Lo-Fo se piaptănă ca Japonezele;
Mărgăritare rotunde și strălucitoare ca luna
Ii împodobesc urechile.
Are două rochii:
Cea mai lungă e de mătasă violetă
Iar cealaltă, e de un galben auriu.
Bătrânii, văzând-o, se opresc în loc
Și-și netezesc barba;
Tinerii se'nclină și-și scot pălăria;
Secerătorii își uită de seceră
Iar muncitorii, de sapă.

●

Intr'o zi, guvernatorul provinciei,
Intorcându-se în oraș, se 'ntâlni cu Lo-Fo.
Opri cei patru cai
Și spuse șefului escortei:
„Intreabă pe-această frumoasă fată
Cum o cheamă și de câți anieste".
Lo-Fo răspunse:
„Familia Țin are o frumoasă fată,
Care n'are încă 20 de ani
Dar care a 'mplinit de mult 15 primăveri".
Guvernatorul spuse din nou șefului escortei:
„Roag-o să se urce în trăsura mea".
Lo-Fo, lăsând ochii în pământ răspunse:
„Guvernatorul e-așteptat de soția sa
Iar Lo-Fo, de logodnicul ei".

AL. T. STAMATIAD

om de cultură, el a reuşit să fie un om modern. In politică era absolut sceptic şi nu era cu nimeni. Dacă ar fi fost atunci un partid nou în Roman, un partid revoluţionar, *poate* ar fi fost cu dânsul, dacă nu i s'ar fi părut utopic, căci el era mai mult critic şi ironist — şi foarte puţin entuziast şi capabil să se iluzioneze. Pe de altă parte era ateu. Nu avea prieteni, ci numai cunoştinţi de cafenea — la care nu se ducea acasă şi care nu veneau la el. Cu acea parte din familie (mai toată) care nu avea nimic distins, nu era în legătură. Pricepea toate lucrurile şi l-am auzit explicând fenomene naturale, din *propria-i* sforţare intelectuală, aşa cum mai târziu le-am văzut explicate în cartea de fizică. In orice se amesteca, era perfect. Ştia să croiască rochii femeeşti, fiindcă s'a pus odată să croiască. Dregea perfect ceasornice. Colora fotografiile, etc., etc. Avea o logică ca fierul de tare şi o ironie îngrozitoare. Avea o faţă luminată de inteligenţă — una din cele mai distinse figuri din câte am văzut. Era inteligent şi în viaţa practică şi înzestrat cu o mare voinţă: trăia din câteva mii de franci, pe care le da cu dobândă, ştiind să manevreze mica lui sumă, aşa ca să producă cel mai mare venit posibil. Umbla foarte bine îmbrăcat, corect de tot — şi avea o mare grijă să nu fie atins de loc de nimene. Pe-atunci nu-l puteam aprecia bine, căci nu aveam termen de comparaţie. De-atunci am văzut mulţi oameni, am înţeles ce lucru era acel om, lipsit de orice cultură, care putea discuta orice cu oricine şi care, prin propria lui inteligenţă, găsea răspunsuri şi explicaţii la toate problemele ce şi le punea ori i le puneau alţii. Era singur, distins, foarte inteligent,—o apariţie rară şi unică în felul său. Era foarte violent şi în acelaş timp foarte bun. Cred că n'am văzut un om mai violent, pe care să-l exaspereze mai mult răspunsurile nelogice şi purtarea nepotrivită. Şi n'am văzut om, care să sufere mai mult de suferinţa celor la care ţinea el. Cred că a fost omul cel mai bine înzestrat din toată familia noastră. Se zice că eu îi samăn. Se poate. Dar eu sunt el amestecat cu o mulţime de lucruri de o valoare mai inferioară. Aurul lui s'a amestecat la mine cu multe metale inferioare. E ceva greoiu, e o stângăcie, e o lipsă de gust, e o slăbiciune de logică la mine, care nu erau la dânsul. Când era mic, a voit mult să înveţe mai departe. A plâns mult să-l trimită la Iaşi la şcoli mai înalte. Dar n'a avut cu ce. Şi sunt sigur că s'a pierdut un om de mare valoare. Acum ar avea 62 de ani. Cine ştie ce nume glorios ar fi fost! (Imi dau foarte bine samă de ceiace spun. Nu mă face să spun lucrurile acestea nici sentimentalismul, nici faptul că mi-a fost un om deaproape. Am sute de fapte şi idei de-ale lui, care-mi servesc ca material pentru aprecierea mea.)

Această mare inteligenţă, o moştenise dela părinţii lui. Pe tatăl lui, nu l-am cunoscut, dar am auzit că a fost un om foarte deştept. Pe mama lui (bunică-mea) am cunoscut-o bine. A murit când aveam 25 ani. Avea 70 de ani, când simţea o mare plăcere să-i spun tot ce ştiam despre lume. Nu era lucru, despre care să nu-şi pună problemă. „Pentru ce" era o întrebare care şi-o punea necontenit. Pentru ea lumea exista şi era veşnic nouă şi plină de mister. Stelele, cerul, viaţa plantelor, a animalelor, cauza tuturor lucrurilor — o interesau necontenit. Ea nu ştia nici să citească. Apoi avea sentimente rare pentru o femee, mai ales pentru o femee absolut incultă şi (când o ştiu eu) aşa de bătrână: Melancolia lucrurilor duse, lucrurilor de departe, etc. Un tren, care se ducea departe pe câmpie, îi producea melancolie. Era curios să vezi o babă incultă de 70 ani, care simte poezia subtilă a unui tren (a unei adunături de oameni necunoscuţi) care a stat o clipă la staţie şi apoi s'a dus departe, tot mai departe — spre alte orizonturi !— Sfârşitul vieţii i-a fost greu de tot. Ii murisera fiinţa prea scumpă, şi câţiva ani nici n'a putut umbla — şi a murit departe de mătuşa-mea, la Roman. Eu nu mi-am făcut datoria faţă de dânsa, nu i-am arătat atenţia, pe care trebuia să i-o arăt. A fost şi fatal lucrul acesta: Eram prea tânăr, prea preocupat de mii de lucruri serioase şi neserioase, lucruri ale unui tânăr de 20 de ani — şi ea era prea din altă lume. Ba, pe-atunci, plin de ideia „lumii nouă", pentru care... luptam, în bunică-mea nu puteam vedea decât urmele bine caracterizate ale lumii vechi. In rezumat eu aveam lumea mea şi, din cauza egoismului natural omului şi, încă din cauză că nu ne putem gândi clar, mai ales la 20—25 de ani, că moartea va răpi pentru totdeauna pe cei bătrâni — din aceste cauze am neglijat-o,—n'am vorbit destul cu ea, n'am stat destul cu ea, m'am arătat grăbit să mă duc după ocupaţiile şi plăcerile mele — şi nu i-am explicat destul lucrurile pentru care avea acea mare curiozitate...

G. IBRAILEANU

(Urmează)

Mărunte

„Casa de pe culme". D-na Olga Monta care a debutat în literatură cu volumul „Nadia", apărut acum trei ani şi care a cunoscut un frumos succes, a predat editurii „Adevĕrul" manuscrisul nouii sale opere: *„Casa de pe culme"*.

Cartea aceasta care va apărea în curând va fi un roman de strânsă analiză psihologică a unor suflete chinuite. Acţiunea se petrece într'un sanatoriu din Elveţia, „unde Nadia — eroina romanului — vine în contact cu o lume nouă, care o transformă şi o ajută să-şi formeze o concepţie personală despre viaţă".

•

Dramă în marginea pădurii
de *M. Sadoveanu*

D'a capo al fine...
de *I. Minulescu*

Altceva ?...
de *Vero*

Făptura necuvântătoare
de *Gala Galacţion*

Romanţă
de *Victor Eftimiu*

Mărturisire
de *E. Lovinescu*

Viaţa în Pirinei
de *Petre V. Haneş*

O catastrofă de Paşti
de *Demostene Botez*

Poveste moldovenească
de *G. M. Vlădescu*

Femeea dracului
Piesă comică în 5 acte
de *Ion Iancovescu*

Zodia Scorpionului
de *Sărmanul Klopstock*

Călugărul
de *N. Pora*

precum şi numeroase schiţe, nuvele, teatru, curiozităţi, sfaturi, jocuri, ştiinţă, astronomie, cronica evenimentelor interne şi externe, au apărut în

Almanahul ziarelor Adeverul şi Dimineaţa pe 1938

Un volum în 400 pagini, cu sute de fotografii, ilustraţiuni şi reproduceri în culori

Preţul 60 Lei

•

In biblioteca revistei „Ideea" (69, str. Popa Soare, Bucureşti 14) au apărut:

Charles Letourneau: Evoluţia moralei, *prefaţă de Elisée Reclus, în româneşte de A. Lehrman.*

B. Blanchard: Imbătrânirea înţelepţeşte (Savoir vieillir) *în româneşte de P. Muşoiu, lei 40*

Actualităţi ştiinţifice

Lână din piatră

Lâna obţinută din lemn (celuloză), din lapte (caseină) şi din sticlă reprezintă astăzi, nu numai realizări de laborator, ci procedee folosite pe o scară din ce în ce mai întinsă în industrie.

Din Statele-Unite ne vine acum ştirea că technicienii yankei sunt pe cale să pună la punct un nou procedeu, capabil să extragă fibre textile dintr'o simplă rocă: dolomitul.

Această piatră, sfărâmată în bucăţi, este încălzită în cuptoare uriaşe până la temperatura de 1800 grade Celsius, când se topeşte. Masa lichidă astfel obţinută este apoi supusă unor curenţi slabi şi pulverizată, printr'o injecţie de aburi la o presiune de şapte atmosfere. Se produc astfel nenumărate mici picături care, în trecerea lor prin aer, sunt trase în fire. In urmă, se îndepărtează, pe cale chimică, materiile de prisos, iar firele sunt curăţate, cu ajutorul unei soluţii slabe de parafină şi conduse, în cele din urmă, la o maşină specială, unde sunt presate în formele şi dimensiunile necesare pentru folosinţa practică.

In anul curent, Statele Unite au fabricat circa 65.000 de tone din această „lână din piatră".

Pietre preţioase artificiale

De fapt, denumirea de „artificiale" nu se potriveşte în cazul de faţă, decât în sensul că asemenea nestimate nu le găsim de-agata în natură. Altfel, ele nu pot fi deosebite cu ochiul de pietrele „veritabile".

Pentru a realiza, de pildă, pe cale artificială rubinul şi safirul, se folosesc oxizi de aluminiu — înseşi componentele pietrei în stare naturală — care transformaţi în stare de pulbere sunt introduşi în cuptoare speciale, unde sunt încălziţi până la topire la o temperatură de 2000 de grade Celsius.

Pietrele artificiale, realizate în modul acesta, nu numai că au aceleaşi însuşiri chimice ca şi cele naturale, dar posedă aceeaş greutate specifică, aceeaşi duritate şi acelaş coeficient de refracţie luminoasă. Marele concern de produse chimice din Germania, „I. G. Farbenindustrie" a prezentat dealtfel în centrul recentei expoziţii internaţionale din Paris, un superb smaragd sintetic, denumit „igmerald", obţinut prin procedeul menţionat.

Pietrele sintetice sunt folosite, parte ca bijuterii, parte pentru ceasornice şi instrumente de măsură.

Un nou altimetru

In Anglia, s'a realizat de curând un nou tip de aparat pentru măsurarea înălţimilor în văzduh, şi care e destinat să aducă cele mai mari servicii aviaţiei.

Pe când aparatele folosite până acum în acest scop indicau numai înălţimea deasupra nivelului mării, noul dispozitiv altimetru — care va fi folosit în mod obligator de-acum înainte de toţi piloţii aviaţiei militare şi civile — arată cu uşurinţă altitudinea în orice punct deasupra solului, vârfurilor munţilor, caselor, podurilor. Se vor putea evita astfel diverse obstacole pentru sbor, care au produs adesea accidente, mai ales pe vreme de ceaţă şi în întunericul nopţii.

Acest aparat de măsură se bazează pe folosirea undelor ultrasonore, vibraţiuni acustice de frecvenţă ridicată şi imperceptibile pentru urechea noastră. Un mănunchiu de asemenea unde, dirijate spre pământ, sunt reflectate la suprafaţa solului şi, după revenirea lor la poziţia din avion, străbat un cristal, fiind transformate în curenţi electrici. Prin acest fenomen, se înregistrează pe o scală, depărtarea între aparat şi obstacolul întâlnit în drum, unde s'a făcut reflexiunea undelor.

Aparate asemănătoare sunt utilizate şi în navigaţia marină, pentru a stabili depărtarea unor gheţari şi alte obstacole primejdioase, iar pescarii le folosesc pentru a determina adâncimea bancurilor de peşti sub apă.

Cele mai mari presiuni

Cele mai mari presiuni obţinute până în prezent au fost de curând realizate printr'un procedeu special. In acest scop, în interiorul unui tub ermetic închis şi prevăzut la ambele capete cu dispozitive de protecţie, au fost aprinse simultan două proectile, care explodând şi ciocnindu-se în mijlocul tubului, au dat loc la presiuni de 50.000—60.000 de atmosfere. Aceste presiuni însă sunt de scurtă durată.

Pentru cercetările tehnice şi acelea de chimie industrială, s'au construit prese hidraulice, cu ajutorul cărora s'au putut produce presiuni de 20.000 30.000 de atmosfere, denumite în general prin termenul de „ultrapresiuni". Fenomenul putea fi menţinut mai multă vreme, ceeace a permis examenul diverselor materiale supuse la aceste condiţiuni speciale de presiune.

S'a constatat cu acest prilej că majoritatea materialelor cunoscute reacţionează într'un mod diferit decât acela pe care l-am putea aştepta, pe baza obicinuitelor legi fizice şi chimice.

Rezultă deci că aceste legi au probabil numai o valabilitate relativă. Cu alte cuvinte, sunt aplicabile în condiţiunile de presiune care există în mod normal la suprafaţa pământului, dar nu pot fi extinse întotdeauna la alte condiţiuni ca, de pildă, cele ce domnesc în spaţiul cosmic.

Calul şi simţul numărătoarei

Un naturalist german, specializat în studiul calului, dorind să se convingă dacă, în general, caii sunt capabili să asimileze noţiunea numerelor, a făcut o experienţă edificatoare. A pus în faţa animalului diverse grămăjoare cu un număr, din ce în ce mai mare, de bucăţi de zahăr. In aceste condiţiuni, animalul se îndrepta întotdeauna spre grămada cea mai mare. S'a constatat că animalul face întotdeauna o deosebire între trei bucăţi şi una, între două şi una, dar nu percepe o diferenţă între trei şi două.

ING. I. S.

A apărut



.n editura „Adeverul"

„FEMEIA DE GHIAŢĂ"

de L. LEONEANU

Un roman în care autorul tratează o temă de dragoste—unde cei doi eroi, unul sentimental şi celălalt realist, prezintă subt noi aspecte, drama amorului şi a căsătoriei

Participați la marele

CONCURS POPULAR

AL ZIARULUI „DIMINEAȚA”

Premii Lei 60.000





Dvs. ce vedeți în tabloul de mai sus?

Amănunte la ziarul „DIMINEAȚA”

Şi D-TA poţi CAŞTIGA
unul din aceste
PREMII

MARELE CONCURS POPULAR

al ziarului

„DIMINEAŢA"

Problema a II-a o găsiţi
în ziarul
„DIMINEAŢA"
de Miercuri 29 Decembrie

Un plagiat „secundar"

S'a făcut mare caz de „plagiatele universitare". Un vânt surprinzător de probitate intelectuală a împins la cereri de-a se verifica unele titluri. Bine înţeles, până acum toate aceste eroice denunţuri au fost puse la dosar, alimentând doar pentru un timp cronica scandaloasă. Cei daţi de gol au rămas acolo unde sunt, iar descoperitorii s'au resemnat la modesta satisfacţie de erudiţi norocoşi în cercetări...

Iată însă o nouă categorie de plagiate, pe-o treaptă inferioară. Să le spunem „plagiate secundare", adică săvârşite de unii profesori secundari, autori de manuale didactice.

Am sub ochi o colecţie de manuale de franceză de cursul superior. *La Langue française, VI-e, VII-e, VIII-e année*, de d. *prof. Gh. Obreja-Iaşi*, publicate în Editura ziarului *Universul*, 1936. Din aprecierile făcute de referenţii Consiliului Permanent, reese că „onoratul autor face un studiu aprofundat al epocilor în care au trăit scriitorii studiaţi: biografiile lor sunt interesante şi bine documentate; analizele operelor de studiat mai ales sunt foarte bine făcute atât pentru elevi cât şi pentru profesori". Iar în discuţia avută în faţa Consiliului Permanent, ei au adăugat că *„studiul introductiv al epocilor este doctoral"* (prefaţă pag. 5).

Surprins şi măgulit, d. prof. Obreja-Iaşi scrie la sfârşitul *Prefeţei:* „Distinsă recunoştinţă pentru punctul de vedere conştiincios şi atât de judicios, cu care domniile lor mi-au cercetat cărţile".

Să ne fie permis să contrazicem pe colegul nostru din provincie, oricâtă plăcere i-au făcut aprecierile elogioase ale comisiunii. Căci dacă membrii acesteia ar fi cercetat mai de aproape manuscrisele d-lui Obreja-Iaşi, ar fi atribuit meritul acestor pagini *doctorale*, nu autorului acestor manuale editate cu multă reclamă de *Universul*, — ci unor profesori şi scriitori francezi din care confratele ieşan a *plagiat* zeci de pagini fără nicio jenă. Şi ştiţi la ce texte a recurs după o „experienţă de ani în această specialitate"? La cele mai uzuale manuale franceze, ajunse până şi în mânile elevilor mai răsăriţi: *G. Lanson, Histoire de la littérature francaise* (Hachette); René Doumic, *Histoire de la littérature française* (Mellottée); Ch. Des Granges, *Histoire illustrée de la littérature française* (Hatier) şi desigur altele din aceiaşi categorie. Adaug că nicăeri nu sunt pomenite numele acestora, deşi, în schimb autorul improvizat are cochetăria să citeze în notă lucrări de specialitate nefolosite (vezi paginile de introducere dela cl. VII-a).

D. Gh. I. Obreja-Iaşi este profesor la două şcoli mari din „oraşul culturii", a cărui legendă în declin alimentează veşti tot mai triste pentru nivelul dăscălimii lui actuale. Probabil că „ştie" franţuzeşte, aşa cum ştie orice Român, mândru când poate mânui un dialect franco-român, în vorbă sau în scris. Nu-i lucru mare, şi-a zis domnia-sa, să înjghebi nişte manuale de franceză: alegi nişte texte... deja alese de atâtea antologii franceze; combini nişte biografii şi notiţe introductive, ciupind din puzderia de manuale franceze; mai adaugi conversaţii, observaţii de vocabular şi literare, poate ceva fotografii şi gata. Greşelile de transcriere din texte sau pe cele din notiţe, le dai pe seama tipografilor (ah! corecturile astea într'o limbă pe care, oricum, trebue s'o cunoşti!)

Zis şi făcut. S'a înarmat cu cele mai populare manuale franceze, cu o pereche de foarfeci şi cu clei. Poate că d. prof. Obreja-Iaşi s'a simţit autorizat moralmente să plagieze: au făcut-o deja cu succes Stendhal, Anatole France şi atâţia alţii. Ei şi? Mai ales că d-nia sa practică un procedeu precaut. Amestecă pasaje din diferiti autori, nu copie chiar toate aliniatele, sare unele citate socotite inutile, aerează textul, lărgind spaţiile şi variind litera. Tehnica aminteşte, în naivitatea ei, pe elevul Ozias, eroul din *Amintirile lui Constantin Casian* de D. D. Patraşcanu care, copiind la teză, pentru a nu fi prins, „un rând scria şi unul săria".

Nu puteam pierde vremea pentru a urmări linia sinuoasă a foarfecelui d-lui Obreja-Iaşi în confecţionarea laborioasă a celor trei manuale de curs superior. Precizările pe care le dau relativ la manualul de clasa VIII-a vor ilustra însă tehnica acestor cinice plagiate.

Iată cum se scrie un *„studiu introductiv doctoral"*, plagiind pagini întregi. Dau textul complect al primelor cinci pagini:

Obreja-Iaşi, cl. VIII, p. 7—8.
L'esprit du siècle

Le XIX-e siècle est en littérature, une renaissance; il en est une, parce qu'au lendemain d'événements considérables un grand mouvement s'est fait dans les esprits, et qu'il y a eu, à une certaine date, comme une poussée de beaux génies; il est une renaissance surtout, parce qu'il se sépare résolument des théories jusqu'alors adoptées et dont se mourait la littérature appauvrie de la fin du siècle précédent.

L'imagination et le sentiment reparaissent dans la littérature; de là le développement de la poésie lyrique et du roman.

En même temps les sciences prennent chaque iur plus d'importance et influent sur la tournure et sur les besoins de notre esprit; de là la formation des genres littéraires qui, par leur méthodes de *(sic)* rapprochent des sciences: l'histoire, la critique.

La langue s'écarte de la simplicité et de la clarté qu'elle avait conservée (sic) chez les meilleurs écrivains du XVIII-e siècle; elle fait cependant des acquisitions; elle aura plus de couleur.

Son principal défaut sera le nombre des emprunts faits aux idiomes étrangers, résultat inévitable de l'influence des littératures anglaise et allemande sur la littérature française de ce temps.

La division du siècle littéraire.

On peut distinguer dans le XIX-e siècle trois périodes:

I. *La première*, qui est un temps de préparation; c'est *la littérature après la Révolution, l'époque de l'empire*, de 1789 à 1815.

II. *La seconde période*, qui va de 1815 à 1852, est celle de *l'efflorescence des esprits:* beaucoup d'imagi-

Doumic, 37-e édition, p. 477—478.
Le XIX-e siècle.

Le XIX-e siècle est, en littérature, une renaissance; il en est une, parce qu'au lendemain d'événements considérables un grand mouvement s'est fait dans les esprits, et qu'il y a eu, à une certaine date, comme une poussée de beaux génies; il est une renaissance surtout, parce qu'il se sépare résolument des théories jusqu'alors adoptées et dont se mourait la littérature appauvrie de la fin du siècle précédent. L'imagination et le sentiment reparaissent dans la littérature; de là le développement de la poésie lyrique et du roman. En même temps, les sciences prennent chaque jour plus d'importance, et influent sur la tournure et sur les besoins de notre esprit; de là la formation des genres littéraires qui, par leurs méthodes se rapprochent des sciences: l'histoire, la critique.

La langue séecarte de la simplicité et de la clarté qu'elle avait conservées chez les meilleurs écrivains du XVIII-e siècle; elle fait cependant des acquisitions: elle aura plus de couleur. Son principal défaut sera le nombre des emprunts faits aux idiomes étrangers, résultat inévitable de l'influence des littératures anglaise et allemande sur la littérature française de nos jours.

On peut distinguer dans le XIX-e siècle trois périodes. La première, qui est un temps de préparation, est l'époque de l'Empire: au milieu, d'une littérature usée, débilitée, vieillie, des novateurs formulent les théories.

Une seconde période, qui va de 1820 à 1850, est celle de l'efflorescence des esprits: beaucoup d'imagination et de puissance créatrice,

L'époque moderne, enfin, qui nous

nation et de puissance créatrice; et

III. *La troisième prériode*, qui va de 1852 à 1870 c'est *l'époque moderne*, c'est la littérature sous le second empire, qui nous semble plus médiocre, parce que les ouvrages produits, n'ont pas encore le prestige que donne le temps, et qui nous semble confuse parce que nous n'avons pas pu encore en démêler les tendances dominantes; elle restera probablement marquée par la réaction, contre le lyrisme de la période précédente et par un retour à l'étude de la réalité.

Obreja, în continuare, p. 9-10
Le Romantisme.

Pendant que la littérature, et particulièrement la poésie, se traînaient dans l'ornière pseudo-classique, un grand mouvement de rénovation et de renaissance s'était annoncé avec *Chateaubriand* et *M-me de Staël:* c'est *le romantisme.*

Origines françaises du Romantisme.
p. 9—10.

Au dix-huitième siècle, *J. J. Rousseau* est déjà romantique par deux caractères: il fait de la littérature individuelle, et il décrit subjectivement la nature. De plus (il) réintègre l'éloquence et le rythme dans la prose française. *Diderot*, lui aussi et *(sic)* personnel; il prêche la liberté à outrance dans tous les genres, et dans sa théorie du drame, il demande le mélange du comique et du tragique. Son plus illustre disciple *Sébastien Mercier* (1740—1814) publie en 1773 un *Essai sur l'art* dramatique, qui contient tout l'essentiel de la préface de *Cromwell.*

On désigne sous le nom de romantisme, une période de la littérature française qui commence aux environs de 1820, date de la publication des *Méditations de Lamartine* et s'étend jusque vers 1850, époque où se manifestent des tendances précisément opposées. L'école romantique s'occupe surtout de poésie et de théâtre; mais elle étend son influence sur toutes les autres branches de la littérature et de l'art; elle compte dans ses rangs tous les jeunes écrivains du siècle.

Chateaubriand en a été l'initiateur; Victor Hugo en est le chef reconnu.

On a donné du romantisme les définitions les plus diverses.

M-me de Staël, dans sa *Littérature* (1800) dit: „La littérature des anciens est chez les modernes une littérature transplantée; la littérature romantique ou chevaleresque est chez nous indigène, et c'est notre religion et nos institutions qui l'ont fait éclore". Ainsi pour elle, c'était revenir à l'inspiration chrétienne et nationale.

Les traits essentiels du romantisme français (p. 10—11)

1. *On renonce à l'imitation des anciens* (dont il est vrai qu'on avait désormais tiré toute la psychologie assimilable; on y reviendra, mais avec la poésie plastique et archéologique d'un Leconte de Lisle).

2. *On abandonne la mythologie; on retourne au merveilleux chrétien,* ou simplement *à la religiosité et au panthéisme.*

3. *Au lieu d'imiter les anciens, on s'inspire des littératures étrangères; surtout de celles du Nord qui nous initient à la liberté dans l'art, et la puissance de l'imagination.*

4. *C'est l'imagination en effet qui devient la faculté dominante pour la littérature objective, et la sensibilité pour la littérature subjective; la raison n'est plus à la mode.*

5. *On puisera ses sujets dans l'histoire moderne, ou dans la nature extérieure, ou dans son propre coeur, couleur locale, réalisme transformé par l'art, impressions et sensations.*

6. *Le poète reste seul juge de son inspiration et de son art; sa littérature est toute personnelle, individuelle. Il vaut, ce que vaut son mot. Il n'a pas à tenir compte de la vraisemblance ou de la vérité générale; ses passions à lui, sa façon de voir et de sentir la nature, etc., sont légitimes.*

7. *Plus de genres déterminés, plus de poétique, ni de rhétorique. La poésie choisira sa forme librement; le drame fondra les disparates de la tragédie et de la comédie; le roman ser (?) historique, social, extravagant.*

8. *Le style aura la même liberté. L'écrivain se fera à lui-même, en dehors de toutes les autorités grammaticales et académiques; son vocabulaires, sa syntaxe. En persification, il reprend à (?) certaines licences proscrites par Fr. Malherbes (sic).*

Tels sont les caractères généraux

semble plus médiocre, parce que les ouvrages produits, n'ont pas encore le prestige que donne le temps, et qui nous semble confuse parce que nous n'avons pas pu encore en démêter les tendances dominantes; elle restera probablement marquée par la réaction contre le lyrisme de la période précédente et par un retour à l'étude de la réalité.

Des Granges, ed. 12, p. 693. Origines et définitions du romantisme.

Mais, pendant que la littérature, et particulièrement la poésie, se traînait dans l'ornière pseudo-classique, un grand mouvement de rénovation et de renaissance s'était annoncé avec Chateaubriand et Mme de Staël. Nous ne voulons, dans ce chapitre, qu'en indiquer les origines et en essayer la définition.

Origines françaises du romantisme.

Au dix-huitième siècle, **J. J.** Rousseau est déjà romantique par deux caractères: il fait de la littérature *individuelle*, et il décrit *subjectivement*, la nature. De plus, il réintègre l'éloquence et le rythme dans la prose française. Diderot, lui aussi, est *personnel;* il prêche la liberté à outrance dans, tous les genres, et dans sa théorie du *drame* il demande le mélange du comique et du tragique. Son plus illustre disciple, Sébastien Mercier (1740—1814), publie en 1773 un *Essai sur l'art dramatique,* qui contient tout l'essentiel de la préface de *Cromwell.*

Doumic, p. 489.

On désigne sous le nom de romantique une période de notre littérature qui commence aux environs de 1820, date de la publication des *Méditations* de Lamartine, et s'étend jusque vers 1850, époque où se manifestent des tendances précisément opposées.

L'école romantique s'occupe surtout de poésie et de théâtre; mais elle étend son influence sur toutes les autres branches de la littérature et de l'art: elle compte dans ses rangs tous les jeunes écrivains du siècle.

Chateaubriand en a été l'initiateur; Victor Hugo en est le chef reconnu.

Des Granges, p. 694.
Eléments essentiels du romantisme.

On a donné du romantisme les définitions les plus diverses.

M-me de Staël, dans sa *Littérature* (1800) dit: „La littérature des anciens est chez les modernes une littérature transplantée; la littérature *romantique* ou *chevaleresque* est chez nous indigène, et c'est notre religion et nos institutions qui l'ont fait éclore". Ainsi pour elle, c'était revenir à l'inspiration chrétienne et nationale.

Des Granges, p. 696.

Nous pouvons essayer, après des définitions si diverses, de rassembler les traits esentiels du romantisme français.

1. On renonce à l'imitation des anciens (dont il est vrai qu'on avait désormais tiré toute la psychologie *assimilable;* on y reviendra, mais avec la poésie *plastique* et *archéologique* d'un Leconte de Lisle).

2. On abandonne la mythologie; on retourne au merveilleux chrétien, ou simplement à la *religiosité* et au *panthéisme.*

3. A l'imitation des anciens, on substitue l'imitation des littératures étrangères, surtout de celles du Nord, qui nous apprennent la *liberté* dans l'art, et la puissance de *l'imagination.*

4. C'est *l'imagination*, en effet, qui devient la faculté dominante pour la littérature objective, et la *sensibilité* pour la littérature subjective; la raison n'est plus à la mode.

5. On puisera ses sujets dans l'histoire moderne, ou dans la nature extérieure, ou dans son propre coeur: *couleur locale, réalisme* transformé par l'art, *impressions* et *sensations.*

6. Le poète reste seul juge de son inspiration et de son art; sa littérature est toute *personnelle, individuelle.* Il vaut ce que vaut son *moi.* Il n'a pas à tenir compte de la vraisemblance ou de la vérité générale; ses passions à lui, sa façon de voir et de sentir la nature, etc., sont légitimes.

7. Plus de genres déterminés, plus de *poétique*, ni de *rhétorique.* La poésie choisira sa forme librement; le drame fondra les disparates de la tragédie et de la comédie; le roman sera historique, social, extravagant.

8. Le style aura la même liberté. L'écrivain se fera à lui-même, en dehors de toutes les autorités grammaticales et académiques, son vocabulaire, sa syntaxe. En versification,

du romantisme. Au fond, ils se ramènent tous à un seul: littérature individuelle et affranchie de toute tradition comme de toute règle.

' Dar cred că ajunge. Când primele cinci pagini sunt copiate textual, într'un mozaic simplist, — aceasta duce la un sistem, care ne permite să afirmăm că tot ce-i bine scris în aceste manuale, poartă o semnătură franceză.

Aportul personal al d-lui Obreja-Iaşi se mărgineşte la înmulţirea alineatelor, a sublinierilor şi mai ales a greşelilor de transcriere sau tipar.

Aceiaşi reproducere textuală în continuare, la *Le Réalisme* (p. 11-12) plagiate din Des Granges (p. 696 şi 697).

Pentru a face trecerea dela textul împrumutat unui autor la al altuia, d. Obreja-Iaşi se serveşte de un puţin amabil *C'est-à-dire,* urmat de parafrazări stângace, sau mai direct, de implântări în fraze din alt manual francez. Aşa în *Le Symbolisme,* alineatul 2 dela p. 13 e din Des Granges, p. 763. Dar cine ştie câte manuale franceze au mai fost puse la contribuţie, pentru a face din aceste pagini plagiate, ,un studiu introductiv al epocilor,... *doctoral!"*

In Biografiile şi caracterizările scriitorilor, procedeul „mozaic" continuă, într'o strădanie zadarnică de-a masca furtul.

Balzac, *l'oeuvre, l'écrivain* (p. 20-21) sunt textual luate din Des Granges (p. 887-889). In paginile relative la Flaubert, am avut mai puţin noroc: doar un alineat de încheere (p. 36 jos) regăsit în Des Granges (p. 891) şi altul despre stilul lui, copiat la p. 37 jos, după Doumic, p. 565. Cine are vreme să regăsească urmele acestor fraze prea franţuzeşti, ciupite din cine ştie ce alte manuale şi antologii?

Augier a beneficiat de aceiaşi însăilare de fragmente, tăiate cu foarfecele din mai mulţi autori şi lipite împreună. Culmea ironiei, d. Obreja-Iaşi pare a căuta să corecteze pe alocuri însăşi compoziţia aşa de îngrijită a autorilor francezi, răsturnând ordinea alineatelor...! Sau poate s'a crezut la adăpost, lipind foile tăiate în altă ordine? Oricum, chiar când suprimă unele pasaje, nu riscă decât prea rareori să modifice forma literară a celor copiate; iar când îndrăzneşte, se trădează cu o limbă franco-română specifică.

Iată *caracterul* lui Augier (p. 57-58), *les oeuvres* (p. 58-59) şi *son style* (p. 59-60), copiate textual din Lanson (p. 1068, 1069, 1070 din ed. a XI-a), bine înţeles cu mici alineate sărite şi cu ritualele greşeli de transcriere şi de tipar. D. Obreja-Iaşi copie până şi fraza: „Emile Augier a fait des pièces en vers et des pièces en prose" (p. 58 din Lanson, p. 1068)! Strecoară apoi un alineat din pagina 1069: Toutes ces oeuvres, robustes et saines dans leur philosophie un peu courte, sont d'excellentes études de moeurs". Şi aici d. autor, obsedat se vede de „educaţiunea integrală" din prefaţă, pentru care scop face chiar şi sacrificiul de-a plagia, — adaugă această perlă de antologie, traducând exact din româneşte: „et ils (les études?) ont le mérite d'être d'une grande clarté morale et littéraire. *Rien obscur et insipide" (Sic.* Eu subliniez). Indată apoi, speriat de această contribuţie personală, reia (p. 59-60) textul lui Lanson (p. 1069-1070), doar cu mici suprimări şi răsturnări de aliniate. Aşa, penultima frază de la p. 59 e din Lanson, p. 1069, după care, pentru aprecierea stilului, reia un fragment dela p. 1068. Şi, fapt jignitor pentru memoria lui Lanson, d. Obreja-Iaşi se crede silit să încheie caracterizarea lui Augier cu o frază din Des Granges, p. 858. Asta-i curată ingratitudine faţă de Lanson, după ce i-a plagiat trei pagini întregi!

il reprendra certaines licences proscrites par Malherbe.

Tels sont les caractères généraux du romantisme. Au fond, ils se ramènent tous à un seul: littérature individuelle et affranchie de toute tradition comme de toute règle.

Biografia lui Leconte de Lisle şi aprecierile despre operă (p. 85-86-87) împrumută tot textul din acelaş manual al lui Des Granges (p. 758-759), cu singura deosebire că d. Obreja-Iaşi, nedeprins cu asemenea texte, comite erori, atribuindu-şi domniei sale (recte lui Des Granges) un fragment citat din Leconte de Lisle. Iar, pentru ca farsa să fie completă, profesorul din Capitala Moldovei, se arată nesatisfăcut de textul pe care l-a plagiat. Bietul Des Granges, e prea didactic! Să-l aerăm puţin şi să-i lărgim orizontul! Şi iată dece textul copiat se repartizează în alineate mai dese, iar în josul paginelor înfloresc în note, obraznice şi sfidătoare, indicaţii de isvoare de mâna întâi *(Le Parnasse contemporain,* p. 85) sau lucrări savante ca *Les sources de Leconte de Lisle* de J. Vianey (p. 86)! Este o crudă ironie să epatezi elevii de liceu cu citaţii erudite, însăilate neserios la un text plagiat fără niciun scrupul!

Biografia lui Sainte-Beuve şi caracterizarea lui (p. 102-103 şi 104, până la jumătatea paginei), se regăsesc întocmai în acelaş popular Des Granges, mult hulit de unii critici, dar care a făcut din d. prof. Obreja-Iaşi un autor didactic, împodobit cu lauri imprudent acordaţi de-o comisiune grăbită (p. 805, 806, 807 şi 808, cu mici tăeturi). Câtă dreptate are Francezul în proverbul *l'apétit vient en mangeant!* Mai ales când, pentru a varia tonul şi a îndepărta cercetările indiscrete, autorul ieşan improvizat lucrează cu trei, cinci sau zece manuale deodată! Aşa se face că, în paginile imediat următoare (p. 104-105), şi-a zis plictisit: „destul Des Granges!" Să mai dăm puţin Doumic. O fi el sec şi învechit, cum pretind unii Francezi mofturoşi, dar ştie bine franţuzeşte şi îşi cunoaşte bine literatura!" Deaceia pag. 104 şi 105, consacrate caracterizării lui Sainte-Beuve, sunt copiate exact din vetustul manual al lui Doumic (p. 544-545), de unde retranşează doar citatele din marele critic studiat.

In fine, paginile consacrate lui Taine trebuiau să întreţină mai departe confortul intelectual al d-lui prof. Obreja-Iaşi, „autor cu orice preţ". Din savantul mozaic literar pe care l-a confecţionat, am regăsit numai ce datoreşte lui Des Granges: p. 123, alin. 2 e copiat din pag. 811 a profesorului francez; mai jos, după alte fragmente de provenienţă obscură şi după un suspect *c'est-à-dire* (sudură artificială dintre două fragmente disparate), urmează ultimele opt rânduri dela p. 123 şi începutul pag. 124, originare din Des Granges, p. 811. Iar aliniatele de încheere (p. 124—125) se regăsesc tot acolo (p. 812).

In total, manualul de cl. VIII-a al d-lui Obreja-Iaşi datoreşte diferiţilor autori francezi nu mai puţin de vreo 17 pagini de introduceri, biografii şi caracterizări plagiate textual. Atât găsim *deocamdată,* din lipsă de vreme de pierdut. Dar „sistemul" folosit, ilustrat de textele puse pe două coloane, ne permite să afirmăm că toate textele de critică din manualele de cl. VI, VII şi VIII sunt plagiate după manuale franceze combinate. Ii aparţin d-lui Obreja-Iaşi doar greşelile de transcriere, cele de tipar, cele de limbă şi unele greşeli de fapte, caracteristice în enormitatea lor. Un exemplu tipic: în manualul de cl. VII-a, transcriind greşit numele lui *Vauvenargues,* în *Vauvernagues,* se arată aşa de străin de acest mare nume, încât merge până la precizarea pronunţării lui în notă: *Vauvernagues* (Vôver-na-ghe) (p. 22)! Oare onorata comisie de aprobare n'a observat această dovadă de ignoranţă... *doctorală?*

●

Mediocrele plagiate ale d-lui prof. Gh. Obreja-Iaşi vor stârni poate curiozitatea cunoscătorilor asupra celorlalte două manuale. Rezultatul va fi acelaş. Se desfac din acest sistem de jaf literar, mai multe constatări triste.

Se poate găsi la noi un profesor secundar atât de doritor să se facă cunoscut şi să „câştige un ban", încât nu rezistă la ispita unor plagiate vulgare, din cele mai populare manuale de istorie literară franceză. Iar încrecrederea lui în ignoranţa noastră merge aşa de departe, că nici nu pare a întrevedea cazul când vreun indiscret l-ar prinde asupra faptului!...

Explicaţia e simplă: d. prof. Obreja-Iaşi se arată în *prefaţă* apostol al unei *„educaţiuni integrale".* Inţelege deci s'o servească şi cu pilda vieţii şi a întreprinderilor domniei-sale. Este probabil un om modern, capabil să asume riscuri. „Qui risque, gagne", ştie domnia sa. Chiar dacă l-ar descoperi cineva, care va avea curajul să-l denunţe? Sau, în fine, admiţând că se află că a fabricat nişte manuale franceze cu colaborarea nesolicitată şi indiscretă a unor autori francezi mai informaţi, care va fi rezultatul? Domnia sa ştie că nimeni nu-l va urmări, şi îşi va putea continua nestingherit seria de lucrări. Mai mult încă: va beneficia pentru totdeauna de aureola celor care cad victime nevinovate ale unor persecuţii oculte. In „educaţiunea integrală", trebue să exploatăm toate resorturile. Numai aşa viaţa noastră a dascălilor va fi o cale luminoasă pentru îndrumarea tinerilor...

Cam aşa a gândit d. prof. Obreja-Iaşi, punând de perfect acord „educaţiunea integrală" şi cu plagiatul practicat fără scrupul în trei cărţi destinate adolescenţilor. Şi probabil că autorul ieşan e perfect împăcat cu sine. Cine a avut naivitatea să-şi intituleze un roman. *Nos actes nous suivent,* — caşi când am purta răspunderea faptelor săvârşite înscrisă în bobul fiinţei noastre? Aceasta o putea crede un catolic ca Paul Bourget, urmărit de probleme morale, şi de răspunderi grave. Astăzi nu ne mai încurcăm viaţa cu asemenea scrupule. Ne apreciem pe noi până la îngâmfare, dispreţuim cu suficienţă pe ceilalţi şi mergem, simplu şi brutal, spre ţintă. Iată „educaţiunea integrală", aşa cum se desface din „cazul" profesorului ieşan.

Mi-l închipui pe d. prof. Obreja-Iaşi „păzindu-şi' elevii la o teză. Uitând că este plagiator de manuale franceze din care a „copiat" şcolăreşte,— domnia-sa le va interzice să „copieze". Scuturându-se ca de gânduri rele, la amintirea celor trei manuale plagiate în chip necinstit, — va preciza clasei că-i ruşinos şi necinstit să „copiezi". In fine, alungând din minte notorietatea şi banii aduşi de acele manuale, fabricate din alte manuale, mai ales sub egida unei edituri „româneşti' 100/100 ca *Universul,* — va luneca în mistică si va ameninţa pe copiii speriaţi, că Dumnezeu nu ajută pe cel ce fură...

Cu ce prestigiu şi cu ce autoritate?

Cercul de var*

Raid în noapte...

Trei pasări de oţel gonesc de sârg
Ca trei fantome peste târg,
Cu glas sălbatec se îndeamnă
In ploae, negură şi toamnă...

Şi pier în cerul jos şi cenuşiu
In negură, în ploae şi 'n târziu.

Pe căştile de piele, stropii grei
S'amestecă 'n funingine şi-ulei,
Iar pe obrajii supţi şi albi, de var,
Se sparg şi dor ca boabe de cleştar.

In ochii orbi, sub geamul aburit,
Fantome trec şi cresc din infinit,
Iar mâinile-amorţite pe brăţări
Duc pasările oarbe 'n depărtări.

Din inimi de oţel icnesc scrâşniri:
Limanul nu se vede nicăiri?..

Jos, în cutia lui cu cerc gradat,
Un ac se sbate 'ntr'una 'nfiorat.
S'a stins în ploae cel din urmă târg
Şi pasările de oţel gonesc de sârg
Şi pier în cerul jos şi cenuşiu
In negură, în ploae şi'n târziu.

Departe 'n noapte stă de straje-un om
In cercul lui de var, pe-aerodrom:
Aşteaptă—zarea 'n ploae ascultând—
Şi ceasurile nopţii numărând —
Şi ceasurile trec
Şi norii trec,
Cu negurile ploii se petrec,
Se şterg pe cerul rece şi senin
De unde pasările nu mai vin...

CONST. ARGEŞANU

* Poeme de aerodrom.

Citiţi NUMĂRUL SPECIAL de SĂRBĂTORI al „ROMANELOR CAPTIVANTE" —

unul din cele mai răsunătoare succese ale literaturii mondiale.

FEMEIA IN LUNĂ de Thea V. Harbou

O epopee vizionară a intrepidităţii omeneşti şi a triumfurilor tehnicei moderne. In acelaş timp, în spaţiile interplanetare, o dragoste gingaşe a doi cutezători pământeni, devenind o nouă forţă cosmică de progres, de energie, de ideal, — rază călăuzitoare prin lumi necunoscute.

15 LEI

La chioşcari şi librării

A apărut:

IZVOR, Ţara Salciilor

roman

de MARTHA BIBESCU

O minunată pictură a plaiurilor noastre.
Un admirabil poem al sufletului românesc.

Preţul unui volum Lei 90

Editura „ADEVĚRUL" S. A.

Inălţarea la cer

Andrei intră direct din vis şi naivitate, în viaţă. Imprejurările l-au pus deodată în faţa realităţilor. A trebuit să se ia în mâni, să se uite pe sine, să devie om. O seriozitate aspră înlocui lipsa de grijă din liceu. Intr'o singură zi cunoscu crima, moartea, nenorocirea, nedreptatea, răutatea, răspunderea... Ca şi cum ar fi trecut prin foc, a păşit în viaţă, transformat, conştient şi îndărătnic.

Nici o clipă nu s'a lăsat prins de desnădejde, nu a mers cu capul în jos şi cu umerii îndoiţi. A simţit prin instinct ca trebue să fie tare şi pentru el şi pentru ai lui. A luat hotărîri, a executat. Şi-a dat seama că a ajuns capul familiei, la optsprezece ani şi că soarta tuturora depinde de tăria lui. Când s'a întâmplat această transformare? Sunt alţii care n'o simt într'o viaţă întreagă. Pe unde apucase el? Nu mai are timp de îndoeli şi desnădejdi. Merge ca pe o punte îngustă deasupra unei prăpăstii adânci. Toată fiinţa lui este încordată, să nu cadă. Privirile sunt fixe şi concentrate. Un singur gând îl stăpâneşte: să treacă dincolo, să nu cadă. Puntea aceasta mai are oare vreun capăt? Ştie bine de unde a pornit. Dar unde-o să sfârşească? Nici măcar întrebarea aceasta nu se poate pune când mergi pe o punte îngustă, fără ca să te prăbuşeşti. Rămâne cu putinţă numai îndărătnicia şi victoria fiecărei clipe.

A fost chemat de procuror, întrebat, confruntat. Şi judecătorul de instrucţie l-a interogat inutil şi lung.

S'a ocupat de înmormântare. Niciodată nu se gândise precis la moarte. Nici acum nu s'a gândit. Nu a avut răgaz. Nici nu trebuia. Era o formalitate; ca o rugăciune făcută de un ateu într'un ceas de spaimă şi de adaptare. De unde în el atâta tărie? Trăia... parcă ar muşca dintr'o piatră.

A vândut iapa, vitele, a închiriat casa, a luat pe Ileana la Iaşi. A părăsit locurile copilăriei: grădina, ograda, satul, oamenii care-l cunoşteau. A pornit altă viaţă. A făcut-o fără melancolie, cu asprime. Parcă şi-ar fi pierdut memoria şi n'ar mai fi avut amintire. Trebuia să se salveze. Şi nu numai pe el ci şi pe Valeriu şi pe mama lui, la fel ca şi cum s'ar fi salvat numai pe el. Nici nu s'a gândit bine că e vorba de mama lui. Ar fi fost pierdut, i-ar fi venit lacrămi în ochi. Câţi ani sunt de când, la plecarea lui la Internat, ea îi strecura în mână, ascunzându-şi plânsul, douăzeci de lei: tot ce economisise în cutiuţa de tablă pe care scria „tutun regal"? Toate amintirile sunt ermetic închise şi puse deoparte. Mai târziu...

In Sărărie este o căsuţă, ca de ţară. Un antret, o odae, ochiuri de geam mici, o curte cu iarbă, o tufă de liliac; un tei bătrân la poartă. Acolo stau, Ileana şi Andrei. — Din dos, se vede dealul lui Aroneanu, o pajişte uscată, câţiva brazi, sus, la Moara de vânt, o biserică, cimitirul Eternitatea. — Repedea, dealurile dela Tomeşti şi Bucium, un decor dezolant. Andrei l-a descoperit într'o zi, într'o după amiază de toamnă, mult mai târziu. Venise obosit acasă după ultimul examen de bacalaureat. Inainte a existat desigur aceiaş peisaj, dar nedevelopat în camera obscură. Era într'o clipă de repaos în sine, de regăsire sau de pierzanie şi rătăcire. A petrecut cu privirea tot orizontul. Era nou! Deacum, pe câtă vreme oare — viaţa lui se va învârti aici, subt acest clopot transparent, ca o viaţă de gângănie închisă pentru o experienţă?

Aşezarea lucrurilor ridicate şi transportate „de-acasă", ca salvate dela un incendiu, a fost pentru Ileana o treabă care a readus-o puţin la viaţă. A reluat contactul cu ceva cunoscut demult, şi care făcea parte din viaţa ei de totdeauna, de când era copil şi până acum.

In toate mobilele pe care le aranja, în toate obiectele mici cărora le căuta un locuşor mai nimerit în noua casă, găsea un sprijin prin familiaritatea lor. Parcă nu se mai simţea atât de părăsită, nici aşa de străină de locuri, privelişti şi oameni.

Pentru ea ca şi pentru Andrei, mutatul dela Mândreşti nu poate fi încă o aducere aminte, după cum o lovitură prea grea nu poate fi îndată prea dureroasă. Mai târziu vor reveni toate, când se vor aşeza, şi vor putea fi legate unele de altele, pe încetul, într'o după amiază de linişte şi singurătate. Nici pentru Andrei nu exista nimic din ceeace se întâmplase apropiat, în urmă. Nu avea timp pentru amintire. Atunci când se arăta câte una în ochi, ca eşită la un geam, Andrei închidea



DEMOSTENE BOTEZ

pleoapele, scutura din cap, strângea din dinţi, până când scrâşneau... ca şi la tatăl lui.

Aşa se închidea în el, se bloca în contra propriilor lui nenorociri trecute.

Dar, înafară şi independent de voia lui sau de această tenace apărare, întâmplările acelui mutat existau, erau înregistrate adânc până la moarte, şi nimic nu le mai putea schimba şi da alt curs...

„Da!... Era toamnă. Poarta de ostreţe cu greu a putut fi deschisă şi dată la o parte. Ruginise şi se înţepenise balamalele, iar troscotul o încleştase dinspre ogradă. Oricât au săltat-o oamenii în sus, nu putea trece peste stratul de iarbă şi buruieni, şi a trebuit să le tae cu sapa şi să facă loc.

Aşa se închisese totul în îngrădirea acelei case cu streşina grea şi neagră, trasă peste frunte şi peste ochi. Se făcuse parcă un bloc de care nu te puteai atinge decât dacă îl sfărâmai tot.

Trei căruţe cu cei trei săteni ai lor au venit în zorii zilei.

Andrei dormise noaptea lături, la Zosin. Nu îndrăznise să se apropie de casa lui. Când l-au trezit dimineaţa, geamul şi, afară, cerul erau cenuşii, ca prinse de o albeaţă moartă.

Au bătut în portiţă, tare şi îndelung. N'a răspuns nimeni. Nici nu putea să audă decât Catinca din bucătărie. Catinca auzea, dar se simţea cuprinsă de spaimă: poate sunt hoţii! Cine şi ce aveau altfel să caute acolo?... De luni de zile nu mai călcase nimeni în curte. Catinca îşi astupă urechile ca nici măcar să nu audă şi, aşa, să-şi poată închipui că nu-i nimic, că ce se aude e numai o părere.

Vasile Vieru a sărit peste poartă. Când l-a văzut trecând pe lângă geamul bucătăriei, Catinca a îngheţat de frică. Uşa era deschisă. Vasile a intrat şi-a cerut cheia dela lacătul care strângea lanţul pe după stâlpul porţii. Ea a scos de subt pat un sipeţel, şi din fundul lui, cheia asta şi cheia dela casă. Dar lacătul de descuiat, tot nu s'a descuiat. Era tot plin de rugină, ca şi cum pe fierul lui ar fi crescut un muşchiu roş. Au trebuit să-l strice cu toporul.

Şi au năvălit, în tăcerea ogrăzii părăsite, căruţe şi cai. Din drum, pe poarta dată în lături, parcă ar fi intrat aer, ca şi cum tot ce era dincolo de gard era închis şi pe deasupra, ca o casă.

Caii au început să pască lacomi, iarba pe jumătate uscată dar udă de rouă, şi moale. Caii întindeau un picior înainte, ţeapăn şi oblic, pe celălalt îl îndoiau tremurat din genunchi, ca să ajungă cu buzele cărnoase şi strângătoare la rădăcina troscotului pe care o rupeau cu dinţii şi se auzea pârâind Când mântuiau de păscut de subt bot, clinteau puţin căruţa înainte şi iarăşi se aplecau.

In toată această mişcare era viaţă neobişnuită pentru acele locuri.

Andrei a ales din casă cele necesare pentru Ileana şi pentru el, şi atîtea cât puteau încăpea în odaia şi antretul dela Iaşi. Inăuntru era miros şi întunecare ca închis. Când a intrat vântul pe uşă şi a început să tremure uşor perdelele de horbotă dela fereşti şi faţa de masă cu franjuri împletite, parcă începuseră să fugă speriate stafiile care se aciuiaseră acolo.

Cum au năvălit în mintea lui Andrei toate amintirile copilăriei şi ale dramei! Le-a stăpânit însă, încleştat pe sine, cu o încordare care-i subţia buzele şi-i umplea fălcile, şi a asistat rece şi abstract, ca şi cum ar fi fost străin, — poate judecătorul care mai verifica postum o anchetă şi făcea un inventar.

Când au început oamenii îngrămădiţi, să culce cu grijă mobilele, şi să le scoată orizontal, după ce au deschis în două uşile duble dela intrare, parcă ar fi scos sicrie, unul după altul, dintr'o casă în care, toţi cei care au trăit odinioară, s'au asfixiat.

Praf care s'a făcut singur din nimic şi care s'a aşezat fără să se ştie când şi de unde, era gros pe luciul mobilelor odinioară atât de frecate de mâna neobosită a Ilenei. Degetele oamenilor lăsau acum urme lucii, ca şi cum ar fi fost ude sau ar fi topit praful subt ele. Uneori, Vasile le ştergea cu mâneca întinsă, apăsând pe cot.

Sarcofagiile acestea cu amintiri pe care Andrei le-ar fi găsit la locurile lor, cu ochii închişi, fără de greş, ca şi lucrurile mici pe care nu le putu închipui decât la locul unde le ştia de la începutul vieţii lui, au fost deslocate cu indiferenţă, amestecate, scoase afară şi aşezate grotesc şi dezordonat pe căruţe.

Atunci, Andrei nu-şi dădu seama că fiecare obiect din acelea, cât de mic, dus oriunde, cât de departe, poartă în el toată atmosfera casei din care a fost scos, pentru acei care l-au ştiut acolo, şi că, mai târziu, oricare din ele, zărit o clipă, va renaşte tot, va scoate la suprafaţă tot, va evoca tot, după cum pentru melomanii care ştiu pe dinafară o complicată simfonie, un acord izolat de oriunde din cuprinsul ei, îi evocă toată simfonia, şi o poate relua exact de-acolo înainte, până la sfârşit.

Se ridicau aşa, din viaţa lui, pentru el şi pentru mama lui, ceiace le-ar fi trebuit neapărat într'un fel de viaţă de dincolo, ca şi cum el însuşi, ca un faraon, şi-ar fi ales şi luat, ceeace trebue să meargă cu el, în fundul unei piramide colosale, pentru o durată veşnică, pentru ca să i se pară că-şi prelungeşte viaţa într'un cadru familiar.

Când a deschis saltarul de sus, dela bufetul simplu şi vechi, şi a dat peste cutia de tablă „Tutun Regal", şi când pe fundul ei, subt un jurnal păturit cu o dată de atunci doi ani în urmă, a găsit doi lei cincizeci de bani din economia mamei, făcută pentru el, Andrei nu şi-a putut stăpâni un nod în gât, care s'a ridicat ca un piston greu, împingând în ochi un val de lacrămi. A închis cutiuţa şi „faraonul" a luat-o cu el, subţioară.

Mobilele încărcate aveau un aspect ridicol şi straniu. In amestecul lor confuz, îşi pierduseră aparenţele obişnuite, şi parcă de abia puteai pricepe ce anume înseamnă fiecare, aşezat aparte. Aşa trebue să fie cu oamenii striviţi într'un accident grav, când nu mai poţi să-i compui cu fiecare membru la loc.

Peste fiecare căruţă s'a aruncat câte un ţol mare, din acele care serveau de vânturat orzul şi grâul. Mobilele s'au acoperit, cum se acoperă morţii pe faţă atunci când sunt desfiguraţi de boală. Aşa se mai acopăr pianele. Mobilele acelea purtau şi ele, în adânc, numai fără putinţă de exprimare, stranii şi triste muzicalităţi, pe care numai acei care le-au compus ani îndelungi, le pot cunoaşte şi auzi în ei.

La amiază, caravana a fost gata.

Catinca n'a ieşit tot timpul din bucătărie. Era înspăimântată de sacrilegiu, sau de accea că rămâne şi mai singură. Se uita în ogradă şi urmărea tot ce se face pe ochiul mic de sticlă cât o foae de caet, dela fereastra bucătăriei. Când s'a terminat de scos dinăuntru, şi când a ieşit şi Andrei să supravegheze întinderea ţolurilor deasupra, peste căruţi, Catinca s'a furişat încet afară, apoi pe prispă, până în odaia Aristiţei, unde a stricat în bucăţele, trântind jos şi călcând cu picioarele, oglinda care atârna de perete, deasupra mesei.

I se păru că-i mai vede chipul ca de fum, al Aristiţei, ca un abur mişcător, în apa moartă şi tulbure a oglinzii.

Şi-l călca în picioare, strivindu-l, cu gândul că aşa îi omoară şi sufletul care-i mai rămăsese închis, înăuntru.

Şi-apoi, tot fără să vadă cineva, se retrase la ochiul de geam al bucătăriei. De acest nou atentat al Catincăi, nu a ştiut nimeni, niciodată. Dar a avut şi ea sufletul eliberat, aşa, în felul în care l-a avut şi Părintele Valeriu în clipa crimei.

Cele trei căruţe cu piane, sicrie sau sarcofage, au pornit spre Iaşi, şi au mers două zile şi jumătate, poposind noaptea la margine de sat, unde s'au aprins focuri în şanţul şoselei ca pentru un ritual, ca pentru a păzi sufletele lucrurilor îngrămădite în căruţi.

DEMOSTENE BOTEZ

* Fragment din romanul „Inălţarea la cer" care va apare în curând în editura „Adeverul".

Cronica epigramatică

„Monstrul"
roman de Dan Petraşincu

Când a sfârşit lectura cărţii
Lectorul doar atât îşi spune:
Autorul are spirit critic,
A botezat-o de minune!

●

Ion Negoiu, autorul „Simfoniei vieţii mele e un nume nou în literatură".
Revistele

Negoiu, ce-i „culme" în Carpaţi
Stăpân pe munţi şi pe natură,
Acum în urmă-a devenit
„Prăpastie" în... literatură.

IBICUS

Procesele lui Titu Maiorescu*

Intrucât din cercetările anterioare rezultase că la d-ra Atanasiu s'ar afla o foae de hârtie scrisă de Emilia Richert, *„care cuprinde o dovadă amoroasă pregătită pentru d. Maiorescu"* şi hârtia fiind trebuitoare, preşedintele tribunalului ia dispoziţii pentru aducerea acelei dovezi şi, în ziua de 11 Noembrie 1864, însoţit de substitutul de procuror, merg la Institutul de fete. La pedagoaga Atanasiu ei găsesc „un caet legat, scris câteva pagini din el franţuzeşte şi un buletin tot în dialectul francez, pe un sfert de hârtie, care s'a arătat de d-na Directoare Gross că ar fi scrisul d-rei Emilia Richert". Asupra conţinutului acestui caet vom reveni, cu ocazia cercetărilor pe care le întreprinde tribunalul în mod special.

In 12 Noembrie este audiat I. Bumbăcilă, profesor la şcoala publică din Trei Ierarhi, martor propus de Maiorescu, după cum ne amintim. Acesta îl cunoaşte prea puţin pe Maiorescu. Ceiace ştie el se rezumă la următoarele:

„Cu ocazia antreprizei dela Trei-Ierarhi, m'a cercat d-l Alecu Călin pentru a lua unele informaţiuni, — la care prilej — fiind vorba şi de D-l Maiorescu, zise D-lui cu un fel de indignare: Eu tare mă mir cum pot oamenii să iscodească astfel de minciuni despre D-l Maiorescu, deoarece eu prea bine ştiu (fiindcă în acel timp mă aflam servitor la Dumnealui) că deoparte D-l Maiorescu cu Doamna se iubesc prea mult, încât nu cred ca să se poată afla în tot Iaşul alţi doi soţi care să trăiască aşa bine ca dumnealor. Iar de altă parte D-l Maiorescu n'a venit niciodată acasă târziu, afară de când era eşit cu cucoana la vizită sau la teatru".

Cât priveşte opinia sa personală, profesorul Bumbăcilă declară:

„La mai multe ocaziuni m'am convins că D-l Maiorescu stă în relaţiuni amicale cu Domnişoara Richert, iar pentru cei ce cearcă mai deseori pe Domnul Maiorescu pot adeveri că nici nu poate fi vorba de gelozie între Doamna Maiorescu şi Domnişoara Richert".

In ziua de 13 Noembrie, Olimpia Gross, directoarea Institutului de fete, adresează o cerere preşedintelui de tribunal, prin care aduce lămuriri noi, motivând că în ziua în care s'a prezentat „timpul era prea întârziat", încât n'a putut „scrie toate câte voia". Iată aceste declaraţii:

„Am rugat pe D-voastră ca la interogatoriul D-rei Zmaranda Dumitriu s'o întrebaţi asupra motivului ce o aduce să mărturisească la tribunal, căci în Septembrie a. c., cu câteva zile înaintea concursului pentru profesoare, D-ra Zmaranda Dumitriu a venit la mine în odae. Eu auzind că ar fi vorbit rău de şcoală, am primit-o cu răceală; ea a început să-mi spună, cu lacrămi în ochi: eu ştiu, Doamnă, că aveţi prepusuri pe mine, fiindcă sunt nepoata D-lui Cobâlcescu, unde se vorbea astfel de lucruri, dar eu vă încredinţez că niciodată n'am vorbit de rău, ba din contra, apăram şi acum am venit să vă prezint portretul meu.

Eu i-am răspuns: dacă D-ta nu te socoteşti vinovată, să-mi dai portretul; îi voi da locul de onoare în salonul meu.

Asemenea D-ra a mai adăogat că D-l Cobâlcescu acum a sosit dela Bucureşti, unde a văzut pe Prinţul A. Cantacuzino care a întrebat pe D-l Cobâlcescu: ce aud şi ce este la Şcoala Centrală de fete din Iaşi şi D-l Cobâlcescu a răspuns: că nu-i nimica, toate vorbele ce aţi auzit sunt nişte minciuni. Despre aceasta vă pot mărturisi, Domnule Preşedinte, eu şi cameriera mea Sevastia, care era faţă şi pe care vă rog s'o chemaţi.

Domnişoara Dumitriu era atunci aşa de sinceră şcoalei aceşteia, încât chiar a îndemnat pe sora sa măritată ca să pună pe copila ei în institutul acestei şcoale, care copilă se şi află acum în internat.

In ceiace priveşte pe economul acestui institut, ştiu că el totdeauna a fost ataşat de partida contrară mie chiar de la intrarea mea la Direcţia acestei instituţiuni şi aceasta natural fiind nepot al D-lui Cobâlcescu de pe cucoană, am avut mult de suferit din partea economului, încât eram silită adesea ori a-l ocărî şi dacă nu l-am raportat Ministerului, aceasta n'a fost alta decât că am avut mare milă de copiii şi femeia lui; eu mă mir cum poate el să mărturisească că D-l Maiorescu eşea adesea ori foarte târziu dela această şcoală, când el însuşi venea adeseori foarte târziu seara de la via ce o are la Copou, încât el niciodată n'a găsit pe D-l Maiorescu în institut, pentru că D-l Maiorescu niciodată n'a eşit târziu din institut, de cât la 8.30, poate de două ori la nouă. Iar în seara când a doua zi era să purceadă la Berlin a şezut până la 10, când am intrat şi eu în Institut şi l-am întâlnit".

In zilele de 23, 24, 25 şi 28 Noembrie se procedează la ascultarea altor martori propuşi.

Mihail Gheorghiu, profesor de istorie şi geografie la şcoala normală de fete, declară că nu cunoaşte nimic, pentrucă ocupaţiunile sale erau de un mod care nu-i permitea a se amesteca în amănuntele şcoalei, *„nici nu este un rezon pentru un tânăr holtei ca să cunoască lucruri ce nu erau în rolul său"*.

Zmaranda Ghidonescu, propusă martoră de Olimpia Gross, povesteşte împrejurările în care au părăsit pedagoagele internatul:

„Eu fiind prietenă cu Economul Ionescu, când Păr. Ionescu a vroit a mărita pe fiica sa, eu am stat acolo toată săptămâna. Duminică am fost rugată de socrii cei mari ca să aduc la nuntă pe copilul meu şi pe fiica mea pela 11 ore. M'am şi dus cu copila şi la vremea mesei a venit şi feciorul meu pe la 12 ore şi au venit şi pedagoagele Ana Costin şi Profira Dumitriu, singure şi au felicitat pe mireasă.

Atunci nu erau alţi decât eu, copiii mei ,pe care i-am arătat, D-na Ana Câmpeanu şi copila sa, precum şi socrii, mirele şi mireasa.

După cununie la care au fost şi numitele pedagoage, s'a adunat mai multă lume, când a venit şi D-na Directoare Gross, şi după ce au stat puţin, m'au chemat şi m'au rugat ca să zic feciorului meu să angajeze un joc, pentru ca să joace copilele de la pensionat, adică acele 2 pedagoage, căci are să le ia la şcoală. După ce s'a jucat un cadril, D-na Gros a voit a le lua, dar înduplecată de rugăminţile socrilor ,a miresei şi a mea abia a lăsat în grija mea pe pedagoage cu condiţia ca pe la 12 ore să le duc negreşit la pensionat. Cum s'a împlinit ora 12, eu am luat pe pedagoage şi le-am dus la pension, pentru că eu având o singură copilă care învaţă la arătatul pension, m'am silit ca să nu fac pe directoare să se supere şi am dus pedagogile la orele ce am arătat.

Odată, în ziua de Sf. Constantin, m'am dus la numita Directoare, pe care am găsit-o foarte supărată şi am întrebat-o ce are. Mi-a spus că la Economul Ionescu este „soirea" şi că au rugat-o ca la „soirea" să lase şi pe pedagoage şi că Domnia-sa nu voeşte să lase copilele nicăirea nopţile; a plâns atunci prea mult arătând că nu ştie ce să mai facă.

In vremea vacanţei, după ce au dat drumul copilelor, m'am dus şi eu acolo şi găsind numai pe Ana Costin şi Profira Dumitriu le-am luat de le-am dus la Economul Ionescu, pentru a se întâlni cu părinţii care veneau să le ia de vacanţă acasă. Atâta este toată cunoştinţa mea, mai mult nu ştiu nimic. Totodată arăt că, ca mamă care am durere pentru copiii mei, adesea ori am fost la pension şi totdeauna am aflat pe D-na Directoare silindu-se pentru copile, mai mult decât o mamă".

C. Ionescu, profesor de caligrafie, declară:

„Pe când vara mea Maria Troteanu, fiica păr. Ec. Gh. Ionescu, se afla ca elevă în pensionatul dirijat de D-na Gros, s'a întâmplat ca să mă duc câteodată spre a o lua acasă în zi de sărbătoare. Vara mea cerea în acele date permisiunea Directoarei, spre a mai lua acasă cu dânsa şi pe D-ra Dimitriu, sau pe D-ra Ana Costin şi în modul acesta acompaniam pe vara mea. Am acompaniat şi pe o D-ră care cu permisiunea D-nei Directoare mergea acasă la vara mea, însă şi aceasta a fost în anul 1863, pe când vara mea era în pensionat ca elevă, iar în anul 1864 numitele pedagoage au fost la Păr. Ionescu cel mult de 4 ori, însă, atunci au fost cerute numai de mine din partea verei mele, ear conduse n'au fost de mine până la casa părintelui Gheorghe Ionescu ci de vre'o slugă sau vreo pedagogă mai în vârstă, din Pensionat, iar înapoi au fost aduse de mai multe ori de D-na Ghidionescu şi de mătuşa-mea şi de vara mea care mai avea pe lângă Dumneasa câte un fecior. Soiul petrecerilor a fost onest în casele moşului meu".

Cum în ziua de 19 Noembrie, preşedintele tribunalului dăduse un ordin de serviciu judecătorului Racoviţă, de a se transporta la Pensionatul de fete, spre a observa *„unde este odaia în care a stat Emilia Richert, câtă distanţă este între odaia aceia şi dormitorul elevelor, în ce cameră răspund uşile odăii aceleia şi dacă din odăile de alăturea se pot auzi vorbele ce s'ar preschimba în odaia D-rei Emilia Richert, nu mai puţin câtă distanţă este dela odaia Iconomului şi până la poarta ogrăzii, dacă din acea odae se poate vedea când cineva noaptea ori ziua intră în localul Pensionatului"* — în ziua de 26 Noembrie, judecătorul Racoviţă îşi îndeplineşte această sarcină, din procesul-verbal încheiat constatându-se următoarele:

„a) Poarta de comunicaţie este una, care e legată cu zidul ce înconjoară Pensionatul; stă în depărtare de localul central ca de 7, 8 stânjeni; deastânga porţii, cum intri înlăuntru, se află clădită o odae în care stă păzitorul porţii. Această odae este depărtată de poartă ca un stânjen. De cea parte a porţii, din dreapta, tot cum intri este un cotlon de mărimea cât ţine stâlpii porţii. Aceşti stâlpi fiind de zid, sunt în grosime ca de un stânjen. In distanţa de la poarta ogrăzii, ca la 4 sau la 5 stânjeni, este zidită odaia iconomului; despărţită în două camere cu sală prin mijloc, cu faţa spre curtea centrală care este în direcţia porţii de comunicaţie. Din oricare loc a pomenitei încăperi, înlăuntru sau în afară, se poate observa pe oricine ar intra sau ar eşi din curtea pensionatului, pentru că precum am zis, distanţa ce desparte această odae de poarta pensionatului şi curtea centrală, nu este lată şi prin urmare singura comunicaţie ce duce înăuntru, neflind altă cale pentru intrat şi eşit.

Dacă cineva ar intra sau ar eşi din curtea pensionatului noaptea, se poate vedea cu uşurinţă şi numai la un timp întunecos distingerea persoanei ar fi cu neputinţă.

b) Curtea Pensionatului este în direcţia porţii, colorul stă în grădină, despărţit prin un grilaj, iar păretele faţadei este în ograda, visa à vis de odaia iconomului, în care nu este nimic clădit ca să poată împedica libertatea vederii.

Intrând în curte pe uşa principală, care este singura ce conduce înlăuntru, te afli într'o sală spaţioasă care se curmă prin două scări egale ce conduc în etajul de sus. Cum ajungi acolo, afli o sală în lărgime ca de 2 stânjeni, care se întinde în direcţie dreaptă până la uşa balconului ce dă în grădină, la stânga acestei săli este uşa corespunzătoare în apartamentul Directoarei, iar la dreapta vis à vis stă uşa odăii în care a locuit guvernanta Emilia Richert.

Această odae se împarte în lăuntru în două ferestre cu gratii de fier de o mărime mijlocie, ce răspund în grădina curţii, uşa din sala de care am vorbit şi această uşă ce corespunde în dormitorul elevelor.

Din dreapta uşei din sală, cum intri este un crivat, vis à vis o masă, de cea parte a uşei o masă care prinde locul din fereastră până în uşă şi în fundul odăii în dreptul uşii ce corespunde în dormitorul elevelor este aşezat un piano mare. Amândouă uşile de la această odae sunt în canate, cu broaşte de fier care se închid numai prin chee, neavând vre-un zăvor pe din lăuntru, sau pe dinafară. Incuetorile umblă cu uşurinţă şi dacă nu va sta cheia la locul ei se poate vedea în lăuntru pe borta cheii din dormitorul fetelor până la jumătate din crivat şi masa ce stă aşezată, precum am zis, lângă uşa ce corespunde în sală; deasemenea se poate observa şi de la uşa sălii spre uşa dormitorului.

Dacă cineva ar vorbi cu voce ordinară, ori în dormitor ori în odaea în care a stat D-ra Richert, se poate auzi şi distinge cu uşurinţă vorbele preschimbate. Aceasta s'a probat prin încercarea ce am făcut, punând a se vorbi în acele odăi. Dormitorul elevelor se desparte de odaia în care a stat D-ra Richert numai prin un singur perete, având comunicaţia oprită prin uşa în care este pus pianul ce s'au arătat şi elevele în dormitor intră prin a doua uşă ce corespunde într'o mică săliţă care conduce la celelalte apartamente".

MIH. POPESCU

*) Vezi „Adevĕrul Literar" no. 879, 880, 881, 883, 885, 886, 887 şi 888. —

Numărul de Crăciun al revistei

Obraznicul

va apare în 8 pagini, frumos ilustrate' cu colaborarea celor mai talentaţi humoriști și se va vinde în toată țara cu 5 Lei

Eu, Adriana, la bal

Am trăit-o și pe-asta! Ce frumos a fost, Doamne, Doamne! Ia s'o reconstitui în jurnalul meu de fată, cum ne învață romancierii noștri preferați. Ce titlu să-i pun?... Aşa. *Eu, Adriana, la bal* (trebuie să mărturisesc, între paranteze, că-mi ador numele).

Alaltăeri, exact acum patruzeci și opt de ore, eram nerăbdătoare — de ce s'o ascund? — cu momente chiar febrile: călcatul rochiei, un popas plăcut în sala de baie, o punere la punct a feții la oglindă — însă ceva care să nu semene a machiaj, întrucât n'am decât două-zeci de ani — câteva ochiri fricoase la ceasul care pornise să cam alerge.

Dar între ele, gândul meu sburda pe o punte de basm scăldată în lumini de promoroacă (aici trebuie puțină poezie) între amintirile bunicăi și *Invitația la vals* a Rosamondei Lehman. Când spunea buna: „Aveam o rochie de mătase roz cu o spumă de dantele ivoire..." mânile ei mici și descarnate fremătau ca spre extremitățile unei claviaturi nevăzute cu sonuri de fâlfâiri de aripi. „După bal câți adoratori nu mi-au căzut la picioare", ofta extatic bunicuța gârbovă, după șapte nașteri și cu soțul îngropat de cincisprezece ani. Am eu intuiția acestei lumi de altă-dată, mai cu seamă provinciale: fiori calzi, seara, stârniți de târșâitul vreunei săbii pe trotuarul bulevardului, câteo escaladare a ferestrei săvârșită de vreun substitut, ori suplinitor, străin de localitate, cu poalele redingotei văruite, ori de vreun locotenent cu chipiu turtit la ceafă și cu mustăți lungi (cum am văzut în niște fotografii vechi), delicate călcări de picioare pe sub masă la prânzuri de familie sau de ceremonie, oftări languroase și ipocrit temute: „O, de-ar afla *el* (sau Popescu), multe „merci"uri amoroase la ajutorul abia atins pe care bărbații îl dădeau, în excursii, domnișoarei ori doamnei, ca să ocolească un pietroiu, o băltoacă sau să treacă o podișcă. Epilogul: cam acelaș pretutindeni și totdeauna. Il știu eu. „Merci"!

Vălul de decepție peste sufletul suav al eroinei din *Invitația la vals* și experiențele ei privite cu pupilele larg deschise a extaz, a mirare ori a desnădejde mi-au plăcut în carte, dar cred că le sunt refractară ori deadreptul inconformă... Dar să vorbim de balul meu de inițiere.

„Bine că te-ai hotărît, sălbătăciune", mi-a spus tata, pe care doi ani de rezistență a mea de a merge la balurile orașului îl scoseseră din răbdare, ba chiar îl îngrijoraseră făcându-l să bănuiască cine știe ce beteșug psihic (pe tata îl pasionează cărți de psihiatrie. Kraft-Ebing. Freud, de pe când era procuror).

Vreau să fiu sinceră și să nu fac pe grozava: m'am dus cu niţică emoție la matineul cu prelungire al cercului „Amicii culturii", pe care îl preferasem seratei dansante a profesorilor secundari, a garnizoanei, a negustorilor patronați de prefect și chiar a asociației medicilor și farmaciștilor, nu numai pentru prestigiul incontestabil al culturii, dar și pentru avantajul lui de a înmănunchia toate categoriile de intelectuali și notabilități ale orașului și chiar pe cele câteva personagii subțiri ale boerimii locale. Știam apoi că voiu întâlni câteva cunoștințe — fete și băeți — și eram dornică de altele mai interesante. Rochia putea face senzație și mutrișoara mea nu e de vamp, dar nici de trecut ușor cu vederea. Și mai așteptam ceva care ar fi trebuit să se întâmple, ceva nelămurit, imponderabil, nițeluș tainic, ispititor...

Seară de toamnă târzie, frunze moarte, răsucite „de çà, de là" în bătaia vântului, un pătrar de lună străjuind (așa se zice) în urma noastră. Mâne aveam să plec la București, la cursuri. Eu câteodată — dar rareori



— am momente de patetism. Orice s'ar zice, acum era unul pentru mine.

Am ținut să facem pe jos drumul de câteva minute până la prefectură, unde avea loc matineul dansant „cu prelungire", nu numai ca să nu-mi șifonez rochia în trăsură, dar și pentru că îmi plăcea acum mersul pe jos în vântul rece care-mi sufla în obraji și-mi înfiora trupul tot. Pășeam vioaie, „pluteam" — vorba poeților. Sfârșit de Noembrie. Incepe iarna ca în anii când mă duceam la școală. Nu cumva... un bal — preludiu, introducere la...? Ah, Adriano, Adriano! Parcă te văd măritându-te gospodărește ca atâtea fete din trecut, prezent și viitor... Mă tachinam singură —, în ritmul pașilor ocrotitori ai părinților. Mama, care e o femeie deșteaptă și încă frumoasă (n'are rost să spun acum mai multe despre ea), era gravă. Maternitate, simbol al renunțărilor!

La colțul bulevardului cu strada prefecturii, în insula de lumină din dreptul restaurantului „Rio", era hărmălaie. Câțiva inși alergau întărâtați, cu prăjini în mână. Am înțeles repede, cutremurată. Erau hingherii care vânau un biet câne.

— Gata, măăă, l-a prins, țipă de bucurie un țigănuș, vânzător de castane prăjite. Al dracului, fugea cu trei picioare mai dihai ca unu' cu patru.

Nu pot să văd chinul unui animal. Agonia unei pisici sau a unui câne mă urmărește zile întregi. M'am oprit, cu răsuflarea gâtuită, când am văzut cățelul costeliv și alb în cleștele hinghierului, un țigan tânăr cu dinții lucind.

— De ce-l ia... Să-l lase... Ce-ai cu el? reușii să'ngân, sugrumată, cu ochii în ochii sticloși ai cânelui care se sbătea la un pas de mine, în cleștele hinghierului. Intr'o clipă fu aruncat în duba municipală.

— E dispoziția primăriei, îngână tata, luându-mă de braț. Da' ce-i cu tine?

Simții privirea tatei pe fața mea, dar nu mai deslușii ce-mi spunea. Mă trezii, când îl auzii țipând:

— Scoate cânele, ticălosule... E al meu. Vino'ncoace, gardist!

— Să trăiți, d-le președinte... Dă drumul, mă, cânelui, tu n'auzi ce spune d. președinte.

Inima îmi sălta nebună de bucurie. Tata mințise, cânele scăpa și baragladina era înfrântă.

— Să-i scoată și pe ceilalți, interveni eu.

— Las' cucoană, că n'a fostără mai mulți. Numa'ăsta.

Duba se depărtă, cu țiganii bodogănind. Dar dacă l-ar prinde iar, mă îngrijorai.

— Tată, tu mă iubești; hai să-l ducem acasă, că iar o să-l ia.

— Ia lasă-mă'n pace. Tu nu vezi că a sbughit-o cățelul, s'a dus în direcția opusă.

Bietul cățel șchiop! Il mai văzusem pe stradă zilele trecute. Dacă l-aș găsi la întoarcere, l-aș lua acasă, unde mai aveam trei, i-aș vorbi și i-aș cânta cu mai mult drag decât celorlalți.

Eram fericită iar. Saloanele „vaste" ale prefecturii își vesteau feeria printre castani. Ne apropiem. Râzi de tine însăți, Adriano!... Sunetele orchestrei începeau să ne întâmpine. Incă vagi dar vesele, iuți. Peste puțin, se lămuriră, îndrăcite și parcă bătute din călcâie. „Hai Bordei, hai Bordei, Bordeiaș, Bordei, Bordei!"...

Știam cântecul dela gramofonul unui vecin care se delectase o dupăamiază întreagă repetând placa de zeci de ori. Eram acum nedumerită. Cum s'o fi dansând după el? Poate învârtit într'un joc național bine încins. Eu, cu rochia mea... Dar n'are aface. O să-l țopăi bine. Mie-mi plac contrastele.... Vezi, tot provincia mai lungire" și cu „Hai Bordei!" ingenioasă. Matineu dansant „cu pre-

Dar până să urcăm scările, orchestra trecuse la „Cărăruie, cărăruie, care duci la București" Mi-e dragă melancolia acestor note care te duc cu gândul la București, dar cum s'o fi dansând după ele? Deși eram instruită oarecum dela vals până la rumbă, nu găseam „Cărăruii" nici o soluție coreografică.

Intrând în saloanele prefecturii, misterul se risipi odată cu valurile muzicale și guturale. Matineul incepuse la cinci, iar acum era șapte și jumătate. Era deci firesc ca dansatorii obosiți să se concentreze la bufet, așa că muzica trebuia adaptată împrejurării.

Furăm salutați nu numai cu inclinări ale capului și ale coloanei vertebrale, dar și cu gondolări de brațe care sprijineau în aer sandvichuri și pahare cu băuturi. Unui ajutor de judecător care se înclină în fața mea adânc, îi căzu o bunătate de sardea pe parchet. Regretai din toată inima. Cineva călcă peste sardea, se uită în jos și spuse: „nu face nimic". Biata sardea! Trăind în valurile mării, i-a fost dat să fie nedemn nimicită sub talpă pe parchetul prefecturii din orașul meu natal, la un matineu cu prelungire. Nu face nimic.

Roiuri de fete și femei savurau jumătăți de pituști cu icre lăptoase de crap, cu perle roșii de Manciuria sau numai cu felii de salam și sorbeau răcoritoare alcoolice. Eu sunt o proastă, gândesc uneori adevărate idioții, dar gândurile mele sunt ca scaieții în lâna unei oi: se țin bine de ce s'au lipit. Intrezăream acum, de pildă, ce bine va fi în omenire când, poate peste secole, ne vom hrăni cu pilule, mai ales la baluri. Dar o trăsnaie a firii mele mă îndeamnă uneori la dorinți nelogice. Doream să mă vâr și eu acum la bufet și să mă'ndop sdravăn. Simțind însă că nu mi-ar fi primit de loc stomacul, deși nu mâncasem mai nimic acasă, renunțai.

Orchestra atacă un foxtrot. Incepe dansul. Vioristul prim al orchestrei este, vorba pe dos a cântecului, țigan negru ca pianul sau aproape. Are ochi galbeni și cârpiți, buze groase și vinete și un gât lung, cu un viguros nod al lui Adam. Nu știu unde am citit — ce mai incoa și 'ncolo, în *Memoriile* lui Casanova — de o corespondență între proeminența acestui organ și anumite virtuți bărbătești. Zâmbea cuiva. Unei doamne blonde, cu liniile feții bine apăsate, cu aplomb și cu gura lărguță, dar senzuală.

— E nevasta deputatului Chivu, mă lămuri prietena mea Dori Pavelescu. In fiecare seară se duce cu bărbatu-său la Rio, unde cântă lăutarul. Bărbățelul se așează convenabil — din atenție sau numai din inspirație — cu spatele spre orchestră, iar doamna cu fața, vibrând la efluvii muzicale.

Nu prea mă mir eu de asemenea lucruri dar tot îmi place să le observ și să le rumeg. Doamna e fină, iar muzicantul e unsuros. Are însă mărul lui Adam desvoltat, îmi șoptește un gând netrebnic, căruia mă'ncrunt ca să piară. Lăutarul nu era mai frumos decât hingherul de adineaori, mă gândeam. Ce-o mai fi făcând cățelușul alb și șchiop, care-și pironise ochii în nesfârșit ca pentru moarte? De l-aș găsi, când ne vom întoarce! Ce-ar fi dacă am pleca mai devreme, peste puțin? Dar eram angrenată într'un cerc de fete și trebuia să mă distrez.

Dori îmi prezentă un locotenent de vânători, cu ochii mici, dar vii, strașnic de parfumat și bine croit. Fața îi era pudrată, iar grumazul, voinic, plugăresc. Vorbea cam repezit și râdea des, cu buze cam umede. Schițând Doriei o invitație la dans, fu refuzat.

— A, sunteți consecventă. Nu vreau ca să insist.

Probabil, constatai, nu citise cu atenție pe Caragiale. Dar nu face nimic, vorba domnului de adineaori.

Innodai cu ofițerul o conversație, în cursul căreia mă complimentă pentru atitudinea mea serioasă pe stradă și pentru succesele mele la examene, de care era informat. Aveam impresia că se pretinde fizionomist. Mă invită la un foxtrot. Mă ispiti dorința afurisită să invoc un pretext vag de refuz. Nu-l descumpăni eșecul, fiindcă îmi răspunse cu un drăguț zâmbet:

— A, sunteți consecventă.

Curând se depărtă de noi. Ce dracu o fi crezând băiatul ăsta că'nseamnă „consecventă"? Nu cumva vrea să spună că sunt... abstinentă? Stai, că va vedea el curând cât sunt de abstinentă, îmi zisei.

Un domn de vârstă mijlocie, de o eleganță cam trecută, ras, cu părul negru, împărțit la mijloc printr'o cărare impecabilă și pomădat dădea târcoale grupului nostru. Până să-l observ mai bine, se apropie de o fată din grup și ceru să ne cunoască, apoi se ocupă exclusiv de mine. Gesticula cam exagerat, dar cu perfect bon ton. Mă dispunea figura lui de actor îmbătrânit. Avea din când în când un tremur de buze curios.

— Duduie, sunt fericit că v'am cunoscut personal. Cunosc bine pe mult distinsul d-voastră tată. O minte genială — nu numai ca magistrat, dar ca om (aici ridică sprâncenele și mâna solemn, punctând astfel entitatea *om*). Când pledez în fața d-sale, oratoria mea se 'naripează și plutește pe culmi nu numai de doctrină, dar și de artă.

Pe când încercam să mă desmeticesc, „Dunărea albastră" se înfiripă și perechile de valsatori începură să lunece.

— Imi acordați un dans, amabilă duduie?

Câteva perechi de ochi se agățaseră de mine așteptând.

— De ce nu? Cu plăcere (și în gând: domnule locotenent, vezi-mă cât sunt de consecventă).

Brațul care-mi cuprinsese talia, îl simțeam ușor dar inert, iar celălalt executa niște mișcări sacadate, nu totdeauna în concordanță cu ritmul muzicii, pe când unul din picioarele lui se împiedeca parcă, într'o precisă cadență. M'am ferit de câteva ori, convinsă că-l împiedecam eu. Mi se părea că dansul nostru producea impresie printre privitori, fără să mi-o fi putut preciza. Fleacuri! conchisei, hotărîn-

du-mă să dansez cum se cuvine, cu elan.

— Faceţi senzaţie cu graţia d-voastră, îmi suflă la ureche pe când dansam. Feriţi-vă, să ştiţi, feriţi-vă inima de tinerii de azi, care nu cred nici în amor, nici în virtute.

— Mulţumesc, murmurai cu un ton de recunoştinţă adâncă, aproape de evlavie, care mă uimi.

Zării pe tata şi pe mama stând serioşi pe scaune, ca pe ghimpi. Când se sfârşi valsul, mă îndreptai cu un aer de satisfacţie spre cele trei prietene, care mă priveau atent şi zâmbitor. Vrui — şi cred că reuşii — să par chiar fericită, căci îmi place uneori să sfidez împrejurările şi pe oameni.

— Cam original domnul avocat, dar totuşi simpatic, spusei Doriei.

— Găseşti? se miră ea. E suferind, A făcut un început de tabes, pe care l-a jugulat cu un tratament eroic, îmi declară cu competenţa ei de medicinistă în anul al cincelea.

— Tabes? Ce cuvânt sonor, cu ecou spaniol!

Când mi-a pomenit boala din care provine tabesul, m'am cutremurat. Încă din copilărie cuvântul „sifilis" mă făcea să simt în măduvă o sfredelire de sârmă îngheţată. După luminile Doriei, grandilocvenţa avocatului elegant se explica lesne.

Debutul meu la bal! Dar nu mă lăsam eu să cad aşa de uşor la fund, adică în ridicol şi în decepţie.

Mai cunoscui un profesor, Mircea Stănică-Dudul, care-şi luase anul trecut capacitatea. Blond, lins, nas de bârcă, brăţară de aur, ochi spălăciţi privind trufaş, gesturi de om proaspăt manierat. Dela o colegă ştiam mai demult că e fecior de bărbier dela hală şi că are mare succes la nevasta unui tânăr bogătaş morfinoman — simulacru de femeie fatală. M'a chestionat despre cursuri universitare şi aspecte ale vieţii studenţeşti, accentuându-mi că pe vremea lui — adică acum doi, trei ani — lucrurile nu se petreceau ca acum.

— Pe vremea mea teoria cunoştinţei se făcea cu totul altfel, cu vaste perspective.

Mi-a vorbit cu autoritate şi tot cu autoritate m'a dansat. Ştiind că sunt pianistă, m'a întrebat care sunt compozitorii mei favoriţi. I-am răspuns că zdrăngăn şi eu din mai mulţi, fără vreo favoare (i-am întors vorba cu intenţie ironică, dar nu mi-a dat nici o atenţie). Apoi m'a informat că vioristul prim din orchestra balului este un mare talent, că execută perfect pe din afară (el a spus „fără partitură") bucăţi grele de Gluck şi Stravinski. Mă uitai la profesor. Suficienţa cu care-mi trântise nerozia cu Stravinski nu admitea replică. Intre o bufnire de râs şi tăcere, o alesei pe cea din urmă. Cu privire la Gluck mă luminai curând. In ajun fusese un festival Gluck la radio. Dar pe Stravinski de unde îl scosese? Mă mai informă în treacăt că lucrează la un studiu mare asupra lui Giovanni Papini.

O fată din grupul nostru ne dădu despre el un amănunt biografic pe care îl găsirăm hazos. Când actualul profesor Mircea Stănică-Dudul era elev de liceu, s'a scuzat de neparticiparea la o excursie pe care o organiza profesorul de geografie, invocând sărăcia şi profesiunea paternă într'o replică rămasă deliciu de pomină printre colegi.

— Cinci copii, domnule profesor, cinci copii şi-un briciu.

Şi acum, teoria cunoştinţei, Stravinski şi Papini, mă gândeam eu. Ar fi mult mai bine să mă'ntorc acasă. Când îi spusei mamei că ar fi timpul să plecăm, mă refuză hotrît.

— Mai ieşi din carapace. Distrează-te, dansează. Lasă-ne nouă grija plecării.

Bine zice mama. Dansai cu un căpitan blond şi înalt ca un ulan şi cu nările scobite neverosimil, un sublocotenent cu obrăjiori de sugaciu — amândoi corecţi şi pătrunşi parcă de sentimentul că oficiază, apoi cu un inginer silvic vorbăreţ, uneori cu haz, ascuţit ca o nevăstuică, dar cu defectul că mirosea puternic a vin — şi îl chema Postolache.

Un drăcuşor îmi sufla la ureche sclifosindu-se: primul tău bal, parada vieţii care te aşteaptă, să-ţi fie de bun augur! Dar un îngeraş mă mângâia certându-mă: ce romantică de proastă speţă, o biată studentă burgheză din moşi strămoşi, care te crezi din altă făină decât lumea de aci şi aştepţi vreun Făt-frumos!

Aşa e. Am vorbit, am dansat şi chiar m'am distrat cu atâţia domni convenabili. Doar n'o să aştept un Făt-frumos. Dacă ar fi să iau acest nume: „au pied de la lettre", apoi domnul de colo, din rotondă, cel cu mustaţă à la Menjou, ar putea cu o accentuată bunăvoinţă totuşi, să-l poarte simbolic. Mă fixează cam de mult, şi chiar acum când stă de vorbă cu doamna aceia de pe scaun, cam forte, cam proeminentă la nas, dar cu sprincene desenate frumos, cu solitari la urechi şi cu mâni distinse.

Peste o jumătate de oră ştiam cine e — arhitect şi pictor, studii în străinătate, expoziţii la Bucureşti, neam de boier — vorbeam cu el şi unduiam în braţele lui (nu pot întrebuinţa aici nici un eufemism), purtată, ca într'un extaz torid, pe melodia unui tango.

— Te vezi rar, foarte rar în oraş... la parc.

— (gâtuită) Da.

— De ce?

— (Cu ochii pe jumătate închişi)...

— Demult ţineam să te cunosc.

Mă gândeam ce bine trebuie să fie când leşini de emoţie, cum făceau cucoanele pe vremuri.

— Cum am face să ne mai vedem? Mâne... în oraş... la parc.

In timp ce se'nvârtea sala cu mine, mă căsneam să ieţeleg cine sunt eu cu adevărat. Găsii de cuviinţă să fac pe ingenua de suburbie.

— Dece să ne vedem?

Ii luci un zâmbet strâmb pe dinţii de platină.

— Cum de ce? Uite aşa! Ţin să ne cunoaştem mai bine... să stăm de vorbă...

Desgustul, care mă invadase ca o otravă în acel moment, se manifesta ca un imbold manual gata să se prefacă în doi pumni repeziţi în gura aceea libidinoasă. Mintea îmi devenise de câlţi, cenuşie şi destrămată. Cum puteam să mă apăr fără să lovesc şi să muşc?

— Spune-mi când să ne vedem, insistă bărbatul.

Stai, am găsit. Fui, toată, bucurie. Răspunsei tărăgănat:

— Zi, spune-mi unde, când şi cum.

— Exact, exact.

Continuai gânditoare:

— Vezi, pe stradă sau la parc, nu, nu mi-ar conveni. Oraş de provincie...

— Dar unde atunci? se grăbi el să ştie.

— Ştiu eu.

— Ascultă. La mine acasă. Nu vrei?

— Vai!

Domnul fremăta.

— De ce nu? Te rog, vino. Iţi fac portretul.

Stătui puţin la îndoială.

— Numai cu o condiţie.

— Care?

— Să-mi asiguri discreţie absolută. Intrare separată?

— Absolut separată. Nu va şti nimeni nimic. Te rog mult. Strada Libertăţii 3. Când, la ce oră?

Imi amintii că mâne, la cinci după amiază, plecam la Bucureşti.

— Mâne seară, la şase.

— Dar neapărat.

— Bine.. canalie. Dar vezi să nu mă faci să vin degeaba... Ştii să iubeşti dulce, ca Ţurlea? (Era numele vioristului.)

Vorbele mele îl îndobitociră. Ochii îi erau îngrijoraţi.

— Cum adică?... De unde ştii pe ţigan?... Lasă, ai să vezi. Da' vii? Să ştiu sigur.

— Vin, canalie...

Dansul încetă. Ne despărţirăm. Se vedea că era buimac, după cap şi după umblet. Se uită înapoi de câteva ori. Profitai de un moment când nu eram văzută de alţii şi-i făcui cu ochiul. Zâmbi, cu o nespusă mutră idioată. Il umplusem de trufie, de fiori turburi, dar şi de niţică îndoială şi de un vârtej al necunoscutului.

Mai dansai cu doi, trei inşi, rătăcită, oarbă.

Când mă îndreptam spre casă, imaginea cânelui îmi răsări ca o scăpare. Il căutai spre nedumerirea înciudată a părinţilor mei, dar nu-l mai găsii. M-am trântit în aşternut cu o durere de cap, care mă făcea să plâng, bântuită de pustiu.

A doua zi după amiază, eram într'un vagon de tren personal, cu mama. Numai noi două în compartiment. Panopticul vieţii dela matineul dansant îl lăsasem în urmă ca pe o peşteră de vis rău, în revărsatul zorilor.

Insera. Inchisei cartea lui Panait Istrati, *Mikhail*, şi-mi lipii fruntea de geam. Câmp pământiu, un petec de pădure, hotar de dealuri umile, căsuţe strâmbe risipite departe. Să vânturi lumea făcându-ţi loc prin vârtejuri, să tai mările, să te afunzi în furnicare din porturi, să baţi drumuri aspre, la braţul unui om care să nu semene cu cei de care e plină omenirea... De-aş întâlni şi eu un păduchios de geniu ca Mihail, să-i scormonesc viaţa, să i-o luminez şi să-i odihnesc capul în poala mea.

M. D. IOANID

H. de Montherlant

Aforisme

Un bărbat lucid citeşte în orice femee ca într'o carte deschisă: vede întrânsa cum se mişcă toate sentimentele, aşa cum vede peştii mişcându-se după geamul unui aquarium.

Dar cea mai lucidă dintre femei trebue să se învârtească mult şi bine în jurul masculului, să privească pe furiş, să asculte pe la uşi; bărbatul rămâne pentru ea impenetrabil.

O probă: oricât de slab ar fi schiţate caracterele feminine în romanele scrise de bărbaţi, niciodată nu egalează slăbiciunea grotescă a caracterelor de bărbaţi zugrăviţi de peniţa romancierelor.

Perspectiva căsătoriei este la trezire un vis urît, ca şi o declaraţie de războiu.

Dacă nu te însori, salvezi dragostea. Căsătoria este sfârşitul dragostei; asta e cunoscui de pe timpul lui Jeroboam. Te plictiseşte. Te jenează. Iţi expui defectele tale mărunte. Intr'o legătură — nimic din acestea, sau puţin.

Intr'o legătură fiecare îşi păstrează libertatea. Dragostea nu este codificată. A se iubi nu mai este o „datorie" conjugală. A se vedea nu mai e o obligaţie ci o plăcere Şi secretul care face ca legătura să fie mai caldă, tot de pe timpul lui Jeroboam se cunoaşte.

Că este sau că nu este un mister al femeii, e însă un mister al bărbatului. Misterul bărbatului este că femeia poate să-l iubească.

Legat în lanţuri şi în lanţuri cu o fiinţă pe care o iubeşti, *sunt cele mai grozave lanţuri.*

Un bărbat face pe dracul în patru ca femeia să nu fie nenorocită. Şi-l face, dar femeia tot nenorocită rămâne: asta este morala tuturor operelor de caritate.

Când eşti în doi, niciunul nu are dreptul să aibă aerul distrat sau preocupat, fără să simtă neliniştea sau blamul celuilalt.

Dacă vrei să găseşti fondul mârşeviei la o fiinţă omenească, niciodată nu trebue să-l cauţi într'un individ, oricât de mârşav ar fi: ci întotdeauna într'o pereche.

Gestul vulgar al tuturor perechilor este ca fiecare „scenă" să o isprăvească pe un divan.

Pe o fată o faci de două ori femee: în ziua când ai posedat-o şi în ziua când ai făcut-o să plângă.

Un bărbat este aşa de mithridatizat din obişnuinţă, încât, dacă femeea se plimbă pe jumătate goală prin odae, el nici nu-şi mai ridică ochii s'o privească, oricât de frumoasă şi de bine ar fi ca s o facă pe „Miss France"

Căsătoria pentru un bărbat este să încerce să facă fericită o femee un an, doi ani, aşa cum copleşeşti cu blândeţe pe un condamnat la moarte.

Una din ororile războiului, lucru asupra căruia nu s'a atras destul atenţia, este că femeile sunt cruţate.

Chiar dacă s'ar pune un premiu pe capul unui bărbat, el s'ar simţi mai în siguranţă într'un desiş, ca un animal urmărit, decât refugiat la o femee care-l iubeşte.

Odaia în care cad femeile e odaia în care cad şi iluziile lor.

De multe ori eşti sâcâit:

— Trebue să te însori ca să ai o femee care să aibă grija gospodăriei.

E moral acest mod de a fi împins spre căsătorie? Să te căsătoreşti pentru scopuri sociale, familiare, ca să faci fericită o femee, — nu. E vorba mai mult să ai pe cineva lângă tine ca să nu fii înşelat când te duci să cumperi o bucată de stofă.

Să te însori în condiţiile astea? N'au decât să-ţi iei o menajeră, de care te poţi despărţi dacă nu-ţi convine. In timp ce o soţie...

Fetele sânt ca şi câinii părăsiţi, la care dacă te uiţi cu bunăvoinţă, li se pare că-i chemi, că-i vei adăposti şi îţi pun labele pe pantaloni...

Singurul destin acceptabil pentru o femee este căsătoria fericită. Deci, ea depinde de bărbat şi ştie acest lucru din fragedă copilărie.

Dacă te gândeşti la condiţia sexelor în societate, pentru femei crezi mai degrabă că e nenorocire, pentru bărbaţi — plictiseală.

Pe când femeia îşi face fericirea din fericirea bărbatului, bărbaţii nici nu se ocupă să le facă pe femei fericite.

Majoritatea bărbaţilor se căsătoresc din inconştienţă aşa cum tot din inconştienţă fac un război.

Femeia şi bărbatul fac o pereche hibridă, din care nasc toate relele omenirii, fără ca să fie vinovaţi nici ea nici el, ci numai natura, care i-a unit fără să-i potrivească, punând la un loc şi ce e mai bun şi ce e mai rău, ca în toate celelalte opere ale ei, unde nu e nimic ca să nu fie încâlcit, confuz, impur, cu dublă faţă, contrar inconştienţilor şi filosofilor care văd întotdeauna numai o singură parte.

Orice bărbat, cu condiţia să aibă puţinii judecată, va spune, apropiindu-se de o femee, că pune degetul pe un angrenaj de riscuri şi că înfruntă destinul.

Suntem uimiţi şi noi cum o mişcare aşa de esenţială ca aceia a unui sex spre celălalt e forţată prin natura ei însăşi să pricinuiască atâtea nenorociri. Ni se pare că natura ar trebui să pedepsească ceiace se face contra ei, şi nu ceiace cere. Dar nu, ea îşi păstrează toată severitatea pentru cei care o ascultă şi fără de care nu ar exista.

Dacă o femee nu are deloc idei e cel mai sigur mod că nu va avea idei falşe.

Reţetă pentru ca imediat o femee să nu mai sufere: să se reprezinte cum ar fi peste 5 ani.

Trad. de Dr. J. K.

Gimnastică matinală la radio

Toate fotografiile şi explicaţiile pentru gimnastica matinală la microfonul românesc pentru întreaga săptămână în curs, au apărut în ultimul număr al revistei

„RADIO-ADEVERUL"

RADIOFONIE — TELEVIZIUNE — ŞTIINŢA PENTRU TOŢI

Toată lumea citeşte:

O jumătate de om
roman de **Ludovic Dauş**

Domniile-lor Domnii şi Doamnele...
de **Profira Sadoveanu**

Vârtejul
roman de **R. Cioflec**

Apărute în **Editura Adeverul S.A.**

ARTELE PLASTICE

Şcoala pariziană, - Şcoala lumii

In perioada când pregăteam împreună, la Petit Palais, neuitata expoziţie a artei italiene, eminentul meu confrate Ugo Ojetti îmi spuse într'o zi: „D-voastră nu trebuie să invidiaţi epoca noastră de aur; o aveţi pe a D-voastră: secolul al XIX-lea. Nimic mai splendid decât pictura şi sculptura Franţei în această epocă. Gândiţi-vă : David, Gros, Prud-hon, Géricault, Ingres, Delacroix, Daumier, Millet, Corot, Courbet, Manet, Dégas, Claude Monet, Renoir, Rude, Barye, Carpeaux, Rodin...".

Cu toate că este întotdeauna îndrăzneţ de a judeca pe contimporani (dar nu este oare acesta rolul esenţial al criticii ?) trebue să precizăm că în timpul acestor ultimi 40 de ani pictura şi sculptura franceză n'au degenerat în nici un fel. Aceasta este de altfel impresia care se degajă dintr'o vizită la „Petit Palais", unde expoziţia maeştrilor „artei independente" (dela 1895 la 1937), a stabilit în mod strălucit gloriosul bilanţ al picturii şi sculpturii noastre, dela începutul acestui secol. „Artă independentă", spuneam, şi într'adevăr mai bine ar fi să spun „arta franceză contimporană"; căci cu toate că există câteva instituţii care mai supravieţuiesc (Ecole des Beaux Arts, Académie de France à Rome, Académie des Beaux Arts, Salon), nu mai este într'adevăr „artă oficială". Vechii „sălbateci" sunt profesori la Şcoala de Belle Arte, ale cărei jurii cuprin şi maeştrii celei mai independente arte: pictorului prezentat recent de Academia de Belle Arte pentru a conduce Villa Medicis, i-au fost preferaţi doi sau trei „sălbateci" care au declinat această onoare şi până la urmă alegerea s'a făcut în persoana unui muzicant ultra-modern, d. Jacques Ibert ; academia de Belle Arte a ales ca membri pe Maurice Denis, discipol al lui Cezanne, pe George Desvallieres, adevăratul animator al Salonului de Toamnă; referitor la Salon, pentru a susţine prestigiul său şovăitor, a trebuit să se facă apel la participarea celor, care până eri erau consideraţi ca anarhişti şi incendiatori. In timp ce până în ultimii ani suprafeţele care trebuiau decorate, păreau rezervate numai maeştrilor dependenţi de Şcoală, iată că cea mai mare parte a comenzilor Expoziţiei din 1937, au fost date lui Henri Matisse, Vuillard, Bonnard, Henry de Waroquier, Ottion Friesz, Duf, Gromaire, Andre Lhote, Delamery, Leger şi Luc. De asemenea s'a făcut apel la Albert Moreau, şi la speranţele tinerei şcoale din Brianchon, ca Roland Ondot, Planson, Francis Grüber, Desnoyer, Touchagues, Poncelet, Charles Blanc, Caillard, Chapelain-Midy, Cevailles, Claude Escholier, Tailleux, Despierre... In fine, în urma propunerii noastre, oraşul Paris a consacrat în acest an cel mai frumos muzeu al său „Le Petit Palais", la glorificarea maeştrilor Artei Independente.

Partida a fost deci cu totul câştigată şi nu mai este în realitate o altă artă franceză contimporană, decât aceia ce se poate admira la Petit Palais şi dealungul zidurilor durabile sau trecătoare ale Monumentelor Expoziţiei. La drept vorbind, dacă victoria este recentă, divorţul dintre arta academică şi arta franceză pură, nu durează de astăzi. Este suficient de a parcurge lista principalilor maeştri ai secolului al XIX-lea, pe care am menţionat-o la începutul acestui articol pentu a obseva că, afară de două nume, David şi Ingres (şi încă ar fi destule rezerve de făcut referitor la acest subiect), toţi ceilalţi artişti: Gros, Prud'hon, Géricault, Délacroix, Daumier, Millet, Corot, Courbet, Manet, Dégas, Claude Monet, Renoir, Rude, Barye, Carpeaux, Rodin au fost adversarii Şcoalei, şi adesea refuzaţi la Salon ca nedemni.

In adevăr dela moartea lui Ingres, academismul n'a făcut decât să lâncezească. Abia acum se observă că este mort şi că decesul său datează de mai de mult, căci academismul nu mai este decât cenuşă.

Acum se pune problema de a şti dacă pictorii şi sculptorii timpului nostru se vor menţine la înălţimea victoriei lor.

Când parcurgi sălile lui Petit Palais (şi cine nu poate face această vizită, va citi cu succes cele două admirabile articole, publicate de el, Louis Gillet în „Revue de Deux Mondes" din 15 Iulie şi 1 August 1937) şi când apreciezi operele mai marilor lor comparându-le cu forţele tinerilor pictori şi sculptori francezi, o impresie de încredere se impune spiritului.

Când întârzii în sălile consacrate vechilor „Nabis", („inspirate" în limba ebraică), lui Serusier, lui Maurice Denis, lui K. Roussel, lui Edouard Vuillard, care este pe punctul de a renova arta portretului, lui Pierre Bonnard, care n'a fost niciodată mai tânăr de cât la 70 de ani, în acest elan al pictorilor delicaţi şi rafinaţi, a căror artă sugestivă corespunde aşa de bine muzicii lui Debussy şi a lui Gabriel Faure, şi te opreşti la „sălbateci", dintre care primul Henry Matisse, rămâi în extaz în faţa acestor opere atât de diverse. Culoarea încântătoare manifestă totuşi elanul unei aceleiaşi voinţe, care urmăreşte de a supune continuu materia inteligenţei, pe care o recunoştri la Vlaminck şi Derain, maeştrii artei negre, care în piesagii şi naturi moarte ajung să egaleze pe marii olandezi. Să observăm în cealaltă sală, de pildă, filiaţia lui Marquet şi a lui Corot, aceste opere de adevărată simfonie delicată, unde găsim amestecul perfect al apei, al zăpezii, al ceţei, acele peisagii pariziene aşa de exacte, cu toate că sunt văzute şi exprimate de un provincial din Bordeaux: admiri la un Dufy acea virtuozitate de scris, acel perpetuu temperament artezian decorativ din o mie şi una de nopţi, care ne-a dat în Pavilionul Luminii cel mai mare panou din lume (şaizeci metri lungime), the greatest in the world; ajungi să te reculegi în faţa operei îndelung gândite, şi totuşi atât de vaporoasă a lui Dunoyer de Segonzac, al cărui verde gras reînoieşte pe Courbet; tresări în faţa coşmarului din sala Rouault, între atâtea fete frumoase de o veselie exuberantă, în faţa atâtor Ecce Homo, care, pentru patetic, rivalizează cu cei spanioli; în sălile cubiste, ajungi să preferi lui Pablo Picasso, portretul de inspiraţie după Ingres de Miss Gertrude Stein, sau — din contra — Cei trei muzicanţi, sau — în fine — aceste mari naturi moarte din 1926, cu contrastele lor de negru şi roş, de o violenţă sălbatecă; cauţi la d. George Braque, ceva copt şi foarte „vieille France", ceeace face din el o jumătate de Chardin, un excelent decorator de deasupra uşilor, un tovarăş cordial şi discret al intimităţii, scrie d. Louis Gillet: guşti vera şi inteligenţa lui André Lhote, puritatea tânărului La Fresnaye, lirismul lui Dufresene şi al lui Waroquier, stilul demn al lui Ottou Friesz, durerea până la disperare a unui Utrillo, preciziunea mecanică a unui Gromaire, — peste tot şi chiar la străinii care au contribuit să formeze Şcoala Pariziană, recunoşti un aer de familie, acel aer al Franţei, care determină pe cei mai buni artişti ai noştri să nu considere niciodată pictura decât ca o producţie a spiritului.

Tinerii care, după marile bătălii ale „sălbatecilor" şi ale cubismului, găsesc calea mult uşurată, graţie eforturilor precursorilor lor, ca Legueult, Brianchon, Oudot, Planson, Caillard se orientează din ce în ce mai mult pe drumurile bătute ale naturalismului, către o artă din ce în ce mai sugestivă şi mai impregnată de virtuţile caracteristice rasei noastre: ordinea, claritatea, echilibrul.

Cu toate că, de mai mult de trei secole şcoala franceză de sculptură este unanim recunoscută ca cea dintâi în lume, se pare că nu putem constata în partea aceasta cea mai mică decadenţă, ci din contră. După dinamismul lui Bourdelle în jurul măreţului monument al lui Alvear, iată statismul lui Aristide Maillot, ale cărui opere reunite în Petit Palais, consacră triumful mediteranean, un adevărat triumf grecesc, cu Flora, Noaptea, Cele trei Graţii şi acel mişcător monument al morţilor din Banyuls, care trebueşte văzut, sub soarele din Roussillon, pe malul mării ceruleene.

Şi dacă Grecia se perpetuează în Bourdelle, Florenţa se recunoaşte în Despiau, modelator de busturi incomparabile, unde freamătă viaţa modernă, nervoasă, îngrijorată, subtilă: şi pentru desenurile sale de o forţă remarcabilă, trebue să mergem înapoi până la quatrocente pentru a regăsi aceiaş graţie şi acelaş stil.

Iată pe cei doi mari maeştri ai tinerei noastre sculpturi. După ei, avem pe Drivier, Wlerick, Poisson, Parayre, Abbal şi în fine pe cei mai tineri, toţi animaţi de un talent real şi robust: Malfray, Pimienta, Belmondo, Dideron, Delnol, Yencesse...

După aceasta cum mai poţi să te miri de strălucirea Şcolii Parisiene ? Iţi reaminteşti frumoasele cuvinte ale preşedintelui Albert Sarraut, spuse cu prilejul Expoziţiei Maeştrilor Artei Independente: „Acei care, ca şi mine, au urmărit de aproape de mai mult de patruzeci de ani evoluţia artei franceze şi au participat la conflictele create de Arta Independentă, îşi odihnesc cu satisfacţie ochii pe această pleiadă de creatori, care, după admiraţia naţională, a cucerit admiraţia lumii.

„Ea a menţinut Parisului primul loc de metropolă artistică. La Paris orice artist, aparţinând oricărei ţări, vine să-şi caute consacrarea. Tot la Paris colecţionarul mondial vine să-şi îndrumeze gustul şi să-şi caute fructul plăcerii sale estetice..."

Această preponderenţă artistică a Parisului, d. Louis Gillet a definit-o, deasemenea foarte bine şi concluzia sa va fi a noastră: „de peste treizeci de ani, Parisul a devenit locul de întâlnire al pictorilor, redevenind Şcoala lumii.

„Olandezi ca Van Dongen, italieni ca Modigliani şi Chirico, ruşi ca Pascin sau Chagall, japonezi ca Foujita, alcătuesc ceeace se numeşte „Şcoala Parisiană". Aceasta nu s'a mai văzut de la sfârşitul secolului al XVIII-lea, când aproape toate Curţile Europei avea un francez ca „prim pictor" şi când numărul elevilor trecea de trei sute străini înscrişi în registrele Academiei. Faptul poate se datoreşte acelei atracţii particulare, acelei libertăţi absolute, care câteodată se plăteşte foarte scump, dar care îţi îngădue să îndrăzneşti totul pentru că se ştie că odată şi odată, vei reintra în cadrele sale, regăsind măsura. Parisul este din nou, cum spunea bătrâna Christine de Pisan: „maestrul Artelor Lumii şi regina „Imperiului picturii". Iată de ce, fără prea multă laudă, avem dreptul, poate, de a ne mândri.

RAYMOND ESCHOLIER

Conservatorul Muzeului Le Petit Polac

„Realitatea Ilustrată" lanseaza două concursuri: Campionatul României de dans - Regina Gingăşiei

Revista „Realitatea Ilustrată", care şi-a făurit de mult reputaţia marilor organizări, oferă bucureştenilor o seară de strălucire feerică, pentru Sâmbătă 15 Ianuarie, în saloanele „Arta". Balul revistei „Realitatea Ilustrată", care constituia până acum doi-trei ani cea mai formidabilă petrecere a carnavalului, va retrăi din nou, în toată superba lui strălucire.

O comisiune, alcătuită din cei mai mari specialişti, lucrează de pe acum la organizarea acestui bal.

In seara balului se vor desfăşura două concursuri senzaţionale:

1. CAMPIONATUL ROMANIEI DE DANS PE ANUL 1938

Este viu încă, desigur, succesul înregistrat de concursul de dans organizat acum câţiva ani şi când perechea aleasă a plecat să reprezinte România la campionatul european dela Amsterdam.

Cu prilejul balului, „Realitatea Ilustrată" lansează un nou concurs de dans. La acest concurs poate participa oricine. Nu se face nimănui nicio restricţie. Inscrierile se primesc începând de azi, prin completarea buletinului care a apărut în revistă.

2. REGINA GINGAŞIEI

Al doilea concurs, organizat pentru seara balului, este acela pentru alegerea unei regine a gingăşiei. Şi la acest concurs nu se face absolut nici o restricţie în privinţa înscrierii candidatelor.

Regina gingăşiei va fi încoronată în seara balului, va primi cupa revistei „Realitatea Ilustrată" şi numeroase premii.

SPECTACOLUL

Pe lângă cele două concursuri, clou-ul serii îl va constitui marele spectacol care se va juca la ora 1 noaptea, cu concursul celor mai mari artişti ai Capitalei. Acest spectacol va fi o revistă scrisă special pentru bal. Simpla anunţare a numelor celor care vor interpreta această revistă, va face senzaţie.

In afară de acestea, balul revistei „Realitatea" va mai prezenta o serie întreagă de atracţii şi surprize senzaţionale. Fiind costumat, balul va permite o defilare variată şi interesantă de costume originale, care vor contrasta de minune cu strălucitoarele toalete de seară.

Pregătiţi-vă pentru balul costumat şi ne costumat al revistei „Realitatea Ilustrată"!

Maxime despre Stat

CONFUCIUS

A conduce ţara cu virtutea şi capacitatea care se cer, se aseamănă cu steaua polară care rămâne nemişcată la locul ei, în timp ce toate celelalte stele se învârtesc în juru-i şi o iau drept călăuză.

●

Tchi-jin spunea: dintre oameni să-i alegi pe cei vechi; dintre unelte să nu le cauţi pe cele vechi, ci pe cele noi.

●

RIVAROL

Ideea fundamentală a religiei evree este că Dumnezeu a preferat pe evrei tuturor popoarelor. Numai prin această idee, Moise ridică un zid de nepătruns între naţiunea sa şi toate celelalte naţiuni. El făcu mai mult: mână acest popor nenorocit spre o adevărată excomunicare din partea întregului univers; dar ceeace e de admirat, este că această ură universală îi asigură nemurirea. Această ură a genului omenesc i-a conservat şi tocmai prin ea ei au devenit nepieritori.

●

Politica este ca sfinxul din fabulă: ea îi înghite pe toţi cei care nu-i pătrund enigmele.

Traduse de GIG.

CINEMATOGRAFUL

Americani şi eleni

Pe măsură ce timpul trece, americanii devin mai artişti şi mai ingenioşi. Mereu îi vedem descoperind alte, şi mereu alte filoane noi de efecte estetice.

Astfel, în ultimul film de la „Capitol" intitulat „Teroare", inventatorii de la Hollywood s'au gândit că boxul ar putea fi un subiect interesant. Natural, au mai existat multe filme cu pugilaturi de acest soiu, unele grave (ca acela cu Baer-Mirna Loy-Carnera) altele comice (ca acela cu Harold Loyd Adolphe Menjou) şi, însfârşit, pur documentare (ca jurnalul filmării integrale a matchului pentru campionatul lumii disputat între Carnera şi Baer), fără să mai vorbim de acea satiră homerică a luptei cu pumnii din „Luminile Oraşului" lui Charlie Chaplin.

Decât, nici-unul din aceste spectacole nu dădea acel fior special pe care îl dau filmele americane, fiorul iniţierii, al iniţierii într'o lume necunoscută, iniţiere nu pe calea învăţăturii ci pe calea eloquentă şi rapidă a frumuseţii. Un spectator, care n'a făcut box în viaţa lui. Care nu s'a interesat niciodată de toate dedesubturile acestei tehnici. Care nici măcar n'o găsea frumoasă. Care poate chiar o găsea revoltătoare şi inadmisibilă, — un asemenea spectator pătrunde, dintr'odată, fără aşteptări şi aprantisaj, în cele mai subtile taine ale meşteşugului.

In filmul „Teroare" ni se arată un boxeur luptând. Să se observe: nu ne este arătat antrenându-se. Căci antrenamentul nu se pretează la prezentări artistice, adică rezumative şi accelerate. Antrenamentul e tocmai metoda inversă faţă de aceea a artei. Arta ne dă, în două cuvinte, în două mişcări, echivalentul unei munci de luni şi ani şi zeci de ani. Pe când ceeace numim „antrenament" este tocmai această muncă însăşi, cu regularitatea ei monotonă de repetări, de mii de ori, a aceloraşi stereotipe acţiuni.

In filmul nostru ni se dau numai momente culminante, numai matchuri decisive. Asta ca să vedem pe ecran, ca mărită cu lupa, diagrama mecanică a diferitelor tactici de luptă. Este o metodă care consistă din a lovi tare, şi numai tare. Alta, unde loveşti încet şi des. Alta: tare şi des. Alta încet şi rar, înlocuind pumnii cu eschive de pisică, obosind moralul şi picioarele adversarului. Apoi există o serie de tactici cu privire la alegerea momentului în care să faci „knok-out".

Toate acestea au fost nu filmate, ci „zugrăvite", ca la o prelegere cu proecţii. Prin exagerări artistice savante, ni se înfăţişa cutare stil de luptă în toată puritatea lui. Şi ca să înţelegem bine că lucrul e posibil, s'a insistat asupra rolului pasiv al luptătorului în contrast cu acela dominator al managerului. Acesta din urmă lucrează pe corpul şi mintea pugilistului ca un organist pe claviatură. Dacă apasă pe cutare buton, se schimbă complect, şi pentru atâta vreme cât vrea el, stilul bucăţii jucate. Ca să înţelegem şi mai bine asta, ni se arată cum, la un moment dat, boxeur-ul nu mai ascultă de manager. Şi atunci vedem, limpede şi consistent de parcă am putea apuca cu mâna, schimbarea de stiluri. Dela acea puritate a stilului metodic şi de sens unic, ne trezim cu o multitudine de mişcări dezorganizate, distribuite în toate chipurile, la hazardul fiziologiei momentului. Este exact impresia pe care o avem când, dela audiţia unei bucăţi muzicale executată pe un instrument fără paraziţi, trecem la încasarea unui zgomot de gară metropolitană sau de întrunire publică.

In ştiinţa boxului există loviturile de luptă, şi există lovitura de graţie, sau „knok-out"-ul. O lovitură mai puţin puternică decât multe altele, dar dată astfel încât adversarul se transformă din animal în simplu proectil.

Ni se arată şi câteva asemenea momente. Mă îngrozesc gândindu-mă la câtă muncă s'a depus pentru a „realiza" cinematografic aceste atitudini înaripate, unde braţul lovitorului şi întreg corpul lovitului se sudează într'o linie una şi singură, curbă, lungă şi zburătoare.

Spectatorul nu mai e, ca la un documentar de match real, un cetăţean pe care aceste lucruri îl interesează numai dacă se pricepe deja. Aci spectatorul cel mai ignar, învaţă subit cum este atât când dai cât şi când primeşti. Şi asta pe calea artei. Căci ni se servesc o serie de atitudini de o frumuseţă atică. Acele knock-out-uri de care vorbeam, apoi un round întreg compus numai din „eschive", adică de feriri în lături sau înapoi, cu contact avortat, cu tunuri explodate în sec şi contrastând cu arcuirile de jaguar ale celuilalt...

O doamnă, tânără, frumoasă, somptuos îmbrăcată, soţie de cel puţin samsar, — la terminarea filmului, pe când carnea ei mai schiţa cutremure uşoare ca vălurelele ce vin după furtună — îşi exprima rezumativ emoţiile încercate adresându-se unei prietene care ieşea şi ea din sală.

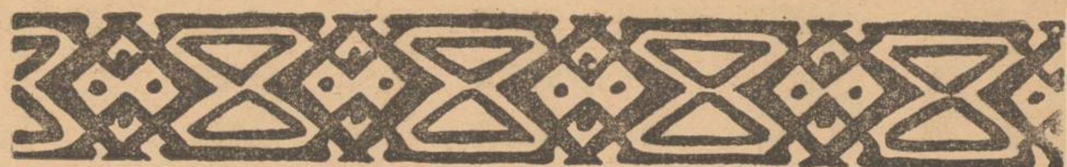
— Dragă...!! Am bă-ţă-it!!...

Cu ă. La toate primele două silabe.

D. I. SUCHIANU

NOROCUL ŞI SĂNĂTATEA

sunt în strânsă legătură, la fel ca iarna cu zăpada, ca primăvara cu florile sau ca laptele cu cafeaua. Da, căci laptele este sănătos şi nutritiv, iar cafeaua are un gust bun. Cafea cu lapte se bea zilnic în lumea întreagă şi chiar şi la noi, obiceiul, se înrădăcinează tot mai mult. La cafea cu lapte trebue însă adăugat neapărat Veritabil Franck, căci cu Franck are un gust mai bun şi este totuşi mai eftină.



Viaţa teatrală

„Te-am cumpărat" de Steve Passeur, la Studioul Teatrului Naţional

„Te-am cumpărat", în franţuzeşte „L'Acheteuse", piesa lui Stève Passeur este o lucrare semnificativă. De aceea — indiferent de răsunetul ce-l va găsi în mijlocul spectatorilor, — reprezentarea ei în cadrul programului unui studio Naţional, este bine venită.

Nu cu „George şi Margareth", specimen de piesă incoloră şi inodoră, sau cu „D'ale carnavalului" şi „Muşcata din fereastră", opere dramatice de mult consacrate şi intrate în domeniul clasicismului, se putea ajunge la menirea unui studio de artă. După multe dibuiri, direcţia Teatrului Naţional a început să-şi dea seama de modul cum trebue condus un studio, pentru a se ajunge la rezultate pozitive.

Ne bucură deci reprezentarea piesei „L'acheteuse" la Studioul Teatrului Naţional. Spuneam mai sus că lucrarea lui Stève Passeur este semnificativă. Semnificaţia ei este minoră în complexul artei dramatice; totuşi ea reprezintă ultima formă a realismului în teatru, şi indică în linii generale mişcarea şi evoluţia firească a literaturii dramatice contemporane din Franţa.

Stève Passeur este continuatorul direct al lui Henry Bataille şi George de Porto-Riche (nu vorbim de Bernstein, care nu „continuă" nimic ci este pur şi simplu Henry Bataille, sau George de Porto-Riche sub un alt nume). Teatrul lui Stève Passeur poartă asupra individului şi nu asupra vieţii. Individ înseamnă pentru arta dramatică, insul care are o gamă nesfârşită de sentimente. Cearta acestor sentimente între ele în interiorul aceluiaş individ, şi ciocnirea lor cu aceleaşi sentimente sau altele, ale altui sau altor oameni, dă naştere conflictului dramatic, pe bază realistă, întrucât sentimentul este ceva propriu al omului, deci există, deci este real.

La început această şcoală se numea „naturalistă", întrucât iniţiatorii ei căutau transpunerea sentimentelor având drept temeiu copierea naturii. Dacă în literatură „naturalismul" poate dăinui şi azi — şi o continuare contemporană a acestui gen este reportajul — în teatru, potrivit cunoscutului paradox că o piesă pare cu atât mai fictivă cu cât este mai reală, naturalismul era sortit să dispară înainte chiar de a fi născut.

Autorii moderni — şi dintre ei face parte şi Stève Passeur — au evoluat înăuntrul aceluiaş gen creator, şi păstrând din naturalism doar ceeace se referea la om, şi la sentimentele lui, au abandonat mijloacele auxiliare de realizare — natura — şi au transformat teatrul naturalist în teatru realist.

„Te-am cumpărat" este semnificativă din acest punct de vedere, întrucât ea ne arată ultima etapă a unui gen de teatru care a încântat spectatorul în jurul anului 1900, dar care se dovedeşte a fi un gen minor de artă.

Concepută într'un stil brutal, „Te-am cumpărat" se realizează scenic în mod identic. N'am văzut niciodată un text care să nu ofere regisorului o cât de mică posibilitate de interpretare personală. Textul acestei piese nu poate ocaziona două sau mai multe spectacole diferite. Vigoarea autorului este atât de mare, atât de caracteristică încât un regisor nu poate face altceva decât să urmărească pas cu pas textul, care devine în alcătuirea spectacolului un element primordial, A impune un text cu atâta forţă, înseamnă a ocoli arta dramatică şi a te refugia în literatură. Din acest punct de vedere „Te-am cumpărat" este o piesă de teatru de o valoare scăzută. Spunea d. Şahighian, iscusitul regisor al Teatrului Naţional, cu câteva zile înainte de premieră, că d-sa a căutat să imprime spectacolului un ritm comic, pentru ca întreaga atmosferă a piesei să nu pară prea brutală, prea penibilă. Se simţea şi d. Şahighian încătuşat de un text atât de riguros, şi încerca să-l interpreteze în aşa fel, încât să iasă din el. D. Şahighian n'a reuşit acest lucru, — deşi ideea d-sale era perfect justificabilă —, şi nu vedem cum ar fi putut să reuşească. Deaceea punerea în scenă a d-lui Şahighian a fost corectă. Urmărind pas cu pas, un text pe care l-a priceput, d. Şahighian a făurit un spectacol în vederile autorului. In orice caz, sarcina d-sale, mai cu seamă cunoscându-i fantezia creatoare, nu trebue să-i fi fost, desigur, plăcută.

„L'Acheteuse" s'a mai jucat în româneşte, la Teatrul Naţional din Iaşi, pe când era director d. Ionel Teodoreanu, cu un titlu, poate mai sugestiv: „Femeea care şi-a cumpărat bărbat".

Intr'adevăr piesa lui Stève Passeur, se poate rezuma în această laconică frază.

Elisabeth este o domnişoară bătrână care-l iubeşte de mult pe Gilbert, băiatul celui mai bun prieten al tatălui ei. Ar vrea să se mărite cu el, dar Gilbert are cu totul alte gânduri. Intr'o dimineaţă — şi aici începe piesa — Gilbert soseşte dela Paris, însoţit de un oarecare *Laroumède*, căruia trebue să-i plătească până seara 400.000 de franci. Suma e enormă pentru părintele lui, care e un om sărac. Nu-l va putea salva decât Elisabeth. După mai multe şovăeli, de o parte şi de alta, târgul se închee: Elisabeth îl cumpără pe Gilbert. Lucrurile par să se petreacă normal şi ne închipuim că cei doi soţi vor duce o viaţă agreabilă. Dar, pe neaşteptate soseşte d-na Dorelli, amanta lui Gilbert, care are asupra lui o influenţă covârşitoare. In câteva minute Gilbert este convins să-şi părăsească soţia şi să urmeze la Paris pe d-na Dorelli. Elisabeth se va opune însă cu dârzenie, cu violenţă chiar. Gilbert rămâne. De aci încolo va începe pentru el o viaţă chinuită, apăsătoare, anormală. Deznodământul este neaşteptat: Laroumède, care s'a căsătorit între timp cu d-na Dorelli, îi restitue banii lui Gilbert. De aci încolo e liber. Elisabeth nu mai are nici un drept asupra lui Gilbert, fiindcă el şi-a răscumpărat libertatea. Scena despărţiriii este singurul pasagiu mai uman şi mai profund din această piesă violentă, neverosimilă. Atât Gilbert cât şi Elisabeth îşi dau seama că ar fi putut să se iubească. Elisabeth, rămasă singură, se împuşcă.

Stève Passeur şi-a compus piesa după toate regulile. Nimica de prisos, toate scenele închegându-se perfect între ele pentru a dezvolta conflictul până la deznodământ.

Intrepretarea pe care a ales-o d. Şahighian pentru „Te-am cumpărat", nu ni s'a părut tocmai fericită.

Atât d-na Agepsina Macri cât şi d. N. Băltăţeanu, interpreţii rolurilor principale, au avut momente bune şi momente false. Creaţiunile lor sunt demne de relevat pentru eforturile pe care le-au depus, nu însă şi pentru realizarea scenică a rolurilor.

D-na Eugenia Zaharia a jucat-o pe d-na Dorelli, mult prea vulgar. In schimb apariţiile d-nei Ana Luca şi a d-lor V. Antonescu şi G. Calboreanu, excelente. Cât despre d-ra Valeria Nicolau, debutul ei pe scenă n'a fost prea fericit. Pentru moment, nimic n'o îndreptăţeşte să persevereze în meseria pe care şi-a ales-o.

Un spectacol corect, care s'ar putea să placă publicului.

GH. NENIŞIOR

O M E N I E

Ghemuit între aparate, neras, palid şi slăbit, ţintuind cu ochii vineţi un punct pierdut, cu expresia omului obosit peste limită, asculta, de cinci zile în şir, sute de apeluri prin T. F. F.; jalnice şi disperate chemări de ajutor, dela cei ce mor neputincioşi sub valul uraganului şi cam tot pe-atâtea, răspunsuri pline de încurajare, care vin pentru a-i reda, o clipă, liniştea.

De câte ori apelul răsună sinistru în cască, telegrafistul e cuprins de teamă şi, pe când traduce ciocăniturile elocvente, se ntreabă, de vor muri singuri în valuri, sau va veni un mântuitor.

Dacă răspunsul vine şi naufragiaţii vor fi salvaţi, chipul omului se luminează, bucurându-se par'că de salvarea propriei sale vieţi; dar dacă nimeni nu răspunde şi ei vor fi sortiţi adâncului, omul se întunecă şi ochii aiuriţi privesc acel gol, imens căscat. Naufragiu... moarte!

Şi şoapta omului e acoperită de larma uraganului care, şuerând drăceşte, prăvăleşte munţi de apă pe deasupra navei.

Pe când mâna întoarce încet condensatorul, un crâmpei de mesagiu sfârâe în cască, rămăşiţe ale unui strigăt de ajutor aruncat în haos. Pe blok-notes creionul înşiră repede cuvinte disperate.

„Suntem la 45° N. şi 21.28 W. Cerem asistenţa imediată. Am naufragiat. Totul e pierdut. Bărci smulse de talazuri. Nava îmbarcă apă. Douăzeci şi trei de oameni. Veniţi urgent. Dublaţi viteza. Ne scufundăm..."

Gata. Creionul înţepeneşte. Intr'o încremenire de-o clipă, omul calculează.

Douăzeci de mile, West de noi! murmură cu vocea înăbuşită de-o emoţie neînţeleasă şi, sunând omul de legătură, răspunde fără a şti ce-avea să spună comandantul:

„Sosim într'o oră. Curaj, veţi fi salvaţi".

Omul de legătură apare 'n uşă, în manta neagră cauciucată garnisită cu dantele de spumă, aducând de-afară vuetul uraganului şi mirosul de alge putrede al oceanului răscolit.

Ii întinde mesagiul şi bate înainte, cuvinte de încurajare fără să-i pese de sfichiul de spumă ce-i sare peste aparate. Curând, prin larma de haos, peste talazurile turbate, bărcile de salvare vor smulge victimele din ghiarele monstrului, iar el, par'că înţelegând că va fi învins de ceva mai tare, îşi mână urgia mai întărîtat.

Din cabina telegrafistului, omul de legătură svâcneşte în noapte, împingând besna şi vijelia cum ar împinge o stâncă, trece pe puntea măturată de talazuri luptând din greu şi, gata să fie smuls şi târît în vâltoare, cu ultimele puteri, se caţără pe scări în sus la cabina de comandă.

In faţa uşii o creastă de val îl năruește cu uşă cu tot, cade în prag şi apa dă busna înăuntru peste comandantul dela compas, peste ofiţerul dela cârmă, şi apoi, gâlgâind, se scurge în jos, în şiruri albe verzui.

— Drace!, ce-i comedia asta? Nu ţi se pare că îndrăsneşti prea mult? Afară, canalie! — ţipă căpitanul lovind furios apa cu cisma, pe când omul se ridică blestemând şi-i întinde un mototol de hârtie udă.

El o ia cu teamă şi-o descifrează anevoie, silabisind cuvintele şi apoi schimbând o privire cu ofiţerul, îşi roade buza de jos şi priveşte mut iadul de afară, murmurând confuz:

— Naufragiu la douăzeci de mile! Douăzeci şi trei oameni la apă! Să luăm vijelia în cap? Iar?

Tăcere grea. Căpitanul, încruntat, vede aevea ceva îngrozitor, îşi roade buza mai furios, ofiţerul sfredeleşte besna cu o privire în care se amestecă ceva dureros şi crud, iar omul, privind şiroaele de apă ce rătăcesc printre cisme, îşi roteşte 'n mâni pălăria cernită.

— Să luăm furtuna din faţă? Să ne întoarcem într'un iad din care abea am scăpat? Douăzeci şi trei...

Ii vede pe toţi laolaltă luptând cu întunericul şi talazurile, boccele jal[illegible] mâni disperate; neputincioase, [illegible] schimonosite de spaima morţii, [illegible] holbaţi de vedenii sinistre, geme[illegible], blesteme, disperate chemări de ajutor...

Şi atunci ceva înfricoşător se suprapune. Iată-l pe dânsul! Moartea e la un pas. Va muri! Da! Şi nimic, nicio speranţă. Se cutremură. Nu.

— Să ne întoarcem! Trebue să-i salvăm! Da! trebue! şi căpitanul îşi scutură umerii şi-şi freacă ochii.

Uşurat, ofiţerul da banda la cârmă şi, pe când prora se întoarce şi, luând talazurile în cap, nava se cutremură, căpitanul dictează răspunsul întrebându-se, nedesluşit:

— Nici nu ştiu cine sunt! Ce bastiment, ce companie, ce pavilion, ce echipaj, ce marfă! Nimic! Ciudat! dar ce contează? Sunt totuşi oameni. Şi e deajuns. Hai să-i scap, poate, cine ştie...

Şi comandă viteză la maşini, pregătiri de salvare şi apoi se înfăşoară 'n manta cercetând besna şi compasul...

Aşa! Babord... Stop... Bun!... Drept înainte! Hei! Straşnic ruliu... Şi uite ce tangaj? Hop... Ţine bine... Tribord... 5... Stop... Aşa.

Jos, se fac pregătiri de salvare. Uzi de apa ce năvăleşte pretutindeni, bărboşi şi palizi, cu ochii roşii de nesomn, oamenii aleargă comentând înfriguraţi de un gând care-i înspăimântă şi îi bucură în acelaş timp, pe când nava înfăşurată în horbote de spume aleargă în noapte aplecându-se la isbitura fiecărui val pe care-l primeşte 'n faţă ca un pumn. Acum e pe-o creastă sus, la zece metri, plutind pe un deal vâscos şi negru şi apoi e repezită în abis, picrind sub clocot de spume. Se cutremură c'o disperare sălbatecă, trosnesc catarge, scări şi punţi ca'n faţa cataclismului, se ridică semeaţă, furioasă ca un cal nărăvaş şi-o sbugheşte înainte, lăsând în urmă volbură albă.

E un tablou înfricoşător de-o măreţie supra-naturală, ceva fabulos, un abis de întuneric şi vuet; un vârtej uriaş de apă clocotită mânat de uragan pe un ocean neţărmurit. In jos, în sus şi'n jur se roteşte acelaşi şarpe de talazuri, gonti către o ţintă necunoscută.

Nimic nu se zăreşte, nici măcar o licărire de cer sau de viaţă. Iad plin de besnă şi de moarte, talazuri şi iar talazuri ce se pulverizează spre cer supte de vârtejuri. Nu mai există cer, apă, ci un spaţiu nemărginit plin de vânt. Vântul pieirii flutură în cer, moartea se 'nalţă din valuri, şi se pare că vor sfârşi prin nimicirea întregii existenţe.

— Uraganul se intensifică! Inaintăm încet! Talazurile sunt tot mai mari! — mârâe ofiţerul chircit la cârmă.

— Nu ne vom întoarce! Nu! înainte, drept înainte! Mai avem puteri! Cinci mile! Şi vor fi salvaţi! Hei! se pare că sunt lumini acolo! Nu?

— Hm! se pare... O licărire. Da, o torţă!

— Fii gata! Aprinde reflectorul. Bărcile... aveţi centuri... remorci?

Un vacarm asurzitor, o vânzolire din adânc acoperă pregătirile de salvare. Dar toţi sunt gata şi la post! Nimeni nu dă înapoi. Balaurul va trebui răpus şi prada smulsă, căci unitatea e arma lor.

Şi, parcă'n adins întărîtat, uraganul înalţă zăgazuri de apă în calea navei salvatoare. Dar e zadarnic. Talazurile se sparg cu şuerătoare, pârâituri şi ea se apropie încet de locul naufragiului. Acum reflectorul s'aprinde şi aşchii de fosfor licăresc pe munţi de apă. Bărcile călăresc jucând pe creste adunând de ici şi colo pe pe supravieţuitori.

Nava rătăceşte mult încă până ce ultimul om a fost salvat şi apoi când victimele au fost urcate sus şi puse la adăpost, căpitanul schimbă direcţia şi reluând drumul îşi freacă mânile satisfăcut:

— E cel mai teribil uragan întâlnit în viaţă! Dar l-am învins! Ha! l-am învins bărbăteşte! I-am smuls prada. Zică cineva că asta nu-i cel mai frumos şi mai tare lucru din viaţă!

●

Eram ajutor de mecanic la maşini. Am suit din infernul de jos în cel de sus, ca să văd singurul lucru care inobilează fiinţa noastră, — omenia.

ION GARLEA

M. Zoscenko

Fericirea

Câteodată îmi vine să opresc pe un trecător necunoscut şi să-l întreb:

— Ia spune-mi, frate, cum trăeşti? Eşti mulţumit cu viaţa ta? Ai cunoscut vreodată fericirea? Ia trage o privire asupra trecutului.

De când sufăr de stomac, am pus această întrebare de multe ori.

Unii s'au strecurat glumind, adică: viaţă cârpită cu aţă. Alţii m'au minţit: trăesc minunat, nu se poate mai bine, situaţie de primul rang, sunt mulţumit de familia mea.

Numai un singur om mi-a răspuns serios şi amănunţit. Acest răspuns l-am căpătat dela scumpul meu prieten Ivan Fomici Testov. De profesie geamgiu. Cam mărginit de felul lui. Şi cu barbă.

— Dacă am fost fericit? — mă întrebă. — Cum de nu, fireşte c'am cunoscut fericirea.

— Ei, şi cum s'a întâmplat, — întrebai, — a fost o fericire mare?

— Mare sau mică, n'aşi putea să spun — atâta ştiu c'am s'o pomenesc toată viaţa.

Ivan Fomici fumă două ţigări, îşi culese gândurile, clipi din ochi nu ştiu de ce şi începu să povestească.

— Asta s'a întâmplat, dragul meu, acum vreo douăzeci sau douăzeci şi cinci de ani. Eram pe-atunci un om tânăr şi frumuşel, purtam mustăcioara în sus şi eram mulţumit cum arătam. Şi tot aşteptam să-mi cadă fericirea peste cap. Dar anii curgeau unul după altul — nimic în felul ăsta nu s'a petrecut. Nu mi-am dat seama cum m'am însurat, cum m'am bătut la nuntă cu rudele nevestei, cum, după aceia, muierea a făcut câţiva copii. Nici când, la vremea ei, a murit nevasta. Nici când s'au prăpădit şi copiii. Totul trecea liniştit şi neted. Vreo fericire deosebită însă, n'a fost în toate astea.

Odată numai, la 27 Noembrie, m'am dus la lucru şi după aceia, spre seară, am intrat într'o ceainărie şi am cerut ceai.

Stau şi beau din farfurioară. Şi mă gândesc: uite cum trec anii unul după altul, dar fericirea nu se vede.

Şi cum mă gândesc aşa — aud diferite strigăte. Intorc capul şi văd că stăpânul dă din mână şi băiatul dă din mână, iar înaintea lor stă un soldat care încearcă să se aşeze la o masă. Iar stăpânul îl înbrânceşte şi nu-l lasă să se aşeze la masă.

— Nu, — strigă patronul, — soldatul n'are voie să stea la ceainărie. Nu vreau să plătesc amendă din pricina asta. Caută-ţi de drum, camarade.

Dar soldatul e beat şi dă mereu să se aşeze. Stăpânul însă îl împiedecă. Şi soldatul se leagă de neamurile lui.

— Eu sunt, — strigă, — la fel cu voi. Vreau să stau şi eu la o masă.

Fireşte, se amestecă numaidecât ceilalţi — şi-l aruncă pe soldat în stradă. Iar soldatul ridică un bolovan şi — poc! în geamul de cristal. Praf s'a făcut.

Sticlă şlefuită — trei pe patru, preţ n'are.

Stăpânului i s'au muiat şi mânile şi picioarele. Se aşeză pe vine, dete din cap şi se temu să se uite la fereastră.

— Ce e asta, — strigă, — oameni buni! M'a ruinat, soldatul. Azi e Sâmbătă, mâne-i Duminică — două zile fără geam. De unde să iau acum un geamgiu? — şi fără de geam se supără clienţii.

Iar clienţii, într'adevăr, încep să se supere.

— Trage, — zic, — de la fereastră. Am venit să stăm în căldură — şi poftim ce gaură!

Deodată pun farfurioara pe masă, acopăr cu şapcă ceainicul ca să nu se răcească şi să mă duc liniştit la stăpân.

— Eu, domnule negustor, — zic, — sunt geamgiu.

S'a bucurat, fireşte, a numărat banii din cassă şi a întrebat:

— Şi cât o să mă coste muzica asta? Nu s'ar putea repara din bucăţi?

— Nu se poate, stimabile, din ţăndări nu iesă nimic. E nevoie de-un geam întreg, trei pe patru. Preţul pentru o sticlă şlefuită e de 75 de ruble, nici un ban mai mult. Preţul, domnule negustor, e în afară de orice concurenţă, — tocmeală nu încape.

— Cum se poate? — strigă patronul. — Nu ţi-e bine? Treci la masa ta şi beţi ceaiul. Pentru aşa sumă — astup mai bine fereastra c'o pernă.

Şi porunci nevestei să-i aducă îndată o pernă din casă.

Se aduce o pernă şi se astupă fereastra. Dar perna cade când afară, când înăuntru — şi trezeşte râsete. Iar câţiva dintre clienţi se necăjesc: — prea e întuneric şi nu şade frumos, când bei ceai...

Se ridică unul şi zice:

— Eu, — zice, — dacă vreau să mă uit la pernă pot să stau şi acasă. Ce-am nevoie de perna ta?

Iată că negustorul vine la mine şi mă roagă să alerg îndată după geam, şi-mi pune banii pe masă.

Am lăsat ceaiul, am luat repede banii şi-am fugit.

Ajung la depozit — depozitul se închide. Mă rog şi mă închin — însfârşit mi-au dat drumul.

A mers întocmai după socoteala mea, chiar mai bine: geamul trei pe patru 35 de ruble, transportul cinci ruble, în total patruzeci.

M'am întors şi am pus geamul.

Apoi, am băut ceaiul cu zahăr, am cerut o scrumbie şi-un clondiraş de rachiu. Am mâncat, am băut şi-am plecat, împleticindu-mă niţel. In palmă 30 de ruble netto. Poţi să bei, dacă pofteşti, poţi să faci ce vrei.

Eh, şi-am pilit atunci! Două luni am pilit. Şi cumpărături am făcut. Am cumpărat un inel de argint şi o pereche de branţuri calde. Am mai vrut să-mi iau nişte pantaloni şi o bluză, dar nu mi-au mai ajuns banii.

Iată, dragul meu, după cum vezi, a fost şi'n viaţa mea un dram de fericire. Dar numai odată. Restul vieţii s'a scurs linişti — şi fericire mare n'a fost.

Ivan Tomici tăcu şi iar clipi din ochi, nu ştiu pentru ce.

L-am privit cu invidie pe scumpul meu prieten. In viaţa mea nici măcar atâta fericire n'a fost. Sau, poate, că nu mi-am dat seamă.

Trad. de F. DIMA

Un sistem filosofic

Opera fundamentală a lui Constantin Brunner „Despre Geniu şi popor” apare la 1908.

Din clipa cea dintâi a *conştiinţei* sale până la ultima suflare a vieţii (a murit la Haga, la 27 August 1937), el s'a dedicat acestei opere.

Cu toate că eşafodajul gândurilor sale era de mult înălţat în trăsăturile sale de căpetenie, Constantin Brunner a amânat totuşi până la vârsta matură de 43 ani publicarea lor, adică până dobândit el însuşi convingerea deplină că ceiace vroia să spună „privea interesele cele mai importante ale omenirii sub un aspect cu totul nou”.

Şi nu era grăbit, fiindcă nu urmărea şi nici nu se aştepta la gloria recunoaşterii *spontane*. Era sigur că va întâmpina opoziţia gândirii oficiale contemporane, aşa cum a fost în toate timpurile cu toţi aceia care au predicat adevărul.

„Eu pentru mine însu-mi stau de mult cu încrederea neînfricoşată în sfânta siguranţă a gândirii, în care am găsit liniştea sufletească, tăria şi bucuria cunoaşterii adevărului unic. Acestea nu mi-au fost date de părerea oamenilor şi nu-mi pot fi luate de ea. Nici o aprobare nu-mi face adevărul mai sigur, şi nici o desaprobare nu-mi face mai nesigur vechiul şi eternul adevăr de care sunt mai convins decât de viaţa mea însăşi”.

Această siguranţă uluitoare a lui au avut-o şi Socrate şi Spinoza şi toţi aceia cari au stăpânit acel adevăr.

Acesta fiind adevărul pe care-l proclamă Constantin Brunner, se înţelege de ce nu se temea de aprecierea oamenilor cari „râd tot aşa de mult de ce e drept ca şi de ce e nedrept”.

Scopul principal al operei lui Brunner era să aducă mai multă lumină, pentruca, sub un cer înseninat, oamenii să poată avea o privire mai liberă şi o viaţă mai uşoară.”

„După două feluri de principii gândesc cele două feluri de oameni: spiritualii (geniile) şi poporul”.

(Aceasta este tema de frunte, ideia diriguitoare a filosofiei lui Constantin Brunner).

Primii sunt acei puţini şi geniali gânditori care au ţinut şi ţin făclia gândirii vecinic aprinsă dealungul veacurilor şi al mileniilor.

Aceştia formează comunitatea celor de deasupra timpului care a rămas invariabilă în faţa tuturor schimbărilor comunităţilor generale ale diverselor generaţii.

Iar prin popor Brunner înţelege pe aceia supuşi gândirii *oficiale* a comunităţilor schimbătoare, care deobicei nu recunosc pe cei puţini, spirituali, contra cărora se ridică uneori până la distrugerea lor fizică, considerându-i eretici sau revoluţionari cari se abat dela norma oficială.

Adevărul pe care-l predică adevăraţii gânditori este însăşi desăvârşirea fiinţei omeneşti, iar oficialitatea din totdeauna nu cunoaşte decât doară realitatea care e departe de perfecţiune şi dintotdeauna opusă ei.

Pornind dela această concepţie, Constantin Brunner examinează gândirea umană în lumina tuturor aporturilor aduse de diversele ramuri ale ştiinţei până 'n prezent şi ajunge s'o pună pe o temelie nouă şi originală.

Studiul despre „geniu şi popor” ne arată atât calea pe care a mers cât şi rezultatul la care a ajuns.

C. Brunner porneşte dela ceea ce e comun tuturor — *intelectul practic* — acela care slujeşte vieţii noastre de toate zilele şi care include după Brunner: simţirea noastră, cunoaşterea elementară şi voinţa noastră.

Aceasta este pentru Brunner: *gândirea realităţii relative (I).*

Dar ea nu epuizează tot ce suntem noi, — căci „atât cât au existat oameni, nici unul n'a rămas încă numai cu gândirea relativă”; în afară de aceasta noi mai avem parte şi de *gândirea absolută* (II), prin care concordăm cu natura însăşi, „al cărei germene rezidă şi 'n sufletul nostru.”

Prin această gândire deabia, noi putem ajunge să cunoaştem adevărul, deci să atingem fericirea.

Fireşte că 'n principiu orice om poate atinge această culme; însă calea către ea, deşi foarte luminoasă, e grea şi plină de spini, care provoacă sângerări şi cer numeroase renunţări, ceea ce face pe cei mai mulţi să privească în lături şi să caute un drum mai uşor. Ispita e foarte apropiată. De o parte se zăreşte viţelul de aur cu sclipirea lui înşelătoare, de alta apare gloria deşartă, trufia şi altele la fel, — toate făgăduitoare de fericire, în realitate însă false.

Cea mai mare parte din oameni cad jertfă acestei fericiri aparente şi părăsesc calea sigură şi luminată a adevărului.

Cu aceasta depăşesc şi ei relativul; dar, ne mai având farul adevărului în întuneric, interpretează lucrurile confuz, fictiv, astfel încât relativul vieţii lor încetează de a mai concorda cu el însuşi şi cu natura din care-şi are punctul de plecare. Această formă de gândire confuză, nerealã constitue ceeace numeşte Brunner *„Analogonul”* sau *gândirea prejudicioasă* (III).

Tributarii acestei gândiri (care formează de fapt majoritatea) nu pot fi fericiţi şi liniştiţi — ei sunt în continuă nemulţumire şi agitaţie, în mijlocul realităţii lor întunecate şi confuze care e în vecinică discordanţă şi dispută cu realitatea clară şi luminată a adevărului.

Acestea formează cele *trei facultăţi* în care împarte Brunner gândirea.

In volumul întâi, Brunner se ocupă numai de prima facultate — de gândirea relativă.

Inlănţuirea strânsă a capitolelor near impiedeca să ne oprim în relatarea detaliilor — căci nici cel mai mic paragraf n'ar putea lipsi.

Deaceea indicăm doar în modul cel mai sumar cu putinţă principalele diviziuni ale volumului.

După o introducere — prolegomena — în care precizează noţiunile: *lucruri, spaţiu, timp* — urmează cel mai bogat şi mai roditor capitol — acela al învăţăturii despre ideea de mişcare — în care Const. Brunner ne oferă o bogăţie impresionantă de cunoştinţe şi un izvor nesecat de idei şi impulsiuni la gândire şi lucrare. Iar la sfârşitul volumului Brunner erijează noua sa psihologie şi precizează cele trei specificări ale intelectului practic: simţirea, cunoaşterea, voinţa.

Incepând dela lucruri ajunge la abstracţiuni şi pe aripile acestora ne duce până la culmea cea mai înaltă a gândirii practice care constitue de fapt şi primul pas în domeniul gândirii absolute.

Şi toate acestea nu constitue decât afirmări esenţiale şi fundamentale — fiecare capitol fiind în stare de a fi generator de lucrări noui de întregire şi de intrare în amănunt.

N'am decât să citez paragraful: Ideia de mişcare la gânditorii greci, care constitue o contribuţie şi o directivă cu totul originală la o veritabilă istorie a filosofiei — un fir conducător pentru o operă ce va trebui şi va fi cu siguranţă înfăptuită.

●

In cei treizeci de ani ce au trecut dela publicarea primului volum — activitatea lui Constantin Brunner a fost extrem de rodnică.

Conform angajamentului solemn ce şi-a luat, el a lucrat şi a produs până în ultimele zile ale vieţii sale.

Volumul „Esenţa geniului”, sau „Despre Christos”, care a apărut zece ani după prima lucrare — contează ca urmare a acesteia şi se ocupă cu a doua facultate: *gândirea absolută.*

Prin aceasta Brunner deschide larg orizontul nesfârşitului.

Toate celelalte lucrări poartă pecetea noţiunilor fundamentale stabilite în aceste două volume.

Nu pot insista asupra întregii opere a lui Brunner. Voi aminti doar deosebit de interesantul volum: „Dragoste, căsătorie, bărbat şi femeie”, prin care Brunner aduce o contribuţiune preţioasă la edificarea acestor chestiuni şi face posibilă aprecierea justă — pentrucă e convins că ceeace se înţelege bine se trăeşte bine.

Foarte preţios este şi memorialul „Mein Tagebuch”. El ne desvălue un Constantin Brunner, intim şi liber, care aruncă o lumină vie asupra creaţiunii acestui genial gânditor.

O serie întreagă de lucrări terminate — dar nepublicate pentru diverse motive — vor vedea pe rând lumina zilei, prin îngrijirea executorilor testamentului spiritual al lui Constantin Brunner — şi vor complecta astfel opera acestui deschizător de drumuri.

Asupra unei singure chestiuni trebue să insist încă.

Pe lângă originalitatea sistemului filosofic — opera lui Const. Brunner străluceşte printr'o limbă aparte. El şi-a creeat limba lui specială, care îţi dă impresia că citeşti, nu o operă filozofică, ci un mare poem în proză. Chiar atunci când tună şi fulgeră cu patimă contra unei credinţe sau idei false sau prejudicioase, pare că asculţi o simfonie deslănţuită. Orice chestiune, cât de aridă, devine vie prin stilul lui Brunner. Numai la Platon mai găsim o atât de desăvârşită artă a expunerii.

Aceasta face dealtfel ca opera lui Brunner să fie accesibilă oricui. Şi dacă cineva începe să studieze, se pomeneşte îndată captat şi nu mai poate înceta, dacă, bine înţeles, căutarea cunoaşterii adevărate îi e scumpă şi necesară.

Opera lui Brunner e sortită să devină un îndreptar în labirintul diferitelor sisteme filosofice şi o cale minunată pentru cunoaşterea adevărului asupra vieţii relative şi absolute a fiinţei umane.

Pentru cei care cunosc opera lui Constantin Brunner, vestea morţii lui a deşteptat, pe lângă momentul inerent de durere faţă de pierderea unei fiinţe scumpe, — o ciudată impresie de satisfacţie c'a avut totuşi timp să-şi desăvârşească opera care-l face cu adevărat nemuritor.

Dr. B. W. LUPU

CRONICA MUZICALĂ

Sunt nevoit să cer scuze cetitorilor mei, că nu vor găsi în aceste coloane cronica extraordinarului concert CasalséEnescu-Georgescu.

Explicaţia e simplă: nu ni s'a dat bilet de intrare de către d. Orchiş (nu cunos autografia acestui nume).

E regretabil că d. Scărlătescu, directorul administrativ al „Filarmonicei”, — un om civilizat, — a dat pe mâna acestui domn O. misiunea de a trimite presei bilete de intrare..

Pesemne d. O. nici nu citeşte un ziar sau o revistă, şi — chiar în cazul material când citeşte — nu înţelege cuprinsul articolelor.

Acest domn a refuzat unor cronicari accesul la repetiţia generală a d-lui Casals — spunând că marele violoncelist nu admite acest lucru.

Ceiace, verificat de noi, s'a dovedit fals...

Incă odată, merită presa să fie dată pe mâna d-lui O.?

Recitalul Casals

Ideea de perfecţiune cred că este insuficientă, pentru a da măsura grandioasei personalităţi a lui Casals.

Două ore cât a durat recitalul de Sâmbătă, am fost total supuşi forţei magice, care se desprinde din cântecul acestui ilustru reprezentant al Spaniei.

Casals este un preot al muzicei. El dă interpretărilor sale un conţinut lăuntric, o covârşitoare pasiune de a purifica prin muzică.

De o simplicitate impresionantă, fără nici o exaltare exterioară, fără patetism şi fără retorică, marele muzician exprimă într'un chip luminos stilurile muzicale.

Temperamentul său mediteranian, saturat de pasionalitate şi de simţire este pus în echilibru de înţelegerea minunat de clară şi de clasică a stihurilor.

Când cântă Casals, parcă se roagă pentru ca muzica să apară în splendida-i nuditate ideală. El dematerializează muzica, şi îi dă o aparenţă purrissimă.

In faţa acestui desăvârşit muzician eşti chemat să te întrebi:

In ce constă arta, care a înălţat şi a încântat câteva generaţii de melomani?

Casals e simplu. Nici un element impur, senzual nu strică armonia interpretărilor sale.

El nu se cântă pe sine când interpretează.

Prin el ne vorbeşte însăşi muzica, prin el îşi află expresia stilurile muzicale.

Edwin Fischer, marele pedagog şi gânditor al muzicii spune minunat acest lucru:

A fi un mare interpret, înseamnă a trăi cea mai înaltă fericire; aceea de a fi Medium, numai mediator între Divinitate, Veşnicie şi umanitate. Te simţi plutind. Nu mai simţi nimic; eu cânt sau aud cântându-se şi privesc dacă totul este exact?

Ca din mâni dumnezeeşti ia fiinţă melodia degetelor tale, te străbate şi îţi dă o supremă dezlegare de cele pământeşti”.

Numele interpretului ideal, citat de Fischer în esseul său despre „Interpretaţie” este Casals, care realizează mediaţiunea între Divinitate, Veşnicie şi Om.

Programul de Sâmbătă seara a fost o minunată dovadă că adevăraţii artişti nu fac publicului nici o concesie.

După Sonata în mi minor de Brahms, am ascultat suita în do major de Bach.

Tema cu care se deschide Sonata de Brahms a fost enunţată într'un mod minunat.

Tema aceasta atât de germanică în senzul „melodiei infinite” a pătruns în sufletele noastre pentru totdeauna.

Mişcarea II-a, allegretto quasi menuetto, a fost interpretată cu un humor delicios şi tandru.

In sfârşit, fuga care închee Sonata, ne-a arătat cât de mare e sinceritatea şi pătrunderea acestui interpret.

Foarte frumoase ni s'au părut „Variaţiunile pe o temă engleză” de Ronlgen.

După cinci piese în stil popular de Schumann op. 102, am ascultat Sonata în do major de Haydn.

In bis, maestrul Casals ne-a dat printre altele un rondo de Weber şi un Coral de Bach.

D. prof. Schlnoff, care a acompaniat la pian, este un artist desăvârşit.

El şi-a însuşit atât de perfect întreaga concepţie muzicală a maestrului încât acompaniamentul său pare să fie o prelungire în ecou a intenţiilor lui Casals.

V. CRISTIAN

Cartea românească



Cronica literară

Mircea Gesticone, Răsboiul micului Tristan; E. Lovinescu, Mili

Trebue să spunem dela început că în raport cu producțiunea de romane din ultima vreme cartea d-lui Mircea Gesticone este foarte izbutită. Salutăm un nou autor și felicităm *Cultura Națională* de a-l fi găsit. Acum, tot ce urmează sunt observațiuni negative ori de aprobare în scopul de a determina granițele dintre artă și producțiune și de a arăta autorului cum se oglindește în conștiința noastră lucrul său. Ca simplu cititor, am urmărit romanul cu multă curiozitate și am simțit plăcerea caracteristică acestei curiozități. Ca critic a trebuit să ne eliberăm de contagiunea lui și să încercăm a ne da seama ce poate și ce nu poate să reziste. Un lucru am dori să recomandăm cititorului de roman: să primească cu încredere această carte. Dacă e vorba ca prin romane să ne odihnim spiritul și dacă un Pierre Benoit sau un Paul Morand merită atențiunea noastră din acest punct de vedere, atunci e cazul de a spune că d. Mircea Gesticone răspunde în chip strălucit acestei condițiuni, fără ca de altfel să rezulte de aici că-i sunt refuzate întreprinderi mai mari.

Iată în scurt despre ce este vorba în romanul *Războiul micului Tristan*. Ne aflăm înaintea și în preajma intrării României în războiu. Relu este elev într'o clasă a cursului superior al Liceului Lazăr din București. Mobilizarea se decretează și Relu, bun violonist, concertează la Teatrul Național la o serbare de cercetași, în scopul, din punctul de vedere al economiei romanului, de a fi văzut de o eroină care va apărea mai târziu. Apoi vine ocupațiunea germană. La o mătușă a lui Relu, Tantirinel, trage în gazdă un ofițer german Otto von Stein, cu care Relu, june sociabil, face cunoștință. Este de adăogat pentru înțelegerea a ceeace urmează că Relu are puțin sânge polonez prin faptul că moșul lui colonelul Ștefan Radovici din Focșani se căsătorise cu o nobilă poloneză (toți polonezii în literatură sunt nobili!), Olenka Orlowsky. Această imprejurare este de natură să dea micului erou sentimentul romanțiosului. Acum că războiul a izbucnit și stagnează, că Relu nu mai merge la școală, este firesc ca tânărul erou să voiască a consuma și el cantitatea de energie pe care oricine se va fi simțit îndatorat s'o desfășure în acei ani. Neplecând în Moldova, Relu nu putea da fireștei lui energii băețești decât o desfășurare nespațială, în direcțiunea ocultului, nutrit cum este cu romane senzaționale. Trebue să spunem, din punct de vedere documentar, că această stare de spirit a existat în vremea războiului. Tinerii care n'au luat parte directă în calitate de cercetași la mizeriile războiului, vorbim de cei cu sânge în vine, s'au chinuit în tot chipul să-și dea și ei contribuția lor și sunt de aceia care au acționat sau au visat măcar că acționează în direcția misteriosului. Ar fi dar foarte firesc ca Relu cu un neamț în casă și cu o imaginație înflăcărată de lecturi eroice și de patriotism să vadă lucruri tenebroase pretutindeni. Intr'adevăr, câteva rânduri dintr'o scrisoare a lui Otto pe care aruncase ochii i se par curioase. Otto i-o dă s'o pună la cutie și Relu o deschide și o citește, cu ajutorul dicționarului. Și ce află? Că Otto are o verișoară sau așa ceva anume Olly von Stein, cu oarecari legături în România. Mergând la cinematograf Relu, din ce în ce mai detectiv, constată că Olly este o frumoasă actriță germană. Apoi dintr'o convorbire publicată în *Gazeta Bucureștilor* e informat că Olly e în fond poloneză, că a stat în România și știe limba română, etc. Cum Olly seamănă foarte bine cu Olenka dintr'un portret în uleiu, deducțiunea e simplă: Olly este o rudă a lui Relly însuș. Dar iată că Olly vine în România și trage chiar la casa mătușii, la Otto von Stein. Olly face cunoștință cu Relu, sau mai bine zis îi descoperă că-l cunoaște dela concertul cercetășesc. Detectiv până în fundul sufletului, Relu umblă iar prin corespondență, de astă dată a actriței, și descoperă că Olly e o spioană. Da. Felurite conturi de bancă pe care le primea Olly din Suedia nu erau decât scrisori cifrate. Cu metoda deducțiunii împrumutată dela Edgar Poe, Relu restabilește textul unei scrisori, din nefericire în limba polonă și cu ajutorul unui prieten polonez din România citește și conținutul, încredințându-se că Olly lucrează pentru interesele națiunii poloneze. Acum rudenia între ea și Relu e un lucru evident tuturor și chiar Otto nu mai numește pe Relu decât „văr". Insă Relu iubește pe Olly, precum se pare că o iubește și Otto. Iubirea actriței pentru Relu este însă mai mult un interes combinat cu maternitate. Relu se simte îndatorat să continue cu detectivismul și în această direcție și ajunge a fi martorul unei tragedii. Olly iese într'o noapte cu Vladimir, șoferul polon, confundat în chip greșit cu un amant. In fond ea părăsește pe Otto, căruia ni se pare (narațiunea e cam confuză) i-a sustras unele secrete militare. Otto se sinucide. Câțiva ani mai târziu Relu o reîntâlnește pe Olly la Praga, căsătorită cu un diplomat francez pe care îl cunoaște foarte bine... din spionarea hârtiilor actriței. Evident se mai petrec și alte lucruri în roman. Relu merge iar la liceu, are conflicte cu un profesor pe care îl culcase la pământ cu un pumn. Olly, în secret, prin intermediul șefului cenzurei germane, îl scăpase. Mai sunt imagini de școală, de petreceri tinerești, etc.

Acum cititorul este pe deplin lămurit: ne aflăm în fața unui roman senzațional și încă de cea mai perfectă extravaganță. Am putea spune prea bine că structura lui este a unui scenariu de film. Nimic nu este credibil aici din punctul de vedere al vieții reale, oricât realitatea este uneori mai extravagantă decât imaginațiunea însăși. Ca un elev de liceu să se brodească a fi *tocmai* urmașul polonezului a cărui altă urmașă să tragă *tocmai* la o rudă a lui, este prea din cale afară miraculos. Intr'un roman senzațional însă, aceste surprinderi cuceresc și e de notat că d. Gesticone le conduce cu foarte mare abilitate. Dacă astfel de întâmplări ar fi privit numai adulți, am fi remarcat îndemânarea autorului și l-am fi recomandat editurilor, dar n'am fi discutat cartea din unghiul literar. Romanul d-lui Gesticone are totuș o valoare literară. Psihologia eroilor este firește nulă, câteva portrete de profesori sunt numai niște vesele caricaturi. Omenește, tipologic, nicio figură nu se ține minte. Dar se ține minte o emoțiune și încă puternică: emoțiunea romanțiozității tinerești. Există aici un erou bine văzut și anume adolescentul în generalitatea lui. Acesta trece dincolo de viața reală, spre relațiile oculte. Relu voește descoperiri senzaționale, iubiri absurde, misteruri nemai întâlnite și întrucât le visează psihologicește cartea este foarte bună. Ea aduce aminte de *Le grand Meaulnes* al lui Alain-Fournier, cu deosebire că aici elementul fabulos e înlocuit cu cel strict detectivistic. Greșala de tact a d-lui Gesticone este de a fi făcut din năzuințele de vârstă ale lui Relu o realitate care pe cititorul matur poate să-l supere prin absurditate. Necesar era numai ca multă vreme Relu să creadă că Olly este vara lui, că Olly e spioană, că se petrec în casă lucruri misterioase, că e de datoria lui să le elucideze în serviciul patriei, dar ca aceste lucruri să fie reale nu era nevoie. Atunci toată cartea ar fi apărut ca o analiză a sufletului de adolescent. Relu asistă însă la lucrurile adevărate care luate ca atare, obiectiv, sunt incredibile, și încep să obosească prin extravaganță. Către sfârșit romanul ajunge să fie chiar deadreptul abuziv. Caracteristica adolescenței este eroicul și putem admite și erotismul născând. In acele vremi dureroase pentru țara noastră, ne-am aștepta să vedem un Relu plin de ardoarea de a contribui la salvarea patriei, măcar în chipul lui restrâns. Dragostea lui pentru Olly trebuia să vină în conflict cu excesivul lui simț eroic. Descoperirea că Olly e o poloneză trebuia să deslănțue în el simțul de complicitate cu o aliată. Romanul d-lui Gesticone se pierde prea mult în erotică și încă și aici într'o erotică reală. Că Relu la vârsta când se desvoltă simțul dragostei visează iubiri fatale și face detectivism inutil asta e psihologic. Dar când vedem că Relu are succese adevărate, atunci interesul psihologic dispare și se pune numai întrebarea dacă totul e posibil și nu e vorba de o simplă iactanță împrumutată de autor.

Cu toate aceste cusururi de fundament, pe care autorul le poate cu ușurință înlătura în operele viitoare, cartea are un farmec special. E în ea un soiu de inexplicabil *enjouement*. D. Gesticone scrie limpede, curgător, fără căutări și fără înjosiri. Multe pagini sunt pure documente și totuș e un ce care depășește documentul, prezența unei personalități care glumește dar se presimte ca superioară materialului. E spirit în cartea d-lui Gesticone precum și finețe, deși nu se pot da citate anumite și nu se poate spune că autorul posedă vreo virtuozitate verbală, vreun mijloc special de expresie literară. E mai de grabă vorba de un caz de sensibilitate completă, nepăsătoare de sine. Paginile care vorbesc de muzică arată o pricepere adevărată, care e sugerată printre vorbe, voluptos. Oricât de superficiale ar fi paginile despre viața școlărească, cu cât mai substanțiale sunt decât scrierile d-lui Ionel Teodoreanu, prin seriozitatea limbajului, prin prezența unui suflet care vibrează realmente tinerețea fără s'o caricaturizeze!

●

Noul roman al d-lui E. Lovinescu *Mili* duce mai departe istoria amorurilor lui Bizu, zis Klentze zis Clenciu. Lică Scumpu ministrul i-a dat un post de director în Minister. Insă cum Diana, logodnica lui Clenciu și secretara lui Lică se descoperă a fi amanta acestuia din urmă, Bizu rupe legăturile cu Diana și socotește că nu mai este nici de demnitatea lui să păstreze postul dela Minister. Ișî dă așa dar demisiunea. O funcționară, Silvia, intră cu el în vorbă, se arată compătimitoare și cu o grabă curioasă cere să doarmă cu Clenciu. Bizu, deși supărat până la plângerea cu hohote, primește și are nemaipomenită uimire, că în actul sexual cu Silvia întâmpină o „dură rezistență". Uitând toate supărările, Clenciu întreabă pe Silvia:

„Silvio... tu... Tu erai? (adică tu erai virgină?).

Intr'adevăr fata era onestă deși mersese la hotel cu Bizu, ceiace aduce acestuia o mare consolare. Din purtările lui se vede că se va căsători cu ea, fapt pe care-l vom vedea probabil într'un nou roman *Silvia*. Deocamdată aflăm că Mili, soția ministrului Lică n'a fost niciodată mulțumită de bărbat, care e un „bădăran". Când Mili aude și de înșelăciunea cu Diana în dauna lui Clenciu se hotărăște să dea divorț. Se și mută din casa ministrului adăpostindu-se la un cucon Alecu, mare dușman al parveniților. Insă Mili iubea pe Clenciu și spera că odată liberă, acesta îi va desvălui iubirea. Se întâmplă însă ca Clenciu să nu iubească pe Mili decât ca pe o soră, ba chiar să se supere că aceasta a intervenit fără știrea lui procurându-i un bun post. Clenciu nu vrea să datoreze nimănui nimic. Deocamdată el cultivă pe Silvia, cea cu dura rezistență. Mili îi vede într'o zi și ca o nouă Ană Karenin se aruncă nu sub roatele trenului ci ale unui tramvai electric.

Din rezumarea romanului putem să ne dăm seama de persistența în literatura noastră a unor teme, pe care le vom observa fără niciun raport la valoarea literară a romanelor d-lui Lovinescu așa cum am definit-o în altă parte și la care ne menținem. Una este tema femeii victime, a femeii „fără reazim".

Am văzut că și d. Ionel Teodoreanu, o trata după Igena Floru. E o manifestare caracteristică. Femeea la noi e sau bărbat sau o infirmă cu o concepție despre fericirea erotică puțin cam didactică, cam etică, cerând să fie ocrotită și nicidecum căutând să cucerească. Femeia „fără reazem" e totdeauna o soție nemulțumită. A doua temă, cea mai importantă, păstrează în literatura noastră o curioasă tradiție antidemocratică. Duiliu Zamfirescu, acel scriitor cu o ascendență din cele mai obscure, în tot cazul de loc aristocratică, a formulat în roman aristocratismul absolut, granița definitivă între „boier" și „bădăran". La Duiliu Zamfirescu omul politic e totdeauna un bădăran parvenit, un Tănase Scatiu, un fiu de fostă slugă, care a furat averea stăpânului. Nu poți fi om de ispravă dacă n'ai avut moșii ereditare. Soțiile sunt niște victime, fete de boier răpite de bădăran și lăsate fără reazim. Situațiile din Duiliu Zamfirescu au trecut în opera d-lui Lovinescu probabil printr'o înrâurire strict literară, pe nebănuite, fiindcă de vreo consimțire teoretică nu poate fi vorba, d. Lovinescu fiind nici vorbă un democrat. Teme literare așadar, însă evidente. Mili e fata de boieri martirizată de bădăranul Lică, ajuns ministru prin parvenire și uzurparea clasei boierești fiindcă el e fiul unui vechil sau contabil. Cu toată înălțarea lui, „boerii" îi vor păstra un dispreț statornic. Tot ce face Lică e vulgar, tot ce face Clenciu e distins. Există și bătrânul ca reprezentant al urii implacabile de clasă. Este moș Alecu, care se bucură numaidecât de divorț. Cași în opera lui Zamfirescu femeea fără reazim se înțelege cu bătrânul. Să nu uităm că *Bătrânul* este titlul unei piese de teatru a d-lui Lovinescu în colaborare cu d-na Papadat-Bengescu unde se tratează exact aceeaș temă: discordia insolubilă între femeea distinsă, unită cu bătrânul aristocrat și bădăran. Termenii îi luăm chiar din aceste scrieri. Că o clasă aristocrată a existat și că e drept ca aceasta să-și apere trecutul ei, nu mai este nicio îndoială. Insă se pare că tocmai această clasă întrucât era autentică a format tabăra cea mai puternică a liberalismului. Incât și istoricește și psihologicește excesul de aristocratism desvălue o intenție de mistificare a originilor, ceeace se pare a fi fost cazul lui Duiliu Zamfirescu, cu nume derivat din plebeul Zamfir cum nu s'a numit niciodată un adevărat boier.

G. CĂLINESCU

P. S. Ortografia scrisorilor vechi din romanul d-lui Gesticone e fantezistă. *Z* din *d* se pune numai acolo unde *d* este îndreptățit etimologicește, deci nu la *zadarnic*, nu peste tot, fiindcă și a tera *z* exista. *U* mut se așeza nu la finele tuturor cuvintelor cum face autorul ci numai acolo unde un real *u* amuțise. *Ă* din *e* trebue să aibă temeiu etimologic.

Cartea străină

Albert Béguin: L'âme romantique et le rêve, 2 vol. (Edit. des „Cahiers du Sud")

Autorul analizează atitudinea pe care au avut-o în fața visului gânditorii și poeții romantici. Ademenit de subiectul său, Albert Béguin nu este departe de-a afirma că sufletul romantic este romantic tocmai prin faptul că are o atitudine față de vis. Ceiace Albert Béguin își propune în această lucrare nu este o construcție de istorie literară ci una de psihologie literară. Scriitorii analizați aici sunt aleși după importanța pe care ei o acordă visului. Iată de ce scriitori romantici iluștri, cum sunt August Wilhelm Schlegel și Friedrich Schlegel, sunt pomeniți numai în treacăt, fiindcă legăturile lor cu visul au fost neînsemnate.

In primul volum al lucrării, sunt înfățișați câțiva gânditori germani de pe la sfârșitul secolului al optsprezecelea și din întâia jumătate a secolului al nouăsprezecelea, pe care tratatele de istoria filozofiei îi pomenesc deobicei în chip foarte sumar. Toți acești Naturphilosophen, Franz von Baader, Henrik Steffens, G. H. Schubert, Carus și alții, îi slujesc lui Albert Béguin ca să definească psihologia romantică.

Ca tip de temperament romantic, autorul înfățișează pe un scriitor prea puțin cunoscut astăzi și anume pe Karl Philipp Moritz (1757—1793), al cărui roman autobiografic, *Anton Reiser*, cuprinde pagini surprinzătoare, pe care le-ar fi putut semna Gérard de Nerval. Cu scriitori ca Moritz se săvârșește în cultura europeană o renaștere a visului, se ajunge la o nouă interpretare poetică a lumii, la o nouă concepție despre poezie, concepție care avea să rămână mereu valabilă până în ziua de azi. Poezia romantică este, după excelenta caracterizare a lui Béguin, o „revărsare a visului în viața reală". Această revărsare, șovăitoare încă și intermitentă la un preromantic ca Moritz, apare covârșitoare și decisivă la un Novalis, la un Tieck, la un Hoffmann, la un Gérard de Nerval sau Arthur Rimbaud.

In al doilea volum al lucrării sunt analizați un număr de poeți romantici germani și câțiva poeți francezi. Pentru definirea romantismului Béguin renunță la orice delimitare istorică sau geografică. Romanticii formează o mare familie sufletească, răspândită peste tot pământul, cu ramificații în toate culturile și care prosperează mereu de un secol și jumătate. Ultimele ei vlăstare sunt surrealiștii de astăzi. In această climă spirituală, în această mare categorie sufletească, stau alături, înrudiți prin atitudinea lor similară față de vis, uneori foarte deosebiți între ei în ce privește naționalitatea, temperamentul, originea socială și educația. Novalis se înfrățește cu Rimbaud, Proust cu Jean-Paul, Clemens Brentano cu Baudelaire. Toate corespunderile ascunse, toate nebănuitele cabluri care leagă între ei pe acești scriitori, sunt descoperite cu o rară putere de intuiție și analizate cu pricepere adâncă. Romanticii din cartea lui Béguin sunt, cu toate deosebirile dintre ei, oameni ai visului. Romantismul este din toate timpurile; el va dura cât va dura sufletul omenesc:

„Atitudinea romantică se înrudește, prin credințele ei esențiale, cu anumite atitudini pe care spiritul omenesc poate să le reia din vreme în vreme, dacă urmează una din clinele firești ale gândirii lui. Sufletul omenesc va ajunge aici maicuseamă în timpurile ce vin după epocile în care, cultivându-și numai forțele lui conștiente, el va fi căutat să conducă lumea după legile rațiunii. In astfel de timpuri, omul se simte izolat în nemărginirea unui univers căruia i se împotrivește și este cuprins de teamă și de părere de rău când bănuește că în umbra sufletului său trăesc mereu forțele pe care a vrut să le îngroape acolo pentru totdeauna".

Dragostea de vis este pentru un romantic un mod al tendinței către absolut, către o inaccesibilă sinteză a lumii materiale și spirituale:

„Visul și Noaptea devin simbolurile cu ajutorul cărora un suflet, care dorește să părăsească aparențele pentru a atinge Absolutul, încearcă să exprime desființarea lumii sensibile".

Pentru înțelegerea adâncă a sufletului romantic cartea lui Albert Béguin este fundamentală. Ea ajută în acelaș timp la înțelegerea poeziei în genere.

AL. PHILIPPIDE

*) In depozit la Hasefer.

Viața și opera lui Pușkin în Basarabia

Cunoscuta scriitoare și cercetătoare Eufrozina Dvoicenko a publicat în „Revista Fundațiilor Regale" anul IV, lunile Mai și Iunie, 1937, în două articole, minuțios documentate și scrise într'un limbagiu clar și cuprinzător, lucruri foarte interesante despre viața și opera marelui Pușkin în Basarabia.



Se știa ceva vag despre influența lui Pușkin asupra literaturii noastre, de pe acele vremuri. Lipseau însă izvoarele rusești care stau la îndemâna spiritului iscusit al acestei pasionate intelectuale. In câteva trăsături bine alese, autoarea fixează cadrul istoric al vieții lui Pușkin, arătând șederea lui timp de trei ani, în Basarabia, ca un episod din viața de exilat în Sudul Rusiei. Cu acest prilej d-na Dvoicenko, cu darul său de a expune strâns și totuși în perspectivă, ne evocă Basarabia din acele timpuri, numai 8 ani dela anexarea ei la Rusia, ne schițează tipuri vii numai din câteva linii esențiale, reproduce scene scurte și viu colorate din viața poetului în casa lui Iuzof, șeful său și guvernatorul Basarabiei, ni-l zugrăvește în relațiile sale cu Moldovenii și ne povestește, vioi și însuflețit, aventurile variate și nenumărate ale acestui romantic și impulsiv geniu al poeziei ruse, cu duelurile și certurile sale cu Moldovenii, dar și cu simpatia sa caldă pentru dansul, muzica și sufletul poporului de rând.

El a învățat limba moldovenească dela „Badea Tudor", notând fraze și cuvinte și creându-și chiar un mic „dicționar român-rus", sau „scriind pe pereți cuvintele de care avea nevoie mai des, spre a le avea mereu înaintea ochilor".

Astfel a ajuns el să traducă „Șalul negru", auzit la o cârciumă, dela o Moldoveancă, Marioara, detaliu găsit de d-na Dvoicenko în lucrarea lui Iatimirski, intitulată *„Paralele românești la unele opere ale lui Pușkin"*.

Dar ceia ce e mai interesant în articolele d-nei Dvoicenko sunt legăturile lui Pușkin cu nucleele decembriste și cu lojele masonice din Basarabia, pe care se sprijineau mișcările liberale din acea vreme. Găsim aci un Chișinău mistic și liberal prea puțin cunoscut în deobște. In opera marelui scriitor rus, după cum ne dovedește scriitoarea cu citații și informații precise, se oglindește această față nouă a sufletului basarabean, precum și simpatia pentru mișcarea eteristă, năzuințele sale de a fi de folos Greciei subjugate și dorința de a lua parte la războiul pentru independența sa, după cum se dovedește din poemul „Războiul" scris în 1821, început și neterminat.

S'a spus că Pușkin nu s'a interesat de cât de viața nomazilor, a țiganilor și a eteriștilor. Autoarea dovedește minuțios de documentat, nu numai că s'a inspirat din folklorul și romantismul basarabean, dar că a fost cel dintâi care a scris două legende în proză din istoria românească, fiind și un premergător în ce privește folklorul nostru. El debutează în folkloristică, cu hora țigănească „Arde-mă, frige-mă", pe care o traduce în rusește pentru a o introduce în poemul său „Țiganii", publicând-o în „Telegraful Moscovei" în 1825. Această horă, iar nu „Șalul negru", scris de Pușkin în 1820, constitue începutul folklorului românesc în rusește, accentuiază d-na Dvoicenko, de oarece „Șalul negru" are o vădită origine cărturărească, nu e decât o romanță de dragoste, compusă de un anonim într'un mediu cult, pe la sfârșitul secolului al XVIII-lea sau începutul secolului al XIX-lea și trecută pe urmă în gura lăutarilor și a poporului de jos, de unde a cules-o Pușkin, care a auzit-o de la servitoarea Marioara, la cârciuma „Verde" din Chișinău.

Apoi „motivele haiducești" atât de frecvente în literatura românească populară, au o mare influență în poezia lui Pușkin și în deosebi în poemul „Kirdjali", deși a fost scris după plecarea sa din Chișinău, persistând și în alt poem basarabean al lui Pușkin „Frații hoți", în vestita sa nuvelă Dubrowski, precum și în alte încercări în proză: cele două legende din Istoria românească, povestite de eteriștii trădați de Ipsilante, ale căror copii și originale nu se găsesc, ci se afirmă numai existența lor în jurnalul lui Liprandi.

Articolele acestea merită a fi semnalate opiniei publice, care va regăsi în ele talent, știință și o nobilă atitudine de intelectuală, pe care le manifestă d-na Eufrosina Dvoicenko, care deși rusă de origină, este o pasionată cercetătoare a arhivelor basarabene, din care e reînviată o epocă, cu figuri extrem de reliefate și cu o mare putere de obiectivitate științifică și o sinceră dragoste pentru tot ce e românesc.

IZABELA SADOVEANU

O carte pentru tineret

Jerome K. Jerome este omul care suferă îngrozitor din cauză că nu poate fi luat niciodată în serios. La conferințe abia a deschis gura să zică „Domnilor și doamnelor", pentru ca întreaga sală să izbucnească în hohote de râs. Faptul că e un humorist i-a închis drumul spre oricare altă manifestare a personalității sale. Lui îi este interzis să scrie sau să vorbească de tristețe. De altfel el și-a romanțat viața cu peripețiile sale în cea mai bună carte a sa.

Preferința cititorilor este însă pentru lucrările sale humoristice, „Trois hommes dans un bateau", „Trois hommes dans une bombe" precum și pentru cartea sa „Tommy and Co", a cărei traducere a apărut de curând în limba franceză. Totuși nu este una din ultima perioadă de scrieri a lui Jerome, ci una din prima sa manieră de a scrie, în care autorul caută să amestece în mod delicat romanescul cu humorul și în care adesea pătrunde, pe ici pe colo, o undă de duioșie, o emoție discretă. Personagiile sunt în cea mai mare parte din familia bohemilor poetici ai lui Dickens. Mai ales Thommy, o codană îndrăzneață, spontană și glumeață, este extrem de amuzantă și simpatică.

Cartea constitue desigur o însorită și delicioasă povestire barocă.

Emily Brontë: „Haute-Plainte"

Editura „Nouvelle revue française" publică o nouă traducere a romanului „Wuthering Hights" de Emily Brontë. Este a treia în limba franceză, datorită de data aceasta lui Jacques și Jolande de Lacretelle și purtând titlul de „Haute-Plainte".

Numele de Brontë este îndeajuns de cunoscut, căci trei surori, figuri învăluite de mister și poezie, l-au ilustrat. Dintre toate însă, Emily se desprinde ca cea mai atrăgătoare. Personagiile ei, făpturi ce țin de legendă, trăesc și se agită într'un ritm sălbatec.

Acțiunea în „Haute Plainte" se desfășoară în mijlocul landei pustii, bântuită veșnic de vântul rece al mării, decor potrivit cu sentimentele ce stăpânesc pe eroi. Ei sunt Hindley și Catherine, copiii lui Earnshaw și Heatcliff, orfan strâns de pe drumuri.

Intre Catherine și Heatcliff se creiază o legătură puternică izvorîtă din aceiași violență ce stăpânește firea lor. Viața unuia este și viața celuilalt și numai împreună pot exista.

Hindley în schimb urăște de moarte pe acest tovarăș necunoscut. Ura sa însă rămâne neputincioasă; ea n'are alt rezultat decât să trezească în Heatcliff acelaș sentiment și o sete nestinsă de răzbunare.

Spre a scăpa de această atmosferă veșnic încărcată, Catherine primește să devie soția lui Edgard Linton. La auzul acestei știri Heatcliff dispare și Catherine cade pradă unei febre puternice ce-o aduce pe pragul nebuniei.

Trec câtiva ani pașnici. Furtuna reîncepe cu întoarcerea lui Heatcliff și instalarea lui la Haute-Plainte. Sentimentele sale nu s'au schimbat, firea lui își păstrează toată violența de altădată. Evenimentele se precipită. Hindley, victimă a beției — moare. Heatcliff pune stăpânire de toată averea deposedând pe fiul său Hareton, adevăratul moștenitor. Catherine Linton, din nou sub vraja vechiului ei tovarăș, se 'mbolnăvește iar și moare dând naștere unei fetițe.

Trec 15 ani. Izolat în ferma sa, Heatcliff trăește chinuit de amintirea Catherinei și continuă opera sa de geniu răufăcător. Pe fiul lui Hindley l-a transformat într'o brută inculta; iar pe propriul său copil, îl terorizează spre a servi de unealtă planurilor sale. Scopul lui este de a-l căsători cu fiica lui Linton. In felul acesta ar da o lovitură de moarte celuia ce i-a răpit iubita și-ar pune mâna și pe averea lui. Reușește și s'ar părea că opera lui de răzbunare s'a terminat. Dar autorul, din motive ce ne rămân nelămurite, nu sfârșește aici povestirea.

Intr'un adevărat cadru de idilă, el ne înfățișează pe fiica Catherinei, rămasă văduvă, și pe Hareton, pășind uniți într'o viață nouă, lăsând în urmă toate furtunile. Astfel toată opera satanică a lui Heatcliff este spulberată, căci — subjugat de asemănarea acestor ființe cu iubita lui — renunță la luptă.

Insemnări



O invenție primejdioasă

După ce isprăvise manuscrisul cunoscutei sale Istorii a Angliei *și înainte de a se așterne la munca aspră pe care o cerea noua sa operă,* Chateaubriand, *André Maurois, eminentul literat francez, a simțit nevoia unui răstimp de destindere și de odihnă. Și deoarece cea mai bună destindere pentru un scriitor rămâne tot scrisul, Maurois s'a „odihnit" scriind un roman,* Mașina de cetit gândurile.

Ca și cel dintâi roman al său, Le Peseur d'âmes, *acesta publicat acum* este tot un roman fantastic, *scriere de pură imaginație pentru care Maurois a mărturisit întotdeauna o deosebită înclinare și a dovedit o îndemânare neasemuită.*

Ideea centrală a romanului e cât se poate de ingenioasă. Autorul imaginează invenția, datorită unui savant american, a unei mașini miraculoase în stare să înregistreze gândul omenesc, mașină pe care eroul cărții, un profesor francez, venit în America pentru un turneu de conferințe, are prilejul să o folosească experimentând-o pe seama unui șir de persoane din jurul lui. Nu e greu de ghicit ce neașteptate și catastrofale descoperiri are prilejul să facă personagiul nostru descifrând gândurile intime, desbrăcate de orice convenționalism, ale soției sale, ale prietenilor săi, ale camarazilor de Universitate, etc.

Cum am spus, ca subiect de roman ideia e minunată și ea i-a îngăduit lui André Maurois să ne dea o carte bună. Ar fi de dorit însă ca ea să nu ispitească pe nici un inventator, căci o astfel de invenție e singurul lucru de care n'am avea nevoie.

Gândiți-vă ce nenorocire ar însemna pentru omenire existența unei astfel de năzdrăvane mașini de cetit gândurile. Situațiile create de Maurois ar fi adevărate nimicuri pe lângă cele pe care le-ar oferi realitatea.

Mai întâi, viața politică și cea socială ar fi atinse în însăși ființa lor căci mașina de cetit gândurile ar desființa minciuna.

Ce s'ar întâmpla cu dragostea și cu viața de familie în cazul când fiecare dintre noi ar deveni atât de transparent încât să se poată ceti într'însul ca într'o carte nu e, iarăși, prea greu de ghicit. Și las pe seama închipuirii d-stră să descopere ce instrument și ce armă formidabilă ar deveni minunoasa mașină în mâna răufăcătorilor sau a oamenilor fără scrupule care n'ar mai putea fi prinși și pedepsiți niciodată.

Gândiți-vă, în sfârșit, că pentru artă și literatură putința descifrării gândului n'ar însemna, iarăși, nici un folos, — ba dimpotrivă. Creiatorul nu s'ar mai putea atunci refugia și închide înăuntrul lui cu gândul și cu visul, în sufletul lui putându-se instala, ca la hotel, oricând, oricine.

Nu! hotărît lucru: nu avem nevoe de o astfel de tristă și primejdioasă invenție. Iar dacă, totuși, se va găsi cineva să o realizeze, ea va trebui, fără ezitare, numaidecât distrusă.

EMIL COLIU

„Fii liric, gustă și zâmbește"...

Aceasta a fost maxima de viață a lui Raoul Ponchon, autorul volumului de versuri „La Muse au cabaret". *El a fost ultimul bohem și a rămas credincios până la urmă cartierului latin. Era obișnuitul unei cafenele din Boulmiche".*

— E un domn cum se cade", zicea chelnerul despre el; nu face gălăgie, dar scrie, scrie..."

In adevăr fecunditatea sa era de neînchipuit. El însuși spunea, cu puțin înaintea morții, că a scris 175.000 „vers", dar adăuga „Je n'ai jamais songé a compter les verres, combien j'en ai bu de verres".

Este al doilea membru al Academiei Goncourt, care moare anul acesta. Inainte a murit Hennique.

Ceiace este interesant este că Raoul Ponchon, membru al Academiei Goncourt, și-a bătut joc în chipul cel mai ireverențios și a glumit cu cruzime pe seama acestei Academii la înființarea ei, în 1901. „Păcat al tinereței", zâmbea el a zice, când i se aducea aminte de versurile din „Courrier Français", scrise sub titlul: „Les ipsissimes Goncourt".

El a avut un sfârșit trist, murind, ca și Verlaine, la spital, dar a fost îngrijit și veghiat de prieteni devotați.

— Să ajung cu nouăzeci?" întreba el în ultima Duminecă a vieții lui, pe unul dintre prietenii credincioși. In adevăr anul viitor urma să împlinească nouăzeci de ani, dacă ar fi trăit.

Noi orientări în critică

Pierre Leyris, într'un comentariu pe care-l scrie la finele romanului lui Herman Melville, „Benito Cerini", roman publicat și în „Nouvelle Revue Française", dă criticii o orientare cu totul nouă. In lumina psihanalizei el descoperă în fiecare episod, adesea cel mai neînsemnat în aparență, mărturisirea unei taine îngropate în subconștient. El descoperă astfel în romanul lui Melville, care e o povestire plină de pitoresc și aventură, o a doua semnificație, aruncând asupra sa o lumină care cade dintr'o dată, pe neașteptate și dă romanului perspective noi, cu infinite prelungiri.

Pierre Leyris privește pe creatorul artist ca pe un adormit care visează. Obsesiunile familiare și mai ales cele mai ascunse și mai profunde se încarnează în personagii și în acțiunea lor, într'un anumit decor.

Se 'nțelege că o asemenea critică cere pe lângă posesiunea desăvârșită, un tact excepțional, o intuiție care să dea certitudinea că a nimerit just, celui ce se avântă pe acest teren. Știm cu toții la ce aberații au condus încercările stângace și puerile în aplicarea psihanalizei în estetică și aplicările ei la critica literară. Această critică ar avea imensul avantaj de a nu cerceta opera numai în exterior, făcând asemănări și clarificări, ci va trebui să se sprijine pe o mulțime de lucruri și observații pentru a lega opera de autor și a-și justifica aprecierile. Nu oricine se va crede atunci chemat să dispună de soarta și valorificarea operei unui creator și să-l decreteze creator sau mistificator. Numai cei ce vor poseda la perfecțiune instrumentul de cercetare și simțul literar se vor mai putea încumeta să facă o operă de critică.

Moartea lui Elie Halevy

Marele istoric Elie Halévy a murit subit, în plină activitate. Caracteristic pentru opera și personalitatea sa, este faptul că el a plecat dela Filosofie, pentru a ajunge la Istorie, la vârsta de treizeci de ani.

Când și-a început cariera de istoric avea la activ teza de eșire din Școala Normală, Théorie Plolovicienne des Sciences *și o lucrare asupra lui Bentham și școala sa:* „Formation du Radicalisme philosophique".

După zece ani de muncă dă la lumină prima parte din „Histoire du Peuple Anglais au XIX-ème Siècle", *intitulată* „L'Angleterre en 1815". *După alți zece ani, a apărut a doua parte* „Du Lendemain de Waterloo à l'Avènement de Robert Peel", 1830—1841. *Sub titlul de „Epilogue" el dă Istoria Angliei din 1895 la 1914, adică:* „Les Impérialistes" 1895—1905, „Vers la Démocratie sociale et vers la Guerre" *1905—1914.*

Lucrarea sa este autoritate pentru întreaga lume. Ea a devenit clasică și aproape populară în întreaga Mare Britanie, unde a fost nu numai tradusă, dar și scoasă într'o ediție eftină. In Bibliotecile dela Universitățile din Europa ca și în cele din America, cartea lui Halévy nu lipsește și este uzată de lunga și zilnica ei întrebuințare de către profesori și de studenți.

Din primele sale scrieri istorice acest filosof s'a dovedit a fi egal cu specialiștii în istorie în ceia ce privește critica textelor și înțelesul documentelor. Obiectivitatea sa este notorie, iar subiectul lucrării sale este cu adevărat istoria „poporului" englez, adică a acelui popor „care se guvernează prin el insuși, iar nu prin cei de sus".

Altă idee dominantă a marelui istoric este că în această țară cuvintele de reacțiune și evoluție, își au cu totul un alt înțeles, poporul englez putând să se răzvrătească împotriva abuzurilor guvernamentale, fără a se simți obligat să se revolte împotriva oricărei discipline spirituale.

Dar ceia ce dă expunerii sale un înalt patetism este simțimântul fatalității în unele evenimente mari. Datorită temperamentului său filosofic el simte și redă transcendența acestor evenimente în raport cu voințele individuale.

„In aparență", zice el, „partidul unionist este partidul războiului, iar partidul liberal partidul păcii. Dar în clipa votării creditelor cerute de amiralat, ce se întâmplă cu deosebirea și opoziția celor două partide care declară că nu vor războiu, dar care cedează și unul și altul la presiunea pe care o exercită asupra țării creșterea flotei germane? Nu povestim aci de cât o dramă a fatalității."

In altă parte, vorbind de telegrama adresată la 3 August 1914 dimineața, de sir Edward Grey, ambasadorului englez dela Berlin, pentru a cere guvernului german făgăduința că nu va călca Belgia, zice: „Guvernul german mai putea oare răspunde? Incălcarea Belgiei începuse. A venit seara și Anglia a intrat în războiu". Constatarea aceasta simplă are o putere de a mișca sufletul și a reda pateticul fără nici o comparație cu alt fel de a scrie.

Deși obiectivitatea spiritului său este recunoscută, totuși se vede limpede că nu poate suporta acei puri esteți, care se dau la o parte spre a nu fi atinși de nimic. El aprobă cu admirație pe Caning, pentru că „a știut să învrăjbească, să scuture și să batjocorească guvernele retrograde, mediocre și pline de răutate, care sunt disprețul și ura tuturor sufletelor generoase".

„Epilogul" însă nu mai făcea parte din Istoria Poporului Englez, din secolul al XIX-lea, în intenția lui Halévy. Pentru el această istorie se termină în 1895, cu era victoriană, centrul de gravitate al studiului său. Volumul care trebuia să urmeze și să continuie expunerea Istoriei Angliei a fost anunțat cu cinci ani înaintea morții autorului.

Elie Halévy, înalt, subțire, elegant, era tipul perfect al republicanului aristocrat. „Simplicitatea cea mai desăvârșită acoperea munca dezinteresată, înălțimea vederilor, știința vastă și ideile personale ale acestui adevărat patrician al minții și al inimii", — zice despre el vestitul autor al tratatului: „La Trahison des clercs", Julien Benda.

Romancierii despre roman

Trei romancieri: Colette, François Mauriac și Jacques de Lacretelle au anunțat o discuție asupra romanului, sub președenția lui Georges Lecomte.

S'a dat cuvântul în primul loc lui Fr. Mauriac, autorul romanului „Les Anges noirs".

— Cum, întrebă o doamnă la eșire, — ăsta e François Mauriac, autorul atâtor povestiri tragice?

De fapt nimeni nu ar fi putut bănui că este el, auzindu-l.

— Romanul, — spune Mauriac, — e o temă destul de discutată, în fond însă e obscur. Nu e în totdeauna adevărat, că noi, romancierii, scrim sub presiunea unei puteri sublime și misterioase. E așa de obositor să scrii, atât de plicticos.

Alte nevoi mai umile ne solicită ca să scriem. De oparte editorii, de altă parte fiscul. Trebue să primesc dela unii banii, pentru ca să-i dau altora.

Și Mauriac a scuturat bine genul acesta literar, pe care rămâne să-l mai ilustreze încă multă vreme, observând că evenimentele politico-sociale petrecute în realitate, depășesc cu mult imaginația scriitorilor. Superioritatea romanului stă în faptul că lumea inventată de el scapă cu totul controlului polițiilor. Dar termină expunerea sa cu proclamarea valorii romanului, care urmându-și legile sale se confundă cu poezia.

Colette, reținută de o gripă în ermitajul său aerian din Champs Elysées, trimite următorul mesaj:

„Nu sunt sigură că am scris vreodată un roman", — scrie ea... Romane nu sunt pentru mine acele pe care le scriu, ci acele pe care le citesc. Autorul are soarta umilitoare de a nu fi sigur nici înainte de a scrie de cele ce va scrie în romanul său. Căci „personagiile imaginare sunt, de obiceiu, destul de mari, pentru a se conduce singure".

Izvoarele sale de inspirație sunt „natura și iubirea" și aceste izvoare nu se pot nici odată istovi".

Lumea venită să asculte dezbaterile acestor oameni celebri a umplut până în cele din urmă locuri sala. Mai mult decât atât: peste o mie de persoane s'au îmbulzit în stradă, la ușa Comediei din Champs Elysées, și, ca la marile întruniri publice, s'au instalat mai multe megafoane pentru ele.

Rezultatul concursului de pasagii

Din răspunsurile primite la concursul de pasagii organizat de revista noastră, pentru care am anunțat acordarea unor premii în cărți în valoare de 5000 lei, au fost alese ca cele mai bune răspunsurile concurenților de mai jos, cărora li se vor acorda premiile după cum urmează:

1. D-lui Angel Silberman-Botoșani, *cărți în valoare de 2000 lei;*
2. D-rei Mariette Popescu, *str. Eufrosiu Poteca, 36 București, cărți în valoare de 1000 lei;*
3. D-rei Maria Cabaș, *str. g-l Magheru, 58 București, cărți în valoare de 1000 lei și*
4. D-rei Lucia Vasiliu, *studentă, Calea Moșilor, 167, București, cărți în valoare de 1000 lei.*

POLEMICI

„Cu bâta"

Un domn Matei Alexandrescu scrie, — într'o poezie intitulată: „Cântec pentru strîmbătate", — următoarele versuri:

Mă ridic în bâtă ca ursul flămând...
. . . .
Cu dinţii nodurile mânilor descui
N'o fi roată pe măsură,
Când oi smulge ghioaga mea din cui,
Cum rupi coaja rea după arsură.

Dacă îţi vine să pui mâna pe bâtă şi pe ghioagă, — de ce vrei să intri în literatură şi nu eşi la drumul mare?

I şi ii...

Intr'o poezie a d-lui I. Pillat cetim strofa de mai jos:

Ascunsă în deplina-i frumuseţe
Sub învelişuri purpurii,
Parc'ar fi vrut în toamnă să mă'nveţe
Că'n moarte chiar poţi înflori.

Iar d. Radu Gyr scrie:

Mânz tânăr de centaur cu ramuri de Florii,
Nopţi palide sub lampă cu Doamna Bovary.

Iar mai departe:

Brazii: cneji albaştri,
Merg la vânătoare.
Zodiile, aştrii:
Pajuri roditoare.

D-nii Pillat şi Radu Gyr nu aud că „purpurii" nu rimează cu „înflorii", „Florii" cu „Bovary", şi „albaştri" cu „aştrii"?

D. Radu Gyr e — ni se pare — din Craiova, unde pe ziduri sunt table cu numele străzilor... cam astfel: „Strada Unirî", „Strada Primăverî"...

Dar d. Pillat care-i de pe la Dorohoi sau Botuşăni — unde i e i, şi ii—ii?

Işi bate joc de noi?

Intr'o revistă lunară găsim un articol de d. Ilariu Dobridor.

Articolul este scris, în întregime, în felul următor:

„Din măestriile trecute cari au înălţat în văzduh fala catedralelor, — nereţinut elan al moleculelor de piatră betonate de drugul straşnic al credinţei, — arhitectura renunţă la franjurile seducătoare prin cari se strecoară tânjindă speranţa, pentru a fi simplă şi schematică muchie, — oricât de trufaşă în încifrare pe etaje, — a blockhausurilor, faraonice sgârie nori, cari întunecă nordul american".

Urmează douăsprezece pagini mari de asemenea dracovenii.

Işi bate joc de noi autorul şi, odată cu dânsul, directorul revistei?

Nu putem considera acest act decât o distracţie redacţională pe seama publicului — căci, dacă ar fi vorba de un caz patologic, autorul şi-ar publica producţiile în foile de observaţii, nu în reviste literare...

Premiul „I. N. Roman"

Familia scriitorului I. N. Roman a instituit două premii: unul ştiinţific şi altul de poezie — pentru lucrări cu subiect dobrogean.

Premiul de poezie a fost acordat d-lui V. Voiculescu.

D-sa a fost premiat pentru un triptic, din care numai prima poezie e acceptabilă — deşi cuprinde, şi ea, lucruri de prost gust.

De pildă:

Dunărea grea, bocnă,
A'ncetat din viaţă.
. . . .
Viscole-ardeiate
Rad obrajii mării.

Celelalte poezii au lucruri şi mai nepotrivite, ca:

Singurătatea 'nchide urechea ei îngustă
De i fiară prinsă'n linişti ce-i împleteşte pripon...

Dar zgârie cristalul tăcerii o lăcustă
Şi, ars, sufletul sare subt pinten ul de zvon.
. . . .
Copaci rodesc umbră, neagra fructă(!) suavă
Căzută chiag rece pe iarbă' n otavă.

D. Voiculescu e un poet ratat. Ce să mai umblăm cu eufemisme!

Iar premiile se acordă elementelor tinere, de talent — ca o încurajare.

La ce vreţi să încurajaţi pe d. Voiculescu? Să scrie?

Dar ar face un bine literaturii acei care l-ar încuraja să nu scrie.

D. dr. Voiculescu — decât să compare valurile mării care bat ţărmul cu loviturile medicului, date cu latul palmei peste „ţurloaele" pacientului — mai bine s'ar ocupa numai de reflexul bolnavilor, şi nu de reflexul muzei la injoncţiunile d-sale...

Şi, ars, sufletul care subt pintenul de

Veninul şarpelui

Toţi am învăţat unde stă veninul şarpelui, — şi anume: la rădăcina dinţilor. Prin apăsare, ghindurile secretează veninul care se prelinge prin-tr'un jgheab al dintelui până la locul muşcat.

Iată însă un poet care a descoperit un alt sediu al veninului:

Impăratul Negru i-a dat zălog steaua polară.
Impăratul Galben şi seminţia lui de ceară
L-a 'nvăţat să cate şarpelui în cerul gurii
Veninul — lespede răsbunării şi urii.

Sau, poate, poetul a ajuns la această concluzie prin deducţie: căţeii răi se cunosc după cerul gurii, care-i negru...

Oborism poetic

Intr'o poezie găsim această strofă:

Mâna ta întinsă ca un dar,
Glasul tău în scară ca un cânt...
Faţa ta întoarsă e de var
Ochii tăi închişii nu mai sînt.

La Obor se spune într'adevăr, într'un duet de tandreţă cu mititei şi cu must: „Ochii tăi dulcii..."

Dar într'o poezie semnată de un „nume"?

„Drumeaţă"

Un poet scrie:

Un plop mai tremură o frunză
Drumeaţă ca şi dragostea...

„Drumeaţă", ca adjectiv, după „frunză" — nu merge.

Acei însă cărora le place cuvântul „drumeţie", în loc de turism, pot scrie orice. La dânşii nu lucrează spiritul limbii, ci farafasticul literar...

Libertate

Intr'unul din numerele trecute ale revistei „Ideea liberă", un domn academician făcea un aspru rechizitoriu... ideii de libertate. Probabil ca să justifice titlul şi ideologia revistei...

Precugetare

Iar ceva mai departe continuă:

„Duşmani ai somnului, obsedaţi de o minune apropiată pe care nu aveau s'o ajungă cu vârsta".

Şi iarăşi mai jos:

„Lucrurile astea se presimt şi mai puţin se precugetă".

Ei vezi, aici te credem. Ce să caute precugetarea sau cugetarea pur şi simplu printre oamenii de 'dreapta? Mai ales că ei nu sunt chiar aşa duşmani ai somnului prescum se laudă. Dorm dă'n picioarele când încearcă, aşa cum se exprimă poetul care şi-a desfăcut broasca „Yale", să „precugete"...

Cămaşă

Tot din articolul „desculat" al „hermeticului" poet:

„Trăim neliniştea, luciditatea şi poate, nebunia care preced, cum spun răboajele marilor experienţe, o renaştere.

Cămăşile fericiţilor de a fi asemenea precursori nu se îmbracă fără riscuri şi primejdii, iar între acestea, ridicolul nu-i cel mai însemnat".

Ba, să ne ierţi! Când cineva trăeşte nebunia, aşa cum spui matale, nu mai îmbracă el cămaşa fericitului, ci pe aceia de forţă...

Familia — Octombrie - Noembrie 1937. No. 9.

Din cuprinsul numărului pe Octombrie şi Noembrie, desprindem contribuţiile d-lor Ion Minulescu, care publică ultimul act din piesa „Nevasta lui Moş Zaharia", Victor Eftimiu, cu un interesant ciclu de poezii „Panopticum", Ion Georgescu, Ion Biberi, cu un studiu despre Nicolae Vaschide, Ştefan Baciu, Paul Constant, L. Divarius, M. Chirnoagă, I. Didilescu, cu un eseu interesant „La o răscruce a culturii", Dariu Pop, Şuluţiu, etc. Deasemeni revista mai cuprinde o cronică bogată şi variată.

●

Satul

Revistă de cultură pentru popor — Decembrie 1937.

Am mai avut prilejul să pomenim în cuprinsul acestei rubrici despre onestitatea acestei admirabile publicaţiuni pentru săteni.

Fiecare număr nou nu face decât să confirme cele spuse atunci. Numărul pe Decembrie aduce preţioasele contribuţii ale d-nelor dr. Nina Mihăilescu, A. Dordea, prof. Dandu şi ale d-lor Andrei Udrea, dr. D. Paşcanu, cu un admirabil studiu de medicină vulgarizată, V. V. Hann, Ar. Cristescu, Slepeanu-Voinova, prof. Zaharescu, etc.

●

Reporter

trecut sub conducerea d-lui N. D. Cocea, aduce cu fiecare număr un nou suflu de prospeţime şi combativitate. Ultimul număr apărut Sâmbătă 11 Decembrie, cuprinde pe lângă colaborările permanente şi o interesantă anchetă: „Dictatură sau democraţie", la care răspund câteva din proeminentele personagii ale vieţii noastre politice şi culturale.

Preţul abonamentelor

Lei 200.— pe un an
Lei 100.— „ 6 luni
Lei 50.— „ 3 luni

In străinătate dublu

Cronica mizantropului

Muta

Există tragedii umile care se târăsc pe lângă noi şi noi nu le vedem. M'am întâlnit mai zilele trecute cu o bătrână care cunoştea anii copilăriei mele şi care mi-a vorbit de multe şi mărunte, bine înţeles din singura epocă pe care o trăeşte cu adevărat şi care nu cuprinde pe cei treizeci de ani din urmă. Cu ea mi-am adus aminte de multe lucruri pe care le uitasem cu desăvârşire. Când mi le-am adus aminte, mi le-am reprezentat în forma lor cea veche, nemişcată. Oamenii cunoscuţi atunci şi uitaţi, pentru mine erau încă vii.

— Cutare mai trăeşte?

— Da' de unde? A murit de mult!

— Dar fetiţa aceea cu care mă jucam, etc.?

— Aia e văduvă de mult, săraca, i-a murit un băiat în floarea tinereţii.

Informaţie îngrozitoare. In golul dintre ultima imagine şi neaşteptata rememorare, fetiţa devenise o arătare monstruoasă.

— Dar muta, zice baba, muta trăeşte.

— Care mută? — zic eu.

— Muta, de! parcă n'o ştii.

După căutări atente am găsit-o. Curios. Niciodată în aceşti ani n'am crezut că există. Sunt uimit să recunosc o realitate crescută parcă acum. Da. A existat o mută. Era o fată, nemţoaică de origine, pripăşită cine poate şti de unde, la casa unei proprietărese bătrâne. De fapt, muta şedea într'un fel de pensiune fiindcă atunci când avea bani plătea. Lucra nu mi-aduc aminte ce. Cartierul o cunoştea şi o socotea necesară. Oamenii mai simpli nu sunt prea generoşi dar nu cad niciodată la exagerarea de a ignora un om fără sprijin. Muta era fără griji, fiindcă strada o socotea ca un bun al ei, ca o curiozitate.

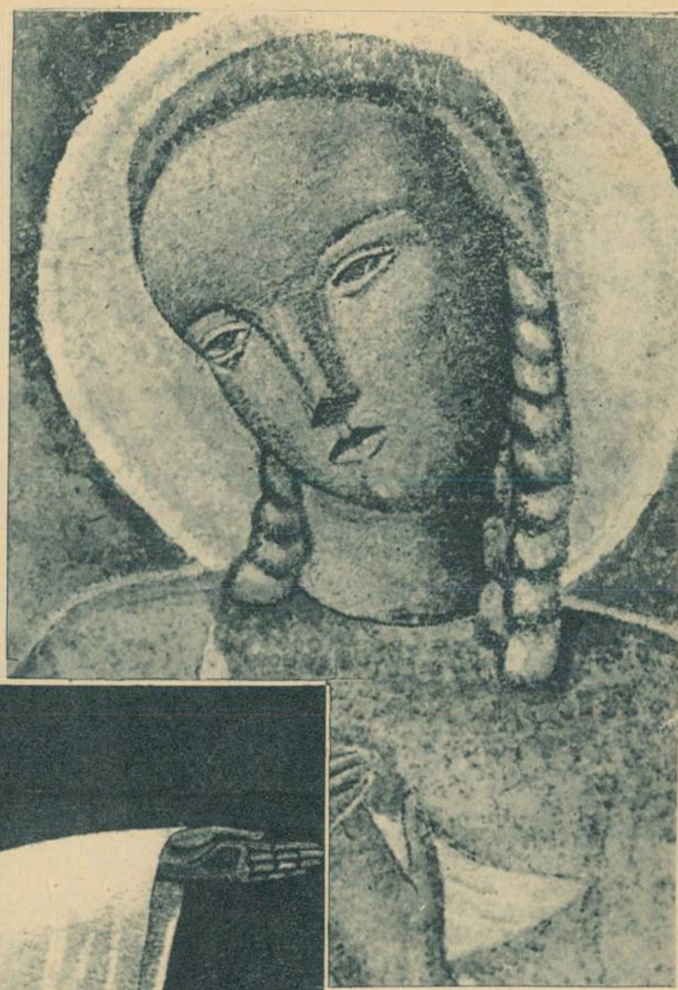
Muta se înţelegea cu restul omenirii printr'un limbaj inventat de ea în colaborare cu ceilalţi şi care se deosebea profund de alfabetul muţilor. Muta exprima acţiunile şi sentimentele global, adoptând la conţinuturi ceva din procedarea limbilor aglutinante. De pildă retezarea gâtului cu mâna însemna că un lucru „nu se mai putea suferi". Scuturarea mânii drepte, peste care se punea călare mâna stângă însemna plecare. O palmă mângâind pântecele însemna satisfacţie. Clătinarea capului reprezenta compătimirea. Era într'un fel limbajul nostru expresiv însă perfecţionat. Dacă muta făcea semnul plecării însoţit de semnul satisfacţiei asta voia să zică cum că-i părea bine c'a scăpat de cineva. Mai avea şi alte semne cu nasul, cu buzele. Totul era legat într'un zăzăit continuu.

Ei bine, baba mi-a spus că mutii i-au tăiat doctorii amândouă mânile. Iată ce vrea să zică a fi persecutat de soartă. Muta îşi făcuse cu mânile un al doilea graiu cu care arunca punţi către lume. Că nu mai poate munci e o nenorocire mai puţin gravă fiindcă lumea îi dă mereu de mâncare dar să nu mai poţi vorbi, măcar cu mânile, ce tragedie, ce tragedie. Mutii i-a luat Dumnezeu graiul a doua oară.

ARISTARC



Olga Greceanu: Cap de înger



Olga Greceanu: Copilul Isus



Olga Greceanu: Răstignire

nu un obraz, un ritm liniar și nu trupuri consistente.

Pornind dela o asemenea concepție e dela sine înțeles că artista se depărtează de natură, folosindu-se de legile existenții decorative. Suprimă perspectiva, liniile întrerupte, modelajul accentuat, relieful, contrastul culorilor, opozițiile brusce între umbră și lumină, cultivând cele două dimensiuni, linia continuă, volumul liniar, echilibrul între suprafețele mari, armonia între nuanțe — totul așternut pe o masă cenușie cu impresie de piatră.

Și iarăși se înțelege că pentru o astfel de pictură cu sugestii de piatră, mozaic, bas-relief, tapițerie veche, subiectele biblice ori istorice sunt singurele indicate, căci pot fi trecute în închipuiri abstracte fără impunerile realității evidente de care suntem pătrunși fiecare dintre noi.

Stilul d-nei Olga Greceanu nu e ușor de definit. Are origini comune cu primele manifestări primitiviste eșite din bizantinism și cu arta gotică din care este exclus grotescul. Un gotic de nord, alimentat de o spiritualitate din vremi feodale: un stil feodal *modernizat, sau mai bine zis* un stil Evul-Mediu rafinat, *căci pe când arta Evului Mediu prezintă figuri scurte în culori tari, arta d-nei Greceanu înfățișează figuri lungi în nuanțe de piatră peste care se depune praf de culori.*

In expoziția actuală, lucrarea de căpetenie e Răstignirea, dealtfel o reluare a aceleiași compoziții executată acum patru ani la Palatul Sf. Sinod. Numai cât e introdusă o noutate: Isus e îmbrăcat, în loc să fie gol și aceasta nu pentrucă documentar ar avea vreo explicație, dar pentrucă acea cămașă albă formează o masă accentuată, repetând forma crucii, întărind simbolul și aducând compoziției un câștig decorativ în plus. Dela această cruce albă, suprapusă peste crucea de lemn, pleacă întreaga distribuție și organizare a tabloului. Aceleași „chemări" albe, aceleași „ecouri" albe sunt orânduite în dreapta și'n stânga panoului central spre a oferi un echilibru și o stabilitate definitivă întregului pictural: în dreapta e mantia lui Isus pe care și-o împart soldații, în stânga e marama sfintei Veronica cu care luaseră imaginea chipului sfânt și pe care acum o sărută.

Aceiași preocupare în toate celelalte compoziții. Vânătoarea cu șoimi, Domnițele, Cele trei Marii la mormântul Domnului și altele.

Nu știm dacă am putut să fim lămuriți în aceste puține rânduri, astfel că îndemnăm pe cetitor să cerceteze volumul d-nei Olga Greceanu, publicat anul trecut: „Compoziția murală" unde d-sa explică toată technica unei asemenea decorațiuni, volum care a luat proporția unui succes românesc deoarece a fost tradus în franțuzește și englezește, editat de casa Leherte-Renaise și a fost introdus în programul de cărți didactice la școlile de Arte-Frumoase din Paris, Bruxelles, Lyon și Liège.

TACHE SOROCEANU

N. VERMONT
OCTAV BĂNCILĂ

E întotdeauna impresionant să calci pragul unui atelier de pictor, de unde stăpânul a plecat fără întoarcere. Te întâmpină lucrurile părăsite, care au împrumutat ceva din viaţa omului, lucruri ce au rămas cuminţi şi inutile din ziua despărţirii. Iată paleta, roasă de întrebuinţare pe care se mai cunosc câteva pete de culoare uscată, iată şevaletul, pensulele şi pe rafturi nenumărate sticluţe şi mici unelte care toate au fost martorii atâtor frământări şi martori rarelor bucurii.

Păşeşti într'un astfel de atelier cu teamă să nu răscoleşti umbre şi cu tristeţă ca într'o casă a propriilor amintiri. Şi sentimentul e şi mai apăsător când vizitezi atelierul lui N. Vermont; au rămas atâtea tablouri neterminate în ceasul morţii lui! Pare că întreaga încăpere, împreună cu aceste tablouri, mai aşteaptă încă o întoarcere, o reluare a unei activităţi curmate fără rost.

Un glas tremurat încearcă o evocare a zilelor de altădată: ...atelierul - friguros; Vermont stătea o parte din an aici, pe scaunul acesta, lângă sobă, îmbrăcat ca iarna în sanie, cu pleduri groase şi cu fulare, iar modelul alături. Rămânea ceasuri întregi în faţa şevaletului şi când se ridica, era amorţit şi sleit de puteri.

Dar pe pânză luaseră fiinţă ţigănci cu strae şi zâmbet de primăvară, — şi flori...

Toată casa lui e plină de rodul acestei munci dusă generos până în clipa din urmă. Cu o parte din lucrări, familia a deschis anul trecut o expoziţie la Ateneu, iar acum prezintă altele, inedite. Nu mai e o expoziţie, ci un adevărat muzeu, care ar trebui să devie odată, permanent public.

D. Octav Băncilă e, deopotrivă exagerat, preţuit de unii, precum e detestat de alţii. Dar d-sa şi-a urmat calea fără să ţie seamă de părerile publicului şi ale criticei. A ajuns la bătrâneţe păstrându-şi acelaş chip plin, colorat în roşu rustic, din care se desprinde numai sănătate şi un permanent zâmbet de om bun. Iar pictura d-sale n'a evoluat nici ea prea mult — are exact aceiaşi vigoare şi aceleaşi slăbiciuni dintru începuturi.



N. Vermont: Orfanii
Octav Băncilă: Ţarancă

Poţi să n'o accepţi, dar a-i contesta orice merite, cum s'a întâmplat uneori şi cum se mai întâmplă, e cel puţin nedrept. Cât despre părerile admirative fără control împărtăşite şi altora, prilejuite mai mult de subiectele picturii sale, ele sunt şi mai dăunătoare încurcând judecata publicului, foarte fragilă şi gata să se plece la orice bătae de vânt.

Privind tablourile d-lui Băncilă nu se poate să nu fii impresionat de acele siluete şi chipuri ce năvălesc în cadru cu putere de manifest scris cu litere de foc. Ţărani, muncitori, evrei, ţigani sunt puşi în lumină de reflector, sbătându-se şi strigându-şi existenţa ca pe o victorie a însuşi faptului de a trăi.

Chiar şi când e vorba de un motiv mai simplu — o floare sau un fruct — temperamentul d-lui Băncilă îl face să ia pe loc aceiaşi atitudine în faţa lor, de dragoste pătimaşă, sălbatecă aproape, ce se exteriorizează printr'o frământare războinică a materiei, pe care o asvârle pe pânză în ţării de nuanţe cu sugestie sonoră.

Că d. Băncilă e un pictor inegal, asta-i evident, că în opera sa se găseşte o doză de naivitate în felul de a privi lumea, umblând mai ales după efecte anecdotice oarecum supărătoare, este iarăşi evident. Dar când vrea, sau când e bine inspirat — cine poate preciza tainele creaţiei — reuşeşte să construiască un volum pictural, să modeleze expresiv şi să scormonească amănunte revelatoare — şi aceasta e mai mult decât suficient să determine valoarea unui artist.

In orice pânză, d. Băncilă vrea să se realizeze de fapt pe d-sa: pictor de mare entuziasm, fermecat de darurile artei sale.

T. Sr.

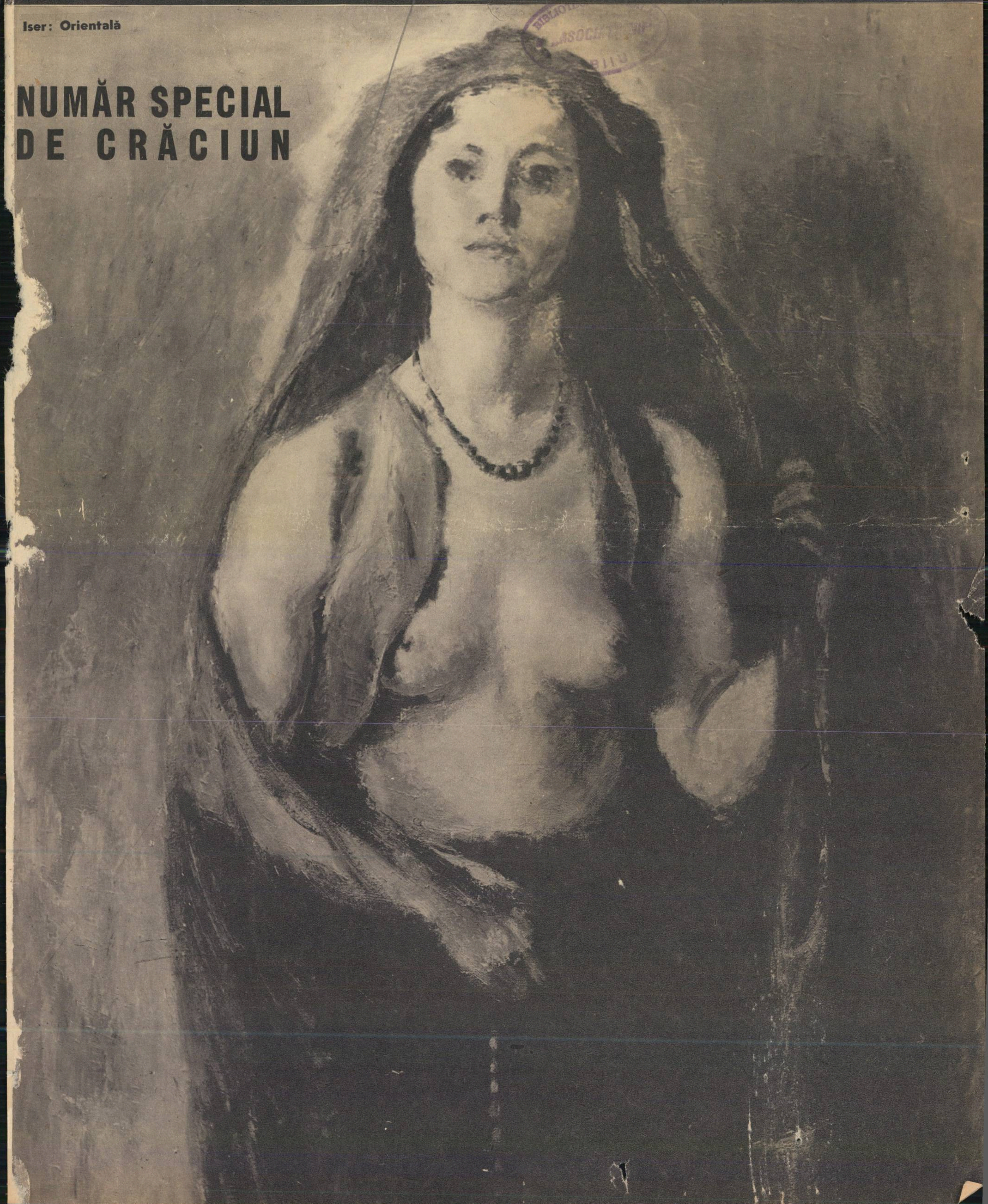




Lucrări din Expoziţia D-lui Richard Mayol deschisă la Ateneul Român

Adevĕrul literar si artistic

890



Iser: Orientală

NUMĂR SPECIAL DE CRĂCIUN

Asociaţia ARTA

REGRETUL de a fi văzut dispărând „Grupul celor patru“ care ne-a oferit cele mai frumoase expoziţii colective dela noi, ne este într'o măsură atenuat prin constituirea noii asociaţii Arta.

Nimeni nu se aştepta la această plăcută surpriză: să găsească întovărăşiţi şase din cei mai aleşi pictori români. Avem numai o îndoială: în ceiace priveşte durata asociaţiei. Căci la noi în ţară colectivele particulare n'au avut un destin prea fericit. Au pornit cu entuziasm, dar s'au destrămat repede. Nu cercetăm cauzele. Vom pomeni numai de imposibilitatea unei camaraderii printre artiştii plastici, care cu temperamente opuse parvin foarte rar să se înţeleagă şi mai ales să continue înţelegerea.

In cazul asociaţiei Arta poate că n'avem a ne teme de o asemenea defectuozitate — toţi membrii ei sunt la o vârstă când nu mai au de cucerit nici măcar un supliment de consacrare, toţi au desfăşurat o activitate bogată, preţuită, dacă nu unanim apoi cu majoritate, aşa că n'au nici un motiv să-şi facă vre-un rău unul altuia. Cel puţin un rău care să dăuneze asupra asociaţiei.



Că unora li s'ar părea curios ca lângă Petraşcu să găsească pe Stoenescu şi lângă Iser pe Ştefan Popescu — asta îi priveşte personal pe aceşti neînţelegători. Noi vom spune că ansamblul e astfel mai variat. Şi apoi, de unde ai s scoţi, de exemplu, atâţia colegi pe cari să-i pui să ţie perfectă tovărăşie de panou lui Petraşcu?

Majoritatea pictorilor care au format gruparea dela Fundaţia Dalles, au făcut parte altădată din societatea Arta Română. Acum şi-au însuşit numai începutul vechii titulaturi — lucru înţelept. Era oarecum pretenţios şi „Artă“ şi „Română“.

Să nu insistăm însă asupra unor lucruri secundare, nesocotind principalul. Căci expoziţia dela Fundaţia Dalles e un eveniment. Care există numai prin faptul întovărăşirii unor nume glorioaee. Nu-i obişnuit de loc ca în aceiaşi sală să întâlneşti alăturaţi de bună voe artişti ca Petraşcu, Iser, Steriadi, Ştefan Popescu, Stoenescu şi Dărăscu. Nu cunoaştem ceva similar decât în sălile unui muzeu — dar atunci după o voinţă străină artiştilor.



Iser: Ţărancă

Expoziţia asociaţiei Arta poate fi comparată cu celălalt eveniment al acestei binecuvântate lune Decembrie: concertul Pablo Casals, Enescu, Georgescu. Dincolo de preocupări meschine de moment, vine arta să limpezească şi să înalţe spiritele spre ţinuturile armoniei depline de sunet şi culoare. Asemenea evenimente nu numai că oferă prilejul unor bucurii din cele mai nobile, dar ele ne modelează, ne creiază sufleteşte.

G. Petraşcu: Interior

Ştefan Popescu: Plopi argintii



Amintiri din copilărie și adolescență

de G. IBRĂILEANU

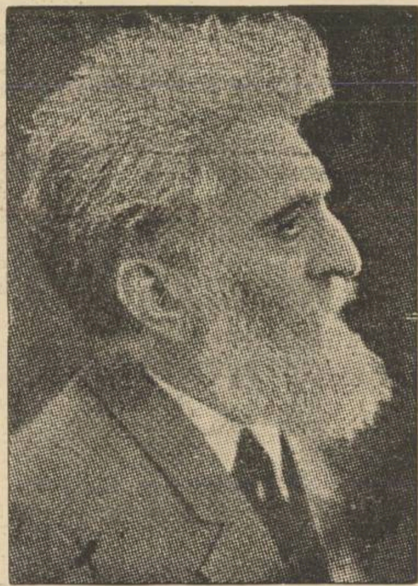
La Bârlad, în anul întâiu (clasa II), m'am împrietenit foarte de aproape cu aceia, pe care i-am numit mai sus. Dar cel mai aproape mi-a fost Raicu Ionescu. — Şi e curios că prima impresie ce mi-a produs-o a fost antipatia: Când m'am dus la liceu, în primele zile ale lui Septembrie, am văzut un grup de băeţi mari (pe-atunci erau băeţi mai în vrâstă, mulţi, decât acum — în liceu) şi, între ei, unul foarte tânăr, care stătea cu mânile în buzunar şi vorbea cu ei dela egal la egal, ba încă făcea şi spirit pe socoteala lor. Acest băiat, cam de clasa III care trata aşa de „obraznic" pe băeţii din clasa VII, mi-a fost profund antipatic. Dar ce mirat am fost, când am aflat, apoi, că toţi, şi cel „mic", erau în aceiaşi clasă, a VI-a! In adevăr Raicu Ionescu, pe lângă că era mult mai tânăr decât colegii lui, dar avea şi o faţă mai tânără decât vârsta lui. Avea 15 ani dar părea de 12—13. Dar cunoştinţă cu el n'am făcut decât la coana Zoiţa, când m'am mutat în odaia, în care stătea deja Savin. Imediat ne-au legat ideile — toate ideile înaintate. Raicu Ionescu şi cu mine eram cei mai fanatici, şi, dintre amândoi, eu încă şi mai mult. Chiar în anul I am alcătuit o societate literară „Orientul" (după numele stradei unde stăteam). Făceam conferinţe, între noi „cei cinci membri", conferinţele erau criticate, cele bune erau premiate. Iată cum: Unul făcea o conferinţă, altul era însărcinat să-i facă critica, tot în serii. Cel criticat răspundea, etc. Apoi făcea altul conferinţa, altul îl critica, etc. Aşa că tuturor ne venea rândul să fim şi conferenţiari şi critici. Şi nu făceam numai conferinţe, ci şi literatură. Scriam, adică, orice. Mi-aduc aminte că am scris odată o conferinţă despre „influenţa romanelor, arătând ce rău pot face romanele rele. In genere, eram cam duşman al romanelor.

O dată am scris o poezie în proză — era vorba de nişte săraci, care au îngheţat într'o iarnă, pe un drum. Savin mi-a făcut critica şi, la sfârşit, ca să mă laude, spunea: „Un cuvânt mai mult sau mai puţin şi totul ar fi fost stricat". Deci mă lăuda, dar solemnitatea frazei lui m'a făcut să-l iau în râs, şi scump a plătit el această laudă! O dată, Moscu (care era cam poet şi era şi amorezat) a făcut o poezie, în care vorbea de un trandafir la un geam. Eu i-am făcut critica. L-am combătut teribil că e „romantic" (trandafirul). Romantic — însemna burghez, însemna trădător, căci socialiştii şi revista lor, „Contemporanul", erau realişti! — Raicu a scris o conferinţă despre Eliade Rădulescu, în care s'a văzut deodată că are stil. Altădată a scris o poezie în versuri, din care ţin minte aceste versuri (se tânguia un ţăran):

Sărac lihnit de foame,
Muncind întreaga zi...

I-am acordat premiul II... Câte lucruri nu-mi aduc aminte dela acele şedinţe literare, pe care le ţineam la coana Zoiţa — dar uneori la o crâşmă, la Iordache Leu, unde era vin dulce toată iarna, 40 bani litrul — şi pe care adesea îl plătea tatăl lui Savin, când venea dela ţară, căci obişnuiam să rămânem datori, iar banii datoraţi Savin îi explica prin cine ştie ce nevoi serioase ale lui. Odată însă a fost admirabil. Eram în clasa VI. Se alesese un deputat socialist. Ne-am dus la Iordache Leu să facem banchet. Savin era îmbrăcat caraghios: împrumutase nişte ciobote oribile, căci îşi dăduse botinele la dres (era iarna). Pe când toastam teribil pentru socialism, băiatul de dugheană vine şi-i spune lui Savin, că tatăl său e alăturea, în altă odae. Ce mutră a făcut Savin, care s'a dus la tatăl său — şi, ca concluzie, tatăl său a plătit banchetul nostru socialist. Am uitat să spun că Savin era cel mai învăţat între noi.

Viaţa la Bârlad, în clasa V şi VI a



G. IBRĂILEANU

fost la fel, cu deosebire că, din clasa VI, a mai intrat unul în grupul nostru, Dinerman, care a murit de vreo 20 de ani. Aceşti ani au fost dintre cei mai frumoşi. Acuma nu mai eram copii, eram adolescenţi. Şi, din multe cauze, eram, se poate spune, oameni mari. Oameni mari, dar cu toată frăgezimea sufletească a adolescenţii. Eram oameni mari pentrucă eram nu numai liberi, dar chiar lăsaţi de capul nostru. Eram oameni mari, pentrucă eram, unii foarte săraci, alţii, dacă nu aşa săraci, cel puţin din clase inculte, unde nu există creşterea în bumbac (bumbac material şi bumbac moral). Eram oameni mari, pentrucă mai toţi trecusem prin multe. Eu, de pildă, trecusem prin atâtea faze: atâtea locuri, şcoli, nenorociri, etc. Eram oameni mari, pentrucă pe-atunci nu eram îmbrăcaţi în uniformă şi numerotaţi. Eram oameni mari, pentrucă trebuia să administrăm noi, după capul nostru şi cu multă dibăcie micile sume, deacasă sau din lecţii, cu care trăiam. (Odată, cumpărându-mi o carte de 25 franci a lui Haeckel, despre origina omului, a trebuit să mă mut la altă gazdă, şi să mănânc la un casap, cu fel la dejun şi unul sara, aşa că trei luni am suferit necontenit de foame, mai ales sara, când mă uitam cu jind la vitrinele băcăniilor şi cofetăriilor). Şi mai ales, eram oameni mari, pentrucă aveam idei, un ideal, pentru care trăiam. In adevăr nu trăiam decât pentru acele idei, care erau singurul lucru important în viaţa noastră. La şcoală, învăţam bine, pentrucă nu eram proşti. Dar şcoala era a cincea roată la căruţă. O şi despreţuiam, ca o instituţie burgheză, unde se predau obiectele de acelea şi în aşa fel, ca să întoarcă mintea tinerimii dela „adevăratele" probleme ale vieţii şi societăţii. De amor nici vorbă nu mai era. In acest timp nu mai existau fete nici chiar pentru mine. Numai unul, Moscu, era amorezat de o vecină, Afrodita Haritachi, al cărei nume azi îmi pare aşa de poetic, căci îmi aduce aminte mahalaua noastră, malul Bârladului, serile de iarnă cenuşii, când ea venea dela şcoală etc.

Noi, toată vremea discutam şi puneam omenirea la cale. Ceteam ca evanghelii cărţile — puţine — ce aveam. Puţine, pentrucă pe vremea aceia în provincie nu erau cărţi şi noi ni le procuram cu cele mai mari sacrificii, săraci cum eram. Niciodată n'am mai dus o aşa viaţă de idei. Idei sărace poate, dar mare bogăţie de idei de acestea sărace! Şi cât era de bine peatunci, când aveam răspuns şi dezlegare la toate problemele! Petrecerile noastre erau tot intelectuale. Aceste petreceri nu erau de loc variate. Era întâiu crâşma, care ne atrăgea prin faptul că lucrul acesta ne dădea impresia că sântem oameni mari. Apoi prin faptul că făceam un lucru nepermis de şcoală. După aceia prin ceva „nou", „străin" — şi însfârşit, prin intimitatea şi ridicarea sufletului la un diapazon mai înnalt, când ne găseam toţi, departe de lume, într'o odăiţă mobilată ca în vremea veche. Era o crâşmă cum nu mai sânt, ca hanurile dela drumul mare, ca acele hanuri, pe care le-a idealizat Sadoveanu. Odată când ne-am întors în Bârlad după Crăciun, am adus, unii dintre noi, nişte păsări gata curăţite, le-am dat la fript la o chitărie şi am petrecut la crâşma lui Iordache Leu toată ziua. Spre seară, ne-am dus prin oraş, am cumpărat stafide etc., şi ne-am dus toţi la noi acasă, unde lipsind coana Zoiţa, am turnat un foc enorm şi-am stat de vorbă şi de glume până după miezul nopţii. Ca fapt e un lucru banal, dar a fost unul din acele lucruri, care nu se pot uita.

O altă petrecere, erau plimbările în jurul Bârladului — şi iarna şi vara. Fugeam dela şcoală fără nicio mustrare de consştiinţă. Mi s'a întâmplat să lipsesc şi două săptămâni. Primăvara când se topea omătul, mergeam pe câmp şi simţeam profunda melancolie a pâriiaşelor şi a nourilor albi subţiri de pe cerul înalt. Dar mai ales nopţile de Martie când încă era omăt, dar venea o suflare de primăvară, — acelea nu se pot uita! O altă fericire, era grădina publică, mare ca o pădure, misterioasă, în care am auzit, într'o seară cu lună, după o zi de ploaie, un flaut dintre nişte copaci. Iar în Iunie, când preparam examenele, ne duceam să învăţăm la grădină pe la 4 dimineaţa.

Acasă la noi, la crâşmă, pe uliţi, în natură, discutam, ne întuziasmam, visam viitorul omenirii, făceam poezie — şi *niciodată* nu ne gândeam la noi, la viitorul nostru, la cariera noastră.

Totuşi o frică ne întuneca adesea fericirea: bacalaureatul. Era aşa de greu, auzeam, noi provincialii, atâtea legende, încât ne speria sfârşitul liceului. Unii începuseră a se prepara — sau cel puţin a socoti câte cărţi va trebui să ştim pe de rost. Le socoteam cu... metrul, adică puse una peste alta cărţile, se făcea o coloană 'naltă de un metru şi ceva... Asta ne da mult de gândit!

In grupul acesta, se stabilise grade de prietenie. Intre Raicu Ionescu, Savin şi mine se închegase legături mai strânse. Iar între mine şi Raicu Ionescu şi mai strânse. Noi eram mai intelectuali, mai idealişti şi mai desinteresaţi. Raicu Ionescu era un băiat frumos — sămăna a fată — foarte inteligent şi foarte spiritual. El avea cuvinte minunate pentru a caracteriza şi o veselie care nu se desminţea niciodată. Cetea frumos şi eu, care ştiam pe Eminescu pe de rost, aşa de pe de rost, că ştiam unde anume, în ce versuri se găseşte cutare cuvânt, — ca să am o plăcere *nouă* de Eminescu, îl puneam pe Raicu Ionescu să-mi recitează la infinit *versuri*, şi uneori îl... plăteam cu o tratație!.. O mare plăcere a noastră, fizică, era să mâncăm fiecare câte 5 prăjituri proaste, ori o cutie de sardele pe care o mâncam pe uliţă. Alteori eram fericiţi cu colaci de 5 bani unul.

Sărăcia noastră, mai ales a lui Raicu Ionescu şi a mea, era mare. El n'a avut niciodată foc iarna, în odaia lui dela un dascăl. Noi, se chiamă că aveam foc, dar în casă era aşa, încât ne îngheţau urechile. Dar ce ne păsa! Nu ne păsa nici când ne erau botinele rupte şi umblam cu omăt în ele. Raicu, în asemenea caz, punea o bucată de şindrilă unde talpa era spartă, şi numea „prezervative" aceste bucăţi de şindrilă. — Această sărăcie, sărăcie care începuse mai demult şi a continuat şi mai apoi, o socot ca un fel de titlu de nobleţă. Cu ea, mă mândream faţă de cei ce n'au suferit de sărăcie, cum se mândreşte un marchiz cu titlul lui faţă de un burghez.

In clasa VII-a, am rămas aproape singur, căci prietenii mei erau cu o clasă mai sus (afară de unul, cu care eram mai puţin legat, căci nu era nici cetitor, nici intelectual adevărat) şi se duseseră din Bârlad. In clasa aceasta, a VII-a eram chiar „mare" de tot. Mă duceam la şcoală când voiam — acuma eram şi publicist, scriam la ziarele socialiste, ba aveam şi o revistă la Roman, fundată de trei tineri, între care şi eu şi de care voiu vorbi mai pe urmă.

La gazdă rămăsesem cu un elev din o clasă inferioară mie. Acesta era un fost soldat de la Roman, care, după trei ani de militărie, venise la liceu în clasa V şi, fiindcă-l cunoşteam (era socialist), a venit şi el la noi — aşa că eram trei într'o odae: el în clasa V, eu în a

(Continuare în pag. 2)

Strigoiul

După Charles Baudelaire

Ca îngerii cu ochiul rău
Mă voiu întoarce'n patul tău
Şi mă voiu strecura spre tine
Cu umbra nopţilor haine.

Şi-atunci, frumoasa mea cea brună,
Ţi-oiu da săruturi reci de lună
Şi mângâieri de şerpi ce 'n fund
De gropi alunecă rotund.

Când zorii verzi vor răsări
Tu locul meu îl vei zări
Gol, rece, până se 'noptează.

Cum alţii prin iubire-ar vrea
Să stăpânească viaţa ta,
Eu vreau s'o stăpânesc prin groază.

AL. PHILIPPIDE

VI şi Savin în a VII-a. Acest elev a urmat două luni îmbrăcat soldăţeşte; de aceia il numeau noi „jandarmul". Era un tip inferior, şi adesea eram sfădiţi cu el. Atunci el ne făcea sânge rău, cumpărând cutii de tutun, pe care-l desfăcea umplând casa de miros şi fumând, — iar Savin şi eu, veşnic fără nici un ban, miroseam tutunul şi înghiţeam în sec. Dar ne răzbunam teribil. Savin, eu şi Raicu începeam să vorbim cu *aluzii* la acel Ştefănescu — şi „aluziile" erau aşa de al dracului — încât, în realitate, îl ironizam ceasuri întregi, iar el tăcea — căci n'avea ce face!

Rămas în clasa VII cu acest coleg de gazdă, eram ca şi singur. De altfel el s'a şi mutat aiurea. Acest an l-am dus foarte curios. Parcă nu mai eram elev, deşi învăţam tot bine.

Dar înainte de asta, adică în vacanţa cea mare dintre clasa VI şi a VII, mi s'au întâmplat lucruri de o mare însemnătate. Am devenit publicist, am scos o revistă, am scris poezii şi m'am amorezat mai serios decât oricând până acuma. *Atunci*, în vara anului 1889, la vârsta de 18 ani, am eşit din adolescenţă şi am trecut în ceiace se chiamă prima tinereţă.

Mă dusesem la Roman de vacanţă (acum era acolo mătuşă-mea). In Roman m'am legat cu unul Muşoiu (fost funcţionar, şi devenit propagandist socialist; azi e în Bucureşti, scoate o revistă anarhistă) şi cu un altul, Vaian (un tânăr nervos, isteric, nu lipsit de talent — care începuse a fi publicist dela 17 ani; a murit de mult: s'a sinucis).

Intâiul meu articol publicat a fost o critică a unei poezii tipărită într'un ziar din Roman de o domnişoară. Critica am publicat-o într'un ziar din Bucureşti. Era bine scrisă, plină de răutăţi şi, oraşul fiind mic, domnişoara cunoscută, articolaşul a făcut zgomot. Defectul criticei era disproporţia între importanţa ce o dădeam eu lucrului şi între micimea acestui lucru. Aşa dar, debutul meu literar a fost... critica literară agresivă!

In aceiaşi vară, împreună cu amicii mei Muşoiu şi Vaian, şi cu colaborarea altor tineri, am scos o revistă bilunară. Revista era socialistă, ateistă, materialistă, realistă, — însfârşit revoluţionară în toate direcţiile. Am scris cugetări, poezii în versuri şi în proză, şi traduceri din Zola şi filosoful popular materialst Büchner. Cugetările erau relative la Dumnezeu, la materie, la spirit, la socialism, la amor, la prietenie, etc. De obiceiu descopeream America, căci spuneam lucruri spuse de mult de alţii, dar eu le spuneam de la mine, nu le citisem încă aiurea — şi acesta e un merit oarecare. Era în aceste cugetări pătrundere şi logică. Pentru vârsta de 18 ani însemnau ceva. Mai mult erau un semn de o viitoare activitate intelectuală foarte remarcabilă, care însă nu s'a realizat cum trebuia. In scurt, dădeam semne că voiu fi ceva mai mult decât am fost. Ceia ce era interesant în aceste cugetări tinereşti era îndrăzneala, lipsa de prejudecată, ruperea cu toate ideile căpătate din educaţie şi mediu, şi, mai ales, dovada unui spirit inventiv, creator de idei. — „Poeziile", scrise atunci cu multă pasiune, erau influenţate de Eminescu şi, cetite acuma, îmi fac displăcere, căci, chiar pentru 18 ani, îmi par ridicole. Profund sentimental, n'am ştiut niciodată să-mi exprim sentimentele. Deşi vorbăreţ, dar am fost un om tăcut în privinţa sentimentelor. Şi când am voit să le exprim, fie prin vorbă, fie în scris,—am bâlbâit, am fost stângaciu. Groaza de sentimentalism, spiritul de analiză, jena de a-mi deschide saltarele cele mai din fund ale sufletului, — m'au paralizat. Numai odată în viaţă, stăpânit de o nemăsurată pasiune, am putut s'o exprim în scris, — atunci când toată fiinţa mea se tîra în genunchi, sărutând urma paşilor unei femei adorate. E de mult de-atunci! — Incă odată, poeziile dela 18 ani, expresia sentimentelor mele de-atunci, expresie scrisă şi tipărită, este o pată pe *inteligenţa* mea, mă ofensează esteticeşte, este unul din acele lucruri care aşi dori să fie şterse din trecut.

Dar, trecând peste aceasta, şi luând în bloc activitatea de publicist din acea vară, ce semn de viaţă, de putere, de idealism a fost acea manifestare literară! Credeam cu tărie în bine, în adevăr, simţeam că fiinţa mea e un mijloc pentru realizarea fericirii omeneşti şi a triumfului adevărului. Cred că scepticismul ironic încă nu apăruse în mine. Eram mai naiv, dar mai puternic, mai bun şi, într'un fel, eram fericit.

G. IBRAILEANU

(Sfârşitul în No. viitor).

H. de Montherlant

Aforisme

Nu eşti izbit atât de năravul pe care-l au cele mai multe fete, că văd mariaj în toate părţile şi că doresc să fie luate de nevastă, tendinţe foarte legitime, cât de încăpăţânarea de a crede că te gândeşti să le iei de soţie, chiar dacă această eventualitate este de o neverosimilitate care frizează grotescul.

Căsătoria, despre care Don Quijotte a spus: „E imposibil să mă gândesc la căsătorie, chiar dacă ar fi pasărea foenix", e distrugerea destinului, prin obligaţiunile, uzura nervoasă, nevoia de bani, pierderea de timp la care dă naştere, pentrucă independenţa e o necesitate absolută ca şi aerul care ne menţine în viaţă.

Acei care au obiceiul să se neglijeze, prin sforţările ocazionale pe care le fac ca să fie curaţi, lasă întotdeauna să scape câte un mic amănunt trădător. Şi asta e nenorocirea femeilor: pe când bărbaţii suportă neglijenţa la un bărbat, la femee le face oroare.

Dacă bărbaţii ar şti cât de proaste pot fi femeile, le-ar plânge în loc să le sfâşie.

E o lege supremă: nu eşti de loc de unul singur dacă eşti în doi. Dacă D-zeu a spus: „Omul singur e nenorocit", a spus-o pentru că îi era frică de omul singur. L-a făcut mai slab împerechindu-l ca să-l poată avea la cheremul lui.

Cele mai multe din femei trăesc alături de realitate şi nu doresc decât un lucru: să-şi ascundă capul sub aripă, etc., numai din cauza lipsei de psihologie.

Inşelată despre ceeace este şi despre ceiace gândeşte bărbatul, femeia se înşeală şi în felul de a-l cuceri.

O femee te exasperează intrând în odaia ta în timp ce lucrezi, sau făcându-ţi mici cadouri, sau ţinându-se scaiu de tine, sau aducând în casă prieteni cari nu sunt ai tăi. Ii spui toate acestea cu toată sinceritatea. Ei bine, după o pauză, începe iar.

O femee te încântă prin lipsa de cochetărie. Ii repeţi pe toate tonurile, vorbeşti de rău în faţa ei despre femeile cu fasoane. Ei bine! după un timp mai mult sau mai puţin lung, începe să devină cochetă, să capete toate şiretlicurile de femee.

Toţi bărbaţii care îndrăznesc să privească viaţa în faţă, fie ei moralişti, medici, educatori (eclesiaşti sau laici), psihiatri, vor spune tot ce ştiu despre femee. Dar vor spune în particular. Nu vor vorbi niciodată în faţa unei femei, nici în public, nici vor tipări vreodată, pentrucă au prea multă frică de opinia publică, care este făcută de femei.

Chiar marele Tolstoi, ştiţi ce spunea lui Gorki?

— Când voi fi cu un picior în groapă, atunci voi spune tot ce gândesc despre femei şi imediat voi trage peste mine piatra mormântului.

Cel mai bun titlu pentru un roman asupra căsătoriei, ar fi: omul care şi-a pierdut sufletul.

O căsătorie nu e posibilă decât sub o formă: căsătoria — surpriză. Deodată, cum ai da pe gât o curăţenie.

Viaţa în doi consistă aproape prin esenţă să aştepţi pe celălalt.

Intr'un bărbat femeia nu iubeşte bărbatul ci căsătoria.

A da unei femei jumătate, e inutil; trebue să-i dai totul sau nimic.

Dacă o femee pleacă de la tine şi te lasă singur, întinereşti, recâştigând zece ani, dacă n'ai iubit-o. Unul sau doi ani dacă ai iubit-o.



Fericirea

Văzduhul era pur. Din înălţimi se desprindea o ninsoare caldă de raze, de prospeţime şi de voie bună. Lumea umbla veselă pe străzi. Oamenii se priveau cu luare aminte de par'că fiecare îşi căuta un prieten. Ce tainică liană îi unea, înlănţuindu-i? Primăvara... Primăvara, înainte de a se risipi în natură, vibra în suflete ca o vioară măiastră.

August ceru să fie scos pe balcon, să vadă pentru ultima oară miracolul primăverii... Să-i mai picure pe auz stropii de argint ai ciripitului. Să mai soarbă odată respiraţia florilor. Ştia că va muri. In curând, în foarte scurtă vreme... Poate mâne, poate poimâne, poate azi... Azi chiar! Ce destin tragic încătuşează existenţa ftizicilor? Pe când din nesimţit, din aer, din humă şi soare primăvara isbucneşte artezian, ei trebue să moară?

Primăvara... Scadenţa morţii pentru ftizici! August ştia că va muri, ştia că nu se poate altfel. Nu-i părea rău de ceiace lasă în urmă-i. Viaţa unui estropiat este întocmită după chipul şi asemănarea lui. Cu enorma lui cocoaşe, cu plămânii lui sdrenţuiţi cum i-ar fi fost posibil lui August să trăiască o altă existenţă de cât aceia de bibliotecar.

Cetise mult. Toate dorinţele, toate năzuinţele lui se materializau în lectură. Clasici, moderni, romantici, aventuri extraordinare, idile seducătoare, tot miezul cărţilor formau merinde pentru sufletul nefericitului August. Cartea era singura lui evadare. Totuşi, din cunoaşterea atâtor biografii de eroi şi eroine, din trăirea la olaltă cu ei a atâtor clipe de beţie erotică, în sufletul lui se cristalizase, încetul cu încetul, o dorinţă puternică şi vie. Să fie iubit! In această dorinţă nu intra decât un element pur platonic. August ar fi dorit să fie iubit, să fie înţeles de o femee bună, minunată şi frumoasă, aşa cum numai prin cărţi se mai pot găsi, o femee capabilă de orice sacrificiu pentru dragostea lor. Acesta era singurul regret care-i îngreuia despărţirea de lumea pământească: faptul că, în scurta lui existenţă nu i-a fost dat să audă îmbătătoarele cuvinte: Te iubesc... Te iubesc, două cuvinte, numai două care împlinesc sufletul şi universul cu resonanţa lor magică.

August privea renaşterea naturii, urmărea în aer, în plante, în priviri, fiorul primăverii cu ochii înrouraţi: Va muri... va muri... Doamne, dacă viaţa i-a fost atât de scurtă şi de săracă 'n bucurii, dăruiască-i măcar acum suprema fericire de a-i fi mângâiate auzul şi sufletul de minunatele cuvinte: Te iubesc.

Lacrimi grele se desprindeau de pe pleoape şi se rostogoleau pe faţa lui brăzdată de boală. Plângea încetişor... Ultimul lui plâns pentru o fericire pierdută încă înainte de a fi găsită. In juru-i, seara creştea catifelată iar liniştea vătuia văzduhul.

Deodată, liniştea se nărui ca o stâncă de scrum. Cineva vorbise... Cine? Doamne, nu-l înşelase auzul? In temniţa pieptului, inima se sbătea intens. Simţea în tâmple ciocanul greu al pulsaţiilor. Era numai încordare, numai pândă. Toată făptura-i, toată existenţa i se grămădise în auz, să prindă orice svâcnire, orice svon. Şi pentru a doua oară cineva vorbi rar, dulce, turburător: Te iubesc! Ce se 'ntâmpla cu el? Visa, îşi rostise oare gândul nefericirii cu glas tare şi cineva din apropiere, poate Lya, chiar Lya, minunata lui vecină, îşi făcea milă de un biet muribund?

Se trase de păr, se ciupi să vadă dacă nu este victima unui vis. Nu! Nu era! Işi amintea. Nu rostise tare nimic din ceiace gândise şi nici nu visase. Atunci?... Atunci?... Cine rostise acele cuvinte, cine-i desferecase lacătele grele care străjuiau poarta fericirii lui? Ii ascultase Domnul gândul şi-i dăruia în ultimele clipe cea mai preţioasă, cea mai dorită dintre mângâieri? Cine era minunata făptură care-i îndulcea agonia? Cine? Cine?

Deodată îl fulgeră un gând şi-l inundă o lumină şi o căldură. Da, era Lya! Numai Lya putea să fie. Totdeauna îi arătase o prietenie caldă, cuprinzătoare. Lumea era rea şi o bârfea, spunând despre ea că-i uşuratecă şi frivolă, că o vizitează domni mulţi şi bătrâni, dar ea era neprihănită. Lya... Lya...

August era fericit. Retrăia fiecare clipă în care îi fu dat să o vadă, să-i vorbească, să primească sau să-i împrumute o carte. Lya... Lya... numele ei îi cânta în suflet şi 'n auz... Işi făcea planuri mari... Desigur, se va vindeca, va purta corset de gips şi-şi va îndrepta trupul lui monstruos, va fi şi el ca toată lumea... Lya... Te iubesc... Lya... Lya...

●

Chiar în noaptea aceia, când primăvara irumpea năvalnic prin muguri şi flori, când cerul era belşug de senin, de stele şi de ciripit, August sfârşi. Era doar primăvară, scadenţa morţii pentru ftizici! Şi plecând din lumea aceasta în altă lume, pe care noi, păcătoşii, o numim a celor drepţi, n'a ştiut niciodată că ultimele lui clipe au fost îndulcite de Coco, bătrânul papagal al Lyei, care auzindu-şi stăpâna declarând dragoste fiecărui domn care o vizita, învăţase şi el să spună: te iubesc...

ŞTEFAN TITA

Maxime despre Stat

Rivarol

Puterea este forţa organizată, legătura organului cu forţa. Universul e plin de forţe care nu caută decât un organ pentru a deveni puteri. Vânturile, apele sunt forţe; aplicate la o moară sau la o pompă, care sunt organele lor, ele devin puteri.

●

Această distincţie a forţei şi a puterii dă soluţia problemei suveranităţii în corpul politic. Poporul e forţa, guvernul organul şi legătura lor constitue puterea politică. Pe dată ce forţele se separă de organul lor, puterea nu mai există. Când organul e distrus şi rămân forţele, nu mai e decât convulsiune, delir sau furie.

Dacă acela care s'a separat de organul său, adică de guvernul său, este poporul, aceasta este revoluţie.

●

Judecata se compune din adevăruri pe care trebue să le spui şi adevăruri pe care trebue să le ţii în tăcere.

●

Suveranii să nu uite niciodată că, poporul fiind întotdeauna copil, domnitorul trebue să fie întotdeauna tată.

●

Popoarele, ca şi metalele, n'au strălucire decât la suprafaţă.

●

Trebue să se facă o mare distincţie între majoritatea aritmetică şi majoritatea politică a unui Stat.

Traduse de GIG.

Poveste de Crăciun

de MARIA ARSENE

Cu brad iluminat şi cetini verzi... Cu fulguşori de vată, ce-i împodobesc crăcile încărcate cu daruri... Cu pantofiori micuţi, de îngeri, ce aşteaptă pe după sobă îndeplinirea miracolului... Cu zurgălăi de sănii, ce-şi împletesc clinchetele argintii în glasul de aramă veche al clopotelor...

Nu.

Povestea aceasta — care este totuşi adevărată — nu vă va putea spune nimic din tot ce imaginaţia ar putea broda, în legătură cu sărbătoarea naşterii Domnului. Nu va fi vorba de nici un pom; de nici un bătrân Moş Crăciun, cu barba albă, nasul roş şi obrajii pleznind de sănătate; de nici un dangăt de talancă sau zvon de clopoţei, şi nici chiar de pruncul omului, născut în staulul din Betleem.

Mă ertaţi dacă vă voiu povesti numai de Goanţă, şi poate, de o întâmplare minunată.

Goanţă?

Da, Goanţă, care stă rezemat de soba rece a cafenelei pustii, îşi strânge înfrigurat spetele în pardesiul pirpiriu, gândindu-se că va trebui s'o pornească la drum.

E în noaptea de Ajun. Prin dreptul ferestrei mari cât o vitrină, trec umbre grăbite. Un domn cu braţele şi buzunarele pline de pachete. O doamnă cu o cutie pătrată — ce naiba poate fi înăuntru? — şi un pacheţel atârnat de degetul înmănuşat. O „femeie" cu un coş doldora de cumpărături, din care, o jumătate duzină de lumânărele galbene de spaimă să nu cadă în drum, se strâng unele în altele. Un calic, grăbit de zăpada ce-l plezneşte în ochi şi întărâtat de mirosul de cozonac dospit ce iese pofticios din toate casele, prin toate crăpăturile.

A început să viscolească aprig. Crivăţul se 'nfige dârz în pieptul trecătorului, îl ia la palme, îl zgâlţâe şi învârteşte în loc, ca să gonească apoi mai departe, fluerând a pagubă.

Trombe uriaşe se ridică ameninţătoare în sus şi bat cu pumnii de ghiaţă în uşi. Un şuerat lung, sinistru, de geamandură în beznă, înfioară inima şi încreţeşte carnea haimanalelor. Sub biciuiala vântului siberian, troenele călătoresc schimbându-şi mereu înfăţişarea şi poziţia. Fulguiala de sus cade cu torente de zăgazuri rupte. Parcă un demon din câmpiile îndoliate ale cerului, sfâşie cu ghiarele şi dinţii munţi de perini. Viforul a atins culmea.

O fi vre-un întârziat în noapte? Un rătăcit printre nămeţi? Cine poate spune?!

Goanţă în nici un caz. El ar fi fericit să ştie unde îşi va putea odihni oasele şi aşterne capul, în noaptea aceasta atât de sfântă şi înfricoşătoare.

In cafenea nu mai putea sta. Drojdia cafelei, comandate încă de la cinci după amiază, se sleise de mult în fundul ceştei. Trebue să fie şi târziu. Prin panorama ferestrei nu mai trece nimeni. N'are ceas, dar simte privirea lui domnu Iani cafegiul care îi sfredeleşte ceafa. Desigur că va închide. Are să plece, atunci, în iadul de afară.

Brrr!...

Inchide ochii. Sub negura pleoapelor obosite, un uriaş semn de întrebare îşi ridică cocoaşa în urma celor şapte litere:

Incotro?

Ce fericit ar fi să poată răspunde: Cum încotro? Ce vorbă e asta? Acasă! Unde să mă duc pe un timp ca ăsta?

Rosteşte în gând de nenumărate ori: Acasă! Acasă! Acasă!

Dar cuvântul — repetat până la abuz nu-l mai poate urni din loc.

Şi totuşi va trebui, în cele din urmă, să se dezlipească de teracota stearpă a sobei, ca de pe trupul unei iubite moarte.

Incotro?

De-o săptămână nu mai are culcuş, fiindcă de o lună n'a „lucrat" şi n'a câştigat niciun ban. Un reumatism articular i-a încleştat încheetura mânii drepte, făcându-l neputincios „meseriei". Bine că nu-i însurat. Ferice că n'are copii. Ar fi crăpat acum de foame, alături de el. Ce s'ar fi făcut? Destulă grijă trebue să aibă şi pentru el. Să nu scoată un gologan o lună întreagă? Treizeci de zile încheiate? Cine? Goanţă Elegantul care-şi schimba zilnic cosiumele ca foile din călindar. Goanţă Galantonul care făcea cinste la o cârciumă întreagă. Goanţă Barosanul care-şi aprindea ţigara cu hârtia de o mie făcută sul.

Merita să-şi tragă o palmă. Iar dacă n'o făcu, era fiindcă mai întâiu avea timp... apoi...

— Inchidem!

Glasului răguşit al lui Iani îi urmă zuruitul de darabană al oblonului.

Puse tăcut ultima piesă de cinci lei pe marginea farfuriei şi păşi încet spre uşă. Inainte de a o deschide mai aruncă o privire — de condamnat pornit spre eşafod — îmbrăţişând tejgheaua patronului, mesele şubrede cu dantelă de jeg pe ele, scaunele cioante, raftul cu ceşti albe, piramide pitice de zahăr şi felioare de lămâ s. La nesimţitoare, ascultând atent, o secundă, urletul străzii înjunghiate. Işi încovoe spinarea şi trase de clanţă. Făcu un pas, dar un pumn uriaş îl izbi în piept şi-l îmbrânci înapoi. O răbufneală polară pătrunse înăuntru. O foaie de ziar fâlfăi greoi din aripi şi ateriză pe duşumea. Flacăra lămpii cu gaz avu o scurtă sincopă.

— Uşaaa! răcni domnul Iani.

Mai încercă odată, timid, să strângă iarna în braţe. Nu reuşi decât a treia oară, cu ajutorul cafegiului care îl împinse din spate. Se 'nfipse voiniceşte în prag şi îşi făcu curaj.

Afară, era război. Cu urgia deslănţuită a firii. Afară, forţe nebune şi nestăpânite atacau cumplit şi făr'de milă. Afară, se măcelăreau golani nevinovaţi.

O avalanşă de pumni îl lovi în cap. Cineva îi suflă cu atâta putere în ceafă, încât era să-l răstoarne. Un curent de aer încerca să-l ia pe sus, în timp ce din colţul străzii, o mitralieră perfidă, îl împroşca necontenit cu salve de boabe reci...

Duşmanul era crunt şi nu făcea prizonieri. Ar fi fost o bravură inutilă să stai în loc încercând să-i rezişti. O luă deci la fugă pe uliţele pustii, urmărit de avantgarda inamică.

— Nene... ihî, ihî... nene... nenicule...

Cineva se ţinea după el chemându-l şi văicărindu-se. Vru să 'ntoarcă capul, să vadă cine îl strigă, dar se răsgândi. Incetini pasul să se poată apropia cel din urmă.

— Nene... măi nene mă... ihî, ihî... nenicule... stai nenicule... auleu... ihî, ihî...

Glasul miorlăit îl ajunse. Se simţi apucat de colţul pardesiului. Nu se 'ncumetă să-şi întoarcă obrazul către cel care mergea acum la pas cu el şi nici gura n'o deschise ca să-l întrebe cine e, şi ce vrea. Săgeţile de foc ale Crivăţului ce-i înţepa urechile, n'aveau darul să-l facă a mai da odată ochii cu inamicul...

Merseră aşa vreme de zece minute. Goanţă, şi alături vocea plângăreaţă, care acum se potolise, icnind doar la câte o bruftuială mai aspră a viscolului şi smorcăind din nas când aceasta trecea. N'au parcurs, aşa, o sută de metri. Un gang întunecos îşi căsca gura ştirbă în fa'a lor, înghiţind lacom ploaia de zdrenţe albe ce strălucea în bătaia iluzoriu caldă a unui felinar de peste drum. Intrară amândoi. Işi încleştară dinţii, oprind evadarea sufletului. Inima sleită de puteri ghiontea coastele, nemaigăsindu-şi loc. O moleşală fierbinte se lăsa în picioare. Milioane de furnici ciuguleau tălpile degerate.

Dar tot era mai adăpost decât în drum. S'au trântit jos, ca doi saci svârliţi de pe umăr. Incet, încet, s'au liniştit. Din fundul gangului se strecura prin mirosul proaspăt de umezeală un iz vag de bucătărie... Goanţă respiră din adânc.

Acum deabia îşi îndreptă privirea către fiinţa de lângă el. O mogâldeaţă neagră, ca o pată de cerneală pe un fond cenuşiu, sta nemişcată înaintea lui.

— Cine eşti tu, mă? — întrebă Goanţă încet.

— Nică, nene.

— Ce, nene, bă şi care Nică? Nu te cunosc.

— . . .

— De ce taci?

— . . .

— Ce vrei, bă, cu mine, hai? N'ai gură să-mi răspunzi?

— Ihî... ihî...

— Iar începi?

— Ihî... ihî...

— Măi, ţică, că băiat cred c'oi fi! Eu te'ntreb...

— Ihî... ihî... ihâhî...

— De ce plângi, broscoiule? Cine te-a omorît?

— Mi-e fri-gggg ne-ni-culeee...

— Dacă ţi-e frig de ce n'ai stat acasă?

— Am fost cu colinda...

— Aha!

— Şi mmm-a-mmm rătăcittt...

— Ai strâns baremi ceva?

— Nu-mai câţi-va covrigei... că Vasilică n'a vrut... ihî... să mă ia cu el... eu....

— Aşa ţi-a făcut Vasilică?

— ..am plecat singur şi... ihî, ihî...

— Te-ai rătăcit. Unde stai? Ştii?

— Ştiu, nenicule.

— Ia spune-mi şi mie.

— La ţaţa Leana cu chirie.

— In ce stradă?

— Lângă nea Timuş.

— Care nen' tu Timuş?

— Al de i-a făcut o sanie lui Costel... I-a pus şi tălpici de fier... Are să-mi facă şi mie una când m'oi făcea mare, de am să merg la şcoală...

— Aşa?

— . . .

— Şi cu cine stai tu la ţaţă-ta Leana, măi Nică?

— Cu mămica.

— Numai cu măta?

— Aha!

— Şi te-a lăsat ea să pleci pe o astfel de vremuială?

— Ţţ. Nu m'a lăsat.

— Ai fugit atunci, fără să te vadă?

— Păi nu era acasă, că s'a dus la o cucoană să frământe la cozonaci.

— Dar tac-tu pe unde umblă?

— Tăticu?

— Da!

— Nu ştiu.

— Cum nu ştii?

— Ihî, ihî...

— Acu ce te-a mai apucat?

— Mi-e frig, nenicule...

— Ţi-e frig tare?

— Daa.

— Vino lângă mine. Mai aproape. Aici. Ţii, ţi s'au făcut mânile sloi. Intră sub pardesiu şi bagă-ţi labele în sân la mine. Strângeţi gionatele. Aşa, puştiule! Ce? O să ne sperie pe noi o fleuşteaţă de geruială? Suntem cogeamite bărbaţi. Ţi-e mai cald acum?

— Da, nenicule.

— Aşa, mă.

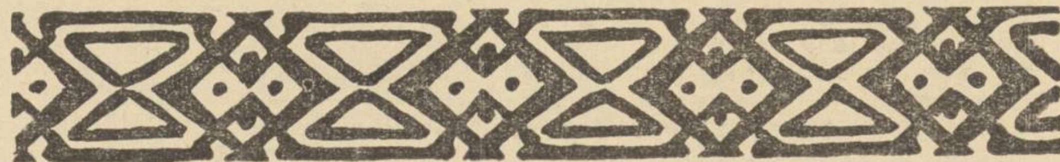
Viforul se mai potolise. O linişte, o amorţeală, ca după o criză de nervi îi destinse mulcom furia. Rar, câte un suspin al străzii se tira, pentru o clipă, tremurător până la ei.

Prin peretele gros de cărămidă ca din străfundul unei peşteri, răzbătură deodată, notele duioase şi solemne ale unui cor de Crăciun:

O! Ce ves-te mi-nu-na-aată
Din Bet-le-e-hem ni s'a-ra-a-tă

Goanţă strânse mai aproape de piept

(Continuare în pag. 6-a)



Din Flautul de Jad.

Traduceri din poezia chineză

Cântec de bătaie

In timpul nopţii, bătălia a fost crâncenă;
Din soldaţii plecaţi, jumătate n'au să se mai întoarcă!
A doua zi, veştile au început să sosească:
Sărmane familii care le trimesese hai ne de iarnă!

Toamnă târzie

Luna rece atârnă în vârful muntelui.
In grădină, frunzele cad spulberate.
Am închis uşa de frica tigrilor.
Afară, vântul şueră cu furie prin pini.

Bâtlanii speriaţi

In bătaia vântului şi-a ploii de toamnă,
Pârâul curge printre stânci.
Valurile lui spumoase sar din piatră'n piatră,
Bâtlanii speriaţi sboară şi iarăşi se 'ntorc...

Scrisoarea

O mie de li mă desparte de-ai mei.
Scrisoarea primită cuprinde 15 rânduri,
Dar în fiecare rând, prea scumpii mă 'ntreabă:
Când oare ai să te 'ntorci acasă?

AL. T. STAMATIAD

trupul pe jumătate adormit al copilului. Mii de gânduri i se zbăteau în cap. Dar el nu le lua în seamă, lăsându-le să se amestece, să se învălmăşească. să se'ncaere şi să se descurce singure... Aşa făcea întotdeauna când corpul vlăguit de oboseală şi nesomn. amorţea liberând gândul hoinar.

Cu el se petrecea un lucru ciudat. In timp ce creerul — nerespectând ora de odihnă a trupului — lucra febril, făurind sute de planuri, care n'aveau alt scop decât satisfacerea imediată a spinării rebegite cu un palton călduros, fericirea burţii cu o ciorbă caldă şi protejarea degetelor printr'o pereche de mănuşi de lână, restul trupului se ocupa de altceva cu totul nefolositor.... Adică, dormea, se plimba, fuma, citea şi discuta. Ori chiar se certa...

La fel şi în momentul acesta. Goanţă, neinteresându-l munca materiei cenuşii nu găsi altceva mai bun de făcut, decât — cu urechea lipită de zid — să asculte fermecat sunetele înăbuşite ale radio-ului.

Puştiul adormise deabinelea. O ghiorăitură în stomac îl făcu să tresară. Intinse mâna înainte şi începu să pipăe cu buricele degetelor. Dete de trăistuţa colindătorului... Vârî mâna înăuntru în ea, şi scoase un covrigel uscat Muşcă din el cu lăcomie. Dar înghiţitura i se păru amară. Mai rupse un colţ. Un nod în gât începu să-l sâcâe. Mestecă îndârjit. Nu mergea. scuipă scârbit. Rămase câtva timp nemişcat, apoi izbucni:

— P'tiu! Fire-ai a dracului de viaţă. In ce hal ai ajuns, Goanţă? Să furi dela copilul care ţi-a adormit în braţe?

Se ridică binişor în sus să nu-şi trezească tovarăşul de „pat". Privi fărîma de om care respira liniştit cu pumnii strânşi sub bărbie.

Când şi-a scos zdreanţa de pe el şi l-a învelit?

A plecat.

A trecut o oră, două trei?

Radio-ul a tăcut. Felinarul clipeşte cinic din ochi. Un fulg de zăpadă descălecat de pe şeaua vântului se topeşte alene pe nasul colindătorului degerat şi rătăcit.

Paşi grăbiţi scârţâe în apropiere. Goanţă tae cu silueta-i deşirată conul de lumină. Se uită bănuitor împrejur, apoi intră în gang. Caută desaga lui Nică A găsit-o. Bagă o mână în buzunarul pantalonului. O muzicuţă cu clopoţei, un trenuleţ minuscul şi un automobil de pompieri cu scară dispar repede în săculeţ.

Apucă zdravăn pe cel adormit şi cu o sforţare îl saltă în sus. Porneşte iarăşi la drum. Gangul rămâne pustiu.

Trotuarul este alunecos şi povara e grea. Goanţă însă nu se sperie. Merge înainte. A trecut de colţ. Mai departe.

Braţele i-au amorţit. Un junghiu în coastă îi tae respiraţia. Piciorul îi slăbeşte din ce în ce iar palmele, sub muşcătura haină a gerului, de mult nu le mai simte.

Inainte!

Cerul s'a înseninat. Carul mare, alunecat pe bolta sticloasă a încremenit cu oiştea 'n sus. O stea micuţă tremură de frig. E atât de departe.... O alta, pământeană şi prea timpurie, trece însoţită de o ceată de irozi, pe trotuarul de vis-à-vis.

Goanţă nu o să mai poată merge mult. Işi muşcă buzele, strânge disperat fălcile, dar nu-şi desface braţele. Câţiva paşi încă. Casa asta trebue să fie. Nu-i aici? Ah, colţul celalt. Muşchii braţelor îi tremură, ameninţând să cedeze. Ciudat, cum se lungesc uliţele iarna, chiar cele mai cunoscute. Insă niţeluş. Insfârşit. A ajuns. Ufff!

●

Biroul comisarului de serviciu este cufundat în întuneric. In săliţa pardosită cu ciment, un bec cu urme de heroglife rămase dela muştele verii dispărute, lăsa sgârcit să se strecoare o lumină turbure şi murdară, care se proecta ca o mască de mumie sub coşciug de sticlă, pe chipul sergentului-planton, adormit în propria-i orchestră de sforăituri....

— Do'n sergent

— Hrrr sfârrrr...

— Do'n sergent....

— Hrr.... sfârrrr....

— D'on...

— Ha?

Plantonul a sărit în picioare cu ochii holbaţi la arătarea din faţa lui.

— Ce vrei, mă? Pe cine cauţi?

— Am adus un copil degerat do'n sergent.

— Şi ce-i cu el?

— L-am adus la circumscripţie.

Gardistul întinde mânile în sus, cască odată puternic cu troznitură de fălci şi răspunde plictisit:

— De ce? Noi suntem azil de copii?

— E rătăcit...

— .....

Uşa biroului se deschise brusc. Un buton se răsuci nervos în perete şi becul de o sută de lumini îşi aruncă văpaia de soare în sală.

— Ce-i cu ăsta, sergent?

— A adus un copil, s'trăiţi do'n comisar.

— Pentru?

— Zice că-i rătăcit.

— Un' l'ai găsit, mă?

— Pe drum, domnule comisar. Era gata să moară, plin de ger ca un câne.

— Şi l-ai adus aici?

— Da, domnule comisar, să trăiţi. Poate l-oţi băga în vreo odae cu sobă.. e păcat.... că-i micuţ... şi...

Comisarul fixează atent pe cel care-i vorbeşte.

— Ia vin mai aproape, prietene, făcu el bănuitor.

— ...deabia mergea, sărăcuţul.... mă striga: nenicule, auleo nenicule... copil, dè.

— Ridică capul sus.

— ....se ţinea aşa plângând după mine....

— Hei, bată-te să te bată. De când te caut eu, şmechere? Un an întreg am tot alergat să pun lăbuţa pe dumneata..

— ...adormise apoi în gang şi...

— Te cunosc eu bine dela circa douăzeci. Eşti Goanţă..

— ...l-am învelit cu scârba de pardesiu...

— ....zis Elegantul...

— ...dar ce să-i ţie de cald?

— ...zis Galantonul...

— ...l-am luat în braţe să-l aduc aci...

— ...zis Barosanul....

— ...că are şi el suflet... măcar că-i cât un pumnuleţ...

...zis....

— Ei da, eu sunt, domn' comisar. Goanţă. Recunosc tot. Furtul dela Banca Agricolă, jaful dela societatea Electra, cel dela fabrica de cuie, furtul gropului dela Poşta Mare şi spargerea pe care n'o ştiţi, de astăseară, dela magazinul cu jucării „La Paradisul Copiilor", din strada Mare. Am să vă spun pe îndelete mâne la interogator. Dar luaţi-mi ţâncul din braţe, că nu mai pot. Şi aveţi grije de el. Zău, domn' comisar...

— Sergent! Ia copilul şi du-l în camera de serviciu, pe canapea lângă sobă. Aruncă şi-o pătură peste el. Dimineaţa să cercetăm al cui e şi unde stă. Iar dumneata, stimabile domn Goanţă, zis o sută de „zis-uri", să-mi pofteşti la „salon". Mişcă!

— Incet... Umblă încet, te rog, domn' sergent, să nu-l deştepţi... uite şi desăguţa... e a lui...

. . . .

In „salon" e frig, iar patul de lemn e tare. Te poţi însă încălzi, dacă te faci ghem şi-ţi vîri nasul în sân.

Lui Goanţă nu-i e frig. Din contră, îi e prea cald.... Prin ferestruica cu gratii urmăreşte atent opintelile ursei mari, căreia nu-i dă nimeni o mână de ajutor...

De undeva, de departe, glasuri întârziate de copii dau ultimele bineţe lui Moş Ajun:

Bună dimineaţa la Moş, la moş Ajun
Ne daţi ori nu neee daţi
Ne daţi, ne daaaţi

Un clopot de tramvaiu pune punct anunţând ridicarea cortinei peste întâia zi de Crăciun.

Goanţă Elegantul, zis Galantonul, zis Barosanul, s'a întors cu faţa spre perete.

MARIA ARSENE

Instantanee

Soare de iarnă

In dimineaţa asta şi-a arătat faţa, de după munţii de scamă ai negurilor, un soare de toamnă polară, un soare roşu, mic, neînsemnat, la care te poţi uita fără să-ţi întorci privirile înapoi, fulgerate.

Plecase acum o lună sau poate chiar mai mult, gonit de pâclele murdare şi de ploile sfârşitului de Octomvrie, ca fugărit din urmă de-o groază ori de-o remuşcare. Lăsase îndărătul lui, mohorît, un cer orb de ochiul lui de lumină, grămădit asupra pământului ca asupra unei prăzi, gata să-l înăbuşe şi să-l sdrobească. Cum de n'am pierit striviţi, timp de patruzeci de zile şi vreme de patruzeci de nopţi, sub stânca lui cenuşie şi sub ameninţarea-i posomorîtă? Şi cum de nu ne-am lăsat înşelaţi şi nu ne-am închis pentru somnul de iarnă cu viezurii şi cu urşii, în cotlonul unei vizuini de poveste ascunse în văgăunile munţilor cu păduri albastre şi cu năluci?

Când luna soarelui a fost atât de sus cât vârful clopotniţei, ea a ieşit deodată la iveală şi şi-a aşternuat zâmbetul peste toată grădina, care s'a luminat şi a râs. Au simţit mângâerea căldurii mai întâi frunzele — cele din urmă frunze veştede atârnând sub crăci ca dedesubtul unor braţe de spânzurători negre — şi, cutremurându-se, s'au desprins din cheutorile putrezite şi s'au îndreptat în plutit legănat spre pământ. A simţit-o pe urmă şi bruma care după ce-şi presărase azi noapte măzărichea albă peste culoarea şi peste surâsul crizantemelor sângerii, şi-a văzut-o schimbată acum în mărgele de apă şi risipită în iarba peluzei.

De ce te miri că nu poţi ţine în casă copiii, la cartea cu poze, la jocul de cuburi şi la păpuşe? Nu vezi că i-a înşelat şi pe ei soarele? Mai bine du-te în odaia cu jucării şi scoate din fundul prăfuit al dulapului stropitorile miniatură, găleţile verzi şi săpăligele de tinichea pentru grădinarii cei de o şchioapă care atâta aşteaptă. O zi ca asta de azi e parcă anume făcută pentru ca ei să-şi reia îndeletnicirile de acum şase luni şi să înceapă temeinic, într'un metru pătrat de grădină, o cultură serioasă de orez, cu canale de irigaţie şi cu arat în mocirlă,—din care numai planta lipseşte. Aici, în latura asta a ogorului, o să fie locul unde o să ridicăm, din hârtie colorată şi din şindrilă, casa stăpânului plantaţiei, iar dincoace, înspre Răsărit, ce-am putea oare aşeza altceva decât o biserică? Să luaţi însă seama şi să nu cumva să-i puneţi în vârful clopotniţei cruce, că oamenii galbeni dinspre Soare-răsare sunt un fel de păgâni care nu se închină la dânsa.

Ia stai! că parcă ne-a fluerat cineva din pom, de deasupra noastră... M'am înşelat, era numai vântul care-a pornit iar la drum şi-a început să se bată din nou cu copacii ce-i aţin calea. Dar unde s'a ascuns soarele aşa, dintr'odată, şi cum de n'am văzut coborînd peste noi armata viermuindă a negurilor? Nu mai minţiţi aşa de stângaci şi nu-mi mai spuneţi că nu vă e frig căci vă dau de gol degetele îngheţate de la mâni şi urechile — mai vinete de cât moţul curcanului şi mai ţapene ca şindrila. Haideţi acasă, — vă spun, — că până la primăvară s'a isprăvit primăvara.

Ne-am lăsat păcăliţi cu toţii timp de un ceas ca nişte copii şi-am crezut că ceasornicul vremii s'ar fi putut strica şi merge deandaratelea. Dar uite că nu e de loc aşa şi că am trăit azi doar o închipuire mai mult, iar acum ne e greu să ne despărţim de dânsa.

Haide, închide bine fereastra şi ascunde-o dincolo de perdeaua trasă până la pământ ca să n'o mai am înainte. Intr'un ceas o să înceapă să ningă agale şi nălucile albe din grădină m'ar face, fără îndoială, să plâng.

EMIL COLIU

Poeni

Luminoasă sau mizeră, viaţa satului românesc este tot atât de pitorească şi expresivă prin acea bogăţie folclorică ce-o îmbracă, precum şi prin frumuseţea obiceiurilor moştenite din cele mai vechi timpuri. Deşi izvor vechi de inspiraţie pentru literatura noastră nouă, suntem totuşi în măsură să afirmăm după lectura romanului în manuscris, că el rămâne domeniul cel mai fertil şi mai variat pe care scrtitori noştri îl pot exploata, realizând efecte de un dramatism zguduitor.



GEORGETA MIRCEA CANCICOV

Un adevărat film al acestei vieţi de culoare şi expresie rustică este romanul *Poeni* scris de d-na *Georgeta Mircea Cancicov,* pe care-l va lansa în curând editura „Adevĕrul".

Autoarea a surprins în toată goliciunea, viaţa satului moldovenesc şi a redat-o într'o limbă parfumată tot atât de bogată în nuanţe caşi aspectele noui pe care le-a descoperit autoarea în viaţa satului.

Principele absolut poate fi un Neron. Uneori însă şi un Titus, sau Marcus-Aurelius; poporul este adeseaori Neron, dar niciodată Marcus-Aurelius.

●

Poporul acordă favoarea sa, niciodată încrederea.

A apărut:

IZVOR, Ţara Salciilor

roman

de MARTHA BIBESCU

O minunată pictură a plaiurilor noastre.
Un admirabil poem al sufletului românesc.

Preţul unui volum Lei 90

Editura „ADEVĔRUL" S. A.

O mie şi una de nopţi

Măritişul prinţesei Faruhnaze

In ziua următoare, Faruhnazé se duse iarăşi către locul unde obişnuia să se scalde, dar pe drum află că fratele său, Facoruz, a căzut foarte greu bolnav, şi se 'ntoarse foarte întristată acasă.

Tahrulbei chemase în zadar o mulţime de doctori, de vraci şi de filosofi, dar nimeni nu-i putea ghii boala, Gândul că s'ar putea întâmpla să-şi piardă feciorul, îl tulbură mult pe Sultan.

Bietul părinte, văzând că oamenii de ştiinţă nu pot să-l ajute cu nimic, se gândi să ceară şi ajutorul lui Dumnezeu. Ca atare, porunci să se facă rugăciuni în toate geamiile din ţară. Şi pentrucă nici după aceasta, sănătatea bolnavului nu se îmbunătăţi, Tahrulbet merse la Capiştea călugărilor care slujeau altarului zeului Kesaghea cu foarte multă trecere în Casmiria.

— Multe minuni ai săvârşit, Părinte Episcoape. Rogu-te, vezi dacă n'ai putea să-l vindeci şi pe feciorul-meu Facoruz!

— Prea Luminate Padişah!.. Il voi ruga pe Mult Puternicul Kesaghea să dea sănătate feciorului Măriei-Tale, iar mâne voi aduce răspuns dacă pot sau dacă nu pot face această ispravă.

In ziua următoare, Marele Derviş veni la Serai.

— Puternicul Kesaghea consimte să-l însănătoşeze astăzi pe feciorul Măriei-Tale!

Sufletul Sultanului se umplu de nădejde.

Marele Derviş merse la căpătâiul bolnavului şi-i citi o moliftă, după care Facoruz se ridică din pat şi ceru de mâncare, ca şi când nimic nu s'ar fi întâmplat cu el.

Minunea se răspândi ca fulgerul în cetate şi pătrunse adânc inima principesei Faruhnazé. Dorind să-l vadă pe acest om sfânt, ea se duse cu alaiul ei la templu Marelui Kesaglia, dar Marele Derviş nu voi s'o primească pe fată. Ruşinată în faţa lumii, ea se'ntoarse furioasă la palat şi se plânse Sultanului care trimise repede după călugăr.

— Ce te-a îndemnat pe Dumneata să insulţi o Principesă?

— Marele şi Puternicul Kesaghea, Acela care a vindecat pe prinţul Facoruz, mi-a poruncit să nu spurc templul sfânt primind pe o fată care se ridică împotriva rânduielilor Dumnezeieşti şi nu vrea să se mărite cu nimeni!

Pe Sultan îl trecură năduşelile.

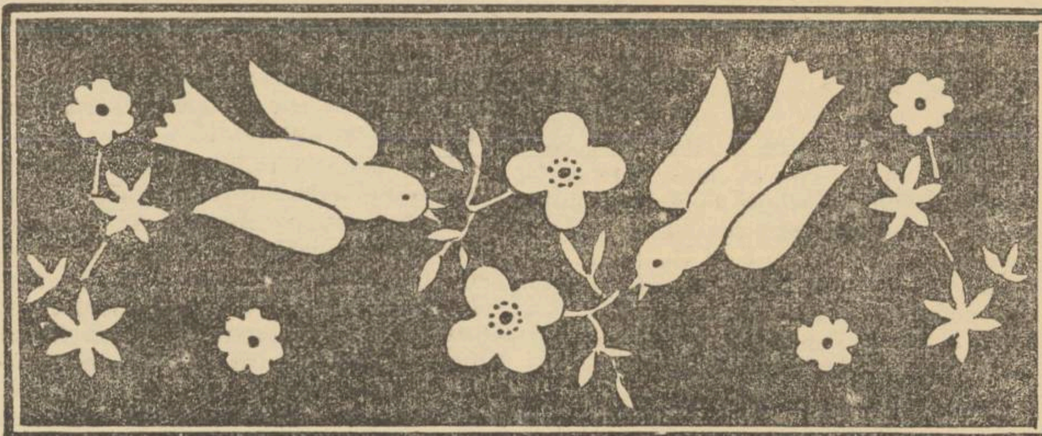
— Dar dacă Principesa făgădueşte să se lase de aceste cugetări cumplit de păgâne, şi dacă îi dă cuvântul să se mărite după cum cere buna cuviinţă, atunci nu numai că o voi primi şi sfătui spre folosul ei sufletesc, dar îl voi întreba pe Marele Kesaghea despre tânărul pe care trebue să-l ia în căsătorie!

Tahrulbei nu putu să spue nimic rău Marelui Derviş, dar în schimb chemă pe fată, şi certând-o cu blândeţe, îi spuse vorbele călugărului şi o sfătui să aibă încredere într'un om sfânt şi făcător de minuni cum era acela.

— Du-te, copila mea, du-te şi ascultă poveţile aceluia prin mijlocul căruia lucrează însuşi marele nostru Kesaghea!

Faruhnazé era încă sub impresia minunatei vindecări a fratelui ei Facoruz. De-aceia nu stete la cumpănă şi se duse din nou la templul Marelui Kesaghea şi căzu în genunchi în faţa Dervişului.

— Copila mea!.. Puternicul şi Marele nostru Kesaghea este supărat pe tine din cauza purtărilor tale!.. Se vede treaba că diavolul a pus stăpânire pe inima ta şi te-a ridicat împotriva voinţelor Cerului! Ai căzut într'o prăpastie din care nici chiar Marele Kesaghea nu te poate scoate, dacă tu însăţi nu vei face sforţări ca să te ridici de-asupra!



Pe fată o podidiră lacrămile.

— Hei!.. Dacă plângi, este semn bun!.. Văd că vrei să te întorci dela rătăcire!.. Fii deplin încredinţată că prin ajutorul Marelui nostru Kesaghea, te voi smulge din ferecăturile celui necurat!.. Dar ascultă de sfaturile mele!

Principesa făgădui, şi-apoi se'ntoarse acasă cu inima mult mai uşurată. Dar în ziua următoare veni iar la Capiştea Dervişilor.

— Domniţă!.. Azinoapte, Marele Kesaghea mi s'a arătat în vis şi mi-a spus că te iartă numai dacă vei voi să-l iei în căsătorie pe Caruc, feciorul bogatului Sultan din Persia, un tânăr frumos cum nici nu s'a mai născut altul în lumea asta!

— Părinte, dar... suntem străini unul de altul!.. Nu ne-am văzut niciodată!..

— Aşa-i!.. Şi totuşi, el moare de dragul tău!

— Dar cum se poate să se 'ndrăgostească cineva de o fată pe care n'a văzut-o nici odată 'n viaţa lui?..

—Marele nostru Kesaghea mi-a spus cum s'a putut asta!.. Caruc te-a visat odată că stăteai într'o livadă foarte frumoasă, şi speriat de frumuseţea matale, a vrut să-ţi cadă în genunchi, dar Dumneata i-ai întors spatele şi te-ai dus de la el, zicându-i că urăşti pe toţi bărbaţii, fiindcă sunt vicleni şi nerecunoscători!

Faruhnazé se 'nspăimântă de mirare.

— Părinte, dar un asemenea vis l-am avut şi eu, întocmai!!..

— Este semn dela Marele şi Puternicul nostru Kesaghea!

— Acuma sunt încredinţată pe deplin că Marele Kesaghea voeşte să mă mărit cu acel tânăr!.. Cu toată inima cred că vor fi fiind şi bărbaţi credincioşi nevestelor lor, aşa cum foarte bine mi-a dovedit şi Sultamémé prin povestirile ei! De-aceia îţi spun că vreau să mă mărit cu Caruc, numai dacă mă mai voeşte el!

Capiştea Dervişilor se bucură.

— Fata mea!... In seara asta, voi sta de vorbă cu Marele şi Puternicul nostru Kesaghea, iar mâne vom vedea ce mai este de făcut!

Domniţa se 'ntoarse la palat, dar în ziua aceia nu mai avu astâmpăr, iar noaptea i se păru că este chinuitor de lungă. Nu putuse închide nici o clipă genele, iar dacă se lumină puţin de ziuă, se 'mbrăcă repede şi merse de bătu la uşa Marelui Derviş care cunoscu iute că se gândea cu plăcere la măritişul ce-i făgăduise.

— Părinte! Şi chiar Kesaghea ţi-a spus că trebue să-l iau pe Caruc?

— El însuşi!

— Şi ce ţi-a spus azinoapte că trebue să facem?

— A poruncit că la noapte trebue să mergem, eu, tu şi Sultamémé, la curtea Sultanului din Persia, unde a dat ordin să fim aşteptaţi!

— Numai de-ar vrea tata... Un asemenea drum nu este tocmai plăcut, dar dacă-i porunca Marelui Kesaghea... Pot să nu mă supun?

— Fireşte că nu!.. Cum ai să-ţi speli greşala pe care de ani de zile o faci?

Când Tahrulbei auzi despre hotărirea aceea a fetei, sufletul i se împlu de bucurie. In timpul acelei zile, se făcură pregătirile, iar când noaptea se'ntări, Marele Derviş, Faruhnazé şi Sültamémé porniră la drum, fără nici un fel de alai, fiindcă aşa zicea călugărul că este porunca lui Kesaghea. Şi merseră călări toată noaptea, iar în zori poposiră într'o livadă smălţuită cu flori frumoase şi mirositoare ca florile unui rai ceresc. Erau şi pomi cu fructe frumoase acolo, iar pe sub rămurişurile lor, se încolăceau gârlişoare cu ape reci şi limpezi ca o făşioară de cristal.

Luând seama Marele Derviş la toate aceste minuni, faţa lui se'ngălbeni dintr'odată ca faţa unui mort.

Femeile se speriară şi ele.

— Dar ce este?

— Oh, Domniţă dragă, dar cum dracu de-ajunserăm noi prin aceste locuri?... Aici este bârlogul îngrozitoarei fermecătoare Merhană, care, dacă ne va vedea, ne va prăpădi pe tustrei!.. Mi-i teamă nu de mine, ci de Dumneata, Domniţă, că eu unul... aş cerca să fac o faptă mare!

— Părinte!.. Crede că eşti fără noi, şi fă ce crezi Dumneata că trebue!.. Dacă va fi soarta noastră să pierim, ne vom supune lui Dumnezeu!

— Curajul ce mi-l arăţi, Principesă, îmi dă puteri mari!.. M'am hotărît: sau cununa nemuritoare a izbândei, sau moartea!.. Rămâneţi aici!.. Dacă peste un ceas nu sunt înapoi, înseamnă că m'am pierdut şi faceţi atunci cum puteţi...

Călugărul îşi lepădă sutana şi rămase îmbrăcat în straie de ostaş cu sabia la coapsă. Apoi se duse către palatul Merhanei. Femeile rămaseră într'o aşteptare care le umplea din ce în ce mai mult de groază. Tremurau din tot corpul, uitându-se la strălucitorul palat din faţa lor, apoi se priveau amândouă în ochi şi se vedeau cum slăbesc tot mai mult în fiece clipă.

In sfârşit!.. Marele Derviş se văzu venind către ele, săltând de bucurie.

— Am biruit!.. Nu mai este Merhană!... Aceste fermecătoare locuri nu mai sunt periculoase vieţii omeneşti! De-acuma 'ncolo, Principesă, nu-mi mai spune nici Părinte 'ncoace, nici Prea Sfinte 'ncolo, fiindcă n'am nimic cu această tagmă de oameni blestemaţi!.. De-acuma 'ncolo să ştii că eu sunt Sürmog, omul de 'ncredere al Prinţului Caruc!.. Să mergem în palatul Merhanei, unde veţi vedea lucruri de mare seamă, dar mai înainte, cată să afli de la mine o lămurire: Ducându-mă într'o zi cu trebuinţele slujbei la palat, Sultanul Persiei îmi spuse cu durere că i s'a îmbolnăvit pe neprevăzute feciorul şi că nici un doctor nu-i poate ghici leacul.

— Ia vezi Dumneata, Sürmog, n'ai putea să afli dela el ceva?

Mă dusei la Prinţ, şi, ba'nvârtind binişor şurubul, ba luându-l cu un sul subţirel, îmi spuse că te-a visat pe Dumneata şi că este hotărît să moară, dacă nu te poate căpăta în căsătorie!

— Dar ca s'o poţi lua, ar trebui să ştim cine este fata aceasta?.. O ştii?..

Caruc dete din umeri.

— Am să mă prăpădesc de dorul ei!

Văzând putemicia patimei lui, hotării să plec în lume cu Prinţul prin cele cetăţi ca să căutăm o asemenea fată, şi mă'ntorsei repede la Sultan.

— Dă-ne voe, Măria-Ta, să plecăm! Pe drum, poate că nemerim o asemenea fată cum a visat el, dar se şi poate că farmecele călătoriei vor şterge din amintirea lui chipul acesta!.. Dacă te'mpotriveşti, ţi se pierde flăcăul, Alah ghiostermesân!

Sultanului îi plăcu această propunere a mea, şi porunci să se facă toate pregătirile de drum. Peste câteva zile plecarăm cu alaiul de trebuinţă unui fecior de sultan care merge să-şi caute o nevastă. Şi călcarăm mai multe pământuri fără să dăm peste aceia pe care o căutam. Intr'o cetate însă, văzurăm că toţi oamenii sunt îmbrăcaţi în doliu.

— Dar ce s'a 'ntâmplat la Dumneavoastră?

— A murit singurul flăcău pe care-l avea Sultanul nostru!

— Şi nu i s'a putut da peste leac?

— Aş!.. A murit din dragoste!

— S'a găsit o fată care să nu ia pe un fecior de împărat?

— Hei!.. Iaca s'a găsit şi asemenea fată!.. Este Principesa Faruhnazé din Casmiria, care, din cauza unui vis pe

(Continuare în pag. 8)



Un Crăciun

Cu paşi mărunţi ducea povara'n spate:
Zimbilul vechiu şi ramuri de copac;
Işi învelise umerii 'ntr'un sac
Şi-l încleşta cu degete 'ngheţate.

Făcea şi ea cum cerşetorii fac:
Gemând intrase 'n curţi nenumărate
Şi adunase pe la porţi bogate
Din rămăşiţle care nu mai plac.

Oraşul se'mbrăcase'n sărbătoare:
Crăciunul aprinsese din belşug
La geamuri largi, lumini fermecătoare.

Săreau scânteile ca dintr'un rug,
Pe când bătrâna, mai şovăitoare
Brăzda în noapte cu-al durerii plug.

ALEXANDRINA CRĂCIUN FOSTINI

care l-a avut, nu voeşte să se mărite şi crede că toţi bărbaţii sunt nerecunoscători faţă de nevestele lor!

Lui Caruc îi tresări inima. Şi fata pe care o visase el spusese că urăşte pe toţi bărbaţii, fiindcă sunt vicleni şi nerecunoscători.

Bucuria şi durerea clocoteau de o potrivă în inima lui Caruc.

— De'ndată ce nu vrea să se mărite, tot moartea-mi este scrisa mea!

— Stăpâne!.. Nu te'ntrista!.. Bucură-te, că este lucru foarte mare că i-am dat de urmă!.. Acuma, cel puţin, ştim încotro trebue să mergem! Dacă vei face toate câte spun eu, nădăjduesc să ajungem la izbândă!

— Fac!

— Dumneata rămâi cu tot alaiul aici, iar eu mă duc singurel în Casmiria, de unde. nu peste prea multă vreme, mă voi întoarce cu Faruhnazé.

— Dar cum ai să faci?

— Nu ştiu cum!.. Alah, şi împrejurările mă vor învăţa!

Caruc se supuse.

In ziua următoare, îmi luai calul şi, după câteva zile de mers, ajunsei aici şi mă lungii ca să aţipesc la umbra acestor pomi fermecători. Când mă deşteptai, văzui lângă mine o ceată de căprioare blânde, cu brăţări de aur la picioare, care îmi tot dau zor cu boturile ca sá mă scol, şi-mi făceau felurite semne ca să plec de-acolo imediat. Imi arătau palatul Merhanei şi mă 'mpingeau cu capetele lor în partea opusă. Nu le'nţelesei de la'nceput. Deodată, la una din ferestrele palatului se arătă o doamnă de mare seamă, după chip şi 'mbrăcăminte, care, dacă mă zări, îmi făcu semn prieteneşte cu mâna să mă duc la ea. Iar dacă plecai spre palat, atunci căprioarele începură a plânge cu lacrămi mari, şi unele mă trăgeau cu dinţii de haine îndărăt, altele mă 'mbrânceau dinainte înapoi. Pe mine însă o vrajă tainică mă ducea către palat!

Frumoasa femeie mă primi împărăteşte într'un iatac îmbrăcat numai în aur şi scumpeturi. Şi numai de cât se mă aşezai în faţa unei mesuţe, veni o roabă cu mai multe tave de aur pe care erau rânduite felurite poame culese atunci din pomii grădinii.

— Ia una din aceste smochine, că sunt şi parfumate, şi gustoase!...

Intinsei mâna şi dusei una la gură.

— Streinule obraznic, tu care ai avut cutezanţa să calci palatul Merhanei, ia-ţi astăzi pedeapsa şi prefă-te în cerb!.. Pierde-ţi vorbirea, dar pentru ca mai amarnică să-ţi fie viaţa, păstrează-ţi toată inteligenţa!

Intr'o clipă mă prefăcui în cerb. Roabele mă prinseră într'un laţ şi mă târâră într'un ocol unde mai erau încă cel puţin două sute de asemenea dobitoace.

Văzându-mă într'această nenorocită stare, nu mă'ntristam de durerea mea, ci de faptul că nu-mi puteam împlini făgăduiala dată Prinţului Caruc.

Şi pe când mă gândeam eu că tânărul meu Stăpân va cădea în ghiarele desnădejdei şi va pieri fără doar şi poate, iată că văzui prin livadă pe o doamnă mai tânără şi mult mai frumoasă de cât Merhanà; pe ea o urmau în de aproape mai multe sclave.

— Foarte rău lucru face soră-mea că-şi bate joc astfel de neamul omenesc!.. Ea-şi întrebuinţează ştiinţa numai spre nefericirea omului! Asta este un păcat mare în faţa Cerului! Dar pentru că se 'ntâmplă să nu fie azi acasă, adă-mi repede pe cel dintâi cerb pentru ca să-i dau chipul lui firesc!

Eu eram cel mai aproape de sclavă. Pe mine mă prinse ea de gât şi mă conduse în palat, unde tânăra doamnă îmi unse nările cu o alifie descântată, după care zise:

— Omule!.. Lasă chipul cerbului şi ia-l pe cel firesc ţie!..

Intr'o clipă mă făcui iarăşi om şi căzui la picioarele binefăcătoarei mele.

— Cine eşti, şi din ce pământ?

— Mă numesc Sürmog, demnitar al Sultanului Persiei!

— Cum de-ai căzut în mrejele soră-mei?

— Mă duceam în Casmiria ca să încerc a 'ndupleca pe Faruhnazé să ia de soţ pe feciorul Stăpânului meu!

— Fiindcă este vorba să'ntoarcem o fată rătăcită la datoria ei, am să te ajut ca să ajungi la scop! Află că eu sunt Gulnază, fata unui sfetnic al Sultanului din Casmiria! De îndată ce vei ajunge în Casmiria, trebue să faci aşa fel încât să-ţi meargă vestea că eşti un sfânt care face minuni!

— Iată un lucru care nu este uşor!

— Nu te teme!.. Iţi dau eu aceste trei lucruri: o sticlă cu doctorie, un praf alb, şi o foaie pe care este scrisă o rugăciune. Când te vei apropia de cetatea Casmiria, te vei unge binişor peste tot corpul cu doctoria din sticlă. Apoi intri în cetate şi spune paznicilor că vii dela marginea de apus a lumii pentru ca să te închini odată măcar Marelui şi Puternicului Zeu Kesaghea, care nu este de cât un idol ordinar al lor! Când vor vedea ei că Dumneata vorbeşti tot cu Marele, cu Puternicul, ori cu Atotputernicul Kesaghea, te vor duce la Sultanul Tahrulbei, iar acesta în persoană te va 'nfăţişa la Capiştea Dervişilor de la templul zeului Kesaghea. Marele Derviş îţi va arăta de departe altarul şi chipul idolului, şi-ţi vor spune că nu te poţi apropia de zeu, el fiind înconjurat de o pardosea de oţel înroşit în foc, şi la exterior, de un şanţ în care clocooteşte apa. Când îţi vor spune ca să te'nchini de departe. Dumneata să le spui că orice s'ar întâmpla, vrei să vezi de-aproape chipul Puternicului Kesaghea şi să te-avânţi cu mare curagiu în şanţul cu apă clocotită şi să mergi pe pardoseaua înroşită de foc, fiindcă nu ţi se va 'ntâmpla nimic rău. Apa cu care te vei fi uns pe corp, te apără. Şi să rămâi o zi 'ntreagă prosternat în faţa idolului, dând semne vădite de o adâncă evlavie. Atunci Capiştea te va opri la templu şi te va vesti drept urmaş al său. Dumneata vei unge nările Marelui Derviş cu praful în chiar prima noapte, iar el se va muta repede pe cea lume şi vei rămâne Dumneata Mare Derviş. După aceasta, vei pândi ocazia să fii chemat la Curte ca să-l vindeci pe Facoruz, feciorul Sultanului. Nu va trebui să faci alta de cât doar să-i citeşti rugăciunea ce-ţi dedei, şi bolnavul se va scula din pat. Bagă de seamă să fii cât se poate de ipocrit. Să nu te speli nici odată, să duhneşti de putoare, să-ţi freci faţa cu zeamă de lămâie ca să se facă galbenă-vânătă precum este pielea celor morţi, şi să nu-ţi ridici nici o dată ochii asupra celor cu care vorbeşti! Pe urmă împrejurările te vor învăţa ce să mai faci! Acuma pleacă repede, că dacă vine soră-mea, o păţim urât amândoi!

N'am aşteptat mai multă pofteală. După două zile eram la porţile cetăţii. Făcui aşa precum mă 'nvăţase Gulnaza, şi peste alte două zile eram Capiştea Dervişilor dela templul Marelui Kesaghea. De-atunci 'ncolo, ştii Dumneata ce s'a mai petrecut, Domniţă!.. Să nu-ţi pară rău de ce-ai făcut, fiindcă soţul Dumitale este cel mai nobil, cel mai bogat, şi cel mai frumos flăcău al acestei lumi!

Faruhnazé se simţi oarecum ruşinată. Ea făcu feţe-feţe. Dar nu se mai putea 'ntoarce 'napoi, şi gândul măritişului îi pusese temei adânc peste simţuri.

— Acuma să-ţi spun şi ce ispravă făcui în palat: Intrând înăuntru, găsii palatul pustiu, doar dintr'o 'ncăpere venea un plâns de femee. Intrând acolo, o găsii pe biata Gulnazà înlănţuită, lucru care mă făcu să fiu furios ca un leu.

— Sürmog!... Ce cauţi iarăşi peaici?.. Fugi!.. Pentru numele lui Dumnezeu, fugi repede!.. Merhana a înţeles că te-am eliberat de sub farmecele ei, şi iată cum s'a răzbunat pe mine!

— Să fug?.. Prea mă socoţi neom!.. Iţi jur pe numele lui Dumnezeu că nu mă mişc de-aici până ce nu te eliberez!.. Spune-mi ce trebue să fac?

— Du-te repede în grădină şi vezi că Merhanà doarme cu o punguliţă de mătase sub căpătâiu. Fur-o fără să te simtă şi ad-o aici, fiindcă într'însa are cheile lanţurilor mele!

— Bine!

In grădină m'am apropiat de ea lupeşte şi cu o lovitură de sabie i-am tăiat capul. Astfel am putut lua cheile fără să mă simtă!..

Gulnazà n'avu nici o părere de rău că i-am ucis-o pe soră-sa.

Sürmog ajunsese în faţa palatului. Pe trepte îi primi însă Gulnazà, care nu părea să fie întru nimic mai puţin frumoasă de cât Faruhnazé.

— Sürmog mi-a spus cum te-a salvat.

Gulnazà surâse.

— O dovadă mai mult că visul Dumitale, Domniţă, n'a spus adevărul!.. Nu toţi cerbii îşi părăsesc pe căprioare...

Şi după multe alte asemenea vorbe glumeţe, intrară în palat şi-i cercetară încăperile cele pline cu neasemuite bogăţii. Apoi se duseră 'n livadă, ş., adunând laolaltă cirezile de cerbi şi cerboaice, Gulnazà le prefăcu iarăşi în chipul cel firesc lor. Şi fiecare mântuit cădea la picioarele milostivei fete şi-i mulţumea după priceperea lui. Erau acolo peste trei sute de tineri, unii feciori de Sultant care mergeau în Casmiria pentru ca să peţească pe fata lui Tahrulbei, alţii numai negustori care se duceau acolo doar numai pentru deosebitele lor neguţătorii, fitndcă cetatea Casmirului era vestită în tot soiul de negoţuri şi meşteşuguri. Iar Merhanà îşi ridicase palatul şi strălucita lui livadă, tocmai la răscrucea drumurilor care duceau din Anadol şi alte părţi sud-apusene ale Asiei către Casmiria, iar de acolo, către restul continentului.

Dar ce mirare îl prinse pe Sürmog atunci când văzu că unul dintre cerbi se transformă în chiar Prinţul Caruc.

— Cum?... Dumneata, Stăpâne?... Dumneata aici?.. Dar cum se poate una ca asta?.. Şi de ce n'ai rămas acolo unde ne-a fost vorba?

— Iubite Sürmog!.. Văzând că întârzit, mă luai pe urmele Dumitale, socotind să ajung în Casmiria, însă nenorocirea mă 'mpinse prin aceste locuri... Dar Dumneata, iubite Sürmog?

— Toate sunt precum ţi-am făgăduit, Măria-Ta!... Iată logodnica Măriei-Tale este de faţă!

Caruc o recunoscu pe Principesă. După zăpăceala celor dintâi clipe, tinerii prinseră a-şi vorbi şi a se obişnui unul cu altul.

— Ce noroc avurăm noi să dăm peste o zeitate a bunătăţii, cum este Gulnazà, că altfel, rămâneam în dobitocie până la venirea de-a doua a Viului Profet Işa Pegamber!

Şi'n vreme ce ei îşi vorbeau astfel, Gulnazà îşi continua cu stăruinţă munca de prefacere a dobitoacelor în firea lor primitivă. Şi nu fu mică mirarea tinerilor când între cerboaicele ce-şi luau forma omenească, recunoscură fete din cunoştinţele lor, pe care le ademenise acolo urâta fermecătoare care fusese Merhanà. Fiecare pereche care se recunoştea, se lua de braţ şi plecându-se în faţa binefăccătoarei Gulnazà făgăduiau să se căsătorească, şi se duceau spre cetăţile lor părinteşti. Iar cei ce rămaseră şi nu se cunoşteau, de buna lor voe se însoţiră şi plecară şi ei în diferite locuri.

In palatul fermecătoarei au rămas doar Faruhnazé şt Gulnazà cu logodnicii lor, şi pe de-asupra şi Sültamémé. După o petrecere de câteva zile, plecară şi ei către pământurile Persiei, unde cele două nunţi au fost mult mai strălucitoare de cât nunţile din poveşti.

La puţine zile după nuntă, Sultanul Persiei se simţi slab şi trecu în altă lume, iar Caruc domni fericit peste o naţie fericită că avea în fruntea ei doi soţi înţelegători ai tuturor nevoilor omeneşti, prin care ei înşişi trecuseră.

Trad. de MIHAIL I. PRICOPIE



In toate timpurile şi mai a'es în vremurile de azi, CARTEA a fost şi este darul cel mai frumos şi mai util de Sărbători!

Editura „ADEVERUL" S.A. recomandă:

Maria, Regina României	Regine încoronate	Lei 160
„ „ „	Povestea vieţii mele vol. I	„ 120
„ „ „	„ „ „ „ II	„ 120
„ „ „	„ „ „ „ III	„ 160
C. Ardeleanu	Viaţă de câine	„ 50
Const Argeşanu	Drumuri albastre	„ 60
Princ. Martha Bibescu	Izvor, Ţara Sălciilor	„ 90
Demostene Botez	Inălţarea la Cer	„ 70
Hortensia Papadat Bengescu	Logodnicul	„ 80
Pearl S. Buck	Ogorul	„ 80
Romulus Cioflec	Vârtejul	„ 80
Ludovic Dauş	O jumătate de om	„ 80
V. Eftimiu	Inşir'te Mărgărite	„ 60
Apostol Fulga	Altceva	„ 80
Const. Graur	Cu privire la Franz Ferdinand	„ 100
N. Iorga	Istoria Literaturii Româneşti (2 vol.)	„ 280
Emil Isac	Poezii	„ 40
Marin Iorda	Funeralii Naţionale	„ 60
L. Leoneanu	Femeia de ghiaţă	„ 60
E. Lovinescu	Mite	„ 70
„	Bălăuca	„ 80
„	Memorii vol. III	„ 80
„	Mili	„ 70
Gen. C. Manolache	Sfânta Dreptate	„ 80
Const. I. Nottara	Amintiri din Teatru	„ 80
Victor Ion Popa	Sfârlează şi Fofează	„ 90
I. Peltz	Foc în Hanul cu Tei (2 vol.)	„ 100
Liviu Rebreanu	Jar	„ 80
„ „	Răscoala	„ 100
C. Stere	In preajma Revoluţiei (8 vol.) a	„ 80
Mihail Sadoveanu	Aventurile Şahului	„ 50
„ „	Locul unde nu s'a întâmplat nimic	„ 60
„ „	Mărturisiri	„ 40
M. Sorbul	Mângâierile Panterei	„ 80
Profira Sadoveanu	Domniile lor Domnii şi Doamnele	„ 70
Mihail Şerban	Infirmii	„ 70
Lt. Col. Gr. Ionescu şi R. Lefescu	Istoria Neamului în imagini	„ 100

Matei Cantacuzino

L-am auzit pledând de multe ori.

Imi aduc aminte de un proces, care a făcut vâlvă mare în analele justiției, cel al exproprierilor pădurilor basarabene, ale cărui desbateri au apărut în extenso în biblioteca marilor procese[1] Ei bine, sala întreagă — magistrați, avocați, ilustri profesori universitari, ziariști de mâna întâia, veniți să ia note, — au ascultat atunci cu atenție și încordare pledoaria Conului Matei.

Argumentele juridice veneau unele după altele, mai puternice, mai convingătoare.

Inățându-și puțin bustul, bătând nervos cu mâna pupitrul, vorbind sonor cu o voce melodioasă moldovenească, care se urca sau cobora după cum trebuia să dea importanță motivelor de casare, nefăcând uz de autorii străini sau de literatura juridică curentă, el reușea să nu obosească pe nimeni.

Lumea care venise ar fi stat ore întregi, atât de fermecată era ascultându-l.

De pe banca adversă, colegul îl întrerupe. Conu Matei îl privește câteva secunde. Işi trece mâna peste frunte, își strânge puțin cravata neagră, și o avalanșă de noi argumente curge, impresionând pe cei de față de nu se aude nici o șoaptă.[2]

Recenzământul acestui proces istorie, pledat în fața secțiunilor unite ale casației în luna Noembrie 1922, când procurorul general de atunci I. N. Stambulescu a cerut casarea sentinței Curții de Apel Chișinău, spune despre pledoaria mult regretatului Cantacuzino:

„Pledoaria lui M. C. va rămâne în această privință modelul celei mai înalte elocințe judiciare și va însemna una din cele mai severe și judicioase critici aduse principiilor din Noua Constituție. Toți cei care au asistat la acea ședință memorabilă, au ieșit cu impresiunea că se pledase procesul justiției permanente jignite împotriva violențelor și arbitrarului executivei".

Iată cum l-a caracterizat profesorul universitar Eugen Herovanu[3]:

„Un aristocrat cu suflet de apostol, un înțelept cu urechea plecată la durerile mulțimii, o inimă sensibilă, o minte clară și comprehensivă, un om obsedat de principiul armoniei pe care-l proclamă în toate ocaziunile ca pe cea mai înaltă expresie a acelei amăgitoare fantome care e justiția".

Și d. M. Ralea, alt profesor universitar: *„Un boer care nu și-a îngăduit niciodată drepturi, care nu le-a revendicat cu acreală ci a recunoscut numai datorii, un nobil care tocmai fiindcă era așa se simțea sfătuitorul celor mulți, un patrician democrat care amintește pe Philipe Egalité din istoria revoluției franceze"*[4].

Iar d. V. V. Stanciu, avocat și publicist, îl descrie astfel: *„Un boer moldovean scoborît dintr'o căleașcă cu patru cai înainte.*

„Conu Matei e întotdeauna evocator. Inspiră ceva din parfumul lucrurilor vechi, din poezia scrinurilor în care dorm zapise ale unor case bătrânești în care toate, până și vremea, au îmbătrânit. Indrăgostit, pasionat al ideilor, le cultivă cum cultivă florile pentru frumosul parfumat al lor. O viață de filosof antic. Ceeace iubește este ideea în sine, iar nu realitatea unei intense vieți cerebrale[5].

Ca profesor de drept civil, a fost o figură mare a universității ieșene.

A profesat alături de Vasile Dumitriu (comercialul), Iulian Teodorescu (penalul), D. Alexandrescu (drept civil), Constantin Stere (drept constituțional), nume care au onorat știința dreptului și care au rămas în literatura juridică română, prin unele din puternicele lor scrieri.

A iubit catedra, a dat seriilor nenumărate de studenți care îi sorbeau cuvântul sfaturi bune și lecții magistrale.

De două ori am asistat la cursurile lui Cantacuzino și am plecat profund impresionant și încântat. Mi-am notat pe un caet unele idei frumoase despre *„ce este dreptul"*, pe care le reproduc întocmai:

„Dreptul este putința de a satisface o nevoe de orice natură, și nevoi materiale și nevoi sufletești, toate nevoile vieții. La intrebarea dece omul are drepturi, este un singur răspuns: pentrucă are nevoi. Dar domnilor (așa trata pe studenți întotdeauna), *se pune întrebarea aceasta și răspunsul la ea, pentru a vă face atenți asupra unui lucru. Să nu confundați noțiunea de nevoi cu noțiunea de drepturi.*

„Este evident, că nevoia este imboldul tuturor acțiunilor omenești, deci și al celor care intră în domeniul dreptului, nevoia adică durerea. Nevoia de orice natură, întrucât nu e satisfăcută, tinde a se satisface, se traduce prin durere. Dar noțiunea de nevoe nu se confundă cu noțiunea de drept pentrucă nevoia este un instinct, absolut un instinct.

„In mod primordial, bine înțeles, cu nevoile cele mai complexe intră și elementele intelectuale, elementele pasionale, etc."[6].

In urmă, am găsit reprodusă toată lecția în cursul lui litografiat, azi devenit rar de tot, desvoltată în mod larg, cu o expunere admirabilă a subiectului.

Pururi punctual la datorie, chiar când a fost ministru, nu-și uita cursul. Il căutau colegii, îl așteptau solicitatorii de pretutindeni, îl căutau parlamentarii. Directorii de servicii aveau acelaș răspuns: „E la Iași, la Universitate, unde își ține prelegerile".

Zeci de ani a predat civilul și la bătrânețe, în 1921, a dat, sub imboldul cerinței generale, un tratat civil, intitulat *„Elementele Dreptului Civil"*[7]. Un Cuvânt Inainte spune că *„sub povara anilor care îi prevestesc încheierea muncei și a progresului, cedând insistențelor multor foști și buni elevi, dă publicității notele lui, scopul lor fiind de a contribui la educația juridică și socială a tineretului"*.

S'a ferit de citațiuni, de note și de controverse, și din memorie a formulat textele codului civil și învățămintele depe urma operelor citite și cugetate servind câtorva ca un îndemn la muncă.

„Am socotit că nu se cade să refuz acest semn de solidaritate sufletească credinței celor rămași și memoriei celor ce nu mai sunt"[8], își încheia Cuvântul Inainte.

Cartea aceasta, unica lucrare mai mare a maestrului, s'a epuizat repede.

Ediția a doua revăzută a tipărit-o o editură craioveană.

Acum o altă ediție se anunță. Tot ceiace a avut de spus în problemele cele mai dificile ale civilului, le-a expus aici. Scurt și concis. Fără să umple pagini cu note, trimiteri la jurisprudențe, la autorii străini etc. Pentru așa ceva existau tratate complecte.

Dânsul n'a făcut decât un rezumat al cursurilor sale, un rezumat ales și gândit, în compunerea căruia a dovedit însușiri deosebite, reușind să obțină un succes de admirație printre specialiști.

A mai tipărit în revista „Viața Romînească" un studiu despre *„Viața, Dreptul și Libertatea"*. In broșură a dat studiul *„Despre libertatea individuală și persoanele juridice"*. Atât. Deși a pledat în mari și grele procese nu și-a adunat concluziile scrise.

Și e păcat pentrucă suntem lipsiți de multe sugestii și soluții în chestiuni civile rămase în controversă.

Fiu de boer latifundiar, Cantacuzino a făcut studii de drept în Germania, de unde s'a întors cu titlul de doctor în drept.

A intrat de tânăr în magistratură.

Treptele carierei le-a urcat repede, ajungând până la cea de consilier al curții de apel ieșene.



MATEI CANTACUZINO

Familia l-a îndemnat să demisioneze și să îmbrățișeze cariera barei. A cedat insistențelor depuse. Intr'adevăr, vocația lui era aici.

Când a debutat ca avocat, Iașul avea talente puternice: Ghiță Mârzescu, Toma Stelian, Șendrea, D. Alexandrescu, Pandele Zamfirescu, Vasile Sculy, G. Panu și atâția alții, toți cu renume, și cu o clientelă formată.

Matei Cantacuzino s'a distins îndată, a fost o revelație.

Galoanele le-a câștigat într'un timp foarte scurt, fiind remarcat atât de magistrați cât și de colegi.

Clientela i-a venit și odată cu aceasta și cauzele mari, pe care le-a apărat cu mult talent înaintea instanței de rangul întâiu.

Cantacuzino a fost junimist. Intre boerii avuți, cu mii de pogoane, care citeau în original pe marele Will, făcând sacrificii bănești pentru politică și printre atâtea inteligențe fine, el s'a simțit atras, când a făcut cel dintâiu pas în arenă. Deputat sau senator, ales în atâtea rânduri, își spunea rar cuvântul la tribuna parlamentului.

Doctor al Universității ieșene, uneori alesul Senatului universitar, s'a achitat pe deplin de aceste însărcinări, luptând pentru toate revendicările universității.

Ori de câte ori era și este vorba de o economie bugetară, cei dela centru au nedreptățit întotdeauna Iașul cultural.

Dacă era vorba de suprimat o catedră universitară sau de unificarea unor studii, Iașul era ținta autorităților centrale.

In contra acestei tendințe a luptat cu înverșunare Matei Cantacuzino precizând că Iașul are aceleași drepturi cași Bucureștiul.

Atât cu cei din seria lui, cât și cu cei mai tineri — el era de o distincție rară în raporturile colegiale.

Studenților le era un frate mai mare cărora le dădea numai sfaturi bune.

In 1918 a primit să intre în formația generalului Averescu ca ministru al instrucției, deși știa că e o formație scurtă.

A înțeles că trebue să dea concursul său omului, care în acele timpuri grele căuta să corespundă evenimentelor mari ale zilei.

Când generalul Averescu a pus la Iași bazele ligii, în urmă transformată în partidul poporului, a venit din nou alăturea, primind portofoliul ministerului de justiție. unde a reparat unele nedreptăți sociale.

Când a constatat că felul lui de a face și mai ales de a înțelege politica se deosibește de cel al majorității, s'a dat la o parte, lăsând locul altora.

Au venit apoi pe tapet alte chestiuni politice importante: legiferarea unor reforme democratice noi, scumpe și inimii lui. S'a alăturat de partidul țărănesc.

Odinioară adversar al exproprierii, el a dat obolul țării și țăranilor, nefăcând apel contra deciziei comisiei de judecată.

S'a mulțumit cu prețul fixat[9] mulțimii satelor care nu și-a precupețit sângele în războiul de întregire și a venit, el boerul, alături de nouile curente politice.

Nu se poate spune că era vorba de o inconsecvență politică. Crezul lui era sincer.

Nu urmărea vreun portofoliu ministerial, nici avantagii personale. Nu urmărea ascensiuni în nicio direcție, deoarece acestea i-au venit dela sine.

Frământat de marile probleme ale zilei, sufletul său nobil se sbuciuma, căutând un îndreptar. Simțea nevoia să contribue cu slabele-i mijloace la înfăptuirea marilor realizări democratice.

El suferea ori de câteori observa o nedreptate. Când Tănase, lucrătorul tipograf ieșan cu vederi socialiste înaintate a fost dus înaintea instanțelor militare și dat judecății, pe banca apărării a venit boerul Matei Cantacuzino să-l apere, convins fiind de nevinovăția lui.

Iașul întreg a rămas uimit.

Cine îl cunoștea însă de aproape, știa că inima lui generoasă nu putea suferi o impilare, fie de sus, fie de jos.

Soarta însă a fost crudă cu dânsul.

Unicul său fiu, inginer, dotat cu mari calități, a murit în groaznicul accident dela Ciurea, întâmplat în noaptea de 31 Decembrie 1916.

Lovitura aceasta l-a doborît. Sufletește a fost distrus.

Ceiace s'a mai putut găsi din trupul fărâmițat a fost înmormântat în cimitirul de lângă gara amintită. Aci, când i-a sosit ceasul despărțirii de cele pământești, a venit să se odihnească și el pentru vecie, cum i-a fost dorința exprimată în viață.

Acei care l-au stimat și iubit vin și-i împodobesc mormântul cu flori, al căror parfum l-a cunoscut și a căror armonie de culori a admirat-o întreaga sa viață.

Conu Matei a fost o apariție maestoasă și senină, care a radiat numai bunătate. Vasta lui cultură a pus-o în serviciul studenților și pentru apărarea cauzelor mari și drepte.

El a înțeles durerile și nevoile mulțimii și s'a închinat vremurilor noui al căror sens l-a înțeles

Cum spune d. Mihai Ralea, — „el *s'a apropiat de eterna tinerețe, pe care o înțelegea, fiindcă o retrăia, cum în toamnele târzii, înfloresc a doua oară castanii"*.

RENERT

1) Vezi Biblioteca Marilor Procese. Martie 1924, No. 3, anul I, pag. 190—268, București.

2) Vezi pag. 163 din istoricul procesului în op. citat.

3) Vezi Eugen Herovanu, Orașul Amintirilor pag. 337—338, București, Adevărul 1936.

4) Vezi M. D. Ralea Interpretări ed. literară a Casei Școalelor 1927 pag. 153—158.

5) V. V. Stanciu, Matei Cantacuzino. Portret literar pag. 243—245 în bib. marilor procese anul I No. 3.

6) Vezi cursul de Drept civil anul I. licență, Iași 1922, pag. 3—4).

7) București ed. Cartea Românească 1921.

8) Vezi Cuvânt Inainte pag. 4 op. citat.

9) Vezi Mihai Ralea, Interpretări pag. 154.

Actualităţi ştiinţifice

Turbina cu praf de cărbune

Pavlikovsky, un colaborator al tehnicianului german Diesel — creatorul motorului cu acelaş nume — s'a ocupat în mod deosebit de o interesantă problemă tehnică, anume realizarea unei turbine, având drept combustibil praful de cărbune. După progresele înregistrate cu motorul cu piston, realizat pe baza acestui principiu de alimentare, specialiştii s'au străduit să aplice acelaş principiu şi în cazul turbinei. Dificultatea constă în realizarea unui material potrivit, capabil să reziste la temperaturi înalte. Pavlikovsky a reuşit să înlăture diversele obstacolo în cazul motorului cu piston, făcând posibilă recuperarea energiei, chiar din reziduuri de vegetale, supuse la o presiune de 80 de atmosfere. Totuş, dela motorul cu piston până la turbină mai este încă un pas mare de trecut!

Motorul cu amoniac

Savantul norvegian, profesorul Halvorsen, dela Universitatea din Oslo, a brevetat de curând principiul unui motor cu amoniac. E drept că această invenţiune nu are deocamdată încă o valoare practică. Ea prezintă totuşi un deosebit interes ptntru viitor, în momentul în care sursele combustibilelor noastre obicinuite, petrolul şi cărbunele vor fi considerabil reduse.

Intrucât capacitatea calorifică a amoniacului este mai mică decât aceia a benzinei, benzolului şi alcoolului, Halvorsen propune o prealabilă densificare a amoniacului — ca la motorul Diesel — prin supunerea acestei substanţe la o presiune de 60 atmosfere, şi o temperatură de 100 de grade C.

Dificultatea aprinderii, care ar rezulta în cazul când folosim amoniacul singur, poate fi înivinsă prin adăugirea a 20 la sută hidrogen la pornirea motorului. Deasemenea pentru obţinerea unor puteri mai mari, savantul norvegian recomandă folosirea unor amestecuri cu alte combustibile

Zece milioane volţi în laborator

O publicaţie de specialitate anunţă că „Societatea Americană de Electricitate" din Pittsburg a construit de curând o serie de săli de control uriaşe, pentru a cerceta în mod amănunţit efectele fulgerelor asupra liniilor electrice aeriene de înaltă tensiune.

In acest scop, s'a pus la punct o maşină capabilă să producă o tensiune electrică de 10 milioane de volti, reprezentând cea mai mare instalaţie de acest gen din lumea întreagă.

Tensiunile obţinute prin această maşină sunt mai mari chiar decât acelea care se produc în liniile aeriene pentru transportul energiei electrice, prin efectul descărcărilor fulgerelor naturale.

Asemenea experienţe prezintă un deosebit interes practic, întrucât transportul normal al energiei electrice la distanţă necesită o canalizare, care să nu sufere din pricina perturbaţiunilor electrice atmosferice.

Bacterii în atmosferă

O serie de aviatori americani s'au ridicat în văzduh la înălţimi variind între 6000 şi 8700 de metri, având pe bord observatori echipaţi cu un anumit număr de aparate acoperite, în interiorul cărora se găsea teren de cultură pentru bacterii. Imediat ce avionul ajungea la o înălţime de vreo 300 metri, una din eprubete era deschisă, expusă aerului înconjurător şi apoi introdusă în dulapul laboratorului. Această operaţie a fost, fireşte, repetată la diferitele înălţimi din văzduh.

In urma constatărilor făcute, s'a stabilit că regiunea din atmosferă cuprinsă între 6000 şi 8700 de metri, nu adăposteşte nici un fel de bacterii şi că, în general, numărul bacteriilor descreşte în mod rapid cu înălţimea deasupra solului.

Radio cu scala pentru orbi

Dacă radio este o binefacere pentru toată lumea, această invenţiune este cu deosebire utilă orbilor, care reuşesc astfel, graţie undelor hertziene, să pătrundă într'o lume, în care nu-i stânjeneşte infirmitatea lor. Totuş, orbii nu pot manipula actualele receptoare la radio, pentru a asculta, după voie, o anumită emisiune dorită, întrucât acordul aparatului necesită examinarea unei scale cu diviziuni înregistrate. Un inventator englez, pentru a înlătura acest neajuns, şi a permite orbilor să poată folosi singuri aparatul de radio, a realizat o scală, în care numele principalelor staţiuni de emisiune sunt scrise în alfabetul Braille, accesibil orbilor.

Automobil fără şasiu

In dorinţa de a reduce cât mai mult gre[illegible] automobilelor şi a economisi [illegible] cantitatea necesară de combustibil, o fabrică de automobile din Birmingham [illegible] pună la punct o maşină fără şasiu, motorul fiind direct introdus în caroserie.

Aceste încercări, care sunt urmărite cu o deosebită atenţie de specialişti, prezintă importanţă îndeosebi pentru micile automobile. Dacă s'ar reuşi să se construiască asemenea maşini fără şasiu şi totuşi destul de solide şi durabile, pentru aceiaş putinţă utilă ar fi suficient un motor mult mai slab.

O grefă interesantă

Una din cele mai delicate şi mai interesante operaţiuni chirurgicale este, fără îndoială, transplantarea corneei la persoanele suferind de o boală gravă a ochilor. Numeroşi orbi şi-au redobândit chiar vederea prin această binefăcătoare intervenţiune. Grefarea unui asemenea organ presupune existenţa unui ţesut extras dintr'un ochiu sănătos. Intrucât însă în lume există 6 milioane de orbi şi 15 milioane de persoane suferinde de o maladie oculară, cererea este, fireşte, mai mare decât oferta. Grefa nu poate utiliza decât corneea obţinută, prin anumite accidente ale persoanelor sănătoase. Or, această sursă s'a dovedit insuficientă.

Savanţii francezi Morax şi Magitot, au fost cei dintâiu care în 1912 au reuşit să transplanteze corneea luată dintr'un ochiu mort. In urmă, fiziologul rus Filatov a reluat această experienţă pe o scară mai mare, efectuând în intervalul 1932—1937, 95 de operaţiuni.

Ochii, provenind dela persoanele care n'au murit nici de infecţiuni, nici de o tumoare canceroasă, sunt păstraţi în sânge, în interiorul unor vase ermetice, răcite la minus 4 grade. Aceste organe sunt prelevate la perioade variabile, cu 10—56 ore înainte de operaţie, iar uneori chiar cu 6 zile înainte.

Din cele 95 de operaţiuni efectuate de doctorul Filatov, în 46 de cazuri grefa n'a fost transparentă, în patru cazuri s'a format un ţesut conjunctiv inapoia grefei, iar în 18 cazuri grefa a devenit complect transparentă. Din acestea din urmă, 14 datează de peste nouă luni.

Virusul gripei

Doi medici englezi, Leslie Hoyle şi R. W. Fairbrocker, în urma unor îndelungate cercetări, au ajuns la convingerea că gripa este datorită unui virus filtrant. Ei au reuşit să izoleze acest virus şi să determine rolul anticorpilor în protecţia împotriva boalei. In anumite cazuri, sângele bolnavilor de gripă a fost examinat înainte şi după boală. Persoanele refractare maladiei posedă în sânge o cantitate considerabilă de anticorpi. Prin reacţiunea de fixare — un excelent mijloc de laborator — s'a ajuns astfel la selecţionarea persoanelor refractare.

Pe de altă parte, Francis şi Magille au sporit numărul anticorpilor, practicând o vaccinare subcutanee cu o cultură vie de virus.

Railplanul

Doi inventatori englezi au reuşit să pună la punct un vehicul extrarapid de transport, care va fi în curând pus în practică şi exploatat în Brazilia. Vehiculul, cu alimentare electrică e un soi de tren în formă de zeppelin, prevăzut cu o elice şi circulă, alunecând pe un sistem de şine aeriene, suspendate.

Avantagiile noului mijloc de transport sunt pur şi simplu senzaţionale. Raiplanul, — aceasta e denumirea care i s'a dat — poate ajunge la o viteză maximă de 300 de klm. pe oră, comportă un risc foarte mic de accidente şi are un sistem de frânare foarte rapidă şi eficace, ca acel al automobilului. In plus, sistemul e foarte economic, întrucât pentru a transporta o tonă, are nevoie numai de o tonă de greutate moartă, pe când, în trenul obicinuit, pentru fiecare tonă de transport ne trebuesc 60—70 de tone de greutate moartă. Experienţa din Brazilia, unde vor fi construite în curând nouă linii de railplanuri — toate îndreptate spre Rio de Janeiro — va hotărî dacă exemplul trebue imitat şi generalizat în restul lumii.

Tot „razele morţii"

Apariţia recentă a unei senzaţionale lucrări, intitulată „Razele morţii" şi datorită colaborării a doi scriitori germani Seydenitz şi Doberer, readuce pe terenul actualităţii o problemă adesea desbătută şi aproape niciodată elucidată.

Pentru marele public, „razele morţii" reprezintă o unealtă miraculoasă, care, printr'o simplă apăsare pe un buton, este în stare să oprească tankuri, să paralizeze avioanele în sbor şi să ucidă oameni de la mare depărtare.

Incă dela primele cuceriri ale electricităţii, Edison anunţase că, graţie acestui fluid misterios, vom dispune în curând de arme groaznice. In realitate, până acum electricitatea n'a jucat niciun rol direct în războaie. Totuş, cercetările începute în acest sens acum 40 de ani, sunt urmărite fără preget. Profesorul german Essau, dela Jena, a reuşit cel dintâiu să omoare mici vieţuitoare — la început muşte, apoi şoareci şi şobolani — prin radiaţii infraroşii şi unde de radio ultrascurte. Aceste experienţe au fost aplicate în America, pe o scară mai intinsă, realizându-se astfel uciderea prin raze a cânilor, maimuţelor şi chiar a unui bou.

In realitate nu e vorba de o rază fulgerătoare. Undele ultrascurte lucrează printr'o sporire progresivă a temperaturii sângelui, care provoacă turburări fiziologice şi atrag, în cele din urmă, moartea. Se pare că acţiunea distructivă a acestor unde depinde de lungimea de undă şi de ţesutul organic atacat. Pe de altă parte, profesorul german Philippe Lenard foloseşte razele catodice pentru distrugerea insectelor.

După cum vedem, problema comportă o latură serioasă, întrucât în principiu nu e exclusă omuciderea prin asemenea radiaţiuni. Pe de altă parte însă, în practică suntem încă departe de momentul când razele ar putea provoca asasinate în massă şi încă dela distanţă.

Ing. I. S.

Citiţi NUMĂRUL SPECIAL de SĂRBĂTORI al „ROMANELOR CAPTIVANTE" — unul din cele mai răsunătoare succese ale literaturii mondiale.

FEMEIA IN LUNĂ de Thea V. Harbou

O epopee vizionară a intrepidităţii omeneşti şi a triumfurilor tehnicei moderne. In acelaş timp, în spaţiile interplanetare, o dragoste gingaşe a doi cutezători pământeni, devenind o nouă forţă cosmică de progres, de energie, de ideal, — rază călăuzitoare prin lumi necunoscute.

15 LEI

La chioşcari şi librarii



S'a pus sub tipar şi va apare în curând în editura „Socec & Co."

VOLUMUL:

„INVENŢIUNI ŞI INVENTATORI"

de ING. I. ŞERBAN

Această lucrare, documentată cu numeroase ilustraţiuni sugestive, va expune, pe înţelesul tuturor şi sub o formă deosebit de atrăgătoare, realizările cele mai senzaţionale ale technicei moderne, precum şi istoria plină de peripeţii interesante a marilor invenţiuni şi inventatori.

Japonia în lume

după Anton Zischka



Lectura cărții lui Zischka pe lângă bogata informație ce oferă asupra arzătoarei chestiuni, ce se menține mereu la ordinea zilei, anume tendințele imperialiste ale Japoniei, strecoară în suflet și o mare neliniște privitor la destinele rasei albe, dublată de deprimanta constatare că, tot mai mult se verifică postulatul lui Marx, care vedea în toată istoria lumii raporturi și condiții economice, pentru care toată evoluția istorică a omenirii își găsea explicația în resortul, întotdeauna întins, al cauzelor și scopurilor materiale.

Intr'adevăr, tot cuprinsul cărții demonstrează, până la evidență, că substratul tuturor cuceririlor — făcute în numele unei misiuni civilizatoare — ca și al tuturor expansiunilor — făcute în numele unor preocupări humanitare — nu au la bază decât interesul economic: cucerirea de noui piețe de desfacere, dobândirea de noui surse de materii prime, asigurarea unui standard mai ridicat de viață, materială, cetățenilor unor țări.

Tratând problema japoneză în cadrul prejudiciilor, pe care expansiunea teritorială și economică niponă, le aduce raselor albe, autorul, după o scurtă privire, asupra trecutului istoric al Țării Soarelui, își fixează zona de investigații în scurgerea ultimilor 80 ani, cărora le este consacrată toată cartea, afară de un prim și rezumativ capitol, care este, după cum am spus, o scurtă privire generală asupra evoluției istorice a Japoniei.

Din aceasta aflăm că Japonia ființează cu vreo 6000 ani în. de Christos, fiind locuită de *Ainos* o rasă dela sud, că anul 600 este data oficială a urcării pe tron a primului împărat japonez, precum și că, de abia în sec. VI începe istoria propriu zisă a Japoniei, ea desvoltându-se paralel cu cea a Angliei, cu care are mai cu seamă asemănări geografice. Tot aici ni se spune, că unitatea politică și socială a Japoniei participă dela dogma chineză *U-Ke*, datoriile familiale, astfel că toată națiunea este o familie, iar împăratul șeful ei. Din sec. XII d. Christos până la resteurația familiei domnitoare *Meiji* (1866) Japonia este, politic și economic, feudală, fiind împărțită în câteva feude, stăpânite de *Daimios* și apărate de *Samurai*. Acești Daimios — nobili — sunt înlocuiți mai târziu cu șefii militari *Shogouns* care țin în mâna lor frânele statului mai bine de 700 ani.

Cu câțiva ani înainte de suirea pe tron a împăratului *Meiji Teuon* — al 124-lea împărat japonez, fiind la a șaptezecea generație — amiralul Perry (1854) forțează deschiderea porturilor și astfel, Japonia intră într'o nouă fază de evoluție; evoluție care nu încetează să dea mereu noui motive de uimire, celor care se apleacă cu atenție, asupra transformărilor pe care le-a suferit Japonia în ultimii 80 ani.

Cu deschiderea porturilor japoneze vaselor americane, engleze, franceze, ruse, olandeze și cu urcarea pe tron a împăratului *Meiji Tenno*, Japonia intră într'o nouă fază de desvoltare orientată — ca totul în Japonia — după un plan, a cărui deviză este *Sangyo rikkoku*, adică *Construirea națiunii pe baze industriale*.

Această transformare a feței economice a Japoniei, este la început întreprinsă de Stat care, singur, construește fabrici și mașini, trimite la studii în străinătate, organizează schimburile economice și manifestările vieții industriale și comerciale, punând astfel bazele primei *Economii dirijate* moderne. Statul, după ce a fixat solid bazele noui economii, cedează mâna câtorva familii bogate și cu experiență industrială, dintre care cele mai cu vază sunt *Mitsui* — conservatorii — și *Mitsubiski* — liberalii.

Oligarhia care ajunge astfel la frânele statului, deși lucrează cu cele mai moderne mijloace *„este totuși animată de credință profundă, absolută, în protecția spiritelor, de voința de a învinge, sprijinită pe credința în ajutorul zeilor, pe credința în misiunea Japoniei de a domni asupra lumii”* credință care o ajută să treacă nevătămată peste contingențele nefavorabile și pe care această oligarhie, care reprezintă „mințile națiunii”, a încercat să o insufle și maselor nipone, care sunt „brațele” de care ea se servește pentru realizarea *Planurilor* sale, dintre care cel mai important este: *Planul de Reorganizare Națională a Japoniei*.

In vederea acestei reorganizări, care țintește să facă din Japonia o putere mondială, acest drept fiindu-i conferit de faptul că *„descinde din zei și trebue să domine asupra lumii”* — cum spune generalul *Araki* — oligarhia a ales calea industrializării, apreciind că infiltrarea economică asigură mai ușor dominația politică, decât calea războinică, pe care o preconizează armata, când spune: „Statul are dreptul să declare războiu, națiunilor care posedă teritorii prea întinse”. In aceste diferențe de concepții, cum și în faptul că armata este anti-capitalistă, cerând socializarea statului, rezidă toate conflictele ce devin chiar sângeroase, care izbucnesc periodic, între cele două mari forțe sociale ale Japoniei.

Economică sau războinică, expansiunea Japoniei este inevitabilă și ea se îndreaptă, alternant, când spre Sud, când spre Nord.

Expansiunea spre Sud este naturală — niponilor convenindu-le clima, găsind firească anexarea de către ei a spațiilor goale, ce se 'ntind în această direcție — și ea se traduce prin ocuparea insulelor *Formose* acum *Taiwar*, a insulelor *Bonin*, prin acapararea piețelor economice ale *Filipinelor* și a coloniilor *Neerlandeze*, prin dorința tot mai dârză de a supune, deocamdată, măcar Nordul Australiei, totul făcut în scopul de a dobândi materii prime, ținuturi, și mai cu seamă, de a ajunge stăpâna Pacificului, ca să poată dicta, astfel, economic, asupra lumii.

Expansiunea spre Nord este forțată „fiecare pas al Japoniei în această direcție, primindu-și dinamismul dintr'un obstacol la Sud”, totuși cuceririle ei teritoriale spre Nord sunt îngrijorătoare: anexarea *Coreei*, aservirea politică a noului stat *Manciuko* al cărui împărat *Pu Yi* este omul de paie al Japonezilor, și acapararea piețelor economice ale Mongoliei și ale Chinei, iată tot atâtea puncte strategice, cucerite în vederea realizării aceluiaș unic obiectiv: cucerirea lumii. Căci spunea președintele *Tanako „Pentru a cuceri China trebue să cucerești întâiu Manciuria și Mongolia, și pentru a cuceri lumea, trebue să cucerești întâiu China”*.

Spuneam la început că, toate formulele răsunătoare pe care le întrebuințează statele, când pătrund în ținuturi și acaparează bunuri, asupra cărora nu au niciun drept, sunt numai nobile cuvinte de ocazie, în care se învălue un interes, întotdeauna material, economic: cucerirea de noui piețe de desfacere, dobândirea de noui surse de materii prime, asigurarea unui standard mai ridicat de viață, tot materială, cetățenilor unei țări.

Toate aceste rezultate tinde să le obție Japonia care, făcându-se ecoul doctrinei lui Monroe, în sens asiatic — adică Extremul Orient numai al rasei galbene — nu și-a găsit decât formula politică, care prezintă cei mai mulți sorți de izbândă, garantează cu cele mai multe șanse, reușita scopurilor sale economice.

Dela dușmanii săi cei mai neînfricați — Americanii — a adoptat ca mijloc de luptă, în scopul unui imperialism nipon, propriile lor arme de cucerire; infiltrarea economică în toate ținuturile, care în planurile sale ultime, le vede ca definitiv anexate Japoniei. Această tactică cere cetățeanului japonez sacrificii, pe care noi Europenii „care gândim fiecare ca un bob de orez, izolat, individualist, pe când ei gândesc orez, adică colectivist, Stat” nesimțindu-ne în stare să le facem, nu le înțelegem rostul. Căci, ca să poată svârli pe piețele economice ale lumii mărfurile sale, al căror preț, fără concurență, declanșează dumping-ul, Japonia impune cetățenilor săi o viață, care, în ochii noștri ține de sclavie, de barbarie.

Salarii mizerabile, internarea în cazărmile fabricilor a tuturor lucrătorilor, lipsa celui mai elementar confort, o existență consacrată numai salahoriei, fără urma oricărei preocupări de îmbogățire spirituală, aceasta este viața japonezului care, departe de a se revolta — și aici stă toată puterea dinamitară, a imperialismului nipon — suferă în tăcere sacrificiile ce i se cer.

Te întrebi în ce poate consta Sfânta Misiune, cu care operează și alte state, cu ale căror scopuri finale. cele ale Japoniei se confundă.

In difuzarea binefăcătoarelor unde ale civilizației, în întreținerea unei ere de dreptate, de bunătate, sau în înălțarea planului vieții morale, în ținuturile pe care luptă să și le facă proprii?

Unde? In Australia locuită numai de Albi—cel puțin tot atât de civilizați ca Japonezii — și asupra căreia ochii Japoniei stau ațintiți, gata de pradă, fiind că ea înseamnă un izvor încă virgin, care va alimenta cu materii prime, formidabila industrie ce și-a creat, și pe care acum le importă?

Pe coastele Pacificului, roind de porturile și bazele navale ale marilor Puteri care, toate, dau mâna să salveze această rută imperială — ajunsă să ia locul Atlanticului care, la rândul său, l-a luat pe al Mediteranei — de sub influența tot mai exclusivă a Japoniei, ce nu se mai concepe decât stăpânitoare absolută a acestei importante căi de comunicație?

In Siberia străbătută de nouile forme sub care U.R.S.S. înțelege să-și desfășoare viguroasele sale puteri, de stat nou, în deșertul înghețat și care forme sunt cea mai serioasă amenințare față de veleitățile Japoniei, de a fi stăpână tuturor piețelor comerciale ale Asiei? Motiv pentru care toți conducătorii niponi văd ca inevitabil un conflict armat cu Rusia.

In grija mare ce-o poartă populației sale, simțindu-se datoare să înlesnească un trai mai omenesc, acestei populații încincită în mai puțin de 100 ani? Acestor aservite masse nipone, cărora câteva duzini de Shogomus le-au interzis, secoli dea rândul să se înmulțească, impunându-le să-și omoare copiii, sau să nu mai procreeze? Aceasta ca să nu treacă peste 26.000.000 și să nu sdruncine organizația feudală a statului, pentru ca pe urmă, tot ei să o îndemne să se înmulțească cu 300 la sută într'un secol, să o ajute într'o prolificitate, care a dus la uluitorul rezultat al acestei actuale viermuiri nipone? „Pentru că acum orice stat important trebue să aibă o populație mare”. Pentru ca prin această supusă unealtă, instinctul de dominație al unei reduse oligarhii, să-și întindă în lume tentaculele ei de caracatiță nesătulă.

In ce anume stă ascunsă, unde s'o căutăm, Misiunea, în numele căreia conducătorii Japoniei au exaltat sufletul poporului, până la un misticism, care frizează nebunia, căci drept ce altceva poate fi luată pasiunea cu care se oferă distrugerii tinerii japonezi, care sunt închiși în torpilele ce ajung sigur la obiectivul vizat, numai mânuite din interior și care, atunci când explodează fărâmă în bucăți omul țintuit în mijlocul masei de oțel?

Misiunea sfântă nu există! Ea nu rezistă unei serioase analize, fiind numai cuvinte exaltante, în care sunt îmbrăcate scopurile cele mai nebune. Totul nu gravitează decât în jurul unui obiectiv unic: preponderența economică.

SANDA POPESCU

Femeia

Aștepta în stradă femeia.
Trecând un poet, ea îl întrebă:
— Ce-mi oferi?
— O! muza mea! Iți închin toate poemele și versurile mele, iți ofer inima și visurile mele!
Femeia zâmbi rece.
Și trecu un pictor.
— Ce-mi oferi?
— Iți ofer gloria, speranțele și pânzele mele. Te voi consacra în pânze nemuritoare, zugrăvindu-te ca pe un înger aducător de fericire. Vino! Madona mea!
Femeia zâmbi ironică.
Și trecu un proletar.
— Ce-mi oferi? îl întrebă, privindu-l drept.
— Iți ofer mâna și inima mea. Vei fi soția mea și mama copiilor mei. Iți ofer cămin și existență; prilej de-a fi soție ideală.
Și iar femeia zâmbi, desiluzionată.
Și apoi trecu un negustor ce-și suna arginții.
— Ce-mi oferi? îl întrebă, tresărind, femeia.
— Bani!
Și plecă cu el, Femeia.

●

Iar omul, care privise scenele, puse fruntea 'n palme, să cugete adânc valoarea vieții, a oamenilor și-a visurilor lor, a banilor și-a femeii.

IOAN GARLEA

Unanimismul

„Unanimismul" aşa cum apare din primele tomuri ale „romanului fluviu", „Les hommes de bonne volonté", al lui Jules Romains, este un fel de misticism, o „intuiţie" creată de oameni prin reunirea realităţilor superioare individului. Unanimismul este un suflet colectiv, cu influenţă asupra sufletului indivizilor şi asupra materiei. De obiceiu această influenţă se exercită fără ca individul să-şi dea seama de cât rar, în anumite momente, fie în emoţia trezită în sufletul mulţimii, fie în sufletul individului, care se simte atunci inspirat ca de un dumnezeu, ridicat deasupra existenţii sale particulare. Atât sufletul colectiv, cât şi sufletele individuale care-l absorb, stăpânind astfel mulţimile, nu sânt decât considerarea trecătoare a unui „suflet unic", a unei continuităţi psihice în care trăesc şi se mişcă toate sufletele particulare. Realitatea adevărată şi primordială este acest suflet unic şi continu.

In evoluţia lui Romains dealungul seriei celor 9 tomuri publicate, Parisul şi mahalalele atât cele din Parc Monceau, cât şi cele mai nenorocite şi mai mizerabile, nu mai sânt, însă, ca la începutul carierei sale de scriitor, numai realităţi spirituale, desprinse din realitatea materială.

Munca, banul, clasele sociale joacă un rol din ce în ce mai preponderent. Mulţimea, strada, oraşul se arată, din ce în ce mai mult, determinate de funcţiuni economice precise.

In primele sale romane: „La vie unanime" (1908), „Manuel de Deification" (1910), „Puissances de Paris" şi „Mort de quelqu'un" (1911), ca şi „Les Odes et Prières", partea cea mai însemnată revine oamenilor excepţionali, care au darul de a trezi mulţimile şi le pot conduce spre o viaţă nouă, transformând lumea materială, prin puterea credinţii dintr'un grup.

Tipurile cele mai expresive din lumea romanelor lui Jules Romains, tragice sau comice, se datoresc acestei idei:

Dictatorul, animatorii Le Trouhadec, Démétrius şi Knock precum şi aventurierul Haverkamp.

Dar puterea aceasta de a mişca lumea şi a creia atitudini noi, care stă numai în oamenii superiori şi care îi face să poată schimba lumea după planul şi închipuirea lor, nu mai e pe primul plan în romanele sale de după 1913. Eroii lui Jules Romains devin din ce în ce mai mult oameni a căror gândire se modelează după funcţia lor economică, după ocupaţiile şi meseriile lor materiale. Astfel e lucrătorul metalurgic Edmond Maillecotin a cărui lume se mişcă după ritmul roţii sale, constituind unul din pasagiile cele mai admirabile şi mai noi ale ultimelor sale scrieri (Tom IX, cap. 3 şi 17). Adică el se preocupă din ce în ce mai mult de piedicile pe care puterea de creaţie individuală le întâlneşte atunci când caută să se exercite asupra societăţii. Intre sufletul unanim şi între individ el simte ridicându-se alte forţe, născute din sufletul omului, dar devenite lucruri prin obiectivarea lor în instituţii sociale.

In primele sale scrieri, Jules Romains cu teoria sa unanimistă se opunea cu totul oricărei sociologii, fie a lui Marx, fie a lui Durkheim.

Intr'un articol din Octombrie 1935, el zice însă: „Nici un progres notabil, deciziv în umanitate nu se face decât prin existenţa şi puterea unor instituţii. După cum nici un rău profund, nici un viciu afectând ordinea umană nu este scos cu rădăcină, atâta vreme cât nu s'a dărâmat, nu s'a ras instituţia care l-a făcut posibil şi care-l perpetuiază".

Romains ajunge deci în evoluţia operei sale la o concepţie a istoriei umane apropiată în oarecare măsură de acea a lui Marx şi Engels. Istoria umană se construeşte, după el, prin acţiunea creatoare a oamenilor, dar nu prin puterea liberă a unei cugetări nelimitate, ci prin lupta împotriva unor instituţii perimate şi crearea altora noi. Dar importanţa cea mai mare o au, după concepţia sa, asociaţiile secrete, trusturile (metalurgiste şi petroliere). Jesuiţii, Francmasonii, Biserica Catolică şi acea misterioasă societate pe care o denumeşte „Organizarea". Chiar partidul socialist, sindicatele uvriere, Academia Română etc., nu au virtute socială de cât prin misterul cu care opinia publică le înconjoară. Astfel se constitue acea explicaţie a Istoriei Umane prin acţiunea câtorva indivizi constituiţi în societăţi secrete (capitol din tom VII, intitulat: „Lumea văzută prin dedesubturile ei"). Această teorie este prezintată ca o concepţie a învăţătorului Lauterque şi caracterizată ca o visare romanescă. Se simte însă simpatia crescândă a lui Romains pentru aceastá faţă a unei lumi noi, în volumele din urmă. Dar adevărata semnificaţie a acestor societăţi secrete, în mersul istoric, nu va eşi în evidenţă în opera lui Romains de cât atunci când el se va fi pătruns îndeajuns de ideia că ele nu sânt decât expresiunea unor conflicte mai profunde, între instituţiile oficiale pedeoparte şi aspiraţiile subversive ale mulţimii care răspund la condiţiile noi ale producţiei economice pe de alta.

Aceste concepţii nu rămân în domeniul abstracţiunii la Romains, ci el fiind foarte sensibil la particularităţile individuale, se încarnează în bărbaţi şi femei deosebit de vii, variaţi şi verosimili.

Henry Bidou vorbeşte într'un articol din „Journal des Débats" de acest „polymorfism" al lui Jules Romains, care, zice el, devine „Briand", după o şedinţă a Camerei, sau preot, mecanic, om de afaceri sau chiar femee în durerile facerii!

Personagiile sale de roman, fie că sânt din domeniul fantaziei sau din domeniul obscur al unor mentalităţi incapabile ele însăşi a-şi da seama de cele ce se petrec în ele, ca atunci când e vorba de cânele Macarie (tom. IV, cap. 8) sau de copilul Bastide (tom. I, cap. 17) sânt toate atât de bogate şi de pline, când poetice, când ironice, încât satisfac cerinţele literare cele mai exigente. Deşi trebue să recunoaştem la el unele exageraţii, ca de pildă în dependinţa lor prea strâmtă de nevoile organice, şi în special de nevoile sexuale, dar mai ales prin extrema lor luciditate, ceiace nu e verosimil din punct de vedere psihologic. Pare că ele îşi dau seama de mişcările cele mai ascunse ale inconştientului şi de cele mai mici transformări din organismul lor fizic. Nevoia de analiză îi duce la un fel de joc intelectual cu ei înşişi, chiar în suferinţe, dominaţi fiind, mai mult decât orice, de nevoia de a se cunoaşte. In orice act al vieţii, ei nu mai caută decât emoţia intelectuală pură de a pătrunde în sufletul omenesc şi de a-şi lămuri purtarea oamenilor. Mai ales că această luciditate nu este atribuită unor oameni de esenţă pur intelectuală ca Jalloz sau Jerphanion, ci şi pentru oameni de rând, ca Roger Sammécand, lucrător în petrol, sau aventurierul Haverkamp sau actriţa Germaine Baeder sau femeia adulteră Marie din Champcenais.

Senzaţiile unui om de rafinată cultură şi imaginaţie, ale unui om ca Jules Romains când „mănâncă o bucată de carne roşie", nu pot fi şi ale unui om ca Haverkamp. Este prea mare partea spiritului în viaţa personagiilor şi nu cadrează cu adevărul din natură. Pare că fiecare din personagiile sale nu ar fi decât o resfrângere a deosebitelor feţe din bogata sa personalitate, iar dialogurile dintre ele numai traducerea diferitelor conflicte din viaţa interioară a lui Romains. In special Jallez şi Jerphanion, poetul, misticul, şi omul de acţiune, puşi în scenă de Jules Romains reprezintă clar şi ardent conflictul dintre cele două feluri de oameni ce sânt în el, mai ales în pasagiul în care Jerphanion, plin de durere şi revoltă în faţa conflictelor sociale, impută lui Jallez concepţia sa estetică şi indiferenţa pentru realitatea practică. Jules Romains-Jallez dă romanelor sale accentul poetic şi mistic, dar Jules Romains-Jerphanion, le dă puterea adevărului omenesc.

IZ. SD.

Femeia de ghiaţă

Vechiul nostru colaborator, d. L. Leoneanu, autorul romanului „Dorina", a publicat în editura „Adevĕrul", o culegere de povestiri, dintre care cea mai lungă dă titlul volumului.

Sub simplictatea aparentă a povestirii unui epizod, autorul atinge o problemă îndelung discutată şi poate tratată cam prea sistematic, de psihologi, psihiatri, psihanalişti, problema femeii de ghiaţă. Varietatea acestui tip feminin este infinită. Femeia de ghiaţă poae fi o mesalină, o pseudofemee de ghiaţă care, din cauza unei naturi necomplecte, îşi multiplică la infinit experienţele, nemulţumită de ea însăşi şi de rezultatele încercărilor sale. In acelaş timp însă, ea poate fi o eroină prin sublimare, o sfântă, Jeanne d'Arc, d-na Dieulafoy, care a purtat şi haine bărbăteşti, Regina Christina a Suediei; sau oricare altă eroină dintre cele caracterizate în teatrul modern ca „Femmes sans hommes".

Imaginaţia popoarelor a presimţit acest tip de femee şi l-a incarnat în mitul lui Lilith, despre care se crede că ar fi fost prima soţie a lui Adam.

Dumnezeu, zice legenda dintr'un text talmudic din timpul lui Gaomin, ar fi făcut lui Adam o soaţă, dar nu din coasta lui, ci din acelaş pământ ca şi pe dânsul. Dar, din pricina orgoliului ei neîngenunchiat, Adam nu s'a putut înţelege cu ea şi a izgonit-o. Dumnezeu l-a adormit pe Adam, i-a scos o coastă şi i-a creiat soţia care-i trebuia: pe docila şi perfida Eva.

Se zice că Iudeii şi până azi, bat placarde în cele patru colţuri ale caselor, pe care scriu „Lilith, afară de aici".

Imagina ei domină întreg folklorul popoarelor din Asia, unde este considerată ca mama lui Ahriman, principiul răului din religia persană. Astrologii şi vracii au făcut din ea un fel de zmeoaică cu ochii verzi scânteietori şi părul de flăcări, omorîtoarea noilor născuţi, mamă de demoni, soţia lui Satan. Sfântul Ieronim, găsindu-i numele „Lamia", l-a tradus din greceşte cu imagina de vampir nesăţios de sânge.

Interesant e că şi scriitorul francez Marc Chadourne publică aproape în acelaş timp cu d. Leoneanu un roman a cărui eroină este tot o femee de ghiaţă, Lilith, incarnată într'o femee nordică actuală.

După apariţia romanului lui Chadourne, un corespondent din Suedia îi scrie că apropierea intre eroina sa şi Lilith s'a făcut adesea în Suedia, unde legenda acesteia este foarte cunoscută, sub numele de Lussi, aducând şi amănunte foarte interesante. „Aceastâ Lussi, înrudită cu Hecata, divinitate infernală, în noaptea de 13 Decembrie consacrată Lussiei păgâne, devine prin sublimare, sfânta, blânda, virgina mucenică creştină, Lucia...

Dante o situiază apoi în locul cel mai înalt al Paradisului, acolo unde ar fi stat Lilith, prima soaţă a lui Adam, dacă n'ar fi fost orgoliul ei nebun.

Se'nţelege că d. L. Leoneanu nici nu s'a gândit la toate aceste amănunte de folklor şi erudiţie, după cum nu s'a gândit nici Marc Chadourne, decât după ce şi-a scris romanul şi ca să răspundă la cererea revistei „Nouvelles Littéraires".

In realitate, la baza infinitei varietăţi de tipuri feminine în care se încarnează unul din aspectele lui Lilith, este un fapt cu un conţinut foarte uman. Anume: dominarea principiului virilităţii în natura lor feminină, feminitatea rămânând mai mult sau mai puţin nediferenţiată. Lilith este femeea creiată odată cu Adam, opusă femeii carne din carnea lui Adam, Eva, care este femeia soţie, femeia mamă, femeia normală.

Adina, eroina din povestirea d-lui L. Leoneanu, nu este decât unul din aspectele acestei varietăţi, e un caz, dintre alte multe şi neobservate cazuri. Ea n'are pretenţia să fie un tip reprezentativ, după cum nici autorul n'are pretenţia a lua atitudine pentru Lilih sau pentru Eva.

D. L. Leoneanu, cu firea sa de artist, a intuit tipul într'o întâmplare din viaţă, l-a trecut prin focul senzibilităţii unei iubiri adevărate, spre a-l înfăţişa literar, neurmărind decât redarea unei realităţi. De fapt, dacă lăsăm la o parte toate miturile şi legendele creiate în jurul lui Lilith şi evocate aci pentru curiozitatea faptelor, „realitatea" nu poate fi decât unul din aspectele celui mai normal suflet omenesc, care cuprinde în el şi elementul viril şi pe cel feminin.

Echilibrul între acestea poate fi mai mult sau mai puţin turburat prin dominaţia nepotrivită a unuia sau a altuia dintre ele. Adina d-lui Leoneanu prezintă un asemenea caz. Ceeace este însă interesant, în afară de talentul celui ce a scris romanul „Dorina", este faptul că, fără nici o premeditare, numai prin observaţie acută şi subtilă, autorul a găsit cărarea către peştera în care sunt înlănţuite „fiarele". De acolo, cu prilejul unei povestiri — în aparenţă uşoară — a scos el la lumină una din feţele cele mai ascunse ale firii omeneşti. Meritul cel mare este că d. Leoneanu a scris pagini care ilustrează o concepţie ştiinţifică, dar a făcut-o ca un literat şi ca un eseist, prin intuiţie şi creare, nu prin analiză şi aplicare conştientă. Prin această calitate literară, volumul său poate figura în bibliotecile cele mai pretenţioase.



Publicaţii primite la redacţie

REVISTĂ:

Curierul judiciar Nr. 40 (Decembrie).
Pleiada Nr. 1 (Decembrie).
Săptămâna Nr. 27 (15 Decembrie).
Poporul Nr. 17 (13 Decembrie).
Povăţuitorul şcolărimii Nr. 2—3 (Decembrie).
Poşta informativă No. 235—236 (Noembrieş.
Copilul (revista mamelor şi educatoarelor) Nr. 4 (Decembrie).

ANA BOLEYN

de IZABELA SADOVEANU

Securea cu care fusese decapitat Buckingham a fost o unealtă de nesociabilitate. Nimeni nu discuta pe față, se înțelege, vărsarea sângelui unui nobil de treapta lui Buckingham. Dar oricât de legală și potrivită cerințelor ordinei ar fi fost în formă, ea răspândise un fior rece în nervii nobilimii. In fundul sufletului, toți acești nobili ca Norfolck, Shrewsburry, Exeter și Northumberland se credeau de o viță mult mai nobilă decât aceea a Tudorilor și-l priveau pe rege ca pe unul ce nu era din șleahta lor. Acest simțimânt se accentuase odată cu executarea lui Buckingham și oricât ar fi căutat să râdă și să petreacă regele cu dânșii, un strigoiu părea că se strecoară printre oaspeții banchetelor, scormonind amintirea și strecurând teama în sufletele lor.

Regele însuși simțea acest lucru și atmosfera curții se schimbă. Pe zi ce trecea, Henric al VIII-lea se depărta tot mai mult de nobili și de soția sa, Catherina de Aragon și se apropia tot mai mult de cei care săpau groapa tradițiilor feudale.

Acest grup de nobili mai tineri își avea centrul de gravitate în familia Boleyn.

Actualul șef al grupului era un Boleyn mai tânăr, strălucitor, înfipt și calculat. Din grup făceau parte oameni veseli și talentați, ca: Francis Bryan, supranumit „vicarul iadului", care dimpreună cu Thomas Whyester și George Boleyn călătoriseră prin Franța și Italia și se întorseseră cu tendința a fi mai mult curtezani, cavaleri și poeți, decât soldați rigizi și sfetnici.

Erau oarecum premergătorii Renașterii Elizabethane. Ascultaseră sonetele italiene și lirica franceză și încercau să reproducă refrenul lor la curtea engleză.

Henric al VIII-lea se simțea mult mai în largul său aci, în mijlocul acestui tineret, decât în curtea sa proprie și lângă castelana sa soție. Nobilii din grupul acesta îl admirau, își așteptau favorurile și viitorul dela el, trăiau în zâmbet și veselie. Il învăluiau pe rege în murmurul măgulitor, muzica cea mai plăcută pentru un stăpânitor. Mai ales casa și familia Boleyn era oaza cea mai plăcută pentru Henric al VIII-lea. Mii de mici legături intime îl făceau să se simtă între ei ca în adevărata lui familie. Thomas Boleyn, tatăl, intrase în serviciul curții ca vistiernic, George, fiul acestuia, era trimisul său particular în diferite misiuni, William Carrey, însurat cu una din surorile lui George, avea și el o mică slujbă la curte, pe când una din celelalte fete dimpreună cu mama ei, erau în suita curții, încât nimeni nu s'a mirat când Henric al VIII-lea a luat lângă el pe cea mai mare dintre surorile Boleyn și anume pe Mary Boleyn, cu care a și avut un copil. Adevărata atracție, însă, pentru rege, în această familie nu era Mary ci Ana de Boleyn.

După obiceiul lumii din secolul al XVI-lea, Elisabeth și Thomas Boleyn și-au înstrăinat copiii de mici pela curțile cele mai nobile spre a învăța bunele apucături și a se desăvârși. Cele două copile Mary și Ana au trăit și s'au format la curtea Franței, cea mai strălucită și mai poleită în toate. Erau amândouă, una de șaisprezece și alta de doisprezece ani, când au coborit în stradă, la Paris, făcând mare zarvă, costumate și deghizate, împreună cu vărul lor Francis Bryan și cu regele Henric al VIII-lea.

O educație lipsită de etichetă

Desigur că într'o asemenea lume înflorită de petreceri, cu tineri iscusiți și continuă petrecere și ațâțare, educația celor două surori n'a fost tocmai pe linia unei stricte etichete.

Mary, cu patru ani mai mare, era o fată flușturatică, spirituală și vioae, fiind cu totul lipsită de orice calcul. Era una din acele femei care sunt destinate prin firea lor să nu tragă greu la cântar în ochii lor proprii și ai altora. Când s'a întors în Anglia, la vârsta de 17 ani, fragedă și atrăgătoare, era în programul ei de educație dela curtea Franței, să seducă pe rege. S'a măritat deci cu Carey, care a căpătat un loc la curte și a și intrat în legătură cu Henric, legătură care a durat din 1520 până în 1526, ceiace n'a stârnit indignarea nimănui, nici măcar a reginei Catherina de Aragon. Aceasta credea că Henric al VIII-lea este un om slab, ușor cucerit de femei și primea lucrurile ca femee care cunoștea firea soțului ei. Știind că n'o poate schimba, era bucuroasă să-l știe cu o legătură de acestea, decât să afișeze în public și cu scandal o favorită, cum făcuse Francisc cu regina Claude.

Ana de Boleyn făcea parte din generația tinerelor fete care disprețuiau „femela" medievală. Această generație nu avea nici un fel de simpatie, nici pentru Ana de Beaujeu, nici pentru Isabella catolica, nici pentru Catherina de Aragon și încă mai puțin pentru Regina Claude, care a murit la 25 de ani, după ce-a născut șapte copii, unul după altul. „Aceste femele se învârteau între cartea de rugăciune și Decameron". Ca orice femee din generația sa, Ana de Boleyn avea noi vederi, noi valori, noi îndrăzneli și mult mai multă libertate. Ea era saturată de spiritul dela curtea Franței și nu se putea adapta cu niciun preț la „spiritul bucolic" al nobilimii engleze. Incercase să-și aproprieze arta rafinată a legăturilor dintre bărbat și femee, artă care o făcea atât de atrăgătoare pe Marguerite d'Angoulême, cu atâta vreme înaintea ei. Era stăpânită de idei și subtilități, pe care încerca să le deslușească lui Henric, pe care nu-l descuraja cu totul, dar căuta să-l convingă asupra ideilor sale de iubire, pe care regele nu le înțelegea destul.

S'a întors în Anglia în 1522, pe când sora sa Mary era în cea mai strânsă legătură cu regele. In festivitățile mărețe pe care le-a organizat Wosley pentru Henric, în timpul celui de al doilea războiu fráncez, Ana de Boleyn figura în ceata de necunoscute domnișoare de onoare, care atrăgea atenția și aplauzele monarhului.

Avea atunci cincisprezece ani, adică tocmai vârsta care ațâță imaginația oamenilor simpli, mai ales către sfârșitul ospețelor și festivităților, când fumul vinului încă nu s'a risipit.

S'a nimerit ca Henric al VIII-lea, cu toate legăturile sale în afară de legitima-i căsătorie, să nu fi fost niciodată îndrăgostit cu adevărat. Aprins, plin de dorință și patimă, el și-a închipuit la început că nu e vorba decât de unul din epizoadele plăcute ale poligamiei sale obișnuite. Om cu prea puțină imaginație și încăpățînat precum era, el a căutat cum era și firesc să alunge imaginea fetei care-l urmărea. Dar băgă de seamă că-i era prins și trupul și sufletul. Cea dintâi urmare a acestei neașteptate izbucniri pasionate a fost că regele a început să reflecteze asupra căsătoriei sale, atât de nepotrivită și de necomplectă.

In primăvara anului 1526, Henric nu prevedea nicio dificultate în cucerirea surorii mai mici a Mariei. In epoca vânatului și a sporturilor de iarnă, timpul și energia se cheltuesc din belșug. Dar când plouă și oamenii s'au plictisit până la saturație de jocul cu popice sau alte jocuri de interior, ar vrea să schimbe o glumă, cuvinte de provocare și răspuns în dragoste, priviri care turbură, o sărutare printre toate aceste jocuri ațâțătoare.

Regele întâmpină rezistență...

Henric al VIII-lea era însă prea matur acum ca să se mulțumească numai cu asemenea jocuri, și fondul sufletului lui era, pe lângă aceasta, năpădit de o mare și neliniștitoare turburare. Cu cinismul omului a tot puternic, regele se gândi că ar putea trece dela afecțiunea ștearsă pentru Mary, la un flirt cu Ana. Ea însă era foarte stăpânită de sine. Chiar când regele o căuta cu privirea în camera reginei sau venea călare la casa familiei Boleyn, fără nici un fel de pretext, ci numai ca să o vadă, tânăra fată, deși palidă de emoție, se apăra „cu sălbătăcie" de orice atingere.

Deși în tot decursul domniei sale, Henric s'a dovedit o personalitate dinamică și s'a plasat, prin ambiția sa, printre cele mai puternice personalități din Europa, de data aceasta, pentru prima oară, se simți copleșit de dorința de a avea un moștenitor de parte bărbătească. Dar lucrul nu-i fusese îngăduit.

In 1510 i se născuse o fată, în 1511 avu un fiu care muri după șase săptămâni, în 1513 i se născuse un fiu mort, în 1514 altul. In 1516 s'a născut un copil viu, care a trăit, dar care era o fată: „Princesa Mary".

Un diplomat uscat la suflet a dat un principiu după care să se conducă în căsătorie capetele încoronate. „Nu o femee, ci o mamă care să facă prunci trebue să ia în căsătorie un monarh".

Dar biata Catherina de Aragon nu era în stare nici copii să aibă. Henric se căsători cu ea absolut din motive politice: recucerirea Franței. După înfrângerea dela Pavia, Franța era dezarmată, iar Carol V devenise independent față de Anglia și nu avea de ce să-i mai solicite favoarea. Biata Catherina, mai bătrână decât el, trecută și veștejită nu mai era de niciun folos pentru politica Angliei.

In timpul acesta el se simțea din ce în ce mai înamorat de Ana de Boleyn. La început îi plăcea, simțea afecțiune pentru ea, în prezent ea nu vorbea însă decât de „afecțiune indisolubilă între ei". Tânăra fată ea însăși privise, la începutul legăturii dintre ei, cu neputință de a primi dragostea regelui. Ce va face Mary? ce fel de legătură e între ei? Ce se va întâmpla cu regina? Henric văzuse că Ana era sinceră. Apoi având sub ochi exemplul surorii sale se arăta rece și neîncrezătoare. Atunci întreba pe Henric ce înțeles poate să dea ca vorbele mari de dragoste pe care i le spusese și ce preț să pună pe pornitele sale jurăminte de iubire eternă.

După o luptă aprigă cu sine însuși, Henric scrise Anei de Boleyn ultima sa scrisoare, în care-i declara că rupe cu Mary, repudiază pe Catherina, dacă consimte să fie a sa „trup și suflet".

Corespondența dintre ei este din cele mai interesante. Ea începe cu o scrisoare adresată de un suveran unei umile supuse de a sa și se termină cu o scrisoare scrisă de un bărbat îndrăgostit, femeii iubite.

Urmează apoi acestei hotărîri lupta care a dus nu numai la divorțul regelui, ci și la separația de biserica romano-catolică și crearea bisericii Anglicane.

Divorțul, înscris de autoritățile engleze, a fost o clipă de fericire pentru Ana de Boleyn. De șase ani se străduise să îndrumeze pe Henric pe căile visate de imaginația sa. Luptase cu o îndrăzneală, cu o energie, un curaj și o nervoasă încordare pe care n'ar fi putut-o dovedi, dacă n'ar fi fost iluminată de o credință și de deplina încredere în tovarășul ales. Lupta îi ascuțise mintea și îi întărise inima. Incoronarea ei, în frumoasa lună Mai din Anglia, a fost unică în strălucire. Intrarea în Londra a fost glorioasă.

In Septembrie Ana a născut. Din nefericire moștenitorul ...era o fată. Au numit-o Elizabeth ca pe mama lui Henric, și mama Anei. Dar nimeni n'a simțit nenorocirea Elizabethei mai adânc decât tatăl ei. Când Ana îi mărturisi durerea ei și teama de soarta care o așteaptă, Henric o luă în brațe și-i zise „Mai bucuros aș cerși din poartă în poartă decât să te reneg pe tine".

In vâltoarea intereselor politice. Incoronarea și declinul

Situația Anei s'a zdruncinat de sigur prin nașterea Elizabethei. Thomas Cromwell, primul sfetnic al majestății sale britanice, nu se arătă însă turburat câtuși de puțin. Atâta vreme cât Henric iubea încă pe Ana Boleyn, nu sosise momentul ca ea să fie abandonată, deși nu avea niciun fel de sentiment pentru ea și pentru nimeni. El n'avea decât un gând: să statornicească pe Henric șef suprem al Bisericii Anglicane. Cât timp Ana este în favoarea lui Henric, ea rămâne ca un pion în jocul său. Ana Boleyn nu avea însă nici cunoștință despre lume, nici răbdarea tenace a premierului. Cu natura ei impetuoasă și directă, sigură de favoarea regelui, ea nu aștептă momentul favorabil și impuse pe mica Elizabeth ca Princesă de Anglia, pentru a lua locul surorii sale vitrege Mary.

Henric era de partea ei, căci voia să o umilească pe Mary pentru că luase prea fățiș partea mamei sale. Fiind un om cu multă experiență despre oameni, el ar fi preferat să domine papalitatea dar să nu se despartă de ea. Ana Boleyn, deși era speriată de redeschiderea chestiunii divorțului, nu punea nici o bază pe reconcilierea cu Roma.

In anul 1534, Henric a luptat pentru Ana și a câștigat dreptul la Coroană pentru copiii avuți cu ea.T. More și John Tisher, stâlpii catolicismului, au fost arestați și ținuți în Turnul Londrei ca ostatici ai luptelor regelui cu Papalitatea.

Dar Ana, conștientă de dificultățile ei ca Regină, nu era mulțumită și cerea mereu alte și alte satisfacții. Această violentă și ațâțătoare metodă a tovarășei sale irita însă pe rege. Femeia pentru care a crezut că face „marele sacrificiu", nu-i mai apărea în lumină romantică, ci în trista umbră a după amiezii conjugale. Ana avea o prea mare încredere în ea însăși și în puterea ei asupra regelui, ea nu prevedea cazul că el s'ar putea plictisi de ea. Apoi nu-și dădea seama de primejdia situației și nu dădea atenție faptului că trebuie să răspundă cerințelor populare în ținuta ei de mamă și regină.

După un an dela încoronare, Ana a constatat ce schimbat și răstit se purta Henric cu ea, dar nu și-a închipuit că ar putea avea o rivală și încă o fată tânără, destul de ștearsă, dar din neamul vrăjmașilor familiei Boleyn. Ana se gândi ce era de făcut? Cunoscând firea lui Henric și știind

Continuare în pag 14

că el se credea un om leal și conștiincios, că dacă era urmărit și spionat, devenea brutal și bătăios, recurse la o mistificare. Henric plănuise să meargă în Franța spre a cultiva prietenia lui Francisc, dar Ana îi spuse că e pe punctul de a avea un nou prunc; Henric deveni din nou soț credincios și leal și plănui o călătorie cu regina prin Midland, pentru a o împăca cu poporul. Dar când i-a mărturisit că nu era vorba să mai aibă un copil, Henric și-a reînceput flirtul. Când Ana, îndurerată de această aventură, a dat ordin ca fata să fie îndepărtată dela Curte, regele a ripostat cu un contra ordin și i-a pus în vedere cu asprime reginei, că ea deține autoritatea dela el. Atunci Ana a încercat totuși să o îndepărteze pe ascuns. Regele și-a dat drumul mâniei și a trimis persoana de care se servise regina la închisoare. A încerca să se înfrâneze pornirile poligamice ale bărbatului prin acțiunea tiranică de soție, este modul cel mai sigur de a stârni în el furtunile năprasnice ale mâniei.

Intre timp, lupta cu Papa s'a întețit și Anglia nu mai putea da îndărăt. Thomas More, John Tisher și mulți alții au fost executați. Henric a devenit din ce în ce mai nervos, mai irascibil, mai crud. Ana singură putea să-l mai simpatizeze și izbutea să-l mai liniștească. In acest scop își dădu ea osteneală să reînoade legăturile dintre ei, organizând mese și petreceri cu spectacole și pantomime, râzând nervos în veselie forțată.

Dar un uriaș ca Henric al VIII-lea nu cade în descompunere decât bucată cu bucată. In omul cu fața lată, cu ochi mici, pe care l-a imortalizat Holbein, nu era un suflet sănătos. De sigur, el părea în ochii contimporanilor ca un om cu purtare deschisă, un tovarăș plăcut și doritor de a plăcea altora. Dar cu tot geniul și felul său strălucitor de a fi, cu tot prestigiul său monarhic și vioiciunea sa ușuratecă, în timp de doi ani, dela încoronarea sa cu Ana, izbutise să încurce țara și pe el însuși în atâtea chestiuni fără capăt, încât nu mai știa cum să iasă din ele. Executarea lui Thomas More și Tisher revoltase Europa. Carol Quintul și mai ales Francisc, care avea un spirit mult mai pătruns de cultura Renașterii, erau plini de indignare pentru omorîrea acelui umanist creator, care fusese Thomas More.

Vaticanul fierbea de o ură atât de clocotitoare impotriva lui Henric, încât excomunicarea sa fusese turnată în metal topit, într'o formă artică. Tot continentul era împotriva lui șinici în Anglia nu era mai bine, deși absorbise Wales și realizase supremația în biserică. Catolicii nobili murmurau, întreținând o veșnică atmosferă ostilă, dar faptul că Impăratul luase în mână interesele Prinţesei Mary, fiica Catherinei Howard, ca vară a sa, constituia o primejdioasă manoperă romantică, de care Henric avea să se teamă. Apoi poporul se frământa nemulțumit: comerțul cu Flandra era paralizat, nu erau bani în visterie, ploi cădeau fără încetare și recoltele erau compromise, iar toate aceste calamități se datorau nouii regine.

Ana Boleyn era deprimată complect. Henric o neglija cu totul. După ce părăsise pe Madge Shelton, se înamorase acum de Jane Seymour, fostă în serviciul Reginei Catherina, pe care o venera, cu patru ani mai tânără de cât Ana, nobilă, cu ceva sânge regal și de un caracter cu totul opus caracterului Anei Boleyn. In aceste împrejurări Ana naște un băiat mort. Chaterina murise și de la moartea sa Ane devenise și mai nepopulară, pe când șansele Jeanei Seymour creșteau fin. Sărutându-l, regele îi spuse:

In timpul acesta Thomas Cromwell era atât de convins de avantagiile unei politici cu Impăratul, încât era gata să suspende lichidarea mânăstirilor și să încerce o reconciliere cu Roma. Dar tocmai când era pe punctul de a realiza o alianță imperială, o izbucnire nebunească de mânie a Regelui a stricat totul. Cromwel a căzut bolnav de supărare. Dar când s'a sculat, în mintea sa se înjghebase planul de a elibera Anglia și politica lui Henric de influența franceză, suprimând pe Ana Boleyn și pe fratele ei, care o susțineau.

Lovitura

Intâi Mai era sărbătoarea cea mai iubită a lui Henric al VIII-lea. Cu câteva zile mai înainte Thomas Cromwell ceruse, cu îndrăzneala-i cunoscută, depline puteri extraordinare regelui. Dorea să întrunească o comisie de nobilii cei mai credincioși și mai devotați lui Henric. El nu spunea în ce scop voia să lucreze și cu ce mijloace. Nu era un om social, ci era ascuns, oțelit și iute în mișcări ca o pisică, avea săritura agilă și lovitura sigură care atinge. Dar mai ales avea o poliție, un serviciu de spionaj și urmărire fără pereche. Vânătoarea începuse, cu câteva zile mai înainte de luna Mai, când chemase la el pe un muzicant, Mark Smeaton. Acesta, fiu de meșteșugar, cași Cromwell de altminteri, introdus la curte cu trei, patru ani în urmă, câștigase favoarea regelui și a reginei ca muzicant și elegant dansator, precum și prin înfățișarea plăcută și sentimentală a tinereței sale. Supus pe neașteptate torturii într'o cameră secretă a secretariatului, i se smulse o declarație prin care el mărturisea legăturile sale cu Ana Boleyn. Ţinut la secret după aceia, Cromwell trimise regelui un mesaj care-i ajunse în seara zilei de întâi Mai sau a doua zi. Singura femee pe care o iubise Henric fusese Ana Boleyn, gelozia putea fi stârnită în sufletul său numai prin dezvăluirea pângăririi acestei iubiri de către iubita sa de pe acele vremuri. Cromwell nimerise punctul sensibil. Regele turba de mânie.

De ani de zile încrederea fusese zdruncinată de bârfelile care-i ajungeau din rumoarea publică, de zâmbetele tăcute și ridicarea din umeri a nobililor care rămăseseră de partea Catherinei de Aragon. Va să zică publicul care o poreclise „Nan Bullen, prostituata" avea dreptate. Ana Boleyn și-a bătut joc de el ca de oricare alt muritor. A fost pudică cu el și l-a ţinut la distanță, l-a refuzat pentru ca să-l vadă la genunchii ei, oferindu-i coroana Angliei, și apoi și-a bătut joc de încrederea lui naivă în fața curții întregi. Şi cu cine? cu acel om de nimic! Dar mesajul lui Cromwell descria purtarea ei tot timpul de trei ani, de la nașterea Elizabethei.

Il înșelase în timpul acesta întâi cu Norris, apoi cu Brereton, iar cinci luni mai târziu alternativ cu Smeaton și cu Weston, apoi din nou cu Brereton și Norris, era apoi bănuită de incest cu fratele ei!...

Nu stătu o clipă la îndoială și nu încercă să controleze și să judece acuzările. Era arta lui particulară de a crede ceia ce dorea să fie adevărat și efectul actului de acuzație asupra lui a fost confundarea în extazul urii care clocea ascunsă în sufletul său de detracat. O bucurie sălbatică se citea pe figura sa, gândind că nimeni nu va îndrăzni să spună o vorbă în apărarea acestei desfrânate. Incercase în toate chipurile să facă Anglia să consimtă la căsătoria cu ea. A greșit și sentimentul acestei greșeli îl făcuse să fie atât de neliniștit de la început. Acum avea de partea lui tot zidul de prejudecăți, impotriva căruia luptase, lumea întreagă era de partea lui...

A procedat repede. A chemat în cercul celor mai intimi ai săi pe Norris. Cenușiu la față și tremurând l-a acuzat de adulter cu regina. Norris, profund uimit, răspunse că n'a avut cu Ana Boleyn nici un fel de legătură. L-a dat apoi pe mâna uriașului și musculosului Fitzwilliam, care, după ce a încercat cu metodele lui să scoată ceva din gura lui Norris, l-a lăsat sub pază.

Până să se afle de arestarea celor doi împricinați, Ana nu bănuia nimic. Plecarea lui Henric era obișnuită și ea știa că se afla cu siguranță în preajma Jeanei Seymour.

La zece seara se vorbea de arestarea lui Norris la curte și se spunea că Smeton ar fi acuzat pe regină de unele fapte. Abia a doua zi dimineață, Ana a primit ordin să se prezinte în fața unui consiliu alcătuit din Norfolk, Fitzwilliam, Paulet și alți nobili. Acolo i s'a comunicat că trebue să se pregătească să meargă în închisoarea din Turn, căci Smeaton și Norris au declarat că au fost în adulter cu ea. Când a încercat să se apere, să protesteze, unchiul ei Norfolk, care prezida, i-a tăiat vorba: „ Tut! Tut!"

Şezu la prânz în tăcerea adâncă a curții. La un moment dat, maestrul de ceremonie se apropie de ea și fără să i se încline îi zise:

— Sunteți așteptată de o barcă, jos la debarcader.

La ora două a fost transportată de la Greenwich la închisoarea din Turn. In plină zi, întovărășită de unchiul ei, de doi șambelani și o gardă, a fost condusă pe apă, în barca care fusese odinioară a Catherinei. Sub ochii tuturor celor ce se opreau privind-o cu lăcomia curiozității ea ajunse cu barca în fața unei punți joase și negre. Sir Kingston, care conspirase pentru prinţesa Mary împotriva ei, o primi solemn.

Temurând de groaza acestei noi situații, ea zise:

— Master Kingston, mă duceți într'o carceră?

— Nu, „madam", în logia în care ați stat la încoronare, — răspunse.

Ea gâfâia:

— Dumnezeu să mă aibă în mila sa.

Nefiind în stare să se țină pe picioare, ea căzu în genunchi plângând, apoi izbucni într'un râs nestăpânit.

In logia o așteptau patru matroane alese de Cromwell, sub conducerea lui Lady Kingston. Ea ceru să i se dea împărtășania ca să-și facă rugăciunea de ertare:

— Căci am fost curată în legăturile mele cu oamenii, după cum am fost curată și față de tovarășii domniei tale și sunt soția credincioasă și cu cununie a Regelui.

Ana nu putea să gândească la toate cele ce spunea, în aceste clipe de agonie și nici nu știa că fiece vorbă este notată și raportată lui Cromwell.

— Am auzit că sunt acuzată de adulter cu patru bărbați, dar nu pot spune decât nu, nu e adevărat, chiar de m'ar spinteca de vie!

— O mamă! în ce dureri vei muri! — apoi întrebă:

— Master Kingston, va trebui oare să mor pe nedrept?

Cu obișnuita lui gravitate, uriașul bărbos răspunse:

— Cel mai sărac supus al Majestății Sale are parte de dreptate...

Ana izbucni în râs.

Pe când se petreceau acestea în Turn, Henric, la Westminster, primea pe Ducele de Richmond, unicul său fiu. Sărutându-l, regele îi spuse:

— Tu și sora ta Mary trebue să mulțumiți lui Dumnezeu că ați scăpat de această prostituată, care a încercat să vă otrăvească pe amândoi.

Acuzată de adulter. Moartea unui demnitar

Toată lumea știa că Regina Angliei era acuzată de adulter. Henric însă se comporta ca și când nu s'ar fi întâmplat nimic. Arestările urmau unele după altele printre prietenii și devotații reginei. Barca regelui trecea în sus și în jos seara, muzica din ea răsuna vorbind lumii de petreceri, banchete, danțuri, fericire și noi aventuri de dragoste...

Ana Boleyn a fost acuzată de adulter cu patru bărbați, de incest cu fratele ei, dar pe lângă aceste crime și de trădare, ca una ce complotase pentru omorîrea și distrugerea regelui, fiind auzită de multe ori zicând că abia așteaptă moartea regelui, spre a se mărita cu unul din amanții săi.

Ana și fratele său fură condamnați la moarte prin decapitare în închisoarea din turn. Sentința a fost pronunțată de 26 de „peers" aleși, în ziua de 15 Mai.

Când s'au cunoscut aceste hotărîri, numai un tânăr avocat necunoscut s'a mișcat pentru a lupta și apăra pe Ana Boleyn. Cei patru bărbați, Smeaton, Brereton, Norris și Weston au fost, deasemenea, toți, condamnați la moarte.

In realitate ea a fost condamnată, nu pentru necastitate, ci pentru impopularitate.

Norfolk, unchiul ei, și-a pierdut cuneștința după ce s'a pronunțat sentința, pe când ea s'a ţinut demnă și tare, făcând apel la dreptatea divină. In fața acuzărilor, ea s'a ținut tare ca o stană de piatră și într'o atitudine ca și când ar fi primit onoruri: „Fața ei, — spune un martor, — vorbea mai mult decât cuvintele și nimeni din cei ce erau față n'au avut impresia că ar fi fost vinovată. Cuvântarea ei, — zice alt martor, — a umplut de compătimire chiar pe dușmanii ei cei mai neîmpăcați". Tânărul avocat a apărat-o atât de viguros, încât ascultătorii din sală au fost mișcați și au cerut achitarea.

Ea trebuia să fie decapitată la 18 Mai, după ce fratele ei, Mark Smeaton, Brereton, Veston și bătrânul stoic Norris au fost executați la 17 Mai.

A cerut favoarea de a nu fi executată de călăul ordinar cu securea lui neîndemânatecă, ci de unul în destul de bun ca s'o decapiteze dintr'o singură lovitură. Ceiace i s'a acordat, aducându-se unul din Calais.

— De altfel nu va fi greu, am un gât atât de subțire. — Ea își trecu degetele lungi pe lângă gât, izbucnind în râs strident.

Până la sosirea ceasului nouă, ea se rugă multă vreme, apoi începu a vorbi și a glumi.

— Mi se va zice Ana cea fără de cap.

Dar din cauză că executorul din Calais nu sosise încă, execuția n'a avut loc decât a doua zi Vineri 19 Mai. Noaptea abia a ațipit, rugându-se cu confesorul și stând de vorbă. Kingston veni la ea de vreme, îi dădu o pungă cu bani pentru pomană și îi zise să fie gata. S'a coborît apoi pe platforma joasă, care nu se putea vedea din afară. Nimeni străin n'a fost îngăduit, dar mulțimea se adunase în cete, în frunte cu Cromwell, Ducele de Richmond, Suffolk și Andley.

Era condusă de Kingstone și întovărășită de cele patru matroane. Imbrăcată într'o rochie de damasc cenușiu, împodobită cu blană, cu o mantie roșie pe deasupra. Purta o bonetă de rețea de mărgăritare pe cap, care-i ridica sus părul, lăsându-i liberă ceafa.

Când s'a urcat pe platformă și Kingston a încredințat-o șerifului, ea și-a dat seama că printre cei ce se aflau de față acolo, era și executorul ei. Spuse cu glas monoton că n'a venit aci să vorbească, ci să moară, a îndemnat publicul să se roage pentru rege, și-a încredințat sufletul lui Dumnezeu și a cerut ertare pentru răul ce l-ar fi săvârșit. Vorbele se înțelegeau abia și ea sufla greu.

Când a terminat puținele cuvinte, a îngenunchiat, una din matroane i-a legat ochii, a murmurat „mila Domnului pentru sufletul meu!", securea a căzut și capul ei mic s'a rostogolit, pe când sângele curgea în valuri din corpul său decapitat. A fost îngropată în acelaș mormânt cu fratele ei. Thomas Cromwell a asistat până la sfârșit. La nouă ore, tunul a bubuit în Turn. Se anunța asifel moartea Anei Boleyn.

Londra n'a vrut să o primească de regină. Când a bubuit tunul cu trei ani în urmă, vestind încoronarea ei, nici o manifestare de bucurie nu s'a produs. Luase locul reginei de drept. Dar căderea ei neașteptată, schimbarea brutală a măririi în rușine, a prins ca o mână de ghiață inima londonezilor. Bunătatea de inimă a poporului englez, ura pentru pedeapsă și mai ales pentru pedeapsa cu moarte, repulsia pentru dușmănia fără rost a celor ce au osândit-o, toate contribuiau să provoace lacrimi de compătimire pentru Ana. Pe atunci nu era presă. Clerul, parlamentul nu aveau

(Continuare în pagina 15-a).

DUPA DIETA

de DEMOSTENE BOTEZ

Nicu Stroe îşi desbrăcă blana gâfâind, se răzimă cu umărul de perete pentru ca să poată ridica, pe rând, câteun picior ca să-i scoată Maria şoşonii; — şi intră în birou.

Era îngrijorat. De-odată când i-a vorbit doctorul serios, parcă i s'a lăsat o negură pe creer, şi de-atunci se simte ameţit, ca pe altă lume. Nici odată nu a avut această senzaţie de greutate. Parcă cele 128 de kilograme ale lui ar fi suplimentare, peste ceiace cântăreşte el.

Luă maşinal de pe birou, o revistă de agricultură: „Proprietarul". Pe copertă un cal gras, cu coama groasă, era fotografiat în profil. Un cal masiv şi rotund.

Nicu Stroe îl privi, distrat, cu sentiment de frăţietate.

Avea o mare simpatie pentru toate animalele grase.

Până acum crezuse că cine-i gras e sănătos. Şi azi?!... Cine l-a pus să se ducă la doctor? Dar, e adevărat că de-o bucată de vreme, de-abia putea merge şi simţea o mare greutate la răsuflet. Trebuia să se îngrijească şi să ia o măsură.

Cucoana Luiza, nevastă-sa, slabă şi îndrăcită, nu l-ar fi lăsat în pace. De fapt ea s'a ţinut de capul lui:

— Du-te la doctor!... Ai fost la doctor?!... Ce vrai să mori într'o bună zi, şi să mă laşi fără testament?

Şi bietul Stroe s'a dus. Şi-a luat inima în dinţi şi s'a dus. Până acum nu credea în doctori, îşi bătea joc de ei. Acum după ce i-au făcut analiza şi i-au fotografiat stomacul pe care l-a văzut pe carton luciu, ca pe-o adevărată fotografie, semănând cu un fel de nouri bulnăiţi pe cer, şi după ce a văzut mutra serioasă şi îngrijorată a doctorului Udrea, a intrat la ideie, şi-i sclavul doctorului.

Il ascultă ca un copil. Are impresia dintr'odată că, dacă ar călca prescripţiile cu o iotă, ar fi pierdut. Acesta i-a dat acum şi-o ocupaţie. De când arendase moşia şi se retrăsese la Bucureşti, după sfatul şi dorinţa tenace exprimată a Luizei, care vroia neapărat un apartament într'un blokhaus, nu mai avea ce face. De-acum totul e în funcţie de dietă şi prescripţie.

Se va duce singur la piaţă să cumpere numai ceiace i s'a permis. Toată ziua se uită la ceas şi verifică după un program cotidian scris pe un carton, ce are de făcut la fiecare oră. Dacă ar fi după aplicaţiunea cu care execută tot ce i se spune, ar trebuie să reîntinerească, să devie un tip sportiv, şi să trăiască peste o sută de ani.

Şi cu toate acestea, până acum, a rămas la fel: faţa puhavă şi umflată cu sprincene cu frunte cu tot; obrajii rotunzi şi atârnând parcă ar fi prinşi în cui, undeva, pe la ureche sau pe la tâmple; grăsimea curge şi pe sub bărbie, grea şi unsuroasă. Asta cel puţin îl scuteşte ca dimineaţa, când i-i lene, să nu-şi mai pue guler şi cravată. Nicu Stroe are o mare ură pe guler. Un canon. Burta a rămas la fel, şi porneşte chiar de sub gât, înainte, cu tendinţa de a merge aşa, indefinit, paralelă cu pământul. De multă vreme, el nu-şi mai poate vedea nici în oglindă trupul dela mijloc în jos. Parcă partea dedesupt ar fi independentă de el şi ar aparţine altuia, care i-a împrumutat-o.

Nicu Stroe aruncă „Proprietarul" pe birou, şi scoase din buzunar hârtia cu noua dietă.

Doctorul Udrea fusese nemulţumit de rezultatul obţinut şi înăspri regimul.

Erau trei file de hârtie, lungueţe. Nicu Stroe începu să descifreze cu greu, încruntând din sprincenele groase şi aşezând foile pe piept ca pe un portativ.

Citea privind în jos, cu ochii aproape închişi, ca şi cum ar fi mormăit prin vis. Buzele îi umblau groase cât degetul, ca doi viermi vâscoşi şi vineţi, clefăind salivă:

Dimineaţa: Ceai foarte slab cu lămâie, fără zahăr.

Ceai gol.

Prânz: Nici un fel de supă. Odată pe săptămână şalău fiert fără sare, fără unt.

Interzis carnea.

Cartofi fierţi, morcovi, conopidă, fierte fără unt. Mazăre, fasole verde, varză, spanac, *nu.*

Grişi fierţi în apă.

Tăeţei idem.

Dulce, ouă, nu.

Compot.

Sara: Ca la prânz, dar fără pâne.

In total maximum 40 grame de grăsimi (unt etc.).

O felie de pâne prăjită dimineaţa şi una la dejun.

Apă numai între mese.

Nicu Stroe rămase cu ochii pierduţi pe deasupra celor trei foi de hârtie care-i tremurau în mână. Tot ce era pe listă „*nu*" îi apărea în amintiri şi în gură cu gustul de altă dată; — cu un gust ademenitor şi tandru. Nicu Stroe petrecu cu gândul mâncările lui preferate, grase, cu sos, copioase şi variate, şi simţi o mare sfâşiere, ca şi cum viaţa lui s'ar fi isprăvit. Se înduioşă asupra lui însuşi, cu o compătimire de sine, ca de un copil care nu şi-a trăit viaţa şi e condamnat. Dintre degetele groase şi umflate, curmate la încheieturi ca nişte fracţiuni de intestin, cele trei foi lunecară uşor şi căzură, planând, jos, ca nişte foi rupte dintr'un calendar.

Sună. Puse pe Maria să ridice „prescripţia" şi chemă pe Luiza. „Cucoana" nu era încă gata. Când veni, mai târziu, rochia ei foşni ca un freamăt aspru de toamnă.

Şi Nicu studiă cu Luiza, încăodată, dieta, şi dădu dispoziţii. Acum când o citi a doua oară, simţi în gură un clei roşcat şi ca o înecăcuine în gât. Nicu Stroie avu siguranţa că va muri de foame.

Iarna aceasta se 'mplineşte un an de când Nicu Stroe ţine dieta cu sfinţenie. De atunci a cumpărat un cântar de precizie pe care l-a instalat la el, pe birou. Tot ce este de luat cu gramul, cântăreşte singur. Nu cumva să întreacă un gram. „Greutăţile de măsurat ale cântarului sunt mici, numai ca nişte foi, de metal, şi-i scapă printre degete, şi se chinueşte un sfert de oră să-şi cântărească cele 40 de grame de unt zilnic, dar nu are încredere în nimeni, şi nu se lasă.

Rezultatul nu este prea strălucit. Obrajii s'au mai desumflat şi carnea spânzură mai flască. A devenit mai palid. Ochii s'au făcut mai mici şi s'au vârît mai adânc în cap. Foarte dese ori simte vâjâeli în urechi. Mereu e obosit şi ar vroi să doarmă. Suflarea tot grea i-a rămas. E adevărat că, din tot ce i-a spus doctorul numai „mişcare" n'a fost în stare să facă, a urcat şi-a scoborît din tramvaiul No. 16 care-l duce şi-l aduce în faţa casei.

Mitică Petrescu e cumnatul lui Nicu Stroe; — ţine pe sora Luizei. El e inginer silvic la Măgurei, în poalele dealurilor dinspre Ploeşti. In ajunul Crăciunului a venit la Bucureşti pentru cumpărături şi a tras la Nicu. A sosit cu Buickul, — un Buick străvechi pe care l-a cumpărat de ocazie după insistenţele Luciei. Lucia e nevasta lui Mitică.

— Hai, frate, la noi. Ce ai să faci aici în Bucureşti, în zilele de Crăciun. Nu mai rămâne nimeni. Mai ieşi din bârlog. Să vezi ce bine ai să te simţi...

Nicu nu l-a lăsat pe Mitică să stăruie prea mult şi se întoarse către Luiza:

— Auzi?... Tu ce spui?!...

Şi spre sară pe la ora cinci s'au suit cu toţii în Buik, şi au pus peste picioare pachetele cu tot soiul de bunătăţi, băutură şi mâncare, pe care Mitică le-a cumpărat anume ca să facă cinste musafirilor. Tăiase, de două zile, şi un porc minunat. Nicu luase şi cântarul de precizie în cutia lui originală, şi-l aşezase lângă şofeur, iar apoi, pentru mai multă siguranţă îl luă în braţe.

Mitică Petrescu ocupă casa serviciului de silvicultură: o casă mare, luminoasă şi comodă, în mijlocul unui parc din dosul căruia porneşte pădurea Statului de câteva mii de hectare. Au intrat cu Buickul pe poarta monumentală pe care scrie de-asupra: „Ocolul Silvic Măgurei", au urcat pe aleea dreaptă, aliniată cu brazi de-oparte şi de alta şi au oprit la scară. In faţă, câţiva trandafiri în linie, erau înfăşuraţi cu sac ca nişte busturi nedesvelite pe o alee de celebrităţi. Un cârd de curcani se sperie de automobil, se înfioră tot, şi începu să colcăe, iritat.

Nicu Stroe ieşi foarte greu din automobil. Nu ştia cum. Dacă punea piciorul drept pe scară, cel stâng rămânea frânt şi strâns subt el dureros şi nu putea scoate umerii. Nu se putea întoarce să scoată stângul întâi. Nici nu putea ieşi cu capul înainte. La sfârşit, cu ajutorul şoferului şi al Mandiţei, servitoarea din casă, a fost scos, cu amândouă picioarele înainte, ca o canapea.

— „Bată-v'ar Dumnezeu, cu automobilele astea ale voastre. Cine naiba le-a mai inventat?"

Şi Nicu Stroe sufla greu ca şi cum ar fi urcat în fugă un deal.

In ziua întâi de Crăciun, ca'n fiecare an, Mitică invită seara la masă toţi intelectualii din plasă: preotul, medicul, o moaşă nostimă, veterinarul şi judecătorul. Toţi cu nevestele lor. — Masă mare. — Au pus radio; au dansat.

La masă, Nicu a fost aşezat între moaşă şi preoteasă. — Moaşa era o fată tânără, deabia atunci eşită din şcoală. Fusese funcţionară la ministerul sănătăţii. Era cochetă şi frumoasă. Işi făcea la Măgurei un stagiu provizor, până ce directorul din minister pe care-l avusese ea, o va muta la Bucureşti.

Lucia era o gospodină fără pereche.

Nicu îşi aştepta grişii cu apă, fără sare şi fără unt.

— „Ce grişi, frate. Nici un griş. Vine purcelul, îi spuse Mitică.

— Nu-i aşa, doctore, odată nu face nimic?!

— Sigur, aprobă medicul plăşii, ciocnind un pahar cu nevasta pretorului. Medicul Săndulescu era un mare beţiv.

— Să ne spue şi veterinarul, glumi Mitică.

— „Voe" adăogă scurt veterinarul.

Moaşa se uită cochet la Nicu. Apoi:

— Să te servesc eu!

Nicu nu mai putu să refuze. Dacă a spus şi medicul! — Şi ăsta doar e tot doctor, ca şi Udrea.

Preotul începu o critică:

— Doctorii ăştia, — mă ierţi, doctore, — nu ştiu ce să mai inventeze ca să chinuiască lumea. Mâncaţi, domnule Stroe. Aşa a spus şi Hristos: „Luaţi, mâncaţi"...

Hai, luaţi şi mâncaţi.

Intre timp moaşa îi scosese lui Stroe, pe farfurie o pulpă de purcel de lapte şi varză călită.

— Când te servesc asemenea mânuşiţi delicate şi albe, — adăugă pretorul, nu se poate să refuzi.

Mirosul de varză călită străfulgeră prin nările lui Stroe, violent. — Ah! Să mai mănânce şi el odată

Pe urmă a fost antrenat şi la o chişcă grozavă înecată în unt, şi la nişte cârnaţi „de casă" cu usturoi, şi la câteva pahare cu vin....

Ar fi fost şi imposibil ca, lângă o moaşă aşa de tânără şi frumoasă să mănânce grişi fierţi în apă. Era cu neputinţă. In Nicu Stroe nu adormise încă amorul-propriu de bărbat.

Şi cheful s'a întins până târziu, cu Nicu Stroe laolaltă.

Trebue să fi fost trei noaptea. Toată lumea rămăsese în jurul mesei. Era gălăgie mare. Se ciocneau mereu pahare. Unii se cuprindeau pe după gât şi se sărutau.

— Hai, sărută-l, îndemnă Mitică, glumeţ.

Şi moaşa îl apucă pe după gât pe Stroe şi începu să-l sărute des lângă ureche.

Dar deodată, simţi că Stroe îi fuge de subt mână.

Nicu Stroe se prăbuşi greu pe podele, trăgând după el, deasupra scaunul moaşei, şi pe moaşă care avea braţul pe după capul lui.

Intr'o clipă s'a făcut o tăcere de mormânt.

Nimeni nu a ştiut ce să facă, timp de o secundă.

Apoi toţi domnii au sărit să-l ridice.

— Victore, ia vezi...

Femeile s'au adunat la un loc, speriate.

L-au ridicat pe sus, patru inşi, trăgându-l de mâni şi de picioare. Era greu. L-au dus în odaia în care era găzduit. Când, acei care-l duceau s'au întors ca să-l aşeze cu capul pe perne, au răsturnat un scaun. De pe scaun căzu cu zgomot de tablă, cântarul de precizie şi pretorul îl aruncă în lături cu piciorul, ca să nu-l încurce.

Nicu Stroe era palid, şi nu făcea nicio mişcare. Braţul stâng îi atârna de pe pat, ca rupt.

Medicul de plasă constată moartea.

Ana Boleyn

Continuare din pagina 14-a

cuvânt înaintea regelui, el singur era în putere de a da pedeapsă sau recompensă. Sentimentele poporului nu puteau lua glas. Totuşi nemulţumirea mulţimii deveni ameninţătoare, când fu vorba de altă regină. O încoronare nouă deveni cu neputinţă. Nici pe bastard nu-l tolera poporul. Credinţa o dăruiră Prinţesei Mary, fiica reginei reale...

Bubuitul tunului, care a vestit executarea Anei de Boleyn a răsunat şi la Wesminster, unde Henric veghia, dar el nu aştepta acest semnal cu reculegere şi pe gânduri. După ce a primit raportul lui Cromwell asupra execuţiei, a decretat că nimeni, sub aspră pedeapsă, nu trebue să mai pronunţe de azi înainte numele Anei Boleyn. Apoi s'a culcat şi poate a dormit câteva ore...

A doua zi, fără îndoială, majestatea sa o fi fost preocupat să stabilească noui raporturi între el şi memoria sa. Avea să se căsătorească din nou, chiar în ziua următoare. Trebuia să uite mai ales atâta sânge vărsat... Işi scoase legătura care-i sprijinea bărbia grasă şi moale şi porunci barca, să facă o vizită pe apă la noua aleasă a inimii sale.

IZ. SADOVEANU

Cronica şahului

DUPĂ VICTORIA LUI ALEHIN

Toate cronicile marilor ziare şi reviste de specialitate sunt încă pline de articole care comentează strălucita victorie a lui Alehin, care — după cum am anunţat — şi-a zdrobit literalmente adversarul cu impresionatul scor de 10 partide câştigate, 4 pierdute şi 11 remize, adică cu o diferenţă de *şase puncte.*

Este cel mai frumos rezultat pe care l-a obţinut Alehin în cariera sa.

Pe Capablanca l-a bătut în 1927 cu scorul de 6:3 şi 25 remize care nu intrau în calcul. S'au jucat atunci deci 34 partide.

Pe Bogoliubow l-a bătut în 1929 cu scorul de 11:5 şi 9 remize (15½:9½), iar în 1934 cu scorul de 8:3 şi 15 remize (15½:10½). In primul match cu Bogoliubow s'au jucat 2 partide, în al doilea match 26 partide.

In recentul match scorul este ceva mai bun decât strălucita victorie obţinută în 1929 contra lui Bogoliubow. Atunci Alehin a câştigat 11 partide, însă adversarul său a luat şi el 5 puncte, iar remizele de atunci erau 9, pe când în matchul de acum au fost 11.

In ciuda tuturor previziunilor, căci nu trebueşte uitat că victoria lui Euwe a fost scontată încă mult timp înainte de match, Alehin şi-a dovedit încă odată vechea sa formă, cu care eram atât de obişnuiţi înainte de 1935.

Cum se explică înfrângerea atât de grea a lui Euwe? Pentru a răspunde la această întrebare trebue să vedem întâi cum a ajuns Euwe campion mondial.

In 1935 el a câştigat matchul la cea mai mică diferenţă posibilă de 15½ puncte la 14½ puncte. Iar dacă acel match s'ar fi jucat după regulamentul matchului cu Capablanca din 1927, Alehin ar fi fost învingătorul după a 16-a partidă, deoarece avea primul cele 6 partide câştigate.

In afară de aceasta trebue ţinut seama că Euwe n'a obţinut atunci victoria graţie faptului că e mai tare decât Alehin, ci anumite împrejurări favorabile, ca să nu zicem norocoase, i-au adus victoria spre surprinderea majorităţii. Iată ce spune Alehin, în această privinţă, într'un interview pe care l-a acordat înainte de match:

„...Jocul meu slab din 1935 are o singură cauză, suficient de serioasă; eram absolut obosit după 18 luni de necontenită activitate şahistă. In special în Mai 1934, după matchul pentru titlu contra lui Bogoliubow am luat parte la turneurile din Zürich, Orebro şi Varşovia. Am întreprins apoi trei lungi şi obositoare călătorii în Africa de Nord, Spania şi Scandinavia şi între timp am scris şi cartea despre concursul din Zürich. Rezultatul e că am sosit la match plictisit de şah şi pentru a mă forţa să gândesc la şah am trebuit să recurg la diferite stimulente, făcând exces de ţigări şi mai ales de alcool.

Aceste stimulente m'au ajutat şi mi-au adus succese în primele runde, însă s'au dovedit fatale în decursul lungii curse; în aceste circumstanţe o înfrângere era inevitabilă..."

Desigur că dacă Euwe ar fi avut atunci în faţa sa un Alehin, să zicem, „normal" n'ar fi obţinut titlul atât de râvnit de campion mondial. Infrângerea de azi a lui Euwe este ceva natural pentru cei care au urmărit atent matchul din 1935, precum şi rezultatele lui Euwe şi ale lui Alehin în cariera lor şahistă.

Ne-am fi aşteptat la o diferenţă de 2-3 puncte însă la diferenţa de 6 puncte nu se aştepta nimeni. Alehin şi-a pus în joc în acest match tot talentul şi forţa, fiind stimulat desigur de ambiţia greu lovită în urma neaşteptatei înfrângeri din 1935. Este ştiut că Alehin e profesionist şi Euwe amator. Pentru Alehin victoria era o chestiune de existenţă, căci o înfrângere l-ar fi scos pentru totdeauna din viaţa şahistă. A jucat deci totul pe o carte şi graţie faptului că a adoptat un regim prescris de medici şi pentrucă s'a şi pregătit serios pe tărâmul teoretic, fiind ajutat şi de talent, a repurtat o mare victorie.

Spre sfârşitul matchului, când Alehin era privit ca învingător a dat un interview maestrului Hans Kmoch, corespondentul lui „United Press" în care, între altele, spune:

„...Joc mult mai bine acum decât cu doi ani în urmă; înainte de toate trebue să vă spun că n'am făcut greşeli mari. Joc mai tare decât în ultimul timp, căci am simţit că aş fi putut juca chiar mai bine. Insă din cauza marei importanţe a acestui match nu puteam evita nervozitatea de care eram cuprins. Starea mea corporală este fără îndoială mai bună decât ultima dată (e vorba de 1935. N. R.) căci nu trebue uitat că mi-am impus o dietă strictă. Am făcut tot posibilul ca să-mi menţin mintea limpede, evitând tot ce mi-ar fi putut dăuna. Aşa, de exemplu, nu mai fumez şi nu beau nici un fel de alcool. In fiecare zi înainte de masă studiez partidele cu secundantul meu Eliskases, ca să nu-mi obosesc prea mult creerul..."

La întrebarea ce părere are despre Euwe, Alehin a răspuns: „Prin faptul că joc mai bine acum decât în 1935 şi cum după 19 partide am ajuns la acelaş rezultat ca atunci deduc că şi Euwe se găseşte într'o stare mai bună.

E vizibil că el joacă acum mai agresiv. Cele mai bune producţiuni ale lui Euwe au fost prima şi a cincea partidă, iar în ce mă priveşte pe mine cred că cele mai bune partide ale mele sunt a şasea şi a 14-a partidă".

Alehin a mai declarat că matchul acesta a fost pentru el tot aşa de greu ca cel contra lui Capablanca din 1927. Consideră stilul lui Euwe ca mult mai periculos decât al lui Capablanca din vremea aceia.

PARTIDA XIV-a

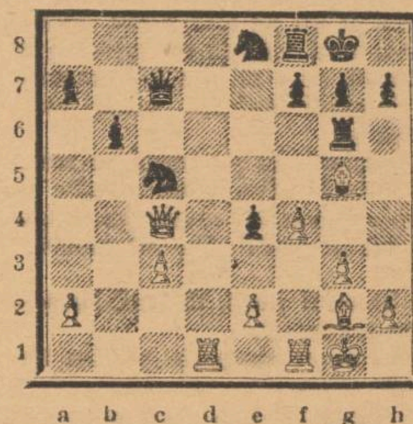
Partida 14-a a fost jucată în zilele de 6 şi 7 Noembrie la Zwole. E una din cele mai interesante partide din match, care face cinste ambilor jucători.

In afară de faptul că această partidă (pe care Alehin o consideră împreună cu a şasea ca cele mai bune producţiuni ale lui din acest match) este plină de viaţă; ea pune teoriei o interesantă problemă, şi anume: ce pot întreprinde doi Cai contra a doi Nebuni? Dr. Euwe şi-a plasat Caii, prin manevre frumoase, în poziţii puternice încât egalau atât ca forţă cât şi ca acţiune pe cei doi Nebuni.

Urmează partida cu notele bătrânului maestru ungur Geza Maroczy, care a fost conducătorul acestui match.

Alb: **Dr. A. Alehin** Negru: **Dr. M. Euwe**

1. d2—d4, Cg8—f6; 2. c2—c4, e7—e6; 3. g2—g3, (Deschiderea catalană. Până acuma s'a jucat fără variaţie slavă sau indiană. De data aceasta rămânem odată şi în ţinuturile occidentului.) d7—d5; 4. Cg1—f3; d5×c4; 5. Dd1—a4+, Cb8—d7; 6. Da4×c4, (Alb trebuie să ia pionul. Alte mutări ca de exemplu Cb1—d2 sunt mai puţin bune. Dama albă e expusă la c4, se poate însă retrage la timp, fără ca timpurile ce se pierd să dea vre'un avantaj Negrului.) c7—c5; (Mult venea la socoteală 6..., Nd6 urmat de 7..., e5!. Mutarea din text este o creaţie a maestrului finlandez Böök.) 7. Nf1—g2. Cd7—b6; 8. Dc4×d3. (Pentrucă pionul d4 are nevoe de apărare. Mi se pare că poziţia albă are precădere. Ng2 presează la b7 din care cauză desvoltarea aripei negre a Damei e îngreuiată. Când din cauza aceasta nu-ţi poţi aduce decât puţine figuri în joc, capeţi o poziţie strânsă) c5×d4; 9. 0—0. Nf8—e7; 10. Cf2×d4, 0—0; 11. Cb1—c3. e6—e5; (Altceva nu e de făcut. Şi 11... Cbd5 are neajunsul ei. Continnarea adoptată de Euwe dă partidei un caracter vioi.) 12. Cd4—f5, Ne7—b4; (Desigur nu 12..., D×d3 din cauza 13. C×e7+ şi 14. e×d3.) 13. Dd3—c2, Nb4×c3; 14. b2×c3, Nc8×f5; (La socoteală venea 14..., Dc7 şi apoi să continue cu N×f5.) 15. Dc2×f5. (Alehin are acum perechea de Nebuni contra doi cai. Acum vine la ordinea zilei o foarte interesantă problemă teoretică. Este ştiut că doi Nebuni sunt mai tari decât Nebun şi cal. întrebarea. dacă ei sunt mai tari decât doi Cai, nu e încă lămurită. Partida e din această cauză foarte importantă pentru teorie.) d8—c7; 16 Nc1—h6. (O idee genială, adevărat a la Alehin!) Cb6—d7; 17. Df5—g5, Cf6—e8; 18. Ta1—b1, Cd7—c5 (Caii se dovedesc ca figuri de apărare foarte mobile. Poziţia neagră e foarte solidă şi alb trebue să caute mijloace ca să evite vreo pierdere. El poate fi mulţumit că în retragerea sa să nu aibe vr'un dezavantaj. In caz când Negru s'ar fi apărat după sistemul închis, atunci treaba era mai uşoară pentru Alb. De exemplu: 18..., Tb8—; 19. Nh3!. Cb6; 20. Nf5, Rh8; 21. Dh4! etc. sau 18... Cb6; 19. a4!. Rh8; 25. a5, g×h6; 21. D×h6. In ambele cazuri stă negru mai prost.) 19. Dg5—g4, Ta8—d8: 20. Nh6—g5, Td8—d6; 21 Dg4—c4, b7—b6; 22.f2—f4, (Alehin joacă foarte energic şi aduce trupe noi în luptă.) Td6—g6; 23. Tb1—d1 (O schimbare de front! Forţele albe sunt degrupate, căci pe linia b nu mai au ce ataca.) e5—e4!



Poziţia după a 23-a mutare a Negrului

(Dr. Euwe se apără magistral. Diagonala Nebunului va fi închisă şi poziţia neagră are un aspect bun.) 24. Ng5—h4, (Pionul nu poate fi luat din cauză că urma 24..., Cd6!) b6—b5; (Acum Negru putea forţa remiza 24.., Cd6!; 25. Dd5, Cb5; 26. Dc4, Cd6 etc. Euwe însă speră să obţie mai mult.) 25. Dc4—b4, a7—a5; 26. Db4—a3, (Se pare că Dama albă stă prost. La o analiză mai profundă se vede însă că Negru şi-a slăbit pionii de pe aripa Damei şi că Dama stă mai bine la a3 decât la c4, căci mai târziu diagonala a3—f8 va fi deschisă. După ce Turnurile albe vor pătrunde Calul bine fixat la c5 va trebui să plece, după care eventual Dama va putea ocupa câmpul b3.) f7—f5? (Mai bine era 26.., Td6 pentru a împiedica pătrunderea Turnurilor, tot şi alb stătea şi în acest caz mai bine) 27. Nh4—d8! Dc7—a7; (Negru are un joc foarte viclean. Mutarea din text mai ajută la ceva, însă partida nu mai e de salvat.) 28. Rg1—h1. Tg6—a6; 29. Td1—d5, (Marşul decisiv al forţelor albe începe.) Cc5—e6; (Negru e silit să se retragă pas cu pas.) 30. Tf1—d1, C×d8; 31. Td5×d8, Da7—f7; 32. Td1—d5, Th6—c6; (O ultimă încercare. ambii jucători se găsesc în criză de timp.) 33. Td5×b5. Df7—c4; 34. Tb5×f5!. (Prin puternica poziţie a Damei la a3 e posibilă această frumoasă combinaţiune.) Tc6—f6; 35. Tf5×f6, g7×f6; 36. Td8—d4. (Mai simplu ar fi fost 36. Db3, după care Damele sunt schimbate şi alb ar fi avut doi pioni în plus.) Dc4×e2; 37. Da3—b3+, Rg8—h8; 38. Te4×e4, De2—d2; 39. Db3—b1, Dd2×c3; 40. Db1—e1, (Sileşte simplificarea.) Dc3×e1×; 41. Te4×e1, Ce8—d6; 42. Ng2—c6! (Decisiv. Dacă Calul mută ameninţă schimb de Turnuri.) Tf8—b8; 43. Te1—e6, Tb8—b1+; 44. Rh1—g2, Tb1—b2+; 45. Rg2—h3, Cd6—f5; 46. Te6×f6. (Totul se face cu câştig de tempo, aşa că Negru n'are nici o ocazie să facă ceva.) Cf5—e7; 47. Nc6—e4!, (Iarăşi o mutare fină. Dacă ia Negru la a2, urmează 48. Tf7, Cg6; 49. f5, Ce5; 50. Te7 urmat de 51. f6 etc.) Rg8—h7; 48. Tf6—e6, Rg7—f7; 49. Te6—h6, Tb2×a2; 50. Th6×h7+, Rf7—f6; 51. Th7—h6+. Rf6—f7; 52. Th6—a6 şi Negru cedează.

O frumoasă lucrare a lui Alehin.

BIBLIOGRAFIE. — Am primit la redacţie Nr. 11 pe Noembrie din excelenta publicaţie *„Revista Română de Şah"*, care apare acum în Capitală sub direcţiunea d-lui Mihail Sadoveanu. Un număr bogat şi variat, cuprinzând un interesant articol teoretic, comentarii asupra matchului pentru campionatul lumii; Opt partide dela acest match analizate de cei mai competenţi maeştri străini; Rezultatul matchului de compoziţia problemelor între România şi Finlanda. (România a învins cu scorul de 79:77 puncte). Bogate cronici de probleme directe şi feerice, studii, sfârşituri de partidă etc., etc. Redacţia e formată din d-nii A. Portocală, A. Ianovcic, M. Augutştein şi E. Landau. Adresa: Bucureşti 5, str. col. Orero Nr. 20. Telef. Nr. 40.30.85. Abonamente: 300 lei anual, 150 lei pe 6 luni.

Am primit: *Curierul recreaţiilor intelectuale* (CRI) Nr. 12 din 25 Noembrie care cuprinde, pe lângă bogate cronici de cuvinte încrucişate, bridge, şarade, recreaţii matematice şi o substanţială *cronică de şah*, care ocupă 10 pagini.

Această cronică formată din articole teoretice, probleme şi partide dela matchul pentru campionatul lumii, amănunţit analizate este redactată de d. B. Blasbalg un şahist competent din Capitală.

Redacţia str. Paris Nr. 30 Bucureşti III. Abonamente 250 lei anual şi 130 lei pe 6 luni. Director ing. Ion Macşa.

Recomandăm călduros cetitorilor noştri ambele publicaţiuni.

AUREL LERNOVICI

Moartea prin frică la sălbateci

Există la Canaci, indigeni din Noua Guinee, cazuri când moartea survine prin frică. O autosugestie, aşa de puternică încât paralizează toate activităţile vitale, condamnând la moarte pe individul subjugat de această frică.

Lucrurile se petrec cam în felul următor. Un negru e lovit de „puri-puri", adică de blestem. Din moment ce află acest lucru, el se consideră pierdut şi moare după câtva timp. Negrul lovit de puri-puri, vrea să moară fiindcă ştie că împotriva acelui blestem nu există leac pe acest pământ.

După credinţa indigenilor, toţi acei care întreţin legături cu „tambarani", adică spiritele rele, sunt capabli de a lovi de „puri-puri" pe alte persoane. Pronunţarea unei mici formule, cuprinzând maledicţiunea, este de ajuns. Trebue ţinut doar în acea clipă în mână un lucru cu care cel vizat a fost în contact. E suficient un strop de noroi, purtând urma piciorului victimei. Orice vrăjitor încredinţează secretul acestor formule indigenului care i-o cere, contra unui mic dar. Odată ce blestemul a fost pronunţat, nici cel mai puternic vrăjitor nu mai poate deslega victima de blestem.

Indigenul care află că un „puri-puri"a fost îndreptat contra lui, cade într'o stare de extremă apatie, refuză hrana, noaptea are halucinaţii îngrozitoare şi sfârşeşte prin a se stinge epuizat, după ce trece printr'o perioadă de nebunie care alternează între accese de furie şi stări de melancolie, până când moartea îl liberează.

Când bolnavii intoxicaţi de frică mor astfel, oamenii având acelaş totem (spirit protector), se întrunesc şi decid să lovească la rândul lor de „puri-puri", pe cel care a pricinuit moartea fratelui lor. Vrăjitorul primeşte plata şi un alt om va muri în curând de frică.

Astfel se ţin vendettele lanţ de mii de ani ,iar vrăjitorii criminali sunt singurii beneficiari ai acestor stări. Aceşti vrăjitori sunt adevărate spirite rele ale bieţilor primitivi, având pretutindeni o putere extrem de mare, de care profită pentru a se îmbogăţi.

Un vrăjitor avusese o ceartă cu câţi va indivizi pentru un porc.

Câteva săptămâni în urmă, izbucni în sat o epidemie care seceră mai mulţi copii. Vrăjitorul voia să se răzbune pe nişte oameni care îi refuzaseră porcul în dar. El sugeră indigenilor, că indivizii cu care se certase, loviseră de „puri-puri" pe bieţii copii. După câteva ore, colibele nenorociţilor erau prefăcute în cenuşe, iar ei ucişi în chinuri groaznice. Recunoscători vrăjitorilor că scăpaseră satul de spiritele rele, locuitorii le dăruiră tot avutul victimelor nevinovate.

S'au întâmplat cazuri când în urma unui blestem, un Canac a căpătat o paralizie completă, contra căreia toate mijloacele ştiinţifice erau ineficace. Faţă de reflexele sălbaticilor, persuasiunea, sugestia, psihoanaliza rămâneau fără rezultat.

Un om e lovit de „puri-puri", fratele său cere vrăjitorului numele vinovatului dela care a pornit blestemul. Vrăjitorul, după ce a primit darurile, îi dă un praf somnifer. Indigenul adoarme şi pe cel care-l vede în somn îl va ucide a doua zi. De acolo pornesc o serie de răzbunări, decimându-se astfel familii întregi.

Un băiat fu adus la un spital colonial. In urma unui „puri-puri", el era incapabil să mişte membrele. Examenul medical dovedi că era perfect sănătos, însă sălbatecii nu se pot convinge cu analize ştiinţifice. Masagiile, hidroterapia, electroterapia n'avură nici un succes. Atunci medicul recurse la un mijloc pe cât de simplu, pe atât de ingenios. Pacientul fu aşezat pe scaun în costumul lui Adam, iar din spate doctorul îl atinse cu un fier încălzit până la incandescenţă. De această dată, bolnavul sări în sus, după ce scoase un ţipăt de groază şi îşi recăpătă uzul membrelor, ba se dovedi ca un excelent alergător.

Unele autosugestii sunt aşa de puternice, aşa de adânc înfipte în om, încât se pot combate numai cu fierul roşu. Cu mentalitatea primitivă, nu e de jucat!

L. SEREANU

PIEDICA

de E. M. WINCH

Luiza puse bomba în sacul de mână, trăgând încuetoarea cu o scrâșnitură scurtă.

De câteva zile trăia clipa aceasta. Toată dimineața se torturase în taină, închipuindu-și spaima și înțepenirea ființei sale întregi; acum, când știa că „obiectul" e în geanta ei, nu mai simțea nici o frică. Un val de caldă mândrie o năvălise și o stăpânea o dârză hotărîre de a nu greși. Tânără, cu totul lipsită de experiență, era cea mai calmă ființă ce s'ar fi putut închipui pe lume, în cămăruța strâmtă și înfundată în care se găsea.

— Peste o oră voi fi moartă, — și îi străluceau ochii ca unei mirese, privind la Krellig.

Acesta nu era de loc calm. Scurt, îndesat, ghebos, cu fața moale și palidă ca o burtă de pește, părea verzui acum, sub mițele-i negre, care-i atârnau pe fruntea bulbucată, iar ochii, enormi sub sticlele mari și groase ale ochelarilor, erau plini de groază, lucind de căldura sângelui aprins.

— Să nu uiți că dispui numai de cincisprezece secunde, — zise el.

Silbermann deschise gura pentru întâia oară. Sobru, cenușiu și liniștit, nu-și trăda ațâțarea decât prin crisparea mânilor.

— Aveți cinci minute până la plecare. Nu cumva să ajungeți acolo prea devreme. Mai bine ceva mai târziu.

Eugen aruncă țigara fumată pe jumătate și mârâi:

— Să nu cumva să greșim ceva de data asta...

Luiza simți o pornire de nerăbdare față de cei trei bărbați. Erau prea turburați. Au fost atât de preocupați tot timpul de acelaș lucru, încât ar fi vrut să-i vadă petrecând mai potolit ultimele cinci minute, dar poate că era acesta un fel de a se liniști. Le adresă un zâmbet matern și se așeză pe scaunul cel mai apropiat.

— Toate bune până acum!

Krellig îi dădu bomba de exercițiu. Era întocmai ca cea pe care o avea în sac, cu singura deosebire că nu era încărcată. Se înfățișa ca o cutie pătrată care trebuia umplută cu pudră, cu oglindă. Avea în ea ruj de buze, un ceas minuscul și o cază pentru țigarete, părând o cutioară ca toate cutioarele din poșeta cochetelor. Krellig fusese maestru giuvaergiu până ce nu-l ruinase dictatura, zdrobindu-i inima și aruncându-l pe drumurile exilului. Acum își pusese toate puterile să făurească aceste drăgălașe jucării, în care nici cea mai mică despărțitură nu fusese făcută în zadar, fiind utilizat cel mai mic spațiu într'un scop de moarte și pedeapsă. Explozibilul cel mai puternic fusese așezat în acea bijuterie de email roșu și argint. Luiza rumenă, tânără și drăguță, în haine scumpe, ei trei în camera dosnică, murdară și mică a unei librării de mâna doua, din Charing-Cross, puseseră la cale omorul... O glumă amară și groaznică s'a strecurat în zâmbetul lui Krellig pe când lucra și aceiași glumă sinistră se petrecea și în clipele în care urmărea degetele grăsuțe ale fetei în exercițiul cu bomba.

— Mai întâi trebue să fii sigură că și-a ocupat locul. Având aerul că citești ia cunoștința de planul întregului cuprins. Atunci ți se pare că nu ți-e nasul destul de bine pudrat, înțelegi? Iți scoți frumoasa cutiuță și apeși pe năsturaș. Deschizi, cași când ai vrea să te uiți în oglindă, potrivești ceasul pentru timpul exploziei... Nu uita că nu ai decât șaisprezece secunde, nici o clipă mai mult!

Luiza dădu din cap. Cu cutia deschisă în mână se ridică încet, în liniște, de pe scaun și făcu zece pași, până ce fu lângă Eugen.

Atât de tânăr încă, deznădăjduit de îndrăgostit de ea, el era perfect lucid de adevărata dramă a acestei repetiții.

Rătăcit, se uita la ea cu o tragică intensitate, fără să piardă din vedere, însă, ceasul său.

Cele cinci minute trecuseră. Ea aruncă cutiuța, cu o pocnitură, la picioarele lui Eugen.

— Nu trebue să te pleci prea repede, — izbucni Eugen.

Luiza făcu un gest ușor, fără nici un efect perceptibil, spre a ridica obiectul; când Eugen se aplecă, ea observă paloarea cenușie pe chipul său crispat. Douăsprezece secunde.

— Acum un pas îndărăt...

Când Eugen apucă cutia, ea făcu un pas îndărăt ca și când un val de vânt i-ar fi luat echilibrul trecând pe la ceafă.

— Patrusprezece... cincisprezece, — rosti ea cu glas scăzut și surd.

— Bine, — zise Krellig. — Nu uita că dacă se apleacă altcineva să ridice obiectul, trebue să-l împingi numaidecât sub scaunul lui Groet.

— N'ai grijă, — zise Luiza liniștindu-l.

Silbermann își închise ceasul.

— Acum trebue să pleci.

— Da, — răspunse Luiza zâmbindu-i. — Bine...

— Noroc! — și mâna lui Silbermann o apucă strâns pe a ei, apoi îi dădu drumul.

Pe Krellig îl trecură nădușeli, se simți moale, numai Eugen se sculă în picioare, își dădu pletele negre pe spate, vorbind într'un ton fals:

— Pe Dumnezeul meu, te invidiez.

Ea îi zâmbi ca și când și-ar fi zâmbit ei însăși. Dela început se purtase cu el ca o mamă, pentru că era numai un băiat nefericit și absurd.

Formau cu toții o mică și prozaică procesiune, scoborînd scara îngustă, cu treptele prăfuite, conștienți cu toții de nepotrivirea locului pentru făurirea unor astfel de fapte. Conștienți că trei bărbați și o fată au pecetluit soarta unui om, a unei nații, a Europei, poate, în cămăruța dosnică a unei prăvălii de mizerie din Londra. Li se părea că linoleumul ros, pereții jupuiți de zugrăveală, rampa murdară a scării, își aveau fiecare semnificația lor sinistră.

Rafturi de cărți cu două fațade, despărțeau scara de prăvălie.

Silbermann luă o carte de pe raft și, privind pe ferestruica care dădea spre stradă de la ușa de intrare, zise:

— Totul e în regulă. — Apoi îi dădu cartea.

Luiza înconjură rafturile și trecu prin prăvălie încet, ca în clipele obișnuite ale vieții de toate zilele, cu cartea în mână. Câțiva dintre clienții librăriei răsfoiau cărți dar nimeni nu băgă de seamă când ea lăsă cartea pe comptoar și eși. In stradă observă un taxi.

— Aerodromul Croydon.

Ușa se trânti. Cei trei bărbați se depărtară de ferestruica librăriei, ferindu-se fiecare de a întâlni privirea celuilalt.

Când se urcau pe scară Eugen dădu glas gândului tuturor:

— Nu văd cum ar putea greși...

Krellig izbucni iritat:

— Să greșască? Nu! Am prevăzut totul!

Dar Eugen era prea nefericit ca să mai păstreze măsura, în glasul său se simțea nu frică, ci speranță.

— Nu se poate niciodată prevedea totul. Este totdeauna o piedică.

— Dacă Groet o să ia bomba în mână se poate să nu fie omorît de ea? — întrebă Krellig cu ferocitate.

— Poate să nu facă explozie.

— Dumneata crezi că se poate ca bomba mea să nu explodeze ?! — Glasul lui Krellig exprima acum groază. — Crezi așa ceva cu adevărat? Biine! Iți voi da o bombă și vei încerca.

N'o să dea greș...

— N'o să dea greș.

Era convingere în glasul liniștit și fără de coloratură al lui Silbermann.

— Am dat greș dar Kurt era un laș și Isaac nu avea forță să tragă. Luiza este Englezoaică. Englezii sunt oameni cu sânge rece. Sunt curajoși și oțeliți pentrucă n'au imaginație. Dacă Groet călătorește n'o să fie nicio piedică.

Numai după ce Krellig și Eugen au plecat, Silbermann s'a întors în librărie cu un volum din Horațiu în mână. La orele douăsprezece tocmai, în clipa când minutarele au lunecat ușor la fix, s'a trezit cu ochii pe ceas.

La douăsprezece fără un sfert, Luiza a ajuns la Croydon. Și-a plătit taxi-ul, a intrat în hall umblând domol, apoi și-a scos tiketul pentru aero și s'a luat pe urmele omului care-i ducea bagajul. Câțiva inși au privit-o numai pentru că cu chipul ei prelung și îngust era mai mult decât frumoasă în clipa aceia.

Avea o expresie exaltată și radioasă ca aceia a unei femei care mergea să-și vadă iubitul. O frumusețe de mireasă.

Un bărbat bine zidit, cu o privire ageră și pătrunzătoare, îmbrăcat în haine cenușii neutre, stătea pe treptele argintii ale aeroportului; un detectiv.

El întinse mâna.

— Tiket și pașaport, vă rog.

Luiza le avea gata pregătite. Krellig avusese toată prevederea. Poliția engleză nu era să lase pe un om de importanța lui Groet să sosească la Croydon, fie și incognito, fără a lua precauțiile necesare.

Polițistul cercetă pașaportul amănunțit.

Continuare în pag. 18

CRONICI

Hmil Cazacul*

Nu știu ce-au fost... dar dacă Domnița au văzut
Pe Hmil cazac sălbatec din țara muscălească
— Au, cine să cunoască la firea muierească? —
L-au îndrăgit pe dată și nuntă au făcut.

Vodă privea cu ciudă mlădița hătmănească
Ce cu alese fețe prea mult n'au petrecut
Și care se pusese amarnic la băut
Precum îi obiceiul la partea căzăcească.

Dar la aman pe socru slujit-au ca pe-un frate
Căci Hmil cel slut, cu arma nu prea era mișel.
Și s'au mândrit Ruxandra cu dânsul pe dreptate.

...Și-au fost de-ajuns în luptă un plumb și pentru el
Cum se bătea de istov acolo la Cetate,
Pentru Domnița mândră cu păr cârligățel...

Rafail Monahul

„Fiind vornic mare eu Radu Popescu... și viind la vreme de bătrânețe și de slăbiciune socotind că și ale lumii sunt toate deșarte... am mers de m'am călugărit la mânăstire..."

Vieața noastră-i tocmai ca firul cel de ață.
Zavistia și pohta pre toții ne-au păscut.
Și eu Radul Vel Vornic în multe-am petrecut
Și n'am cătat la suflet prea des în astă vieață.

Pre domn și-ai lui mințit-am cu schimbăcioasă față,
Gustat-am din mărire și foarte mi-a plăcut.
Și mult păcat cu gândul au fapta am făcut,
Căci vrui să-mi petrec rostul cu bine și dulceață.

Dar azi la capul vieții le-am dat la dos pe toate
Și-am priimit cinstitul călugărescul cin
Să lepăd dela mine pe cele necurate.

Și mă smeresc la Domnul și pocăit mă 'nchin
Să puie la odihnă pre robu-i cu păcate,
Că mare-i bunătatea și mila Lui, amin.

Moartea Cantacuzenului

Cantacuzen bătrânul ducea vieață lină
Inconjurat de-odrasle și rude berechet
Dar pâră mare-i scoate boerul cel șiret
Că-l suduie pe Vodă și-l află cu pricină.

'Azi, iată, înspre Curte se 'ndreaptă el încet
Ca omul ce nu află la cugetul lui vină.
Iar Vodă arătat-au o față prea haină
L-au dus la mânăstire și l-au numit proclet.

Și la Snagov acolo, cu gândul la Stăpânul
Cum își grijea de suflet în felul lui, bătrânul,
Gealați trimiși anume l-au sugrumat pre el;

Dar cronicarul care au cunoscut năpasta,
De-au cântărit prepusul nu au tăcut defel;
Și-au însămnat la Carte o faptă rea ca asta...

EMIL BAICOIANU

* Din volumul în manuscris: *„La Cronicar în Carte se însamna"*.

Luiza Hayle, britanică.

Se uită foarte scrutător la fața ei zâmbitoare.

Scoțianul avea o experiență foarte variată asupra mijloacelor la care recurg deznădăjduiții pentru a da jos regimul care-i ruinase. Dar fetița aceasta brună și atrăgătoare, cu ochi lucitori și expresia gurii sale rumene, nu se potrivea cu nici unul din tipurile de pe lista pe care o studiase amănunțit Superintendentul detectiv Ives.

Apoi era englezoaică.

Făcu o ușoară mișcare din cap și omul de serviciu de la Aeroport se oferi să ajute pe Luiza să treacă. Șeful aerogării era bătrân și Luiza observă cu satisfacție că mai mulți călători își luaseră locul în față. Lucrul va fi mult mai ușor dacă Groet va lua loc lângă ușa toaletei.

Două fete mai mici decât ea, râdeau împreună. Desigur fac prima lor plimblare cu avioneta. Doi oameni de afaceri se ciondăneau între ei.

Unul, evident un comisionar comercial, căuta să convingă pe tovarășul său. O americană, ultima modă și camerista ei, erau pregătite cu apă de Colonie, batiste și tot felul de medicamente pentru răul în perspectivă. Dacă bomba lui Krellig era bine pusă la punct, toți aceștia într'o jumătate de oră...

Luiza se uita la toți cu milă și curiozitate, dar era hotărîtă. Ii trecuse pe toți în revistă și se lăsase a fi trecută ea însăși, fără a se clinti în hotărîrea ei. Dacă lucrul este să se întâmple, și se va întâmpla, toată, toată lumea aceasta va fi omorîtă. Șase, opt, douăsprezece vieți sacrificate nu vor fi prea multe, dacă reușește. Pierderea unei duzini de vieți va răscumpăra libertatea pentru milioane altele, va feri poate Europa de oroarea unui nou războiu.

Șase dintre pasageri nu cântăreau mult pentru ea, după cum nu cântărea nici viața ei. Dar o durea inima pentru cele două tinere.

Privind fața lor râzătoare, se gândea: „Dacă ar ști ce le așteaptă! Mașina era de formă veche și o fereastră era deschisă. Se uită spre iarba verde, buzele i se strânseră căci se gândea la trecut, amintindu-și de zilele și lunile de tortură, când se gândea, se ruga, implora pentru viața omului pe care-l iubea.

Fuseseră atât de fericiți

Fuseseră atât de fericiți. Iubirea lor fusese atât de caldă, de tânără și de plină de bucurie. Ii umpluse viața de lumină și culoare ca o dimineață de Mai. I se părea cu neputință ca viața să fie atât de crudă încât să curme un lucru atât de frumos.

Peter era refugiat ca și Krellig, dar fără să-i samene decât în acest punct. Suferința care-l deformase pe Krellig, făcuse pe Peter mai fin, de un curaj cu orizonturi largi, nezdruncinat. In loc de a-și cloci nenorocirile, el a început să lucreze într'o nouă țară, vroind să-și croiască o nouă viață și era mândru că a găsit de lucru ca interpret într'o nouă companie de călătorii. Orele lungi de lucru, munca grea, pretențiile clienților nu puteau să-i strice buna dispoziție. Parcă soarta îl prefăcuse într'un om care nu avea alt rost decât munca și că era deajuns să râdă pentru ca să câștige. Luiza făcea parte dintr'o tovărășie de douăzeci de călători pentru un turneu ieften în Elveția, când l-a întâlnit și s'a îndrăgostit de el în șase minute și patruzeci și cinci de secunde.

S'au destăinuit unul altuia pe coastele Gruyerei, deasupra văilor umbrite. Au furat două zile de fericire fulgerătoare, după ce s'a terminat excursia, petrecându-le la „Les Avants" printre câmpiile înflorite. Pentru cei ce-l cunoșteau pe Peter, lucid, prevăzător, ca și pentru cei din regiunea sportivă din Knightsbridge, unde trăia Luiza, aceasta nu putea fi o realitate, ci o pură fantazie.

Lumea se preschimbase într'un loc înflorit, sub un cer de un albastru strălucitor, sprijinit pe vârfuri de zăpadă și ghiață, la picioarele cărora se așterneau chilimuri cu narcise, cu care se amestecau extazuri de vis și sărutări.

După aceia, luni de zile nu au existat unul pentru altul decât în scrisori și planuri fantastice pentru ca Peter să capete un salar ca să-și poată ținea și nevasta. La începutul lui Decembrie, Peter sosi la Londra, mai slab, dar și mai vesel și plin de râs ca de obiceiu. Petreceau amândoi ore întregi în vreo cofetărie eftină vorbind cu grozavă seriozitate și gravă hotărîre de a fi practici, ca doi îndrăgostiți care nu vor să ia viața ca o glumă și nu pornesc nebunește și pripit... Totuși, curând după aceia Peter a plecat în Elveția, mărturisind gazdei sale că s'a căsătorit de cincisprezece zile și că trebue să se îngrijească să poată locui doi în micuța încăpere, în care era abia loc pentru el singur până în prezent.

De la un timp însă scrisorile lui Peter au încetat, o telegramă a rămas fără răspuns. Visurile o făcură să plece spre Vevey, cu groază că va fi fiind bolnav. Acolo află că Peter a părăsit camera într'o noapte și nu s'a mai întors...

In zadar a cercetat pe cei de la firma unde lucra el...

Krellig i-a spus Luizei adevărul, într'o cafenea mică, peste drum de camera lui Peter. Căzuse prima zăpadă și copiii își scoseseră săniuțele. Râsul și chiotele lor, când ajungeau jos pe străduța cotită, în pantă repede, întovărășeau povestirea lui Krellig. Luizei nu-i venea să creadă că mai e cu putință să lucească soarele, să fie cerul albastru și atâta râs pe lume, când Peter își aștepta moartea într'o închisoare.

Peter nu mai știa nimic despre politică și nu avea altă grijă decât să-și pregătească un culcuș cu ea, îndărătul unei brutării din Vevey. Subțirel cum era, părea un băețandru când se jucau și râdeau printre flori. Nu se poate să fie nimic adevărat din cele ce spunea... Totuși sămăna lui Peter întâmplarea povestită de Krellig. I se păru Luizei că vede ochii lui Peter, lucind de râs și voe bună, privind spre păzitorii frontierei, povestindu-le că s'a rătăcit cu autocarul firmei sale, pe când în acel car erau refugiați, deghizați în turiști, câțiva vechi prieteni de odinioară. A fost apoi o învălmășală în care de sigur a luat parte și el, dar împușcătura nu a putut veni de la el, chiar și paznicii mărturiseau că n'a tras el. A fost acuzat și închis el pentrucă ceilalți au luat-o la picior.

Când a terminat Krellig povestirea, ea a rămas împietrită, cu ochii ațintiți pe zăpada de pe coastă, sub cerul albastru strălucitor.

Nu avea nici unul din mijloacele necesare pentru a întreprinde lupta. Nici bani, nici influență, doar câțiva prieteni. Nu avea nici măcar aparența atrăgătoare, cu fața ei vânătă și trasă, cu privirea stinsă și fixă a ochilor, care căutau, parecă, să străbată prin ziduri și stânci.

Guvernul elvețian se arătase binevoitor și cu simpatii, regreta însă că Peter nu era cetățean elvețian ca să poată fi apărat. Insuși consulul lui Peter se arătase binevoitor, dar fără a da vreo nădejde.

După săptămâni de așteptare prin anticamerele autorităților și înfrigurate interviewuri și scrisori, ajunsese la capătul mijloacelor materiale. Strânsese bani de pe unde putuse.

Cei doi frați însurați o ajutaseră cu cât putuseră, acum nu-i mai puteau trimite decât pentru întors acasă. Krellig și prietenii săi nu o părăsiră. Dar nu mai era nici o nădejde să-l mai vadă pe Peter. Granița era închisă pentru ea. Cum ar fi putut ei lăsa o fată engleză să o treacă! Aceasta ar fi putut da naștere la complicații...! ?... A coborît la un hotel din Geneva pe o zi geroasă cu chiciură, pentru a încerca să-l vadă pe Groet și să-l silească să o asculte, la eșirea din vreo comisie a Ligii. A așteptat până ce s'a făcut noapte târziu, când a aflat că eșise pe o ușă dosnică. La scrisorile pe care le-a scris, nu a primit decât scurte răspunsuri oficiale. In cele din urmă a scris direct Dictatorului Groet și a primit un răspuns semnat de el, în care-și exprimă părerea de rău că nu se poate face nimic. Lui Peter nu-i era îngăduit să scrie și orice cale de a primi știri de la el era tăiată.

Tocmai când credea că totul s'a sfârșit, o flacără de nădejde izbucni. Ii veni vestea despre un plan de evadare printr'o femee care părăsise închisoarea. Luiza petrecu o noapte de agonie, cu sufletul la gură, într'un autobuz, la o milă depărtare de graniță, stând împietrită în ninsoarea care o orbea și așteptând, așteptând, chiar îndrăznind să nădăjduiască cu tărie, că va vedea apărând pe Peter, dintr'o clipă într'alta.

I se părea că îl și vede pătrunzând prin vălul de ninsoare spre a fi salvat în brațele ei. Când zări forme negre alergând în spre ea, închise ochii, inima i se opri în loc. Eugen și Silbermann se suiseră în autocar și ea tot nu-și dăduse seama că Peter nu era cu ei, pentrucă murise de o săptămână... împușcat...

In tot acest vis rău, nimic nu-i părea mai sfâșietor decât truda cu care strânsese banii pentru autocar și grija cu care îi cumpărase haine calde, pe când el era deja în mormânt.

S'a întors la Londra unde-și pierduse slujba la biroul de sporturi, unde lucrase înainte. Dar găsi altă ocupație și-și începu lucrul cu sârguință spre a da îndărăt banii primiți de la frații ei. Ei erau foarte buni cu ea, dar nu cunoscuseră pe Peter și nu o puteau înțelege.

Luizei îi plăcea mai bine să meargă pe la Krellig și prietenii lui, unde îi era îngăduit să vorbească de Peter. Ea nu era întru nimic amestecată în cele ce plănuiau ei, dar avea încrederea lor și stăteau de vorbă cu ea. Când au auzit că Groet a venit în Anglia și se va întoarce cu avionul, ei îi făcură cunoscut planul lor. Se știa că lui Groet îi plăceau femeile drăguțe, lear fi trebuit o fată drăguță și necunoscută de poliție... aci era toată dificultatea... Moartea lui Groet ar însemna sfârșitul dictaturii... libertatea pentru milioane de oameni... împedicarea războiului european.

Stând liniștită cu bomba în sacul ei de mână, Luiza regreta că mașina era cu ferestre mari ca toate mașinele de moda veche. Simțea aerul pe față, vedea iarba și se gândea la „Les Avants".

Mai mulți pasageri sosiră pe bord. Se auzeau glasuri dincolo de ușă, sacul cu bomba îi părea greu pe genunchi. Incepu să se îndoiască de venirea lui Groet. Iși aminti de noaptea petrecută la Geneva în așteptarea lui. I se părea că e prea târziu pentru ca să mai însemne ceva cele câteva cuvinte petrecute cu el. Dacă aceasta s'ar fi întâmplat atunci. Dar nu voia să se mai gândească la nimic. Trebuia să fie rece și împietrită. Nu trebuia să dea greș. Când ridică ochii, Groet era așezat la locul său. Nu-l mai văzuse până atunci. Dar semăna aidoma cu fotografiile sale.

O față cinică, curată și rasă proaspăt ca aceea a unui om care-și petrece viața în plăceri; observă și tăetura gurii și privirea oțelită din ochii lui. Cu el mai era un tânăr îmbrăcat în costum de flanelă și pantofi de pânză, secretarul sau omul său de pază. Stăteau de vorbă pe coridor.

Stewardul se arătă după ușa închisă brusc. Mașina începu a zbârnâi și voluminosul avion străbătu peronul și începu să se înalțe zburând ușor. Iși luară vânt. Dar Luiza nu vedea nimic. Ochii îi erau ațintiți spre scaunul de lângă ea, cel din urmă scaun.

Trebuia să fie ocupat în curând. Dar când își întoarse ochii spre el văzu o femee. O femee tânără cu un copilaș. O femee nu tocmai frumoasă, măruntă și bine pusă, deși nu cu lucruri scumpe. Zâmbind își scoase pălăria și haina și le puse la picioare.

Copilul era un băețel cam de trei ani, viguros, cu părul galben strălucitor și ochi verzi serioși

Se uita la Luiza fără să clipească. Mama sa observă și căută în ochii Luizei zâmbind cu mândrie. Luiza își întoarse ochii și privi pe fereastra avionului. Nu era nimic de văzut decât că aeroplanul se ridicase, urmându-și calea sub cerul de vară.

In câteva minute, cinci, cel mai târziu zece va fi la șase mii de picioare.

— Fixează-ți timpul. Fii sigură. A ajuns mai sus de trei mii de picioare; — în clipa următoare totul se va sfârși. Femeia care stătea pe scaunul din față era îmbrăcată în rochie cenușie, cu un fular roșu la gât și clipsuri de diamant.

Mânile îi erau foarte subțiri, cu unghii strălucitoare și purta o verigă foarte subțire și eftină pe unul din degete. Se uită spre cabina pilotului cu o privire pe care Luiza o cunoștea: — era privirea femeii care se gândește la iubitul ei.

Băețelul începuse să se miște. Era acum în mijlocul cabinei, privind fix pe Luiza.

Pentru că-i erau dragi copiii, aceștia veneau dela sine în jurul ei. Ea se uita la băețelul îmbrăcat în haine albastre.

Groet începuse să lucreze. Secretarul îi prezintă hârtii oficiale, una câte una. Liste de oameni, poate, scrisori care îl implorau pentru vieți omenești sau hârtii ce puneau la cale un apropiat războiu... dar Luiza se uita mereu la băețel. Bine înțepenit pe picioarele sale grăsuțe, el zâmbea de câte ori îl privea.

Zâmbetul lui era blând, încrezător, camaraderesc, zâmbetul unui prieten vechiu, sigur că va fi înțeles de alt prieten vechiu. Și pe când se uita la ea scotea în evidență când un picior când altul, arătându-și pantofiorii albi cu cataramă de argint, noi nouți, lucioși și curați. Zâmbetul său părea a-i spune.

— Ce zici de ei, sunt destul de frumoși și noi?

Mama zâmbea...

Mama zâmbea și ea uitându-se la el. Mâna Luizei se crispă pe sacul de mână și privirea i se îndreptă spre cerul albastru. Avionul nu se mai ridica, ci se lăsa dus în zbor la cinci, șase mii picioare înălțime.

O mânuță caldă, moale și foarte dulce netezea mânile sale; băețelul îi spunea ceva. Huruitul mașinilor acoperea sunetul cuvintelor, dar băețelul îi zâmbea. Probabil o invita să ia parte la acest joc neobișnuit, o călătorie la ora când de obiceiu era în pat, gata să doarmă. Buzele sale se contractară subit, luând o expresie lacomă și el apucă închizătoarea gentei ei cu mâna. Luiza o simți deschizându-se și închise ochii.

—Moarte instantanee, — îi spusese Krellig — nu va fi vreme nici de frică, nici de suferință...

Dar Krellig n'a murit încă, deci nu poate ști cu adevărat.

Buzele Luizei se mișcau și mânile se apucau una de alta înfrigurate.

Nu trebue să existe nici o piedică. Dar viața unui copil? In câteva secunde va fi ars, sfârtecat... Nu trebue oare să se țină nici o socoteală de așa ceva față de libertatea a milioane de oameni, față de grozăvia războiului?! Mii de lucruri pot împiedica războiul; un om ca Groet poate muri de boală, într'un accident.

Luiza încercă să-și amintească clipa în care Eugen și Silbermann au venit în automobil luptând cu furtuna de zăpadă, dar nu putea să vadă înaintea ochilor decât un copilaș îmbrăcat în albastru, sfâșiat în bucăți.

— Nu, nu trebue să fac așa ceva! — gândi ea deschizându-și ochii.

Sacul ei de mână îi sta pe genunchi, deschis. Cutioara cu lucruri de toaletă nu mai era înnăuntru. Speriată se ridică în picioare privind la steward care o privea zâmbind.

Mama copilașului tricota, copilașul se trăsese spre genunchii ei. Obrăjorii plini erau ascunși sub șuvițele de păr ale capului său plecat, copilașul era absorbit în cercetarea cutiuții roșii.

Continuarea în pag. 19

Participați la marele

CONCURS POPULAR

AL ZIARULUI „DIMINEAȚA"

Premii Lei 60.000





Dvs. ce vedeți în tabloul de mai sus?

Amănunte în ziarul „DIMINEAȚA"

Şi D-TA poţi CÂŞTIGA
unul din aceste
PREMII

MARELE CONCURS POPULAR

al ziarului

„DIMINEAŢA"

Problema a II-a o găsiţi
în ziarul
„DIMINEAŢA"
de Miercuri 29 Decembrie

Cinematograful

de I. D. SUCHIANU

In loc de bilanț

Așezându-mă pentru a scrie această cronică — ultima a anului care se sfârșește — nu mă pot împiedeca de a mă simți cuprins de o oarecare emoțiune, amintindu-mi că acest an este al cincisprezecelea decând, săptămână cu săptămână, am făcut — sau în tot cazul mi-am dat silința să fac — în coloanele acestei reviste, estetică cinematografică.

In cincisprezece ani, prestigiul ecranului a sporit. Dela reputația de distracție de iarmaroc, a trecut la aceea, mai onorabilă, de „a opta artă". Ostilitatea totuși persistă. In deosebi un anumit reproș care i s'a făcut la început, i se mai aduce și astăzi. Reproșul de artă „pasivă". Despre această învinuire am vrea să ne ocupăm aci, în loc de bilanț.

Așadar, detractorii Cinematografului obicinuiesc să-i aducă, între altele, și învinuirea de pasivitate: „artă pasivă", artă pe care consumatorul o primește de-a-gata, fără altă activitate din partea-i decât simpla recepțiune. Autorii filmului furnizează toată marfa: și pentru ochi, și pentru urechi; și imagini, și zgomote, și vorbe, și texte rezumative. Este frumusețea facil digestibilă, la uzul unui public primar și incapabil de eforturi intelectuale.

Această acuzație este și nu este adevărată. Căci pasivitatea consumatorului de cultură în fața bunului cultural este o pacoste pe care o întâlnim în toate genurile de artă, și nu-i specifică artei ecranului. Sau mai precis nu depinde de natura operei ci de defectele personale ale publicului consumator, care poate fi leneș în fața oricărui soiu de frumusețe, deopotrivă în fața celei literare, dramatice, plastice ori cinematografice. Am putea chiar spune că acest cusur de pasivitate se întâlnește cel mai des în literatură, și anume la cetitorul de romane. In țările unde obiceiul lecturii e foarte răspândit — ca Statele Unite, Franța, Germania, Englitera— există milioane de cetățeni care devorează carte după carte dintr'o nevoie aproape fiziologică de a se ameți cu imagini închipuite. Dactilografa, funcționarul comercial, tânărul sportiv de bună sau proastă familie, casierița, plutonierul, băiatul de la lift, etc., tot acest norod burghezo-proletar cară cu sine, oriunde s'ar duce (în tramvai, la dentist, la strand, în tren, ba chiar și la slujbă între două acte profesionale) câte un volum de „novels". Ce rămâne din aceste lecturi?

Desigur, puțin lucru în raport cu timpul cheltuit. Totuși foarte mult, căci rămâne acel excelent obiceiu de a trăi biografia altuia care e la baza bunătății și înțelegerii — virtute eminentă între toate. Chiar în acest fel zăpăcit și pasiv, lectura literară este o binefacere pentru morală. Așa că nu de asta ne plângem, ci doar de stilul pasiv al consumației artistice pe care am vrea să-l vedem înlocuit printr'un altul activ. Criticul literar G. Călinescu spunea odată: „n'am o stimă excesivă pentru cei ce citesc multe cărți; apreciez mai degrabă pe cei ce recitesc câteva". Este tocmai problema pasivității în cultură. Și, după cum vedem, nu-i specifică artei cinematografice. Ba chiar s'ar putea susține că această pasivitate e, într'o privință, mai mică la spectatorul de filme decât la cetitorul de romane. Căci filmele — mai ales cele americane — au aproape totdeauna un element documentar; descriu, sau mai corect, înfățișează anumite moravuri specifice unui anumit mediu social. „Culoarea locală" este o preocupare constantă la scenariștii și regisorii californieni. Poveștile lor se petrec, foarte multe din ele, în trecut: trecutul american al primilor coloniști sau al războiului de secesiune; trecutul spaniol, englez, francez, etc.; trecutul vremilor cavalerești, sau al antichității romane, sau al revoluției ruse, etc., etc. Și chiar când acțiunea este din zilele noastre, ni-s prezentate personagiile în cadrul clasei sau profesiunii: aristocrația, burghezia, funcționărimea, muncitorimea, marinari, aviatori, gangsteri, artiști, polițiști, pompieri, studenți, liceeni, etc., etc. In totdeauna, la filmele americane bune, interesul este dublu: unul ține de destinul personagiului, de evenimentele care împletindu-se îl fac fericit sau nenorocit: este intriga; și un al doilea interes se adaogă acestuia, care ține de acea voință invizibilă ce parcă poruncește din culise; sunt imperativele mediului, ale clasei sociale, ale idealurilor profesionale etc.; este ceeace rezumativ se poate numi „culoarea locală". Și dacă primul element nu presupune nici-o cunoștință prealabilă din partea spectatorului, căci viitorul eroului trebue tocmai să ne surprindă prin neprevăzutul lui, în schimb tot ce ține de „culoarea locală" trebue să fie, măcar în chip general, cunoscut deja de noi, sub pedeapsă de a nu înțelege aproape nimic din întâmplările filmului care-s tocmai o combinație de destin individual și de imperative sociale durabile.

Despre acestea din urmă trebue să fim anticipat instruiți, trebue să le putem identifica, să le știm distinge de la mediu la mediu, căci ele sunt total altfel după cum trecem dela lumea bogaților la aceea a săracilor, dela lumea nobililor la aceea a burghezilor, dela boemi la oameni așezați, etc., etc. Spectatorul, aci mai mult decât oriunde — mai mult decât când e lector de romane — trebue să fie sociolog, să primească marfa estetică în furcile critice ale moralei comparate. N'o poate primi pasiv, căci atunci ea n'ar mai avea nici-un sens. Regisorul caută, prin decoruri și compoziție de tablouri omenești, să redea atmosfera mediului și fotografia rezumativă a crezurilor acestuia. Iar spectatorul trebue să desvolte aceste rezumate, pentru a pricepe originea și efectele acțiunilor individuale. Astfel, cum am mai spus, riscă să nu mai priceapă nimic. O atitudine complect pasivă este cu neputință, de îndată ce avem de a face cu o calitate de film ceva mai bună. Firește, într'o comedie muzicală sau o revistă filmată, problema aceasta a culturii prealabile a spectatorului nu se pune și nu are obiect. Acolo, pasivitatea recepțiunii e totală. Decât asemenea bucăți nu-s artă, după cum reclamele de capot nu-s literatură.

Așa dar pasivitatea recepțiunii artistice nu are o specială afinitate pentru „cea de a șaptea artă"; iar când are loc, ea nu-i niciodată absolută; apoi primejdia e mai mică la filme decât la alte arte, ca de pildă la literatură; însfârșit, dacă ar exista un fel de ergometru ca acela al lui Mosso pentru măsurat pasivitatea aceasta a recepțiunii artistice, s'ar întocmi cu siguranță o statistică unde cetitorul de romane ar întrece pe frequentatorul de cinematografe.

Toate astea însă nu înseamnă că pasivitatea la filme nu-i totuși considerabilă și că nu trebue, prin toate mijloacele, să încercăm a o micșora. In privința aceasta, există două mijloace de luptă, care trebue folosite simultan și convergent.

Unul consistă din combaterea, boicotarea chiar, a filmelor fără interes documentar, fără interes sociologic — sau, căci e aproape sinonim: a filmelor proaste. Am zis „aproape" sinonim fiindcă s'ar putea ca un film să conțină numai fapte individuale, desfășurate pe un plan social vag, fapte valabile independent de mediu; asemenea fapte de poezie pură există în realitate, și-s desigur superior interesante. Dar aceste fapte, ca să devină comunicabile artisticește, trebue să fie prezentate într'un mod ingenios, într'un chip altul decât cel curent al faptelor curente, al faptelor normale care au totdeauna un suport în imperativele mediului. Aci trebue găsit alt suport. Și pe acesta nu-l poate da decât o technică ingenioasă, inventată ad hoc în vederea operii în chestiune, calapod făcut pe măsura acelui film particular, după care și tiparul se sparge, pentru că n'ar mai putea fi întrebuințat a doua oară. Cam astfel a fost filmul lui Sacha Guitry: „Le roman d'un tricheur". Faptele individuale erau foarte nostime; capete individuale foarte sezisante; în schimb atmosfera ambiantă, mediul social, culoarea locală — cu excepția câtorva rare scene — erau ca și inexistente. Dar această lipsă era compensată prin technica absolut originală a prezentării.

O sinteză nouă a calităților filmului mut cu binefacerile filmului vorbitor a fost realizată în această curioasă operă. Filmul e 100% mut. Personagiile nu vorbesc, ci fac fapte. Intre timp, ele, firește, gândesc. Deci vorbesc, căci a gândi înseamnă a vorbi. Acest limbaj interior este totdeodată mai digresiv și mai rezumativ decât cel exterior. Mai digresiv fiindcă merge iute și avem timp să facem ocoluri și abateri fără să rătăcim drumul. Mai rezumativ, pentru că atunci când vorbim către terți trebue să le explicăm bine ce vrem să spunem, pe când nouă înșine, care cunoaștem prin definiție premisele, nu-i nevoie să mai pierdem vreme auto-re-amintindu-ni-le. Acest limbaj interior, cu toate particularitățile lui, a căutat să-l imite, să-l redea, să-l fotografieze artisticește Sacha Guitry. Și atunci s'a gândit să acompanieze din gură toate conduitele personagiilor de pe ecran, așa, ca un fel de speaker comentator. Dar un speaker care vorbește exclusiv despre el, de evenimentele trăite direct de dânsul. Deaceea povestirea lui orală urmează, exact ca limbajul interior al gândurilor, imaginile de pe ecran care, la rândule au exact structura fantomelor care se perindă de dimineață până seară în mintea noastră, în deosebi atunci când suntem, cum se zice, „căzuți pe gânduri".

Așadar, absența elementului „culoarea locală" a fost compensată, în filmul lui Sacha Guitry, printr'o îndrăzneață technică remarcabilă. De obiceiu, culoarea locală este pricina scoaterii spectatorului din pasivitate. Din cauza acestei culori locale — care e totdeauna o problemă de sociologie, domnul din stal trebue să-și aducă aminte date istorice și să precizeze faptele individuale raportându-le la acele date, sub sancțiunea neînțelegerii acelor fapte individuale.

In filmele fără culoare locală, cum sunt revistele, operetele, comediile muzicale, pasivitatea e deplină. Dar puțin importă. Aceste filme nefiind artă, ies din cadrul însuși al discuției. Se poate însă, cum am văzut, întâmpla ca să lipsească culoarea locală, dar să fie înlocuită cu o altă sursă de eșire din pasivitate, ca de pildă un aranjament technic original, o structură cinematografică cu totul nouă, adică ceeace s'a întâmplat cu filmul lui Guitry de care vorbeam, film foarte inovator prin „rețeta" lui, dar care rețetă a trebuit ruptă după chiar prima ei întrebuințare. Căci nu este admisibil ca formula Guitry să mai servească odată — nici chiar mânuită tot de Guitry. Asta e soarta operelor de artă valoroase prin singura originalitate a technicei. Nu suportă decât o realizare; pe urmă, tiparul trebue spart.

Lăsând însă deoparte aceste excepții — filmul bun este, aproape totdeauna, și un documentar de moravuri — trecute sau prezente, moravuri de clasă sau de profesiune. Și aci intervine rolul criticului de ecran. El trebue să deschidă ochii asupra problemei psihologice din fiecare film; să arate cum imperativele moravurilor și impulsiunile personale ale eroilor răsună unele într'altele; să dea exemple de asemenea rezonanțe reușite; să amintească pe cele principale, să le aprecieze numărul, și să măsoare astfel, prin aceste „unități de frumusețe" valoarea de artă a filmului în întregime. Este de altfel exact operația pe care o schițează orice spectator care vrea, cât de cât, să priceapă filmul. Criticul profesionist nu face decât să precizeze această schiță și să efectueze mai sistematic operațiunea, învățând astfel pe spectator să facă și el la fel, obicinuindu-l cu această atitudine iscoditoare, măsurătoare și judecătoare.

„Pasivitate inerentă artei cinematografice?" Nici-o artă nu are mai mare vocație pentru atitudinea critică. Cronicari de meserie o știu de altfel din experiența directă a publicului. Nu există fericire mai mare pentru un amator de cinematograf decât când poate „da la cap" unui alt amator cu părerea scrisă a unui cronicar profesionist despre un film asupra căruia părerile celor doi amatori fusese divergente. O asemenea voluptate în triumf, de o intensitate mai mare decât în chestiunile de teatru sau de cărți cetite, dovedește o excepțională afinitate a spectatorului cinematografic pentru atitudinea ne-pasivă.

PIEDICA

Continuare din pag. 18-a

In clipa scurtă și zguduitoare, Luiza își dete seama de adevăr. Ea dezlegă enigma apăsând pe buton. Capacul sări și se deschise. Când se aruncă asupra copilului, brațul mamei se ridicase instinctiv spre a-și ocroti copilul.

— Dă-mi numaidecât cutia.

Băețelul se dete îndărăt speriat. Puse ceasornicul la ureche și îi ascultă „tictacul".

Cabina întreagă era atentă la scena ce se petrecea.

— Da, da, o să ți-o dau eu dela el. Bobby scum, dă-o mamii.

— Oh! repede.

Luiza îl apucă sălbatec. Brațele copilului se strânseră ca să-și păstreze comoara. Și mama și Luiza luptau să i-o zmulgă, mâna copilului se lovi cu putere de pervazul ferestrei și el scoase un țipăt. Când căzu cutia, fu ca o flacără roșie. Avionul se aplecase în gol cu vreo cincizeci de picioare.

— Nu e nevoe să fii atât de brutală — îngână mama indignată și o opri.

Inainte de a termina vorba însă, Luiza se clătină și se prăbuși în gaura omoritoare ce se deschisese la picioarele ei....

Din englezește de
IZ. SD.

Viaţa teatrală

de GH. NENIŞIOR

„Suflete tari" de Camil Petrescu la Teatrul Naţional

Teatrul Naţional a reluat, Miercurea trecută, puternica dramă a d-lui Camil Petrescu „Suflete Tari", într'o nouă versiune. Creiată în 1922, piesa aceasta n'a mai fost jucată. Astfel că azi ea apare cu totul inedită spectatorilor.

N'am văzut prima versiune a „Sufletelor Tari", încât ne va fi imposibil să facem o comparaţie. Ne vom mulţumi să analizăm drama d-lui Camil Petrescu astfel cum se prezintă azi.

O primă constatare se impune dureroasă pentru arta dramatică românească. Autorii noştri de azi nu mai ştiu să scrie teatru. Complect lipsiţi de fantezie, sau — ceiace pare mai probabil — neinteresaţi îndeajuns de teatru, piesele lor au scăzut în aşa fel nivelul, încât — când avem ocazia să vedem o lucrare ce datează mai de mult, — ne înspăimântăm pur şi simplu de sărăcia producţiei de azi. Este prima impresie pe care ne-a lăsat-o piesa d-lui Camil Petrescu.

„Suflete Tari" este o dramă perfect echilibrată, frumos inspirată şi realizată cu multă pricepere. Faţă de literatura dramatică de azi, „Suflete Tari" apare ca o capodoperă, deşi piesa este adeseori inegală.

Trebue să recunoaştem că punerea în scenă a autorului a contribuit cu mult la desăvârşirea acestui spectacol. D. Camil Petrescu, în calitatea sa de regisor, a adus un suflu nou în ansamblul Teatrului Naţional, imprimând interpretării un ritm cu totul neobişnuit. Actorii au jucat simplu, reţinut, realizând astfel un spectacol unitar fără nici o scădere de ton, un spectacol care deschide multe perspective în viaţa noastră teatrală, atât de săracă şi mai cu seamă atât de monotonă.

Piesa d-lui Camil Petrescu este simplă, privită din exterior. Adevăratul conflict, adevărata mişcare dramatică, este de ordin pur psihologic. De aceia realizarea ei scenică necesită eforturi însemnate.

Andrei Pietraru este fiu de ţăran. A făcut studii excelente şi e considerat de colegii săi ca şeful lor de generaţie. Nenorocirea pentru el a făcut ca să intre bibliotecar la boerul Matei Dorcani, în casa căruia rămâne ţintuit ani de zile din pricina dragostei nenorocite pe care o are pentru Ioana, fata boerului. Ioana este o fată deşteaptă, frumoasă, dar glacială. Intimidează pe toţi bărbaţii din juru-i, iar Andrei Pietraru, de dragostea căruia nu ştie nimic, devine un ratat, incapabil să reacţioneze.

Indemnat de prietenul său Culai Darie, Andrei se hotărăşte să-i mărturisească Ioanei dragostea. Pătrunde la ea în iatac noaptea, unde după o scenă — care se schimbă în ton la fiecare replică, devine amantul Ioanei. Lucrurile însă nu pot rămâne aci şi Andrei va trebui să ceară bătrânului boer mâna Ioanei. Scena e pateтică şi denotă admirabilele calităţi ale autorului. Matei Dorcani e învins şi se va retrage la unul din domeniile sale. Piesa pare că s'a sfârşit. Cel puţin toate aparenţele pledează pentru aceasta. Fantezia d-lui Camil Petrescu depăşeşte însă cadrul strict al operei de teatru şi finalul, un final neprevăzut, cade ca un trăsnet, lăsând spectatorii oarecum nedumeriţi. Ce se întâmplă? In casa boerului Matei, odată cu Andrei, s'a pripăşit şi o tânără femeie Elena, o umbră a lui Andrei, fiindcă şi ea la rându-i îl iubeşte în taină. Când Matei s'a hotărît să se retragă, Elena îl urmează. In momentul în care Andrei şi Elena îşi iau rămas bun, Ioana îi surprinde şi se crede înşelată. Pentru a o convinge, Andrei e gata să se împuşte. Ioana îl ridiculizează. Andrei trage şi se prăbuşeşte la pământ. Scena lasă o impresie negativă. Ne întrebăm parcă dece s'o fi muncit autorul trei acte pentruca totul să se sfârşească într'un mod atât de neaşteptat.

Desnodământul unui conflict teatral trebue să fie rezultatul logic al aparenţelor. Neaşteptatul, adică lovitura de teatru, este necesară pentru susţinerea conflictului, dar nici decum pentru desnodământul lui. „Suflete Tari" se termină odată cu înfrângerea boerului Matei. De aci încolo începe o nouă piesă de teatru, care ar putea dura trei acte cu un conflict inedit pentru care spectatorul n'a fost pregătit. D. Camil Petrescu rezolvă noul conflict în cinci minute. Totul se petrece prea iute. Prea în afară de ritmul întregii piese. Deaceia, deşi „Suflete Tari" are două finaluri, ea dă impresia de a nu fi isprăvită, fiindcă n'am avut putinţa să ne asimilăm schimbării radicale ce survine. Nu din logica faptelor precedente, ci dintr'un simplu accident

A clădi desnodământul unei piese pe un accident, înseamnă a ieşi din făgaşul normal al teatrului şi a trece dincolo de scenă.

„Suflete Tari" se prezintă însă ca o piesă de o factură cu totul superioară. D. Camil Petrescu este chemat spre teatru, pe care îl cunoaşte şi pe care îl simte. Toată drama până la final este condusă cu multă măestrie.

Scena din actul al doilea, când Ioana devine amanta lui Andrei, ni s'a părut mai şovăelnică, mai stângace. Restul însă păstrează o unitate perfectă. Atât în ceiace priveşte desfăşurarea conflictului cât şi caracterizarea personagiilor.

„Suflete Tari" a fost interpretată de un ansamblu omogen, strunit în mânile experte ale d-lui Camil Petrescu. D-nii I. Manolescu, (ca în totdeauna sombru şi convingător), C. Mitru, (pe care l-am fi dorit mai puţin ţeapăn), Florin Scărlătescu (excelent şi plin de bonomie spontană), M. E. Balaban şi d-nele Marieta Anca (joc şi atitudine perfectă), Dina Mihalcea şi Kitty Gheorghiu au contribuit cu mult la succesul întregului spectacol.

Deschiderea Teatrului Ligii Culturale

Sub oblăduirea d-lui prof. Iorga s'a deschis, Joia trecută, stagiunea Teatrului Ligii Culturale într'o sală complect renovată.

Un public numeros a ţinut să aplaude eforturile unei trupe tinere dar pline de avânt, care a jucat fără greşală piesa lui Holberg, „Tinichigiul Politician", în traducerea d-lui Nicolae Iorga.

Holberg este considerat părintele teatrului danez. Locul său în literatura dramatică universală este alături de Molière, al cărui urmaş şi elev demn se arată în toate cele 22 de piese, care-i compun producţia scenică. Clasic în adevăratul sens al cuvântului, ştiind să desprindă din suflet latura etern omenească, Holberg se aşează printre marii autori dramatici.

„Tinichigiul Politician", a cărui intrigă cadrează de minune cu vremurile şi moravurile actuale, este o satiră adâncă, deşi piesa atinge adeseori farsa.

D. I. Şahighian a pus în scenă „Tinichigiul politician" cu o măestrie desăvârşită. Nu ne înşelăm afirmând că spectacolul pe care l-a realizat este cea mai bună înscenare a d-sale. D. Sahighian a ştiut să imprime interpretării un ritm plin de viaţă, menţinându-se în tradiţia clasică şi isbutind totuşi să dea la iveală o ambianţă inedită, sugestivă, cu adevărat creiatoare de perspective şi senzaţii. Decorurile, deasemeni ingenios aşezate pe scenă, au dat putinţa să se împartă acţiunea pe mai multe planuri, fără să fie nevoe de vreo intervenţie mecanică. Costumele pline de pitoresc şi colorit au avut şi ele contribuţia lor la succesul întregului spectacol.

D-nii D. Sireteanu şi Gh. Damian, primul arătând reale însuşiri, iar cel de al doilea un talent comic netăgăduit, au fost înconjuraţi de un ansamblu tânăr şi plin de avânt, din care desprindem numele d-lor T. Dimitriu, P. Ştefănescu, I. Tomescu, T. Vedea şi d-nele Nella Mircescu şi Iliada Munteanu.

Studentul din Bugeac

este un roman plin de viaţă, datorit unui tânăr scriitor înzestrat cu mult talent şi o enormă sensibilitate.



Este o operă care aminteşte de marii creatori ruşi şi aceasta poate-i justificat prin faptul, că autorul cărţii d. *Ioan Sulacov*, este de origină slavă, rămas în Basarabia, îmbrăţişând cu dragoste şi fidelitate, limba şi sufletul românesc.

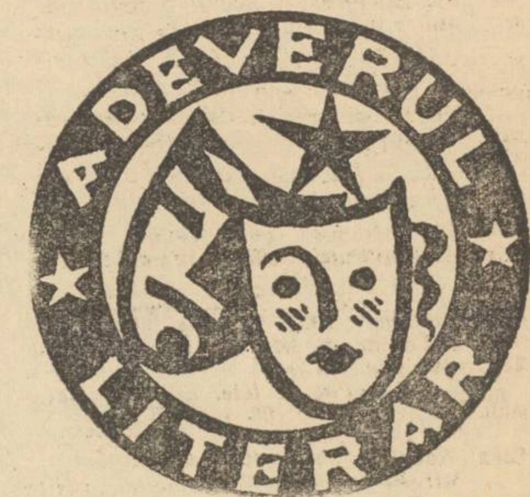
Draca acestui formidabil roman se petrece în Bucureşti, eroii sunt studente şi studenţi, care luptă pentru o bucată de pâne şi lumină.

Cartea a apărut în editura *Cultura Poporului* şi se găseşte de vânzare la toate librăriile din ţară.

Cărţi pentru tineret



Marin Iorda, autorul romanului pentru tineret *„Meşterul Strică"* apărut în editura „Adevěrul", carte care se bucură de un frumos succes de librărie.



O piesă din viaţa ţărănească

Trupa teatrului „Studio" din Bazargic a reprezentat la Bucureşti o foarte caracteristică piesă din viaţa ţărănească. Se ştie că problema pământului este problema şi tragedia de veacuri a ţăranului de pretutindeni.

„Boica", piesa trupei „Studio" reprezentată la Bucureşti, tratează acest subiect. Conflictul pe care-l provoacă pământul la sate este factorul suprem al dezbinării oamenilor. El ucide sentimente, înrăieşte şi suprimă bucuriile pe care oamenii ar trebui să le aibă.

Această barieră în calea armoniei dintre oameni n'a fost încă rezolvată în viaţa socială, ceiace face ca în inima satelor să continue a se deslănţui tragedii înverşunate.

„Boica" este o piesă în trei acte scrisă de Gumigieff cu un prolog şi un epilog de A. Pavlov-Popov. E povestea a două familii care se duşmănesc de câteva generaţii pe o chestiune de pământ. Ura o transmit — moştenire nefastă — şi celorlalte generaţii odată cu bunurile pământeşti. Se întâmplă însă că fata şi băiatul celor două familii să se îndrăgostească. Sunt opriţi însă pentrucă nu le permite zavistia de moarte a familiilor. Când au încercat să treacă peste ea, se iveşte o reacţiune puternică: fraţi, surori, interesaţi, pornesc campania împotriva lor, calomnia activând intens în aşa mod, încât îl conving şi pe îndrăgostit. Fata, văzându-se abandonată se sinucide, aruncându-se într'o fântână.

Cântecul din prolog şi epilog este protestul împotriva acestei calamnităţi sociale şi care, încadrând piesa, face ca aceasta să fie complectă.

Se cuvine deasemeni să subliniem şi jocul actorilor care a fost un joc foarte sugestiv.

R.

A apărut numărul de Crăciun al revistei

Obraznicul

în 6 pagini şi se vinde tot cu 3 lei, în toată ţara.
Numărul de Crăciun este ilustrat de A. Dragoş, I. Ross şi I. Drugă şi cuprinde o materie extrem de amuzantă şi variată

Cronica muzicală

de V. CRISTIAN

Fidelio la Opera Română

Fidelio este singura operă dramatică a lui Beethoven. Marele simfonist a scris pe libretul submediocru al francezului Bouilly opera aceasta, care a căzut de trei ori în fața publicului.

Incepută în anul 1803, „Fidelio" a fost terminată în 1805, remaniată în 1806, transformată în 1814. Toate aceste corecturi aduse de Beethoven, precum și mărturisirea că opera aceasta l-a costat cele mai mari eforturi, ne fac să credem că Beethoven n'avea simțul scenic și că geniul său era cu exclusivitate de domeniul muzicii simfonice și instrumentale.

Maestrul, îngrijorat, turburat de insuccesele primelor reprezentații a scris patru uverturi pentru opera sa, dintre care cea cunoscută sub numele de Lenora No. 3, compusă în 1806, a devenit atât de scumpă muzicienilor încât ea figurează adeseori ca număr în programul concertelor simfonice. La a treia retușă a operei, Beethoven a compus uvertura numită „Fidelio".

Libretul este extras din cea mai lipsită de inspirație dintre melodrame. Florestan, prietenul ministrului don Fernand, este închis într'o temniță de răzbunătorul Pizzaro. Leonora, soția sa, deghizată în ajutor de temnicer, purtând numele Fidelio, va reuși să-l salveze.

Ascultând uverturile, părțile de orchestră, duetele, quartetele și quintetul de voce cu orchestră, ai impresia că libretul este un mizerabil pretext pentru o muzică sublimă.

Aria Leonorei din actul I-iu, precedată de un recitativ, este acompaniată de suflători, — de trei corni și un basson, — formând un quator instrumental de sonoritate plină de melancolie.

Corurile deținuților, dialogul între Roco și Leonore din actul II, scena finală în care corul, protagoniștii și orchestra se unesc pentru a cânta triumful binelui și dreptății asupra forțelor eterne ale injustiției și răutății, toate aceste elemente sunt desvoltate pe un plan simfonic care evocă simfonia IX-a.

D-na Rüger, cântànd rolul lui „Fidelio", a dovedit extraordinara intensitate a glasului său, dominând orchestra în vocalizele tragice dela sfârșitul actului I-iu, când cornurile din orchestră anunță, într'un allegro triumfător biruința apropiată.

Voce profundă, cu resurse tragice și lirice, joc minunat de scenă, iată calitățile d-nei Rüger.

Partenerul ei, tenorul Sattled, în rolul lui Florestan, a ratat nenumărate efecte, cu vocea sa neisprăvită, incapabilă să ducă la bun sfârșit o frază începută bine.

Dirijorul Klaus Nettsträtter ne-a arătat că nu trebue să fii un dirijor celebru pentru a înțelege bine muzica. D. Nettsträtter ne-a desvăluit o înțelegere adecuată a stilului beethovenian.

Pe lângă cei trei artiști străini, trebue să menționăm realizările d-lui G. Folescu și a d-nei Guțianu, care au cântat cu inspirație rolurile lui Rocco și al Marcelinei.

O mențiune specială merită corurile. Nu știm prin ce miracol ele au reușit minunat.

Recitalul Piatigorsky

Atunci când ești violoncelist, dovedești un adevărat curaj când vii să cânți după Casals.

După recitalul înaripat al marelui maestru spaniol, tânărul virtuoz rus a îndrăznit totuși să-și dea concertul în Capitala noastră.

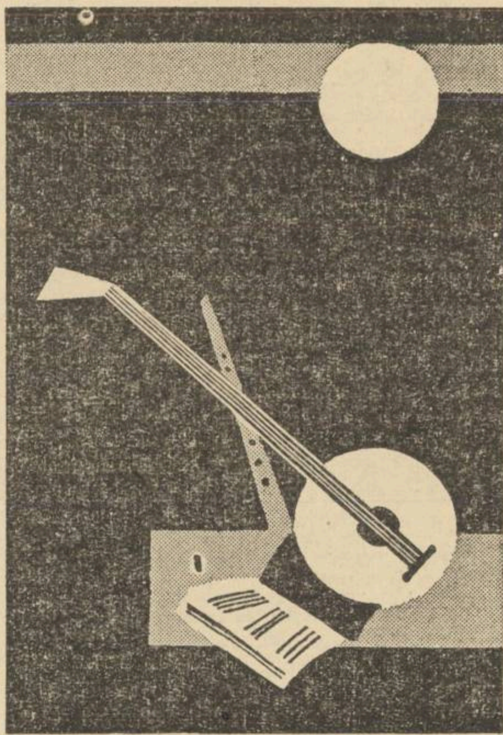
Mai mult, Piatigorsky a îndrăsnit să cânte sonata în mi-minor de Brahms, după ce Casals a dat acestei compoziții o interpretare care nu va pieri curând din amintirea auditorilor săi.

Recitalul Piatigorsky ne-a dat posibilitatea de-a cunoaște tipul modern al interpretului de muzică, deținând o tehnică demonică, o virtuozitate extraordinară în realizarea ritmurilor și a efectelor sonore.

In privința pătrunderii stilurilor nu putem fi întotdeauna de acord cu marele virtuos. Așa, de pildă, Sonata de Brahms poate fi cântată cu o adevărată respectare a stilului, numai în maniera plină de reculegere a lui Casals.

Dar Piatigorsky este un artist. El rămâne un mare interpret chiar când nu respectă stilul.

Având o personalitate pasionată, Piatigorsky are totuși darul de a se



concentra, de a se stăpâni, putând astfel să interpreteze muzică de Bach, de Francoeur sau de Eccles.

Recitalul de Miercuri a avut în prima parte a programului Sonata de Eccles, de Brachms și de Francoeur. Extraordinară a fost interpretarea dată lui Francoeur.

In partea II-a a concertului am ascultat o transcripție pentru violoncel din „Serenade des elephants", fragment spiritual și humoristic din „Children's Corner" de Debussy. Apoi o nocturnă de Chopin (moment de intensă poezie) și Tzigane de Ravel.

Această din urmă bucată a fost scrisă pentru violină, iar interpretarea sa la violoncel este o dovadă că Piatigorsky a extins posibilitățile de expresie ale instrumentului său.

In bis am ascultat „Hora staccato" de Dinicu-Haifetz, „Habanera" de Ravel și un menuet de Mozart.

Program frumos, pe care marele violoncelist l-a pus în valoare cu muzicalitatea sa fantastică, cu temperamentul său sălbatec, rusesc.

Concertul simfonic cu Abendroth

In simfonicul de Joi seara, d. Hermann Abendroth, directorul celebrelor concerte dela „Gewandthaus" din Lipsca, ne-a dat pentru a doua oară prilejul să admirăm concepția sa dirijorală, profundă.

Intr'un program care punea interesante probleme de tehnică, d. Abendroth s'a arătat a fi un mare dirijor și un subtil muzician.

Genialele „Variațiuni pe o temă de Mozart" ale lui Max Reger, au fost interpretate printr'o adâncire orchestrală a liniilor și printr'o fină reliefare a efectelor de timbre.

Max Reger, născut în 1873 la Brand și mort în 1916 la Lipsca, reprezintă în muzica germană pe compozitorul care tot continuând linia clasicilor Bach-Beethoven-Brahms, a fost totuși respectiv la tendințele muzicii moderne.

Ceeace stabilește rudenia dintre Reger și marii clasici, este purismul său, hotărîrea cu care a evitat orice program, orice efect literar, cultivând cu pasiune forma muzicii pure, concepută ca un limbaj armonic abstract.

Reger a fost un creator plin de originalitate și într'o vreme când Richard Strauss continua tradiția muzicii romantic trasată de Liszt, el a rămas pe poziția sa ostilă „programatismului".

Variațiunile lui Reger, au fost scrise pe tema sonatei cu variațiuni în la major, de Mozart.

In cele opt variațiuni, tema lui Mozart cunoaște extraordinare transformări, avataruri care o fac de nerecunoscut, prin trecerea motivelor la toate grupurile de instrumente.

Lucrarea se termină cu o grandioasă [illegible], în care apare tema mozartiană enunțată de alămuri, într'o izbucnire strălucitoare și solemnă.

D. Abendroth ne-a lămurit, notă cu notă, înțelesul acestei opere.

După uvertură „Lenora No. 3" de Beethoven, dirijată într'un stil care a epuizat entuziasmul ntregii săli, am ascultat simfonia III-a de Anton Bruckner.

Bruckner s'a născut în 1824 la Ausfelaen și a murit în 1896 la Viena.

Fiind autodidact în muzică și în compoziție, Bruckner a scris prima sa lucrare la 40 de ani. Era o liturghie.

Sub influența lui R. Wagner, a scris nouă simfonii, dintre care ultima e neterminată.

Bruckner a transpus în muzica sa simfonică procedeu și idei wagneriene.

Simfonia III-a, scrisă în 1873, s'a bucurat de aprecierea lui R. Wagner. Compusă din patru părți — moderato — adagio quasi allegro — scherzo — finale allegro — ea este un amestec de muzică grațioasă și de gravitate religioasă.

Moderato, dela începutul simfoniei, debutează cu o temă eroică, pe care o pronunță coardele și suflătorii.

Tema a doua e evocatoare și descriptivă.

Mișcarea II-a, Adagio quasi andante, este de o fremătătoare nostalgie, de un tragism wagnerian.

In Scherzo triumfă o voe bună și un elan ritmic extraordinar de divers. Din când în când birue ritmu' unui vals vienez de care orchestra e cucerită, ca un mal de apele în revărsare ale mării.

Finalul este ca un fel de glorificare a muzicii eroice.

Un sentiment de bărbăție domină această parte, în care își dispută întâietatea două teme la fel de inspirate.

Simfonia III-a de Bruckner este o operă foarte frumoasă a cărei execuție pune la contribuție înțelegerea dirijorului precum și rezistența și calitatea orchestrei.

D. Abendroth a atins în această interpretare perfecțiunea. Artist conștiincios, dotat cu o mare expresivitate, d. Abendroth a transmis orchestrei toate nuanțele pe care le-a descifrat în muzica lui Bruckner.

A fost un concert simfonic ales, așa cum am vrea să ascultăm mereu.

Orchestra era într'o dispoziție extraordinară, după eclipsa prin care a trecut cu prilejul reprezentării lui „Fidelio" la „Opera Română".



Bibliografie

POEZII

— Ion Brădescu — *Soarele negru*. Editura „Cultura poporului" 1937, 58 pag., 40 lei.

— Constantin Asiminei, *Luminișurile anilor mei"* (poeme și pasteluri). Editura „Cugetarea" 1937, 167 pag., 45 lei.

— Virgil Carianopol, *Carte pentru domnițe*. Editura „Cartea Românească", 1937, 117 pag., 60 lei.

— Aurel Marin, *Versuri*, „Unirea" 1937, 61 pag., 50 lei.

— Maria Banuș, *Țara fetelor*. Editura „Cultura poporului", 1937, 142 pag. 80 lei.

ROMANE

— Sandu Teleajen, *O fată singură*. Editura „Cugetarea", 1937, 241 pag., 60 lei.

— E. Lovinescu, *Mili*. Editura „Adevĕrul" 1937, 248 pag., 70 lei.

— I. Peltz, *Pui de lele*. Editura „Naționala-Ciornei", 1937, 406 pag., 80 lei.

— L. Leoneanu, *Femeia de ghiață*. Editura „Adevĕrul", 1937, 207 pag., 50 lei.

— Mircea Gesticone, *Războiul micului Tristan*. Editura „Cultura Națională", 1937, 455 pag., 100 lei.

— Principesa Martha Bibescu, *Isvor, Țara Sălciilor*. Editura „Adevĕrul", 1937, 406 pag. 90 lei.

— C. Manolache, *Catrinel*. Editura „Cartea Românească", 1937, 490 pag., 120 lei.

— M. D. Stamate, *Moartea locotenentului Fulga*. Piatra Neamț, 1937, 612 pag.„ 90 lei.

— Lucian Ruga, *Marea călătorie*. Editura *„Cultura poporului"*, 1937, 226 pag., 60 lei.

— Al. Lascarov Molodovanu, *Tătunu*, Editura „Cugetarea", 1937, 286 pag., 60 lei.

NUVELE, SCHIȚE, POVESTIRI

— Arcadie Avercenco, *Povestirile unui cinic* (trad. de R. Donici). Editura „Cartea Românească", 1937, 182 pag., 50 lei.

— I. A. Bassarabescu, *Moș Stan* (ed. II). Editura „Cugetarea", 1937, 183 pag., 50 lei.

— Gh. Brăescu, *Amintiri*. Editura „Cartea Românească", 1937, 267 pag., 60 lei.

— M. Iorda, *Funeralii naționale*. Editura „Adevĕrul", 1937, 233 pag., 60 lei.

ISTORIE

— Vasile Pârvan, *Dacia. Civilizațiile străvechi din regiunile carpato-danubiene*. București, 1937, 218 pag., 100 lei.

— Victor Motonga, *Un secol din istoria Daciei în timpul năvălirilor barbare; epoca încreștinării poporului român*. Cluj, 1937, 28 pag., 40 lei.

— Vladimir Dumitrescu, *L'art préhistorique en Roumanie*, București, 1937, 34 pagini + 25 planșe, 80 lei.

— Constantin Necșulescu, *Ipoteza formațiunii politice la Dunăre în sec. XI*. M. Oficial „Imprimeria Națională", 40 lei.

FILOLOGIE. ISTORIA LIMBII

— Al. Rosetti, *Istoria limbii române, I, limba latină*. Editura „Fundațiilor pentru literatură și artă Regele Carol II", 1937, 219 pag., 100 lei.

— Iorgu Iordan, *Gramatica limbii române*. Editura „Cartea Românească", 1937, 249 pag., 80 lei.

— Barbu Lăzăreanu, *Cu privire la gramatică și vocabular*. Editura „Cultura Românească", 1937, 40 pag., 16 lei.

DREPT.

— Valeriu Șotropa, *Introducere și bibliografie în istoria dreptului roman*. Editura „Cartea Românească", 1937, 232 pag., 150 lei.

— Institutul de drept internațional al Univ. Mihăilene din Iași, *Revizionismul* (lucrare colectivă). Iași, 1937, 280 pag., 100 lei.

DIVERSE

— I. Marius Mircu, *N'am descoperit America*. Editura „Cultura Poporului", 1937, 304 pag., 60 lei.

Cartea străină

Adolphe Ferrière: Trei pioneri ai educaţiei celei noi

Trad. de prof. Nic. Creţu

Problema educaţiei constitue, — chiar în state cu civilizaţie şi tradiţie istorică mai veche decât a noastră, — o problemă a cărei rezolvare nu şi-a atins limitele perfecţiunii.

Eforturi uriaşe s'au făcut şi se fac pentru stabilirea unei mai bune metode de îndrumare a celor mai fragezi dintre noi: copiii.

Ştiinţele pozitive, filosofia, teologia, ba chiar şi arta, toate concură şi încearcă să cizeleze mai frumos şi mai apropiat de pretenţiunile vieţii sufletele, gândurile şi pornirile fâpturilor cu trup plăpând şi cu puţine primăveri pe umeri.

In cadrul acestor preocupări, opera lui Adolphe Ferrière, marele pedagog genevez, poate fi socotită un mare pas înainte pe drumul atât de spinos al educaţiei infantile. Ea realizează şcoala spontaneităţii, şcoala expresiunii creatoare a copilului. Ea răspunde la tendinţa spre libertate, care este în adâncul oricărui suflet omenesc, şi constitue acea *„şcoală activă"*, care a revoluţionat vechile metode de educaţie, dând, acolo unde s'a aplicat, roade mai mult decât surprinzătoare.

Printre cei care au iniţiat şi au mărit raza de aplicare a şcolii active — şcoala educaţiei individuale, săvârşită prin lucru creiat şi nu impus, — au fost şi cei trei pioneri, despre care cu atâta căldură ne vorbeşte Adolphe Ferrière, în cartea sa: *HermanLietz, Giuseppe Lombardo-Radice şi Frantisek Bakule.*

Aceşti trei mari pedagogi, de naţionalităţi diferite şi cu mijloace pedagogice proprii, au realizat în statele lor minunea unei noi educaţii, cu rezultate neaşteptate, având rezonanţe de interes social-uman nebănuite.

Lietz a fost în Germania iniţiatorul îndrăsneţ al nouei educaţii cu bază individualistă, care coboară pe copil în arenă, spre a-l forma, în mod real, fiinţă vie, după principiile unei psihologii sănătoase.

In Italia, *Lombardo- Radice*, creatorul acelei legi pentru educaţia populară „Legea Gentile" a determinat introducerea unor metode de învăţământ expresioniste şi utile, debarasând şcoala de bagajul verbalistic, atât de greoi şi de obositor.

Frantisck Bakule, în Cehoslovacia, a realizat, la început, cu ajutorul unor copii schilozi şi lăsaţi în voia soartei, opere artistice uimitoare. Marea dragoste de copilărie, iubirea clar văzătoare şi înflăcărată pentru cei mici, i-au dat putinţa lui Frantisek Bakule să muleze dintr'un lut inform şi recalcitrant, creaţiuni minunate, oameni adevăraţi, însufleţiţi de marea pasiune a muncii.

Despre aceşti trei mari pedagogi, Adolphe Ferrière ne spune cuvinte calde şi convingătoare, în acest volum, pe care d. prof. Nic. Creţu l-a tradus admirabil, într'o autentică limbă românească.

Şcoala noastră n'are decât de câştigat depe urma aprofundării experienţelor pedagogice ale acestor educatori de geniu.

MIRCEA FLORENTIN

Scrisori de dragoste

Cu prilejul comemorării unui an de la moartea lui Charles Louis Philippe, asociaţia Internaţională a „Prietenilor lui Ch. L. Philippe" a publicat un buletin, ilustrat cu un portret al scriitorului, buletin rezervat numai prietenilor şi neexistând în comerţ. Acest buletin conţine câteva scrisori de dragoste către „ o femee excelentă, bogată, bună, plină de calităţi", cum spune el. Ea îi purta „o dragoste inteligentă şi foarte delicată". Iată cum se prezintă autorul lui „Bubu de Mont Parnasse", la începutul acestei corespondenţe, Oct. 1901:

„Intre toate lucrurile din lume nu există nici unul împotriva căruia să nu mă încumet a lupta. Nu am vanităţi, dar sunt dintre acei oameni, care posedă încă virtutea orgoliului, virtute căpătată odată, pe care o simţi crescând, urcându-se, tăcând. Căci orgoliul e plin de tăcere. Am început cu slăbiciuni copilăreşti, prin duioşii bolnăvicioase (le veţi vedea în cărţile mele dela început) şi numai prin Durere m'am ridicat, am mers, am văzut primele culmi pe care omul liber e mai tare decât furtunile".

Necunoscuta devine în curând „prietena scumpă", „preţioasa mea Ema" şi el îi vorbeşte de o bună prietenă a sa, „o femee de 38 de ani, simplă croitoreasă, care a cunoscut tot ce poate cuprinde nenorocirea materială şi durerea morală a oamenilor săraci". E vorba desigur de autorul romanului Marie-Claire, pe care, dimpreună cu amicii săi, „a smuls-o sinuciderii".

Iată apoi cum îşi lămureşte el sufletul şi inima corespondentei sale:

„Dacă veţi deveni prietena mea, vei avea fericirea unei iubiri, care ar putea rămânea pură dacă ai dori-o. Am iubit odată în viaţa mea şi ştiu că aş avea destul curaj să nu iubesc numai cu epiderma. Aş putea înfrânge orice dragoste pentru o femee, dacă această dragoste n'ar fi decât senzuală. Dar o dragoste duioasă, o prietenie profundă între un bărbat şi o femee, n'am cunoscut decât prea puţin şi aceasta atât de amestecată şi într'un fel atât de special încât pot spune că sunt virgin din acest punct de vedere. V'am oferit-o, v'o ofer, v'o dau, pentru că aţi suferit atât de mult şi deoarece cu slabele mijloace pe care le posedă femeia, aţi ştiut să rămâneţi cu stăpânire de sine. Pentru ultima oară voi da la o parte carapacea şi voi îngădui inimii mele să scoată tot ce are în ea".

In scrisoarea următoare, Philippe îi zice necunoscutei „iubita mea", amestecând pe „tu" cu „dumneavoastră" într'un bilet fermecător:

„Iubita mea, afară e un soare alburiu şi puţintel, iar vântul dă luminii zilei un suflu de patimă rea.

„Mie însă îmi pasă prea puţin pentru că în fundul sufletului meu soarele isbucneşte şi tăriile inimii nu se urcă în frunte şi ţin piept vânturilor. Am citit scrisoarea ta târziu şi a fost ca o binecuvântare înaintea somnului, rugăciunea şi fervoarea mea pentru viaţă; petrecusem braţul meu pe după umerii tăi şi ne plimbam prin cameră. Mai târziu, somnul ne-a cuprins, pe amândoi, ca un cuib în care dorm două păsărele.

„...Nu ştiu dacă voi putea avea vreodată atâta credinţă cât doreşti, Emma. Sincer îţi spun că nu ştiu. Vom vedea odată, într'o zi, dar cu simt că aci e viaţa şi o pot apuca oricând. Trebuie să ţi-o spun, draga mea, sunt mult mai indulgent şi mai emoţionat de când te cunosc pentru că tu m'ai redeschis la înţelegere, la lumină. Inţeleg mult mai bine ceiace numim sentiment. Dar trebue să-mi ţin voinţa mea întreagă şi să perseverez ca „om tare", căci vreau ca viitorul să-mi fie strălucit".

Jurnal intim

Sub titlul *„Au jour le jour"*, d-na Arabela Yarka a scos un interesant jurnal intim, în care şi-a notat impresiile dintre anii 1913-1918, înscriind atât evenimentele petrecute în viaţa sa intimă, cât şi cele care privesc viaţa socială de după războiu. Deşi în prefaţă autoarea ne spune că îşi dă seama de mediocritatea scrisului d-sale, trebue ţinut seamă de faptul că această mărturisire cuprinde şi modestie, pentrucă stilul în care sunt consemnate amintirile este colorat, curgător şi limpede.

Asupra firii romantice a autoarei a produs o impresie deosebită războiul, ale cărui întâmplări le notează, mai



ales din timpul când autoarea a stat în spitalele din Moldova, ca soră de caritate, de unde d-sa are însemnări interesante şi pline de înţelesuri. Deasemeni localităţile unde a avut reşedinţă, pe unde s'a plimbat şi care au impresionat-o, sunt descrise cu toată frumuseţea peisagiilor întâlnite şi cu întâmplările survenite.

Caracteristica acestui jurnal intim, o găsim într'un *realism* adeseori crud, pe care autoarea, ajutată de o sensibilitate aleasă, ştie să ni-l transmită în pagini frumoase.

Maurice Donnay: Mes debuts à Paris

Librairie A. Fayard. - Paris

Cunoscutul autor dramatic francez, Maurice Donnay, ne povesteşte în „Mes débuts à Paris" primii săi paşi în cariera literară. Impins de demonul poeziei, el părăsi studiile sale de inginer şi intră ca secretar la gazetarul Saint-Cère dela Figaro. In mediul acesta, cu totul nou pentru el, tânărul Donnay avu prilejul să cunoască pe cei ce-şi făcuseră un nume în literatură: Pierre Décourcelle, Henri Lavedan, Paul Bourget, Alfred Capus şi alţii.

Dar ucenicia lui la Saint-Cère nu ţinu decât doi ani. După o despărţire care nu fu tocmai cordială, el îl părăsi pentru a intra în cercul lui Rodolphe Salis, cunoscutul proprietar al cabaretului „Chat Noir".

Aci, împreună cu Henri Rivière ce făcea decorurile, el compunea versuri pentru teatrul de umbre, un fel de cinematograf vorbitor al timpului. Aceste spectacole, viu apreciate de elita intelectuală, se bucurau de un mare succes şi versurile lui Donnay nu treceau nebăgate în seamă. Atras de talentul acestui tânăr poet, însuşi Porel, directorul teatrului Odéon, îi ceru o revistă în versuri. Afară de consacrarea oficială ce-o căpăta în acest chip, se fixa definitiv şi calea ce-avea s'o urmeze, anume aceia de autor dramatic. Prin acest ultim eveniment, sfârşeşte autorul amintirile sale. Pentru cei iubitori de a retrăi câteva clipe atmosfera Parisului literar dela sfârşitul secolului al 19-lea, cartea lui Donnay prezintă un mare farmec.

Portretul alternează cu anecdota, figuri dragi şi cunoscute se perindă înaintea noastră, mici evenimente ne transportă cu ani în urmă. Turnul Eiffel ni se pare iar ca ultima expresie a modernismului îndrăzneţ şi umila bicicletă ca simbolul vitezei.

Ca tot ce-i trecut, această epocă ne apare învăluită de poezie şi suntem tentaţi să exclamăm ca şi Donnay: „Cei ce n'au trăit în 1889 n'au cunoscut la douceur de vivre".

Laureaţii premiului Nobel pentru ştiinţă

De curând, Academia Regală din Stockholm a decernat premiile Nobel pentru acest an.

Deţinătorii acestor premii, pentru secţiunile ştiinţifice sunt: d-nii: Davisson şi profesorul G. P. Thomson — pentru fizică — profesorul Paul Karre şi Haworth pentru chimie şi profesorul Szenkgyoergyi pentru medicină.

D. Davisson activează la laboratoriile Bell din New-York, şi s'a remarcat prin interesante studii asupra însuşirilor electronilor, analizând în special efectele reflexiunii neregulate a electronilor asupra cristalelor.

Celălalt laureat al premiului de fizică, d. G. P. Thomson, profesor la Colegiul Imperial al Ştiinţelor din Londra şi fiul faimosului savant J. J. Thomson, a aprofundat deasemenea fenomenele în legătură cu electronii, şi în deosebi fenomenul difracţiunii şi al „undelor-pilot", care însoţesc electronii în cursa lor în spaţiu.

Paul Carrère, unul din deţinătorii premiului pentru chimie, profesor la Universitatea din Zürich, a studiat constituţia chimică a vitaminelor în timp ce profesorul D. N. Haworth, de la Universitatea din Birmingham, s'a remarcat prin cercetările sale asupra structurii moleculare a zahărului.

In sfârşit, laureatul premiului Nobel 1938 pentru medicină şi biologie, d. Albert D. Szenkgyoergyi, este un distins savant ungur, profesor la Universitatea din Szeged şi director la Institutul de Chimie Medicală din acest oraş. Lucrările lui mai de seamă se referă la proprietăţile antiscorbutice ale acidului hexuronic, şi la fenomenul respir[illegible]



Cartea românească

de G. CĂLINESCU

Cronica literară

C. Banu, Grădina lui Glaucon sau manualul bunului politician; Sandu Teleajen, O fată singură; Ioan Massoff, Istoria Teatrului Național; N. Papadopol, Regele Myr

D. C. Banu, care înainte de războiu a jucat un rol foarte însemnat în mişcarea noastră literară, sub forma iniţiativei şi a entusiasmului, s'a arătat în ultimii ani de o discreţie desăvârşită. Jucând şi în politică un bun act, a pierit apoi din vederea vulgului. Aforismele pe care le dă azi la iveală explică cu desăvârşire pe om. Avem înainte meditaţiile unui mizantrop, ale unui dezamăgit, sau cel puţin ale unui ins care înţelegând ce este politica şi admiţându-i finalităţile, regretă de a nu fi fost dotat cu lipsa de scrupule ce se cere politicianului. In acest regret intră bine înţeles şi ironie.

Păstrând toate proporţiile, ar fi oarecum poziţiunea lui Machiavel. Acela nu jucase un rol politic însemnat şi ar fi rămas fără ajutorul scrierilor lui un obscur. Insă inteligenţa lui, puterea lui de scrutare a raportat într'un sistem tot ceiace nu putuse desfăşura în practică. Aşa a ieşit *Principele*. Este scrierea d-lui C. Banu, încă odată zicem păstrând proporţiile, un soiu de *Principe* român, un tratat spre folosul politicianului, care este echivalentul principelui de altădată? Propriu zis nu si iată din ce cauză. Machiavel vorbea serios, tratatul lui era bun, pe când manualul d-lui Banu are o nuanţă de parodie de felul aceleia a lui Gr. Alecsandrescu din *Satira duhului meu* sau a lui Parini din *La Caduta*. Dai sfaturi imorale de parvenire cuiva ca să scoţi în evidenţă mijloacele înseşi prin care parvin oamenii. Foarte adesea d. Banu foloseşte maniera lui Labruyère ca în este portretul tipologic. Cu toate acestea, nu totul este satiră. Din aforismele autorului se pot desprinde două trei propoziţii afirmative şi anume: scopul general al politicei poate fi folositor patriei, şeful (acesta e un fel de principe) e de obiceiu un om bine intenţionat şi cu o vocaţie specială, şeful se poate folosi şi de calităţile şi de cursurile partizanilor săi. In chipul acesta manualul este în fond un adevărat manual, un *Principe* tratat cu mijloacele moraliştilor francezi din secolul al XVII-lea, un manual pe jumătate serios pe jumătate desgustat.

Mai este însă o latură care îl îndepărtează de atitudinea tip Machiavel. Oricât s'ar ironiza lumea politică, nu se osândeşte politica însăşi ca ocupaţie, ba chiar se dă a înţelege că este legitim ca un individ să profeseze politica în vederea promovării proprii. Aforismele definesc raportul dintre scop şi mijloace. Pentru cine cunoaşte mai adânc literatura de soiul acesta putem indica numaidecât tipul de scriere în care intră manualul d-lui Banu; este acela al *Amintirilor* lui Guicciardini, cu care au în maniera generală o izbitoare asemănare, excepţie făcând de labruyerism. Guicciardini, după o îndelungă carieră politică, îşi rezumă experienţa în acelaş chip aforistic. Spre deosebire de Machiavel, el nu are niciun ideal superior interesului personal. Observaţiile lui privesc toate realizările acestui interes, în modul cel mai puţin vulgar cu putinţă, ce-i dreptul. E multă înţelepciune în aceste amintiri, dar înţelepciune de mizantrop şi de egoist.

Acestei poziţiuni d. Banu i-a adăogat humorul şi uneori o violenţă polemică poate nu totdeauna fericită deşi generală.

Dar oricum manualul său revelă pe omul cu foarte bune lecturi clasice pe care ştie să le folosească în chip inteligent, cu o mare onestitate şi cu acea seriozitate care urmăreşte numai adevărul şi nicidecum satisfacţia de a scrie o carte. Din această pricină *Manualul* acesta e una din cele mai impresionante cărţi pe care le-am citit în ultima vreme prin gravitate, prin sentimentul că te afli în faţa unei experienţe ajunse la saţietate. Nu este o sentinţă care să nu fie plină de adevăr şi de ironie, dar sunt foarte multe care pe lângă aceasta au şi concisiunea cerută unei formulări artistice. Vom cita câteva nu după criteriul estetic, ci după acela al substanţialităţii ca să arătăm cititorului ce importanţă are o astfel de carte, de loc convenţională, de loc distracţiune, mai ales când vine de la un om de cultură şi de la un fost ministru:

— „Sunt oameni născuţi să comande; alţii, să slujească. Descoperă-i pe aceştia; strânge-i în jurul tău; satisfăle instinctele servile. Vei afla printre dânşii devotamentele cele mai statornice. Cu o singură condiţie: să nu încerci a face din slugă, stăpân".

— „Nu numai poetul se naşte. Şi lichea."

Inteligenţă, cultură, talent, situaţie socială, politică, nimic nu împiedică pe cel născut, să fie".

— „De îndată ce apare un caracter, toţi se coalizează împotriva lui.

De aci trebuinţa imperioasă ca în ţările, în care nu te poţi bizui pe opinia publică, toţi să te creadă la fel cu dânşii până când, ajuns şi puternic, îi vei putea zdrobi".

— „Orice politică bazată pe altceva decât pe interesele şi patimile omeneşti e de mai 'nainte menită insuccesului.

Dar şi orice calcul greşit al acestora poate duce la acelaş rezultat".

— „Absenţa e adeseori în politică un mijloc sigur de a recuceri terenul pierdut prin greşeli de tactică ori prin ingratitudinea conducătorilor. Cu o singură condiţie: să nu fie prelungită dincolo de limita, de la care începe uitarea".

— „Nu trebue să fii nici prea inteligent nici prea învăţat spre a mânui cu succes oamenii.

O mediocritate onorabilă şi o fineţă, moştenită ori dobândită, îţi sunt îndestulătoare".

Precum se vede, sunt observaţii ironice de mizantrop, dar în acelaş timp sfaturi serioase de urmat de către un spirit pozitiv care urmărind un scop se supune condiţiilor înşişi ale vieţii.

Ca o adaptare la noi a atitudinii lui Guicciardini, cu materie şi expresie modernă, aceste cugetări sunt remarcabile.

•

In privinţa subiectului, d. Sandu Teleajen a făcut un pas înainte. Un roman trebue să se bizue pe acele situaţii din care decurg problemele morale esenţiale din viaţă. Iar în viaţă este iubire sau neunire între soţi, apropiere sau discordanţă între generaţii, ambiţie, invidie şi ură, voinţă de înălţare, sentiment de înfrângere şi alte câteva situaţiuni de acestea şi mai mult nimic. Renunţând la teme care interesează mai degrabă medicina, autorul şi-a luat un subiect bogat în posibilităţi de tratare a vieţii morale. Un inginer munceşte, se îmbogăţeşte, îşi iubeşte soţia şi-şi creşte bine copiii, apoi deodată suferă nişte pierderi, cade în sărăcie şi la darul beţiei.

Căderea se explică prin faptul de a fi găsit o amantă, o actriţă străină. Cu aceasta face chiar un copil. Fireşte soţia este mâhnită, se înfundă la ţară ca învăţătoare şi-şi lasă soţul de capul lui. Acesta e părăsit în curând şi de actriţă care e în fond o femee de treabă, se îmbolnăveşte rău şi moare. Dar ultimii ani îi sunt mângâiaţi de prezenţa fetei lui, Dandinuţa, care luând locul supăratei soţii, îl îngrijeşte, îi prelungeşte viaţa şi-i ocroteşte pe fiul nelegitim.

Foarte frumos subiect, zicem noi, dar n'ajunge numai frumuseţea subiectului, mai trebue şi meşteşug. Nu e puţin lucru însă în evoluţia romanului nostru, mai sărac decât îşi închipue unii, şi acest lucru. Bine înţeles d. Sandu Teleajen scrie fără deosebite daruri stilistice, dar am convenit odată că asta nu e numaidecât trebuincios. De ce n'ajunge numai subiectul? Pentrucă subiectul este oarecum un factor abstract care se poate găsi oriunde. Numai prin tratare subiectul devine reprezentare de viaţă. Să vedem aşadar care sunt însuşirile şi care sunt cusururile tratării în acest roman. Personagiul cel mai viu nu este Dandinuţa ci Inginerul Negoiţă Vornic. Dacă nu ne este înfăţişat în toată plinătatea vieţii lui morale, este măcar satisfăcător schiţat ca să ni se sugereze un tip. E omul de 50 de ani, să zicem, care după o viaţă de muncă şi virtuţi casnice e zăpăcit numaidecât de o femee care iese din linia comună, de o „actriţă". Un astfel de om e ticălos şi conştient de vinovăţia lui, mereu recidivist şi mereu gata s'o rupă cu destrăbălarea. Inţelegerea lui cu una din fetele sale, este din cele mai posibile. Fata iubeşte mai mult pe tată decât pe mamă, mai ales că acesta fiind culpabil se poartă cu multă sfiiciune faţă de copii. Fata vede în austeritatea mamei o pricină a decăderii tatălui şi apoi toată maternitatea ei virtuală găseşte un exerciţiu mai bun decât păpuşile în ocrotirea unui tată şi a unui adevărat copil, pe lângă aceasta şi frate vitreg. Situaţiile acestea sunt dacă nu superior tratate cel puţin adevărate, şi azi când sunt romancieri cu reputaţie care bat câmpii călărind pe vorbe, meritul d-lui Sandu Teleajen este măcar acela al bunului simţ. Mama este mai puţin conturată, deşi romancierul putea şi era bine să sporească puţin volumul cărţii. Este această mamă o biată fiinţă suferitoare, abrutizată de muncă până acolo încât să piardă sentimentul de milă pentru tatăl copiilor ei, sau e o fiinţă acră, statornică în ură şi în egoism? Celelalte persoane sunt tremurate şi nu se disting bine. Sunt prea multe, prea fugitive, şi cu o legătură între ele cam superficială. Pentru a-tâtea personagii, pentru zugrăvirea vieţii de internat de fete, trebuiau pagini multe de desvoltare sistematică, până la clarificarea tuturor eroilor. Prea mare subiect, volum prea modic. Este de observat că romancierul român, când izbuteşte să iasă din lirism cade în senzaţional în loc să rămână într'un realism cumpătat, luminat de o observaţie psihologică generală. De pildă amanta inginerului e o cântăreaţă de nu ştiu ce naţie care a colindat Europa. Când erau iubiţii mai liniştiţi răsare un tenebros Alfredo, soţ al actriţei care o doreşte din nou şi o duce în America. Apoi deodată actriţa se 'ntoarce, urmărită ca 'n filme de convenţionalul Alfredo, care bine înţeles e gelos ca orice personagiu cu acest nume, italian sau sud-american. In sfârşit actriţa cade cu aeroplanul şi piere tocmai când romancierul nu ştia cum să facă pentru ca rolul Dandinuţei să fie mai patetic. In general însă romanul este onorabil.

•

Ceiace ne oferă d. Ioan Massoff este foarte interesant şi merită toată lauda dar nu e propriu zis o *Istorie a teatrului Naţional*. Noi am fi intitulat-o *contribuţii la o Istorie etc.* Istoria presupune sinteza oricât de sumară. Acolo lucrurile trebuiau luate *ab ovo*, dela naşterea în Muntenia a teatrului în românește, căci asta înseamnă propriu zis teatru naţional, până la crearea societăţii dramatice. Mai presupune naraţiunea amănunţită în baza documentelor a etapelor acestui teatru, sub raportul repertoriului privit ca un lucru viu nu ca o listă, al mişcării opiniei publice, al reprezentaţiunilor epocale. Apoi ne trebue biografia tuturor artiştilor, pe cât se poate, şi în locul figurilor simpatice de altfel ale d-lor directori actuali, figurile actorilor care s'au perindat pe scena românească. In franţuzeşte se puteau găsi destule modele în deosebi în legătură cu istoria Comediei Franceze şi a actorilor săi (Vezi Fournel, Eugène Rigal, Henry Lyonnet, Georges Mangrédien) ca să lăsăm la o parte monografiile de actori izolaţi. Chiar şi dezordonata sinteză parţială a lui Max Aghion, *Le théatre à Paris au XVIII-e siècle* putea călăuzi. D. Massoff ne-a dat lucruri foarte utile, de pildă repertoriul teatrului de la 1877 încoace şi câteva date şi anecdote despre unii actori. Puţin cam supărător este că autorul nu spune de unde ia unele amănunte care par inedite. Ne întrebăm dacă e adevărată acea ştire curioasă că „Davila sărută mâna Regelui, apoi a Reginei"...

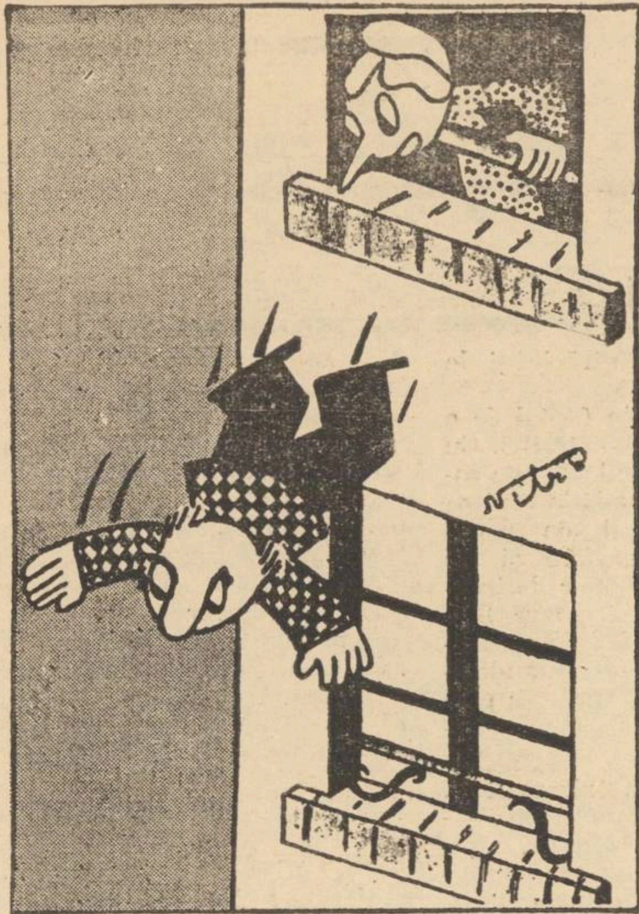
•

D. N. Papadopl şi-a propus să ne înfăţişeze în *Regele Myr* câţiva nebuni în frunte cu medicul şef, văzuţi nu c. oroarea burgheză ci ca nişte indivizi perfecţi în felul lor. Ar fi o revoluţie cam ca aceea a lui J. J. Rousseau în pedagogie. Nebunia nu este o abatere, cum copilăria nu e o pregătire. Şi una şi alta sunt stări care au o finalitate în ele înşile. Efectul care se poate scoate din acest domeniu poate fi dacă nu umoristic, ceeace ar presupune o rămăşiţă de atitudine critică, deadreptul poetic. Nebunul devine poetul absolut, care se înstrăinează cu totul de la chipul nostru de a fi. Ruşii au tratat asta în scrierile lor luând pe nebuni în serios şi am putea cita pe Gogol care întocmeşte un jurnal de dement.

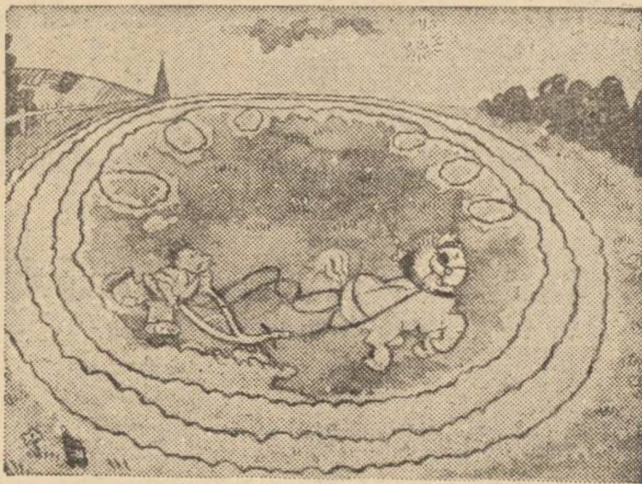
D. Papadopol o începe spiritual, apoi cade într'o coloare verbală prea abundentă, căutând se pare să realizeze pentru Mărcuţa ceeace d. Arghezi a înfăptuit pentru Văcăreşti în *Poarta neagră*, în sfârşit scrierea devine prolixă, exagerată şi fără sens din dorinţa tocmai de a pune în ea prea multe sensuri.

E un început însă care nu înlătură pe autor dela concursul literar.





— Ernest, întoarce-te! Am câştigat la loterie (Marianne)



Fostul cal de circ. (Marianne).



— Acesta e poate mai puţin practic; în schimb e atât de şic!
(Marianne).



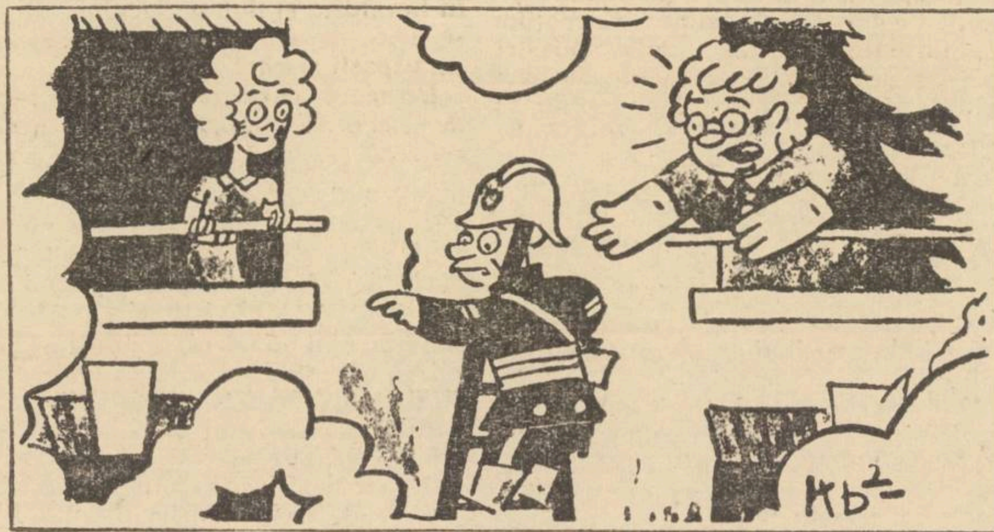
— Nu, nu e el... Bărbatu-meu e chel şi cu un mic barbişon negru.
(Marianne).



— E pentru a zecea oară că o scot.
(College Humor).



GARDIANUL. — *Nu ţi-e ruşine să lucrezi Dumineca!?* (Marianne).



— Ei, pompieri! Puţin mai la stânga! (Marianne).



— Domnule profesor, auditorii vă întreabă dacă nu vreţi să jucaţi o partidă de bridge ?

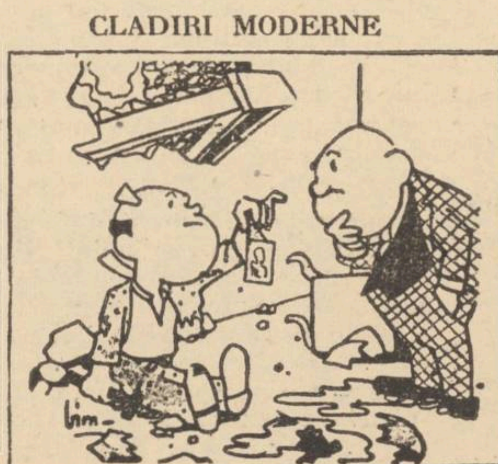


— Îţi repet, Ernestina, că nu merg decât în viteza întâia. (Le rire).



— Te iubesc atât de mult, încât aş vrea să te mănânc.
— Toate bune, dar mie nu-mi plac oamenii care mănâncă cu degetele.
(Le rire).

CLADIRI MODERNE



— Iertaţi-mă, domnule. Voiam numai să agăţ acest mic tablou la mine în cameră. (Marianne).



— I-am spus că nu sunteţi acasă. Dar ea mi-a răspuns că vă trimete un cadou.
(Esquire).

POLEMICI



Poeziile „Sânzanei“

Greer, greer,
Cât de jalnic mi-ai cântat
Astă-noapte
Simfonia
'nvolburat' a
milioanelor de secoli
din trecutul 'ntunecat...

Așa începe o „poezie" publicată în „Sânzana", botezată de poet „Nostalgie". Remarcați frumusețea aranjamentului, splendoarea imaginilor și... greșelile de ortografie. O fi cântând greerul jalnic, dar mai jalnic cântă poetul. Probabil că dumnealui vrea să sugereze prin deasa întrebuințare a liniuțelor, apostrofelor și punctelor de suspensie simfonia milioanelor de secoli. Ce și-a zis omul: dacă-s milioane, trebue să fie și... abundență și dă cu apostrof și linioare unde trebue și unde nu trebue. Citiți și dvs.: „ din trecutul 'ntunecat". Din două una: ori este „trecutu 'ntunecat" și atunci punem apostrof, ori este trecutul întunecat și atunci nu punem nimic.

Dar să trecem mai departe. Să nu creadă cumva lectorii că modificăm punctuația, ortografia sau imaginile pentru a obține „efecte". Nu! Le reproducem textual, așa cum au apărut în original.

Și, muncit întreaga-mi viață
de misterul
pururea ne-deslegat
am căzut în nesimțire
între patru scânduri grele
și-am dormit o veșnicie,
și-am dormit par'c'o clipită,
somnul crucilor de piatră,
și-apoi iar m'am deșteptat...

Rău ai făcut, poete! Mai bine rămâneai în nesimțire și dormeai o veșnicie somnul „crucilor de piatră"... Cel puțin în felul acesta eram asigurați că nu vei scrie poezii și nu vei mai stâlci limba românească. Ia aminte, poete: „nedeslegat", se scrie într'un singur cuvânt și nu cum scrii mata „ne" liniuță, „deslegat". Ascultați acum și sfârșitul:

Când m'am deșteptat
tu greer,
tot torceai mereu fuiorul
milioanelor de secoli:
firul ne'ntrerupt, ce leagă
viitorul cu trecutul,
prezentul cu viitorul...

Indărătnic greer, dom'le. Să toarcă și să tot toarcă într'una fuiorul milioanelor de secoli, firul neîntrerupt, ce leagă viitorul cu trecutul, prezentul cu viitorul... Și secolii, zău așa, să se adune grămadă cu milioanele, de parc'ar fi dude sau nuci, chiar atunci când poetul se deșteaptă... In realitate, „când m'am deșteptat" este o figură poetică. Poetul tot prost a rămas și ca să-l facem să nu mai scrie, nu ne rămâne decât „să-l muncim întreaga viață ca misterul pururea ne-deslegat". După propria lui mărturisire, va cădea în nesimțire. Va trebui însă totodată să stârpim și greerii cu „Flit" sau cu alt insecticid, fiindcă sunt în stare să-l „deștepte" iar... Și atunci o s'o pățească. Va fi și el ca misterul: bun de legat...

Ermetism

Un poet care până'n prezent nu s'a manifestat decât printr'un „ermetism" poetic, a început să scrie dela o vreme articole care, fiind destinate marelui public (aceasta nu înseamnează că și ajung acolo, fiindcă revista la care colaborează este ea în schimb foarte... confidențială: n'o citesc decât redactorii...) sunt, firește, mai puțin esoterice, mai „descuiate".

Iată ce citim într'un articol apărut într'o revistă de dreapta:

„Dar care ar fi identitatea acelor elemente ale căror vinișoare de o strălucire neliniștitoare se preling din vulcanii spirituali ai nației, răzbunând șomaju' celor de sub centura Carpaților moldovenești? După umila noastră părere sunt vechile elemente barbare altoite sângelui nostru daco-roman, în restriștea cea de pomină a trecutului românesc".

Vai de mine, poete, se poate să comiți imprudențe de felul acesta? Matale uiți pe semne că scrii la o revistă de dreapta? Auziți îndrăzneală: „în sângele nostru daco-roman ar fi altoite elemente barbare".

Păzea, să nu te audă redactorii revistei, că atunci când ți-or „altoi" ei niște „elemente barbare" pe pielea d-tale „daco-romană", tare mă tem că o să te reducă din nou la ermetism. Și încă la unul absolut!

Printre rânduri

Intr'o revistă recent apărută redacția face următoarea rugăminte cititorilor ei:

„Cititorii sunt rugați să citească și printre rânduri".

Zadarnică trudă. In rânduri și printre rânduri, oricât ai ceti, tot acelaș lucru vei găsi: nimic...

Nimic

De altfel însăși redacția revendică acest nimic. Ascultați:

„Intrucât pe lângă toate ziarele și publicațiunile roesc o serie de escroci și haimanale, facem cunoscut tuturor că afară de d-nii Mihail Daneș și N. Sfătoiu, nimeni nu reprezintă PENTRU NIMIC, — gazeta noastră".

Ați înțeles: numai d-nii Mihail Daneș și N. Sfătoiu reprezintă pentru nimic gazeta... Reprezentanți ai nimicului...

Manuale

Tot din recent apărutul oficios al nimicului:

„D-nii editori cât și d-nii autori de volume de literatură, sunt rugați a-și trimite, pentru recenzie, câte două manuale din lucrările puse în vânzare".

In loc de exemplare, oamenii preferă manuale. Probabil ca să'nvețe mai ca lumea românește și să cunoască sensul noțiunii manual...

Recenzie

Volumul de poeme al d-lui Teofil Lianu a inspirat unui publicist ardelean, care nu vrea să-și dee numele, următoarea recenzie:

„Cu Teofil Lianu, flora lirică a iconarilor începe răboj nou, pe bâta de alun măistorită cu cruci de crez românesc.

„Saltul din prea mult ermetic și adăparea rimei în tău de isvor, închizând în lada de culori, curcubeu arborosean, înseamnă, săturarea inspirației în heraldica și duhul locului. Resursa lirică din Curcubeu, închide ștergar de văpseli și cânt de țară".

Urmează înșirarea câtorva mostre de „inspirație săturată", după care recenzentul, recunoscător, trimite poetului niște daruri însoțite de un apel vibrant:

„Dragă Liane, din partea noastră, un colac împletit în unsprezece și vin sfințit de Bobotează. Și ți-am mai da — vino, te așteptăm poimâne, în hotar plouat cu grâne — trei stropi de vin sfințit de Mitropolit, să-ți rămână chipul cu dor".

Comentariile sunt inutile.

Am vrea doar să arătăm că revista care a publicat recenzia de mai sus apare în Ardeal și are colaboratori o serie de tineri care — după cum o spun singuri — „iau ziua de bumbi" „moae file în crezuri" *și nu știu ce au cu* „ciutura visului, cu lună în bucle".

Ch. Letourneau: Evoluția Moralei

traducere de A. Lehrman

In biblioteca „Revistei Ideei" condusă de d. P. Mușoiu, a apărut în admirabila traducere a d-lui A. Lerhman, cunoscuta lucrare a marelui sociolog francez, Charles Letourneau: „Evoluția Moralei".

Firul conductor al acestei lucrări, ideia centrală este aceia că sensul moral este cu totul diferit după nație, rasă, vârstă, sex, condiție socială și că acest sens este în permanentă transformare. Redată într'o românească literară, cursiv și atrăgător, traducerea acestei lucrări este binevenită.

Iarăși libertatea de creație artistică

„MINERII" volumul de stihuri răsunătoare al d-lui Aron Cotruș, a fost confiscat. Arta e încătușată și e dată pe mâna jandarmului", — *scrie o revistă de dreapta și protestează împotriva acestei prigoane, imputând presei democrate că* „nu suflă un cuvânt".

Punctul nostru de vedere e prea bine cunoscut. L-am exprimat în atâtea rânduri, protestând împotriva amestecului jandarmului în procesul de creație literară, în momente când revista în cauză avea altă părere.

Ne amintim apoi că d-lui Aron Cotruș i s'au mai confiscat volume de versuri și — dacă nu ne înșelăm — a și fost arestat pentru niște poezii, din care multe le-a reeditat în volumul confiscat acum — „Minerii". *Pe vremea aceia însă d. Aron Cotruș se găsea în lagărul democrației, iar revista cu pricina făcea cor cu jandarmii. Pe atunci arta putea fi încătușată și dată pe mâna jandarmului?...*

Mortalitatea infantilă

In legătură cu problema mortalității infantile în Basarabia, se discută care sunt cauzele. In discuție a intervenit și un învățător, Ion Bădărău. Iată ce scrie el în paginile revistei „Școala basarabeană":

„Inchipuiți-vă un sarai lung de vreo 15 picioare, acoperit cu stuf, despărțit în trei celule de cât un perete de chirpici. In celula din dreapta, grajd propriu zis, în care proprietarul (localul era închiriat) își ținea caii, în celula din mijloc, strâmtă de nu puteai să răsufli, cancelarie și locuință pentru domnul director (eu), în cea din stânga, mai mărișoară, sala de clasă, nepardosită — ca, dealtfel, toate celulele — și în plus, dedesubt — un beci umed...

„Copiii din cele două laturi ale satului trebuiau să vină în fiecare dimineață înotând prin noroaie...

„La școală, clasa bocnă. Ce putea face soba (încălzită de multe ori cu lemne aduse de micii viteji)?"

Dacă toate acestea constitue — ca să spunem așa — mediul în care vor trebui respectate anumite prescripții de higienă, iată acum și materialul uman:

„Cum stăteau acești copii cu stomacul, — *se întreabă învățătorul?*

„Intr'o zi din luna Februarie am făcut o anchetă printre cei 30 de elevi prezenți asupra temei: *„Dacă ați mâncat ceva azi dimineață. Și ce anume?"* Răspunsul a fost dureros de revelator.

„Iată rezultatul:
„4 copii au mâncat cartofi cu coajă;
„4 — fasole și mămăligă de aseară;
„2 — pește sărat;
„3 — pâine (fiii cârciumarului);
„restul de 17 — mămăligă cu sare, sau nimic".

Și în vremea asta multă lume se întreabă dece ne mor copiii?...



A apărut *„Viața Basarabiei"* Nr. 12 Decembrie) cu următorul cuprins:
Vladimir Cavarnali: *Patru poeme;* Th. Simenschy: *Apa vie* (trad. din neogreacă); Vasile Luțcan: *Versuri;* Sergiu Matei Nica: *Filimon Pălămaru;* N. Nicolaev: *Parodie bacoviană;* T. Păduraru: *Insemnări din timpul Unirii;* B. Baieră: *Gânduri;* Iacob Savov: *Insemnări;* Gh. Bezviconi: *Contribuții la viața lui Costache Negri;* Dr. Th. Holban: *Numărul Bulgarilor în Basarabia;* Dr. Er. Negovschi: *Românii și urmașii lor în Rusia și Ucraina;* Lotis Dolënga: *Năluciri;* Th. A. Știrbu: *Realitatea economiei românești,* etc.
Note și opinii, Insemnări, recenzii, varia.
Prețul 30 lei.

POLEMICI

Coşbuc-Eminescu

Intr'o revistă d. C. Gane spune că d-sa este un fel de clar-văzător. Dela primele lor începuturi, d. Gane a mirosit talentul d-lui Goga şi al lui Panait Istrati. Şi-a dat seama de iluminarea din Petrache Lupu şi din d. căpitan Corneliu Codreanu.

Acum d. Gane a mai făcut o descoperire: pe d. Virgil Carianopol:

„Când am citit întâia dată, acum o lună, o poezie de domnul Virgil Carianopol, m'au trecut aceiaşi fiori ca şi la numerele unu, doi şi trei.

Am găsit în el pe sensibilul poet Octavian Goga, pe sincerul umanitarist Panait Istrati şi pe iluminatul credincios Petrachi Lupu, întruniţi la o laltă într'un singur mănunchi.

Dacă am enumerat toate punctele de mai sus e că vreau să arăt că am oarecare pricepere în această materie.

Ei bine, d. Carianopol — un necăjit muncitor de la Pulberăria Statului — este cel mai desăvârşit poet pe care-l are astăzi România. Ritmul versurilor sale este atât de nou, salturile stilistice atât de neprevăzute, gândul său atât de curat şi inima atât de neprihănită, încât de la Eminescu încoace, de la Coşbuc şi de la Goga literatura noastră n'a mai avut un atare mărgăritar cu care să se poată mândri."

Ca să ne dăm seama de acest nou Coşbuc-Eminescu, — am deschis revista „Gândirea".

Am găsit poezia „Recunoştinţa arborelui" de d. Virgil Carianopol.

Iat-o:

Tot mă rupseşi, tot mă frânseşi de mijloc
Un mic stejar, pe-o margine de-abis
Tot mă smulseşi din mica-mi rădăcină
Să mă desgropi şi să mă 'ngropi în vis.

Imi fuse dat să nu duc pân la capăt
Plăpânda-mi frunză gălbenită 'n vânt
Mi-a fost ursit să mă întorn la tine
Să nu mă salt nici pas de la pământ.

Ei bine, fie, şi-aşa tot spre 'nalturi
Suiam un vârf de aur să te cheme...
Fii binecuvântată şi mărită moarte
Că m'ai făcut să suf ăr mai devreme.

Cine scrie în poezie: „rupseşi", „frânseşi", „smulseşi", „imi fuse dat", etc. nu prea are fason de Eminescu.

Tare ne temem că d. Gane a nemerit-o cu d. Virgil Carionopol — cum a nemerit-o şi cu Petrache Lupu...

Cronica mizantropului

Acaparatorii

Se zice că evreii sunt nişte cotropitori ai comerţului, nişte acaparatori, dar ei sunt în majoritatea cazurilor de o sărăcie înspăimântătoare, de loc invidiabilă. Căutam pe un tânăr evreu care ştiam că stă prin jurul străzii Labirint. M'am urcat într'o trăsură şi în curând găsii stradela cu pricina în care nu se aflau decât magherniţe cu aspect de prăvălii nemai folosite şi o singură curte mare cu un han vechiu, cu o casă în chip de potcoavă, cu etaj. Părea un hotel sau o casă de raport, şi era de o murdărie grozavă. In mijlocul curţii şedeau îngrămădite mormane de gunoaie. Câni şi copii alergau prin curte. Câte un geamlâc cu ochiuri sparte înconjura fiecare rând, susţinut pe stâlpi putrezi şi unsuroşi. După oarecare dibuire, urcai nişte scări murdare şi mă trezii în geamlâcul de sus în care se jucau alergând cu mult sgomot o droaie de copii jerpeliţi. Podişca răsuna grozav la paşi şi coridorul mirosea pătrunzător a excremente. Aş fi voit să plec, spre a nu fi prins de prietenul meu Weismann, atât de umilitoare mi se părea situaţia, însă câteva capete ieşiră la o uşă. O femee tânără, despletită, înaintă deabinelea, arătându-şi picioarele goale. Un evreu bărbos, mai mult bătrân îi strigă:

— Intră înapoi, Fanny, de ce să ieşi dacă tu n'ai pantofi? Ce să fac eu dacă n'ai pantofi?

— Ce să caute domnul? — mă întrebă apoi bătrânul, în vreme ce numeroase capete apărură de jur-împrejur la uşile şi ferestrele din geamlâc.

— Căutam un domn student, Weismann.

— Ha, ha, Weismann, este, este Weismann, stă acolo în capăt cu mătuşă, pot s'o chem că el acum e dus. Dar are să vină, sigur că are să vină. Vesel că nu-l găsisesm, protestai. Nu era nevoie!

— Dar nici cum vă cheamă nu vreţi să spuneţi? Când are să vină, eu am să-l anunţ, sigur că am să-l anunţ! Nu pot eu să fac aşa un serviciu la un vecin?

— Spuneţi-i că a venit colegul Felix!

— S'a făcut — zise bătrânul, dar urmă să mă conducă jos:

— Poate aveţi nevoie să cumpăraţi ceva, poate mobilă, poate haine, ciorapi buni, plăci de gramofon. Ştiu eu nişte ocazii. Orice putem să vă procurăm!

Făcui semn de negaţie cu capul. Bătrânul întristat, coborî glasul:

— Ştiu eu ce cauţi dumneata! Avem nişte pardesie de ocazie, ceva minunat, este aproape gratis.

Iuţii paşii. Bătrânul pierzând orice speranţă, îmi strigă din mijlocul curţii:

— Ştii câţi stăm noi aici? Aici sunt două sute de chiriaşi, aşa să am eu bine, şi numai un singur closet.

ARISTARC

A apărut:

M. Sevastos

Monografia oraşului Ploeşti

De vânzare la Librăria „Cartea Românească" din Bucureşti şi la sucursalele ei din provincie.

Sângele

O publicaţie care face apologia legionarismului („creaţia unui om excepţional"), şi care pledează pentru revoluţie, — spune:

„Cuvântul revoluţie nu înseamnă vărsare de sânge".

Şi mai departe:

„Nu ghilotina va înlătura defectele societăţii".

Dacă sângele nu intră în concepţia legionarismului, — atunci Manciu, Duca şi Stelescu ce-au avut în vine?

Mioriţa-Cantilenă

Intr'o publicaţie săptămânală, d. Mircea Eliade scrie următoarele:

„Orice s'ar scrie în ritmul şi cu lexicul „Mioriţa", nu va fi decât o pastişe. Ca să creezi ceva în „stilul Mioriţei" trebuie să treci dincolo de formele poeziei populare, să cauţi şi să te adapi dela izvorul din care s'a născut „Mioriţa". Dan Botta a încercat această tehnică poetică, în „Cantilenă", şi a isbutit".

Iată însfârşit un poet care a reuşit să bată pe autorul Mioriţei — izbutind „să treacă dincolo de formele poeziei populare".

Felicitările noastre — şi poetului, şi descoperitorului...

Au să fie mulţumiţi...

In revista hitleristă „Sânzana", — un colaborator publică un articol intitulat: „Wir und die Sachsen".

Articolul este scris în nemţeşte.

Nemţii pot fi mulţumiţi. Atât numai: dacă ei admit ca în foile hitleriste de la noi să se scrie nemţeşte cu litere latine — şi nu gotice... ca în Reich.

Am uitat un amănunt: „Sânzana" care scrie nemţeşte — este o foae naţionalistă românească, sau vrea să fie...

Cum se scrie

Printre multele manuscrise sosite la redacţie, am primit şi o nuvelă din partea unei scriitoriţe, după cum se recomanda autoarea.

Am respins manuscrisul, ca nepublicabil.

— Dar e admirabil, excelent, — mi-a ripostat scriitoriţa. Aşa mi-a spus cutare şi cutare literat.

Am luat volumul scriitoriţei — ca să-mi dau seama, până în amănunt, de imensitatea talentului ei.

Dela primele rânduri m'a surprins agramatismul autoarei.

Ea nu pune vocativele între virgule. In schimb pune virgulă între subiect şi predicat.

Autoarea întrebuinţează „ca" în loc de „decât". Scrie: „nu ţi-ar place?"... „exersat"...„fadoare"...„o-ţi fi având"... „pătrate"... „şi mi-e mi-ar sta bine"... „când zbor minutele".... „aliură"... „p'ormă"... „bălăcesc nişte raţe" (în loc de se bălăcesc*...)... „recunoaşte-ţi" (pentru* recunoaşteţi*) ... „fructar"... „dupe"... „săr"... „i-a banul"' (şi nu* ia*)... „bucuria de-al vedea"... „tăliile", etc.*

Găsim: „O să trebue să mă duc după amiază să fac cumpărături pentru Sinaia".

Sau: „Lola are un glăscior, pe care ştie să-l speculeze, rostindu-l cu o mimică adecuată".

Iar când vrea să facă figuri, scriitoriţa spune: „S'a îmbolnăvit grădina toată de gălbinare".

După aceste lucruri, mai poate fi vorba de stil?

Iată un exemplu:

„Mă gândeam să-i scriu că dragostea mea, i-o datorez ei, că înţeleg că dacă nu avea prietenia care a avut-o pentru mine, putea să stărue să-şi câştige dragostea, că eu n'am să pot uita niciodată, că ea, de bună voe s'a dat la o parte, ca să fiu eu fericită".

Şi ce cuprinde volumul? Scene banale de şcoală, cu amoruri şi mai banale — după factura aceasta:

„Cine mi-a luat pelerina? Vai dragă, unde mi-a pus-o! Asta numai Geta a făcut-o! Obiceiul ei!

— Să-ţi fie ruşine, Ionescu Elena, uite cum îmi calci pălăria în picioare, mai uită-te dragă pe unde calci!

— Angela, tu mergi cu tramvaiul sau pe jos?

— Pe jos.

— Stai să-mi pun pălăria şi merg cu tine.

Eu o iau de braţ pe Luiza şi plecăm."

După fiecare pagină te întrebi: „Ei, şi?" Nimic nare nici o semnificaţie. Şi doar semnificaţia este condiţia esenţială a artei.

Autoarea este atât de încântată de sine, încât nici n'a vrut să asculte observaţiile noastre.

Cu chipul acesta, ea nu poate afla niciodată că imperfectul verbului a lua se scrie „ia" — şi nu i-a...

Dar dacă scriitoriţa nici nu-ţi dă voe să vorbeşti...

Rezultatul va fi că ea va scrie, toată viaţa, „dupe" şi „zbor minutele".

Iar dacă cineva ar îndrăzni să-i facă vre-o observaţie, ea i-ar răspunde invariabil:

— Dar bucata mea e excelentă. Eu am talent... Mi-au spus X. şi Y...

M. SEVASTOS

„Casa de pe culme". D-na Olga Monta care a debutat în literatură cu volumul „Nadia", apărut acum trei ani şi care a cunoscut un frumos succes, a predat editurii „Adevěrul" manuscrisul nouii sale opere: *„Casa de pe culme"*.

Cartea aceasta care va apărea în curând va fi un roman de strânsă analiză psihologică a unor suflete chinuite. Acţiunea se petrece într'un sanatoriu din Elveţia, „unde Nadia — eroina romanului — vine în contact cu o lume nouă, care o transformă şi o ajută să-şi formeze o concepţie personală despre viaţă".

A apărut: „INSEMNĂRI IEŞENE", revistă bilunară sub conducerea d-lor: M. Sadoveanu, M. Codreanu şi Gr. T. Popa, cu următorul interesant sumar:

Mihail Sadoveanu: Inşelări; *Eusebius Camilar:* Cântec din via mea (versuri); *Otilia Cazimir:* Casa cu fete; *Enric Furtună:* Lauda suferinţii; Drumuri (versuri); *Elena Mătase:* Buiţa; *Magda Isanos:* Romanţă (versuri); *N. I. Popa:* Scriitori străini: Paul Van Tieghem; *Paul Van Tieghem:* O formă a istoriei literare internaţionale: literatura generală; *Al. Slătineanu:* Lămuriri; *Gr. T. Popa:* Simplismul; *Mircea Mancaş:* „Estetic" şi „sociologic"; *I. Alexa:* Cronica medicală: Congresul dela Chişinău; *G. Ivaşcu:* Cronica literară: Petre Ispirescu; *Hilda Jerea:* Cronica muzicală: Concertul Enescu; *Al. Dimitriu-Păuşeşti:* Cronica teatrală: „Bătălia".

NOTE: Inaugurarea bustului lui Topîrceanu. — Topîrceanu la Viena. — Afirmări moldoveneşti peste hotare. — Recordul aviatorului. — Chemare. — Expoziţia pictorului O. Briese.—Celmai mare umorist al lumii: un român. — Inactualitatea culturii. — Tic verbal. — Securitate colectivă. — Moise Bercu. — Baronia. — Nobleţă electorală. — Peştele şi tigaia. — Cifre: Spectacole pariziene.

Cărţi — Reviste. Noutăţi ale scriitorilor ieşeni.

Preţul abonamentelor

Lei 200.— pe un an
Lei 100.— „ 6 luni
Lei 50.— „ 3 luni

In străinătate dublu

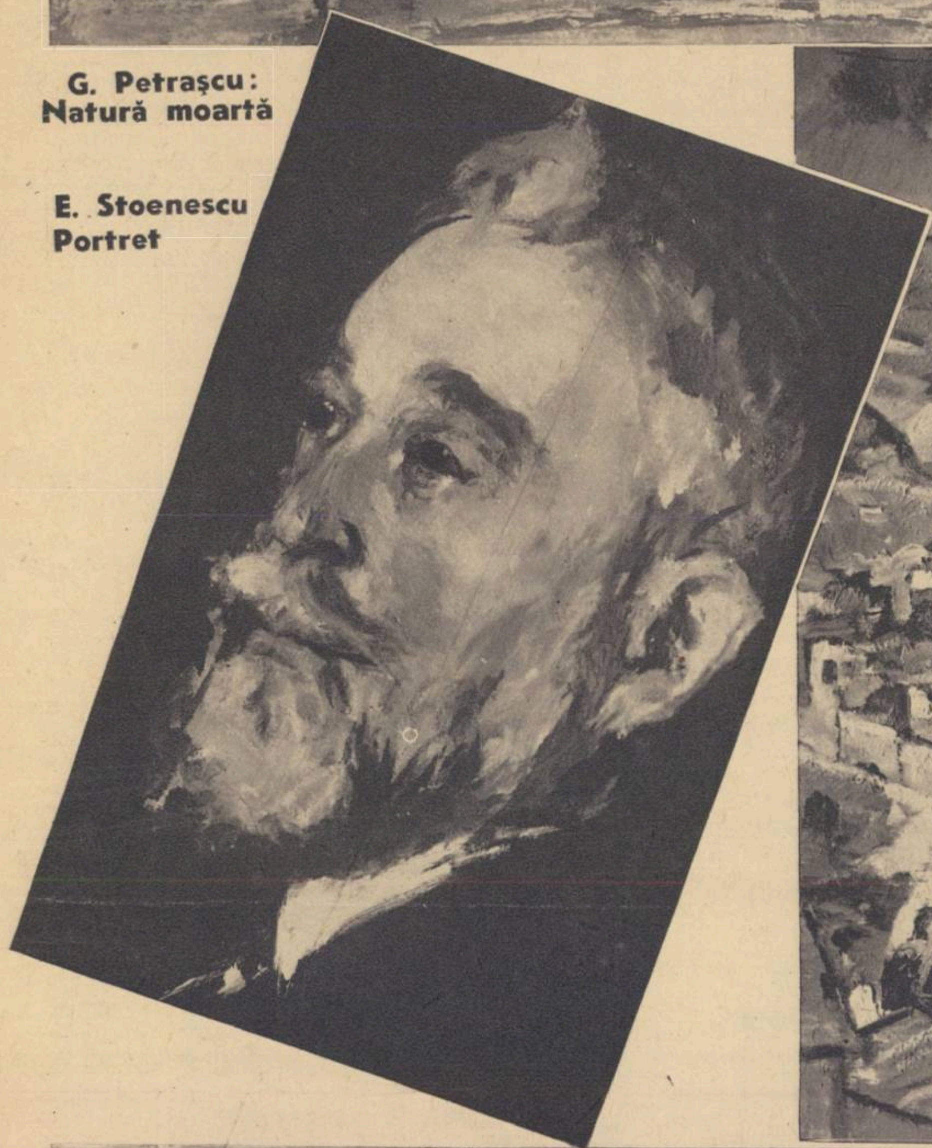


Multe necazuri îndură bucureşteanul: blokhausuri, tramvae, măsuri de circulaţie, dar să se simtă cu prisosinţă fericit că trăeşte într'un oraş unde poate privi şi asculta spectacole de mare artă. In faţa lor te simţi copleşit şi a încerca o exteriorizare a sentimentelor e trudă zadarnică. Când publicul a ascultat muzica lui Casals şi a lui Enescu, ce-a putut face mai firesc omeneşte decât să aplaude, să aplaude în delir? Ingrantă e situaţia criticului care trebue să mai facă şi altceva: să lămurească un lucru lămurit.

Fără nici o exagerare, am fi vrut să rezumăm articolul de faţă citând numai numele celor ce compun asociaţia Arta. Era suficient.

Ce mai poţi găsi de spus despre o femee frumoasă pe care o cunoşti de când era fată, ai văzut-o împlinindu-se an cu an, crescând în strălucire şi bogăţie de farmece? Ai risipit în calea ei tot ce te-a îndemnat sufletul, ai copleşit-o cu toate exaltările de vorbe, de gesturi, de fapte şi ajungi la un moment când tăcerea singură mai are glas de preţuire, când întreaga ta fiinţă ţi-o arată numai, ţi-o numeşte. De aici încolo vine marea înţelegere, marea admiraţie.

G. Petraşcu: Natură moartă



E. Stoenescu Portret



N. Dărăscu: Vedere din Balcic



Iser: Odaliscă

Tablourile lui Petraşcu există cum există o dimineaţă de primăvară, un drum în liniştea pădurii. Dacă ai ajuns acolo încât în faţa naturii poţi să te uiţi pe tine complect, vei înţelege şi opera unui mare artist. Dacă îţi lipsesc resorturile necesare unei îmbrăţişări, unei desfătări totale în faţa frumosului numai pentru el însuşi, atunci orice ajutor din afară, orice călăuzire e inutilă.

Să ai puterea să treci dincolo de lumea ta, într'o lume neîntâlnită în altă parte, e cheia oricărei frumuseţi.

La Petraşcu, în fiecare urmă de pensulă e o nesfârşit de variată existenţă cromatică, trăind prin ea însăşi şi totuşi integrându-se în nunta feerică a întregului. Petraşcu are această mare putere de a răsfrânge în orice strop de culoare toată voluptatea, tot tumultul, toată frăgezimea, toată tainica svâcnire de sevă ce străbate în fiecare sâmbure de viaţă. Un măr, o cană umilă, o carte oarecare ajunge în pânzele lui Petraşcu bijuterie bătută în pietre scumpe, soare, miez de univers.

O iradiere stranie pleacă din ele, un strigăt de victorie a luminii în luptă cu turmentatele umbre ale nopţii — şi totuşi Petraşcu e un observator atent, un analist ce-şi aplică transpunerile pe suporturi naturale.

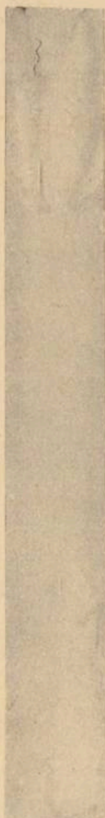
Cândva, va fi lămurită teoretic, cu lupa şi cu balanţele, această taină de creaţie, puterile acestui vizionar delicat şi sălbatic totodată. Până atunci să ne mulţumim cu admiraţia noastră simplă.

Regretăm că spaţiul nu ne îngădue să însemnăm şi pentru ceilalţi expozanţi, gjustificarea preţuirii noastre. Dar, încă odată, nu-i necesar.

TACHE SOROCEANU

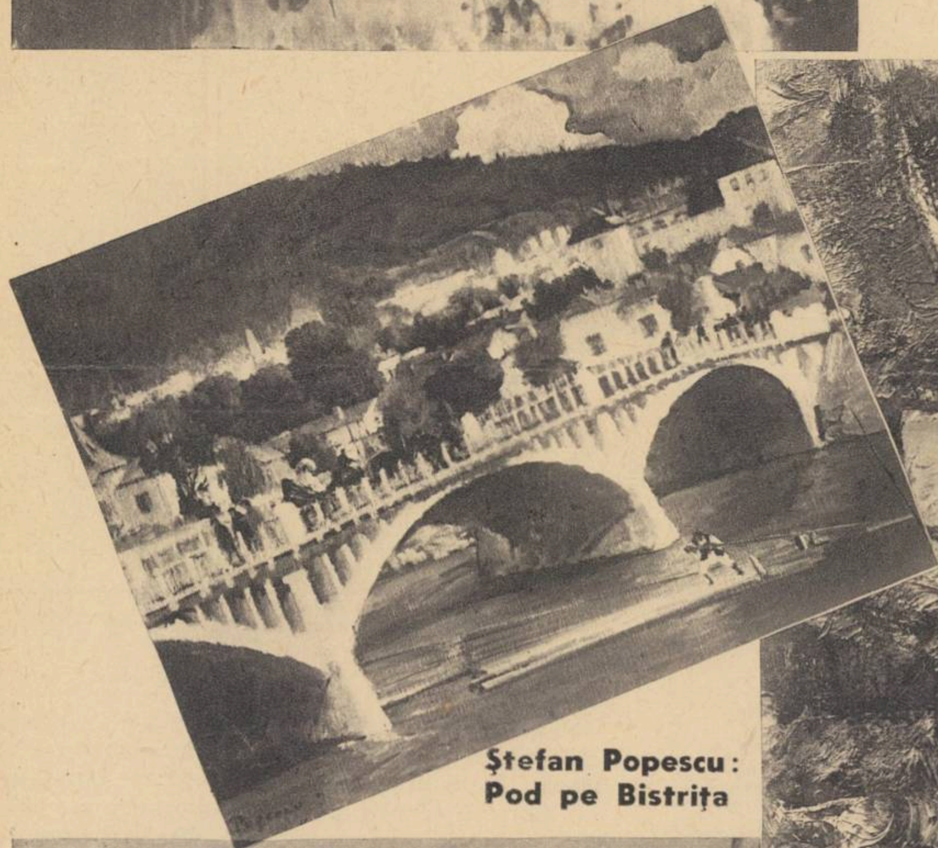


Iser: Turc



E. Stoenescu:
Fetiță la oglindă





Ștefan Popescu:
Pod pe Bistrița



G. Petrașcu: Moară





Jean Steriadi: In Port